

Περιεχόμενα

2 Διεθνής Ημέρα Μουσείων 2018

9 Συνέδρια

25 Σεμινάρια και Ημερίδες

34 Μουσεία

43 Εκθέσεις

61 Εκπαιδευτικές δράσεις

66 Συντήρηση Αρχαιοτήτων
και Έργων Τέχνης71 Μουσεία και Συλλογές –
Σκέψεις και απόψεις

74 Βραβεύσεις Μουσείων

77 Ευρωπαϊκά και άλλα προγράμματα

81 Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής
Κληρονομιάς 2018

83 Προγράμματα Ψηφιοποίησης

85 Βιβλιοθήκες

87 Φόρος Τιμής

90 Νέες Εκδόσεις

ICOM 35 Χρόνια Ελληνικό Τμήμα

Τον Ιούλιο του 2018 το Ελληνικό Τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) συμπλήρωσε 35 χρόνια από την ίδρυσή του.

Καλύπτοντας το κενό που υπήρχε κατά την εποχή της ίδρυσής του, λόγω της έλλειψης οργανωμένων μουσειακών σπουδών στη χώρα μας, έδωσε την ευκαιρία στους εργαζόμενους στα ελληνικά μουσεία να έλθουν σε επαφή με τη διεθνή μουσειολογική θεωρία και πρακτική. Το έργο του είναι πολύπλευρο και περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων. Διεθνή συνέδρια, επιστημονικές συναντήσεις, σεμινάρια επιμόρφωσης, διαλέξεις και πολλές άλλες εκδηλώσεις άνοιξαν νέους ορίζοντες και δημιούργησαν μια αξιοσημείωτη δυναμική. Οι εκδόσεις του Ελληνικού Τμήματος του ICOM, οι μεταφράσεις βασικών εγχειριδίων, τα πρακτικά των συνεδρίων και πολλά άλλα έντυπα εμπλούτισαν την ελληνική βιβλιογραφία σε πολλούς τομείς του μουσειακού έργου.

Η καθιέρωση και στη χώρα μας του εορτασμού της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων (18 Μαΐου) αποτέλεσε την αφορμή ώστε τα ελληνικά μουσεία να κινητοποιούνται και με πλήθος εκδηλώσεων κάθε χρόνο να αναδεικνύουν τον κοινωνικό τους ρόλο.

Το Ελληνικό Τμήμα έχει σταθερή και εποικοδομητική συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού, με ΑΕΙ και ΤΕΙ, καθώς και με άλλους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Στο κτήριό του, στην οδό Αγ. Ασωμάτων 15, λειτουργεί Βιβλιοθήκη και Κέντρο Τεκμηρίωσης, τα οποία εμπλουτίζονται συνεχώς.

Σήμερα, με τη χρονική απόσταση που μας χωρίζει από το 1983, μπορούμε να πούμε ότι γύρω από το Ελληνικό Τμήμα του ICOM συσπειρώθηκε μια δραστήρια κοινότητα ανθρώπων που εργάστηκε συλλογικά, με όραμα και με διάθεση προσφοράς. Η κοινότητα αυτή, τα παλαιότερα και τα νέα μέλη της, συγκεντρώθηκαν στις 3 Ιουλίου 2018 στο κτήριο της οδού Αγ. Ασωμάτων για να γιορτάσουν την επέτειο των 35 χρόνων με συζητήσεις, κεράσματα και ρεμπέτικη μουσική.

Διεθνής Ημέρα Μουσείων 2018

Διεθνής Ημέρα Μουσείων 2018

Η Διεθνής Ημέρα Μουσείων 2018 (18 Μαΐου) ήταν αφιερωμένη στο θέμα «Μουσεία και (δια)δίκτυα. Νέες προσεγγίσεις, νέο κοινό».

Το Ελληνικό Τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων επέλεξε ως τιμώμενο μουσείο για το 2018 το Μουσείο Τηλεπικοινωνιών Ομίλου ΟΤΕ με σκοπό να αναδείξει τις συλλογές και το έργο του που συνδέονται άμεσα με το θέμα του φετινού εορτασμού.

Η κεντρική εκδήλωση του εορτασμού πραγματοποιήθηκε την Παρασκευή 18 Μαΐου και περιελάμβανε σύντομες ομιλίες, ξεναγήσεις, μουσική εκδήλωση και γιορτή στον κήπο του Μουσείου. Χαιρετισμούς απηύθυναν ο κ. Μιχάλης Τσαμάζ, Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος του Ομίλου ΟΤΕ και η κ. Τέτη Χατζηνικολάου, Πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM. Ομιλήτριες ήταν η κ. Μαρία Ρούσου, Επίκουρη Καθηγήτρια Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του Πανεπιστημίου Αθηνών και η κ. Ντέπη Τζιμέα, Executive Director Εταιρικής Επικοινωνίας του Ομίλου ΟΤΕ.

Από 17 έως 20 Μαΐου πραγματοποιήθηκαν στους χώρους του Μουσείου ξεναγήσεις, εικαστικά εργαστήρια, εκπαιδευτικά προγράμματα και άλλες δράσεις για όλες τις κατηγορίες κοινού. Ημερίδες, συνέδρια, διαλέξεις, οργανωμένες ξεναγήσεις, μουσικές και άλλες εκδηλώσεις οργανώθηκαν από μουσεία και ιδρύματα σε όλη την Ελλάδα. Αναλυτικό πρόγραμμα των εκδηλώσεων βρίσκεται στον ιστότοπο του Ελληνικού Τμήματος του ICOM (<http://network.icom.museum/icom-greece/>).

Την Πέμπτη 18η Μαΐου, η είσοδος σε όλα τα μουσεία ήταν ελεύθερη.

Αφίσα της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων 2018.

Χαιρετισμός

ΤΕΤΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Το Ελληνικό Τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων σας καλωσορίζει στον φετινό εορτασμό της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων, της μεγάλης ετήσιας γιορτής των μουσείων.

Ο εορτασμός αυτός καθιερώθηκε το 1977 με κύριο σκοπό να προβάλλει όλους τους τομείς του μουσειακού έργου, αλλά κυρίως να ενισχύσει τον κοινωνικό ρόλο των μουσείων. Το μήνυμά του

εορτασμού είναι «Τα μουσεία να γίνουν φορείς πολιτιστικών ανταλλαγών για την ενίσχυση της μόρφωσης, για την προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης, για την ειρήνη και τη συνεργασία ανάμεσα στους λαούς». Από τότε πέρασαν 41 χρόνια, το μήνυμα όμως παραμένει πάντοτε εξαιρετικά επίκαιρο.

Από το 1992 και εξής το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM) επιλέγει ένα κοινό θέμα, γύρω από το οποίο περιστρέφονται οι εκδηλώσεις των μουσείων σε παγκόσμιο επίπεδο. Το θέμα του φετινού εορτασμού είναι «Μουσεία και (δια)δίκτυα. Νέες προσεγγίσεις, νέο κοινό».

Είναι διεθνώς αποδεκτό στον χώρο της μουσειολογίας ότι τα μουσεία είναι –και πρέπει πάντα να είναι– ο καθρέφτης της κοινωνίας, χάριν της οποίας υπάρχουν και την οποία οφείλουν να υπηρετούν. Τα κοινωνικά δεδομένα όμως αλλάζουν με ταχύτατους ρυθμούς. Νέοι ορίζοντες ανοίγονται, νέες ανάγκες δημιουργούνται. Έτσι, λοιπόν, και τα μουσεία αλλάζουν και προσαρμόζονται στη νέα εποχή. Σήμερα ζούμε στην εποχή των νέων τεχνολογιών, του ψηφιακού πολιτισμού, της 4ης Βιομηχανικής Επανάστασης, όπως χαρακτηριστικά αποκαλείται.

Μια άλλη σημαντική παράμετρος, που δεν μπορούμε να παραβλέψουμε, είναι ότι στις μέρες μας απαιτούνται νέες προσεγγίσεις για τη διάδοση της μουσειακής εμπειρίας που θα την καταστήσουν προσιτή και ευχάριστη σε όλες τις κατηγορίες κοινού.

Είναι κοινή διαπίστωση ότι τα μουσεία στις μέρες μας αποτελούν το επίκεντρο πολλών και διαφορετικών κοινωνικών δικτύων. Το αναμφισβήτητο αυτό γεγονός συμβάλλει στην προσέλκυση ενός νέου κοινού, κυρίως νεότερης ηλικίας, το οποίο μπορεί να προσεγγίζει την πολιτιστική κληρονομιά με τον δικό του οικείο τρόπο.

Τα τελευταία χρόνια είναι κοινή η παραδοχή ότι η σχέση μουσείου και διαδικτύου είναι μια σχέση ευθύνης που ανοίγει σημαντικές προοπτικές. Το διαδίκτυο προσφέρει άμεση πληροφόρηση. Με μια σωστά σχεδιασμένη επικοινωνιακή πολιτική μπορεί επιπλέον να καταστήσει το ευρύτερο κοινό συμμετέχο και συν-διαμορφωτή των μουσειακών δραστηριοτήτων. Για παράδειγμα:

Οι ψηφιοποιημένες συλλογές που προβάλλονται διαδικτυακά γίνονται κτήμα όλων μας. Το κοινό έχει τη δυνατότητα να συμβάλει στην τεκμηρίωσή τους, εμπλουτίζοντάς την με γραπτές και προφορικές μαρτυρίες. Να βοηθήσει, δηλαδή, γενικότερα στη μελέτη των μουσειακών συλλογών.

Ένα τοπικό μουσείο μέσω του διαδικτύου ξεπερνά το χωρικό του πλαίσιο και ανοίγεται στον κόσμο.

Μια περιοδική έκθεση, που προβάλλεται στο διαδίκτυο, μπορεί να κινησει το ενδιαφέρον πολλών κατηγοριών κοινού.

Διαδραστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια και άλλο υλικό έχουν τη

Η Πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM κ. Τέτη Χατζηνικολάου.

© Μουσείο Τηλεπικοινωνιών Ομίλου ΟΤΕ

δύναμη να μεταδώσουν ευχάριστα τη γνώση και να προσελκύσουν τους μαθητές, γιατί μιλούν τη δική τους γλώσσα. Και οι μαθητές –το ξέρουμε– είναι οι δυνητικοί μελλοντικοί επισκέπτες των μουσείων.

Παράλληλα, οι νέες τεχνολογίες μπορούν να διασώσουν και να διαδώσουν μια «άυλη» μουσειακή εμπειρία, μια ξενάγηση, μια παράσταση, μια εκπαιδευτική δράση.

Αλλά και τα «εικονικά» μουσεία δημιουργούν μια νέα πραγματικότητα.

Παράλληλα με όλα όσα αναφέραμε, η συνεχής διεύρυνση των επισκεπτών, που αποτελεί μόνιμο στόχο των μουσείων, καθιστά αναγκαία τη στενή διασύνδεση των μουσείων μεταξύ τους αλλά και με άλλους πολιτιστικούς φορείς.

Την ανάγκη, λοιπόν, συνεργασίας σε όλους τους τομείς του μουσειακού έργου, τις γόνιμες ανταλλαγές, τη διεπιστημονικότητα, τη δικτύωση των μουσείων μεταξύ τους, αλλά και με την κοινωνία, έρχεται να τονίσει το θέμα του φετινού εορτασμού.

Το Ελληνικό Τμήμα του ICOM, κάθε χρόνο, από την ίδρυσή του το 1983 μέχρι σήμερα, ανάλογα με το θέμα που έχει οριστεί, επιλέγει ένα μουσείο το οποίο αποτελεί το επίκεντρο των εκδηλώσεων του εορτασμού.

Τιμώμενο Μουσείο για το 2018 ορίστηκε το Μουσείο Τηλεπικοινωνιών του Ομίλου ΟΤΕ, ένα μουσείο τεχνικού πολιτισμού με ενδιαφέρουσες συλλογές και πλούσιο εκπαιδευτικό έργο που αξιοποιεί προηγμένες ψηφιακές τεχνολογίες στο σύνολο της μουσειακής του πρακτικής. Ένα μουσείο με σχετικά μικρό αλλά ήδη αναγνωρισμένο παρελθόν, σίγουρα όμως με ένα λαμπρό μέλλον.

ΔΙΑδίκτυα - ΔΙΑδραση - Διεπιστημονικότητα - ΔΙΑμεσολάβηση

ΜΑΡΙΑ ΡΟΥΣΣΟΥ

Το φετινό θέμα της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων «Μουσεία και (δια)δίκτυα. Νέες προσεγγίσεις, νέο κοινό» κάνει άμεση και έμμεση αναφορά στην ψηφιακή τεχνολογία. Περισσότερο από ποτέ, η ψηφιακή τεχνολογία διαμορφώνει τη μουσειακή λειτουργία και εμπειρία σε όλες εκείνες τις διαστάσεις που συνθέτουν εξ ορισμού και στην πράξη την έννοια του μουσείου: τον χώρο και την υποδομή, το περιεχόμενο που αυτό φιλοξενεί –το αντικείμενο που πραγματεύεται–, τους ανθρώπους που εργάζονται σε αυτό και βέβαια, πρωτίστως, τους επισκέπτες, αυτούς δηλαδή στους οποίους απευθύνεται τελικά.

Αλλά ας δούμε ένα-ένα τα στοιχεία που συνθέτουν το μουσείο: Χώρος – Αντικείμενο – Προσωπικό – Επισκέπτης.

Χώρος: Καταρχήν ο χώρος του μουσείου, το περιβλήμα-πλαίσιο μέσα στο οποίο φυλάσσονται πολύτιμα αντικείμενα, ένα θησαυροφυλάκιο, όπως έχουμε μάθει οι περισσότεροι να το θεωρούμε, επεκτείνεται με την ψηφιακή τεχνολογία σε άλλες διαστάσεις του χωροχρόνου. Αίρονται οι περιορισμοί του φυσικού χώρου, αυξάνεται ο φυσικός χώρος. Μπορούν να εκθεθούν αντικείμενα που φυλάσσονται στις αποθήκες ή που δεν βρίσκονται στον ίδιο φυσικό χώρο. Εξαλείφονται οι περιορισμοί στην πρόσβαση χώρων τους οποίους δεν μπορούμε να βιώσουμε λόγω απόστασης, δυσκολίας ή γιατί δεν υπάρχουν πια.

Αντικείμενο: Το αντικείμενο φυλάσσεται, συντηρείται, μελετάται στα μουσεία, τις περισσότερες φορές αποπλαισιωμένο από το περιβάλλον του. Γίνεται άυλο, προσομοιώνεται, μπορεί να ενταχθεί έστω και ψηφιακά στην αρχική του θέση για να κατανοήσει ο επισκέπτης και ο ερευνητής τη χρήση ή τη σημασία του. Η αύρα του αυθεντικού ενδεχομένως και να χάνεται στην εποχή της ψηφιακής αναπαράστασης (όπως μας είπαν οι θεωρητικοί Benjamin και Baudrillard), παράλληλα όμως το αντικείμενο επαυξάνεται με πληροφορία, αναδεικνύονται πολλαπλές ερμηνείες, γίνεται διαδραστικό, μπορεί να συντεθεί, να αποσυντεθεί ή να κατασκευαστεί από τον επισκέπτη.

Προσωπικό: Οι άνθρωποι του μουσείου, επιμελητές, συντηρητές, κ.ά. σε διακριτούς ρόλους, χρειάζεται περισσότερο από ποτέ να συνεργαστούν σε διεπιστημονικές ομάδες (αρχαιολόγοι, μουσειολόγοι, εκπαιδευτικοί, προγραμματιστές, γραφίστες), να βρουν κοινή γλώσσα για να σχεδιάσουν μια ψηφιακή παραγωγή. Και πολλές φορές λίγα άτομα χρειάζεται να συγκεντρώσουν πολλές διαφορετικές δεξιότητες.

Επισκέπτης: Η μεγαλύτερη επίδραση της τεχνολογίας έγκειται

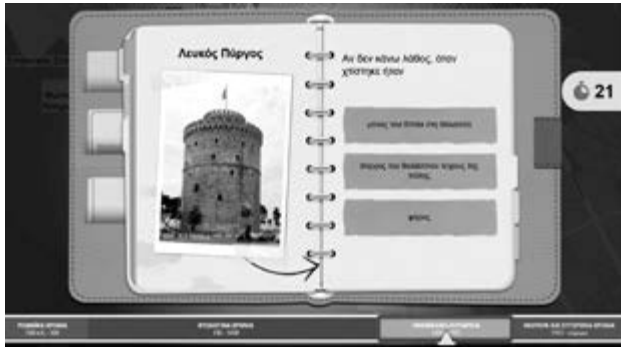
στην εμπειρία της επίσκεψης. Εδώ είναι που μετουσιώνεται και διαμορφώνεται η εμπειρία με την ψηφιακή τεχνολογία ως διαμεσολαβητή. Μια διαμεσολάβηση την οποία πλέον αποζητούν πολλοί επισκέπτες, την κουβαλούν μαζί τους, για να οικειοποιηθούν το έργο, να εντάξουν τον εαυτό τους στο κάδρο, να διατηρήσουν τη σύνδεση με την εκτός μουσείου ζωή τους, ή να πάρουν ένα κομμάτι της εμπειρίας του μουσείου μαζί τους.

Τα τελευταία 25 χρόνια λοιπόν έχουμε δει την τεχνολογία να έχει διεισδύσει στα μουσεία (και στα δικά μας εδώ στην Ελλάδα) τόσο σε υποστηρικτικές όσο και σε καινοτόμες εκθεσιακές εκφάνσεις της. Ξεκίνησε με την ψηφιοποίηση των συλλογών και την έκθεσή τους στο διαδίκτυο. Εκατομμύρια αντικείμενα είναι πλέον διαθέσιμα στο διαδίκτυο, σε θεματικές διαδικτυακές εκθέσεις (χαρακτηριστικό το Europeana που ενώνει ευρωπαϊκές συλλογές), ή με τη δυνατότητα να περιηγηθεί ο επισκέπτης μέσω πανοραμικών συνδεδεμένων φωτογραφιών μέσα στα μουσεία ή να δει έργα σε μεγάλη ανάλυση. Και συχνά διακρίνονται λεπτομέρειες που δεν μπορεί να δει κανείς με γυμνό μάτι κοιτώντας το έκθεμα μέσα στο μουσείο, ή ακόμα δίνονται αναλυτικές πληροφορίες –με έμφαση στα επιμέρους στοιχεία κάθε έργου.

Και ο άτυπα εκπαιδευτικός ρόλος του μουσείου υποστηρίζεται με παιγνιώδη τρόπο, για παράδειγμα, από τον πρώτο μουσειοπαιδαγωγικό ιστοχώρο του ΥΠΠΟ (την Καστροπολιτεία του Μυστρά) που εκδόθηκε για το διαδίκτυο πριν από 12 περίπου χρόνια μέχρι τα πιο πρόσφατα παιχνίδια. Παιχνίδια που απευθύνονται σε δύσκολες ομάδες κοινού όπως είναι οι έφηβοι, μεταμορφώνοντας έτσι την απλή παράθεση πληροφοριών σε μια παιγνιώδη διαδικασία. Πιο πρόσφατες δράσεις του ΥΠΠΟ σε αυτή την κατεύθυνση, όπως «Στα ίχνη της γραφής» (εικ. 1) και «Τι τύπος ταξιδιώτη είσαι;» (εικ. 2), διατίθενται στο διαδίκτυο αλλά και σε CD-Rom στα σχολεία.

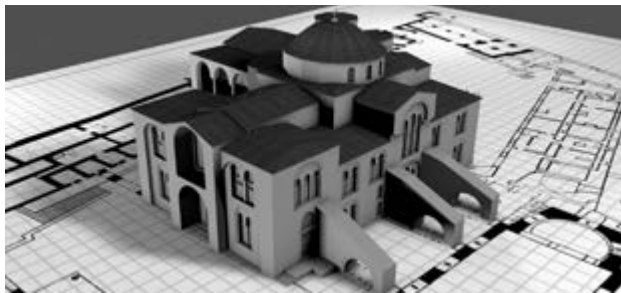

Εικ. 1. Στιγμιότυπο ενός παιχνιδιού της διαδραστικής εφαρμογής «Στα ίχνη της γραφής». © 2014 Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων.

Εικ. 2. Στιγμιότυπο από το διαδραστικό παιχνίδι «Τι τύπος ταξιδιώτη είσαι!» του έργου «ΔιαβάζΟΥΜΕ την πόλη». © 2015 Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων.

Ακόμα και οργανισμοί όπως η Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών αξιοποιούν τις νέες τεχνολογίες για να προσελκύσουν νέο κοινό με τη δημιουργία τρισδιάστατων αναπαραστάσεων ναών και αντικειμένων σε στερεοσκοπικές εκπαιδευτικές ταινίες που μπορεί να δει κανείς τόσο στο διαδίκτυο όσο και με γυαλιά ειδικής πραγματικότητας (εικ. 3).

Εικ. 3. Τρισδιάστατη ψηφιακή αναπαράσταση της Μονής του Οσίου Λουκά από την παραγωγή Εικονικής Πραγματικότητας της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, που παρουσιάζεται στη Μονή Πεντέλης. © 2015 IAA.

Διαδομένες είναι και οι εφαρμογές με φορητές συσκευές που λειτουργούν ως προσωπικοί ξεναγοί, τις οποίες μπορεί να φέρει ο επισκέπτης μαζί του και επαυξάνουν την περιήγηση στο μουσείο, ακόμα και μετά την επίσκεψη σε αυτό (π.χ. με την αποθήκευση αγαπημένων που μπορεί να δει σπίτι του). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αφηγηματική εμπειρία ξενάγησης στο Μουσείο της Ακρόπολης που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος CHESST όπου ο επισκέπτης μπορεί στην ταμπλέτα ή το κινητό του να βιώσει μια εμπειρία επαυξημένης πραγματικότητας (Augmented Reality), δηλαδή να δει τρισδιάστατες ψηφιακές προσθήκες στα γλυπτά, όπως τα χρώματά τους, τμήματα που δεν σώζονται ή έχουν αποσυνδεθεί, πληροφορίες για συγκεκριμένες λεπτομέρειες, κ.ά.

Αντίστοιχα, στον πρώτο όροφο του τιμώμενου φέτος Μουσείου

Τηλεπικοινωνιών του Ομίλου ΟΤΕ, ο κ. Morse μας μιλάει για την εφευρέσή του μέσω επαυξημένης πραγματικότητας, συνδέοντας έτσι το πραγματικό αντικείμενο με το ψηφιακό (εικ. 4).

Εικ. 4. Εφαρμογή επαυξημένης πραγματικότητας (Augmented Reality) στο Μουσείο Τηλεπικοινωνιών του Ομίλου ΟΤΕ. © 2018 Μουσείο Τηλεπικοινωνιών Ομίλου ΟΤΕ.

Οι αξιολογήσεις με επισκέπτες δείχνουν ότι οι ιστορίες με πλοκή, χαρακτήρες και χιούμορ, καθώς και οι ανθρώπινες ιστορίες αναδεικνύουν τα εκθέματα.

Εμπνεόμενοι από αυτά και πολλά ακόμα έργα αξιοποίησης της ψηφιακής τεχνολογίας στο μουσείο, επιλέξαμε κάποιες νέες προσεγγίσεις, κάποια συστατικά που θεωρούμε ότι πρέπει να έχουν οι ψηφιακές εφαρμογές στα μουσεία για να προσελκύουν νέο κοινό:

- Πρόκληση περιέργειας, ώστε να εξερευνηθεί και να παρατηρήσει ο επισκέπτης το έκθεμα.
- Δημιουργία του απροσδόκητου, όπως όταν οι επισκέπτες, στο τέλος της ψηφιακής ξενάγησης στο Μουσείο της Ακρόπολης, ανακαλύπτουν από μια αρχαία Αθηναία με το όνομα Μελησώ πως στο αφιέρωμά της στη θεά Αθηνά είναι σκαλισμένο το όνομά της.
- Παιχνιδιάρικη προσέγγιση.
- Κοινωνική και συμμετοχική παρουσία διότι οι στατιστικές λένε ότι σπανίως κάποιος επισκέπτεται ένα μουσείο μόνος του, άρα είναι σημαντικό να μπορεί να μοιράζεται την εμπειρία του.
- Πρόκληση όλων των αισθήσεων, όχι μόνο της όρασης αλλά και της ακοής, αλλά και της αλληλεπίδρασης με την κίνηση του σώματος.
- Εξατομίκευση – οι άνθρωποι δεν είμαστε όλοι ίδιοι, δεν έχουμε τις ίδιες ανάγκες, τις ίδιες επιθυμίες. Η ψηφιακή εμπειρία επίσκεψης μπορεί και πρέπει να προσαρμόζεται στον καθένα από εμάς.

- Πάνω απ' όλα η εμπειρία πρέπει να έχει νόημα για τον επισκέπτη, για τη ζωή του, να τον αφορά, να προκαλεί συναισθήματα, ταύτιση. Μια προσπάθεια προς την κατεύθυνση της δημιουργίας ενσυναίσθησης στον επισκέπτη πραγματοποιείται στα πλαίσια του ευρωπαϊκού ερευνητικού προγράμματος H2020 με τον τίτλο EMOTIVE στο οποίο συμμετέχει και το ελληνικό ερευνητικό κέντρο «Αθηνά». Στόχος του είναι να δημιουργήσει ψηφιακές εμπειρίες με ιστορίες για την αγάπη, τον πόλεμο, την ισότητα, κ.ά., καθώς και για αρχαιολογικούς χώρους που βρίσκονται στον κατάλογο μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, όπως το Τείχος του Αντωνίνου στη Σκωτία και ο νεολιθικός οικισμός του Çatalhöyük στην Τουρκία, αλλά και η Αρχαία Αγορά των Αθηνών (εικ. 5).

Εικ. 5. Επισκέπτες βιώνουν μια αφηγηματική εμπειρία ξενάγησης στην Αρχαία Αγορά των Αθηνών μέσω του κινητού τους. © 2017 EMOTIVE, www.emotiveproject.eu.

Όλα αυτά τα ενδιαφέροντα και εντυπωσιακά δεν στερούνται προκλήσεων, αλλά δεν υπάρχει νόμισμα που να μην έχει δύο όψεις. Ίσως να ακούγεται αυτονόητο αλλά αυτό που έχει σημασία είναι το τι κάνουμε με τις ψηφιακές μας εφαρμογές. Συνεπώς το σκεπτικό της ένταξης της τεχνολογίας στο μουσείο θα πρέπει να είναι κάπως έτσι:

1. Τι θέλει να «αφηγηθεί» το μουσείο μου και για ποιο λόγο;
2. Με ποιους τρόπους θα ειπωθεί καλύτερα η ιστορία αυτή;
3. Εάν χρειαστεί, ποια τεχνολογία θα επιλέξω;

Η λάμψη της τεχνολογίας θαμπώνει, γι' αυτό συχνά το παραπάνω σκεπτικό ακολουθείται με την αντίθετη σειρά, με αποτέλεσμα να επινοείται μια άχρηστη «ιστορία», μόνο και μόνο για να αιτιολογηθεί ο λόγος ύπαρξης μιας εντυπωσιακής τεχνολογίας. Δεν είμαστε κατά της τεχνολογίας αλλά κατά της άσκοπης χρήσης της που δεν λαμβάνει υπόψη το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται. Επομένως σημασία έχει το πώς αξιοποιούμε τα δίκτυα και τα διαδικτυακά για να προσκαλούμε, όσο το δυνατόν, ευρύτερο κοινό σε συμμετοχή, συνομιλία και συν-δημιουργία με το μουσείο.

Το Μουσείο Τηλεπικοινωνιών του Ομίλου ΟΤΕ

Τιμώμενο Μουσείο από το ICOM για το 2018

ΝΙΚΟΛΕΤΑ ΛΙΑΚΟΣΤΑΥΡΟΥ

Το θέμα της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων 2018 ήταν «Μουσεία και (δια)δίκτυα. Νέες προσεγγίσεις, Νέο κοινό». Τιμώμενο μουσείο από το ICOM ήταν το Μουσείο Τηλεπικοινωνιών για την προσφορά του στη διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, καθώς και για τη συμβολή του στη διάσωση, συντήρηση και διάδοση της ιστορίας των τηλεπικοινωνιών.

Με αφορμή τη μεγάλη αυτή γιορτή, το Μουσείο φιλοξένησε στους ανακαινισμένους εκθεσιακούς χώρους του μια σειρά από δράσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά, γονείς και ανθρώπους μεγαλύτερης ηλικίας. Στις 18 Μαΐου, διοργανώθηκε στο Μουσείο η κεντρική εκδήλωση για τον εορτασμό της Ημέρας των Μουσείων, στην οποία παρευρέθησαν εκπρόσωποι από τον χώρο του πολιτισμού, καθώς και ο Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος του Ομίλου ΟΤΕ κ. Μιχάλης Τσαμάζ.

Το Μουσείο

Το Μουσείο Τηλεπικοινωνιών ιδρύθηκε το 1990, κατατάσσεται στα μουσεία τεχνολογίας, είναι εταιρικό μουσείο και με τη λειτουργία του, ως μοναδικό στην Ελλάδα, διαχειρίζεται υπεύθυνα την εταιρική του κληρονομιά. Είναι μέλος του ICOM (Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων) και των Επιτροπών CECA (International Committee for Education and Cultural Action), CIMUSET (International Committee for Museums and Collections of Science and Technology) και TICCIH (Διεθνής Επιτροπή για τη Διατήρηση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς). Δέχεται κάθε χρόνο περισσότερους από 14.000 επισκέπτες από όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό.

Οι Συλλογές

Στις συλλογές του Μουσείου περιλαμβάνονται πάνω από 3.400 τεκμήρια τηλεπικοινωνιών (τηλέφωνα, τηλεγραφικά όργανα, τηλετύπα, κινητά, δορυφορικά συστήματα, κ.λπ.) και πλούσιο αρχειακό υλικό με περισσότερα από 25.000 τηλεγραφήματα, έγγραφα, χάρτες, φωτογραφίες και οπτικοακουστικό υλικό. Ξεχωριστό έκθεμα αποτελεί ένα από τα πρώτα στούντιο τηλεόρασης στη χώρα μας της δεκαετίας του 1960. Ειδικής μνείας χρήζει επίσης η συλλογή τηλεφωτογραφιών η οποία είναι μοναδική στο είδος της, καθώς διατηρεί τα τεκμήρια μιας τεχνο-

λογίας που έχει πάψει πλέον να υφίσταται. Οι τηλεφωτογραφίες αποτυπώνουν την πολιτική, κοινωνική και καλλιτεχνική ζωή της Ελλάδος των δεκαετιών 1950-1980 και αφηγούνται με εικόνες όχι μόνο τη σύγχρονη ιστορία της χώρας αλλά και την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης ύπαρξης.

Ένα από τα πιο σημαντικά έργα του Μουσείου είναι η τεκμηρίωση, η ψηφιοποίηση και η ιστορική μελέτη του συνόλου των συλλογών του, μια παρακαταθήκη για τις επερχόμενες γενιές, μέσα από την επιστημονική καταγραφή της ιστορίας των τηλεπικοινωνιών στη χώρα μας.

Η μόνιμη έκθεση

Οι νέοι εκθεσιακοί χώροι του Μουσείου, με τις ψηφιακές τεχνολογίες όπως το Augmented Reality (AR) και το Virtual Reality (VR), προσφέρουν στους επισκέπτες μια νέα εμπειρία υψηλών προδιαγραφών και ενισχύουν τη διαδραστικότητα με τα εκθέματα και τις συλλογές.

Η μόνιμη έκθεση, στον πρώτο όροφο, χωρίζεται σε δύο μεγάλες περιόδους: την «Προηλεκτρική», που περιλαμβάνει τις τηλεπικοινωνιακές εφευρέσεις από την ελληνική αρχαιότητα έως το Βυζάντιο, και την «Ηλεκτρική» που αφηγείται την ιστορία των τηλεπικοινωνιών από την ανακάλυψη του ηλεκτρισμού έως τις δορυφορικές επικοινωνίες. Πιο συγκεκριμένα, οι θεματικές που συναντά ο επισκέπτης στον νέο εκθεσιακό χώρο της «Ηλεκτρικής» περιόδου έχουν έντονο ψηφιακό χαρακτήρα και αφορούν στις εφευρέσεις του ηλεκτρισμού, την τηλεγραφία, το καλωδιακό πλοίο του ΟΤΕ «Θαλής ο Μιλήσιος», την τηλεφωνία (κοινόχρηστη και μη), την τηλεφωτογραφία, τις δορυφορικές επικοινωνίες και το ανθρώπινο δυναμικό.

Στον δεύτερο όροφο παρουσιάζεται η πορεία του δικτύου από τα αναλογικά στα ψηφιακά κέντρα. Ο επισκέπτης μπορεί να δει

υπολογιστές και εικονοτηλέφωνα παλαιότερων δεκαετιών, να παρακολουθήσει την ιστορία του διαδικτύου (internet) και την εξέλιξη της κινητής τηλεφωνίας, αλλά και να γνωρίσει ένα από τα πρώτα στούντιο τηλεόρασης του 1967.

Εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις

Το Μουσείο σχεδιάζει και υλοποιεί εξειδικευμένα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα που απευθύνονται σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, καθώς και στην οικογένεια και σε μεμονωμένους επισκέπτες. Στα εκπαιδευτικά προγράμματα για σχολικές ομάδες περιλαμβάνονται εικαστικά και τεχνολογικά εργαστήρια, ενημερωτικές συναντήσεις για την ασφάλεια στο διαδίκτυο, θεατρικά παιχνίδια και θεατρικές παραστάσεις. Στα οικογενειακά προγράμματα, με τη συμβολή των ψηφιακών τεχνολογιών AR & VR, το μυστήριο, η γνώση και η βιωματική δράση δημιουργούν μοναδικές διαδραστικές εμπειρίες στους συμμετέχοντες. Το προσωπικό του Μουσείου ξεναγεί καθημερινά τους επισκέπτες προσφέροντας σε όλους μια ξεχωριστή εμπειρία.

Επιπρόσθετα, με συνεργασίες, εκδηλώσεις (ενημερωτικές ημερίδες, φιλοξενία κοινωνικών ομάδων και πολιτιστικών φορέων), περιοδικές και μεταφερόμενες εκθέσεις, το Μουσείο είναι «ανοιχτό» στη σύγχρονη κοινωνία ενισχύοντας την εξωστρέφειά του.

Σύστημα online κρατήσεων (online booking)

Το Μουσείο, με μοναδική προτεραιότητα την ενίσχυση της εμπειρίας του επισκέπτη, γίνεται ακόμα πιο digital. Σχολικές ομάδες, οικογένειες και μεμονωμένοι επισκέπτες, μπαίνοντας στο site του Μουσείου www.otegrouptomuseum.gr, μπορούν να κάνουν online κράτηση σε όλα τα προγράμματά του γρήγορα και εύκολα.

Ομιλία της κ. Ντέπης Τζιμέα, Εκτελεστικής Διευθύντριας Εταιρικής Επικοινωνίας του Ομίλου ΟΤΕ.

Ο Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος του Ομίλου ΟΤΕ κ. Μιχάλης Τσαμάζ.

Μουσείο Τηλεπικοινωνιών Ομίλου ΟΤΕ.

Το κοινό ανταποκρίνεται με μεγάλη επιτυχία σε αυτή την ψηφιακή ευκολία. Ταυτόχρονα, του δίνεται η ευκαιρία να ενημερώνεται αναλυτικά από το site του Μουσείου για όλα τα προγράμματα, τις δράσεις και τις συλλογές, να βιώνει μέσα από φωτογραφίες και video ό,τι συμβαίνει στο Μουσείο και να γίνεται follower στο instagram!

Με αυτόν τον τρόπο, το Μουσείο δίνει επιπλέον δυνατότητες προσβασιμότητας στο κοινό και συμβάλλει ενεργά στην digital εποχή, στην οποία ο Όμιλος ΟΤΕ πρωταγωνιστεί!

Η κεντρική εκδήλωση του εορτασμού

Στο σημαντικό έργο που επιτελεί το Μουσείο αναφέρθηκε στην ομιλία του ο Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος του

Ομίλου ΟΤΕ κ. Μιχάλης Τσαμάζ: «Η ιστορία και η εξέλιξη των τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα είναι ταυτόσημες με την πορεία του Ομίλου ΟΤΕ. Αυτή την ιστορία διαφυλάσσει το Μουσείο Τηλεπικοινωνιών, φέρνοντας τις νέες γενιές σε επαφή με την ελληνική κληρονομιά και τον πολιτισμό μας. Οι σημαντικότερες στιγμές της Ελλάδος, οι τεχνολογίες που άλλαξαν τον τρόπο που επικοινωνούμε, οι ιστορίες των ανθρώπων που πρωτοστάτησαν στην πρόοδο της χώρας, έχουν σήμερα θέση στις συλλογές του Μουσείου. Ο Όμιλος ΟΤΕ επενδύει στο Μουσείο Τηλεπικοινωνιών εμπλουτίζοντας τις συλλογές του και φέρνοντας νέους ψηφιακούς τρόπους ξενάγησης. Όραμά μας είναι το Μουσείο να αποτελεί μια τράπεζα γνώσης και ιστορίας για τις επόμενες γενιές».

Η ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στις δράσεις του Μουσείου

συνδέεται άμεσα με το θέμα του φετινού εορτασμού, όπως επισήμανε στην ομιλία της η κ. Τέτη Χατζηνικολάου, Πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM): «Το Μουσείο με τις σημαντικές συλλογές του, το επιστημονικό έργο του και τις εκπαιδευτικές του δράσεις επιλέχθηκε φέτος ως το τιμώμενο μουσείο της χώρας. Συνδέεται άμεσα με το φετινό μήνυμα του ICOM έχοντας εντάξει νέες τεχνολογίες στην έκθεση και τις δράσεις του. Η διάκρισή του αποτελεί μια ευκαιρία για την ανάδειξη των σημαντικών συλλογών του και του εκπαιδευτικού του έργου».

Η κ. Ντέπη Τζιμέα, Executive Director Εταιρικής Επικοινωνίας του Ομίλου ΟΤΕ, αναφέρθηκε στην ομιλία της στις πέντε θεματικές γύρω από τις οποίες αναπτύσσεται η στρατηγική του Μουσείου Τηλεπικοινωνιών: θέσπιση πλαισίου λειτουργίας, αξιοποίηση και ανάπτυξη των συλλογών, εκσυγχρονισμός των υποδομών και των εγκαταστάσεων, ενίσχυση της εξωστρέφειας και, φυσικά, αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για την πληρέστερη και πιο ενδιαφέρουσα ενημέρωση των επισκεπτών.

Τόνισε επίσης τη σπουδαιότητα της ψηφιοποίησης, η οποία αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους του Ομίλου ΟΤΕ. Το Μουσείο Τηλεπικοινωνιών είναι ένα από τα λίγα μουσεία στην Ελλάδα που έχει τεκμηριώσει και ψηφιοποιήσει το σύνολο σχεδόν των συλλογών του.

Η ιστορία των τηλεπικοινωνιών με ψηφιακά μέσα

«Μια διαφορετική εμπειρία»

Μεταξύ άλλων, οι επισκέπτες του Μουσείου μπορούν να μάθουν την ιστορία της τηλεγραφίας από τον ίδιο τον Μορς και να αποκρυπτογραφήσουν παλιά τηλεγραφήματα μέσω της τεχνολογίας AR, με τα tablets του Μουσείου, αλλά και να πραγματοποιήσουν με VR μάσκες μια 360° εικονική περιήγηση στο πλοίο «Θαλής ο Μιλήσιος», το πρώτο καλωδιακό πλοίο του ΟΤΕ, που τοποθετούσε (πόντιζε) υποβρύχια καλώδια προκειμένου να συνδεθούν τηλεπικοινωνιακά η ηπειρωτική με τη νησιωτική Ελλάδα, καθώς και η Ευρώπη με την Ασία και την Αφρική.

Ηχητικά ντοκουμέντα με προφορικές μαρτυρίες παλαιών υπαλλήλων της εταιρίας και η αναγγελία της ώρας από τον vintage «ωρολόκτη», αλλά και οπτικοακουστικό υλικό αρχείου εμπλουτίζουν τη μουσειακή εμπειρία και τη διάδραση των επισκεπτών, κάνοντας πιο κατανοητούς τους τρόπους επικοινωνίας των ανθρώπων στις προηγούμενες δεκαετίες.

Ιστοσελίδα: www.otegroupmuseum.gr

Συνέδρια

CIDOC 2018: Το Ετήσιο Συνέδριο της Διεθνούς Επιτροπής Τεκμηρίωσης στο Ηράκλειο

ΦΙΓΕΝΕΙΑ ΔΙΟΝΥΣΙΑΔΟΥ

Το CIDOC είναι η Διεθνής Επιτροπή του ICOM που ασχολείται με την τεκμηρίωση των μουσειακών συλλογών. Στα συνέδριά της παρουσιάζονται οι τελευταίες εξελίξεις και οι προβληματισμοί απ' όλο τον κόσμο σε ζητήματα χρήσης των νέων τεχνολογιών για την τεκμηρίωση και τη διαχείριση του πολιτισμικού πλούτου. Στόχος της Επιτροπής είναι να παράγει και να προωθή διεθνείς προδιαγραφές και πρότυπα για την ψηφιακή διαχείριση συλλογών μουσείων ή άλλων οργανισμών οι οποίοι ασχολούνται με την καταγραφή της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το ετήσιο συνέδριο του CIDOC πραγματοποιήθηκε φέτος στο Ηράκλειο της Κρήτης, από τις 29 Σεπτεμβρίου έως τις 5 Οκτωβρίου.

Θέμα του ήταν «Η προέλευση της γνώσης» και εστίασε σε ζητήματα σχετικά με την προέλευση των πληροφοριών και τη διαδικασία παραγωγής της γνώσης γύρω από τα αντικείμενα των μουσειακών συλλογών. Το συνέδριο επιχειρήσε να εμβαθύνει στην κατανόηση της διαδικασίας της τεκμηρίωσης ως διαδικασίας διατήρησης, προώθησης και ανταλλαγής της γνώσης. Οι συμμετέχοντες παρουσίασαν θεωρητικές απόψεις, εμπειρικές προσεγγίσεις, καθώς και καινοτόμες εφαρμογές ανάλυσης και τεκμηρίωσης πληροφοριών και γνώσεων. Υποθέματα του συνεδρίου ήταν η πληροφορία του αντικειμένου ως ιστορική πηγή, η τεκμηρίωση του αντικειμένου σε σχέση με τις αρχαικές πηγές, η ανασκαφική έρευνα ως τεκμηρίωση αντικειμένων, η προφορική παράδοση και οι μαρτυρίες σχετικά με τα αντικείμενα, το ζήτημα της διεπιστημονικότητας στην τεκμηρίωση, τεκμηρίωση αντικειμένου και αναλυτικά δεδομένα, η προέλευση των υλικών κατασκευής και των τεχνικών, η τεκμηρίωση για συγκεκριμένες ομάδες (όπως AMEA), μέθοδοι επικύρωσης της γνώσης και η τεκμηρίωση της ανανέωσης της γνώσης, η δεοντολογία σχετικά με την προέλευση της πληροφορίας, καθώς και η προέλευση της γνώσης με ταυτόχρονη διατήρηση των πηγών αναφοράς.

Την οργάνωση του συνεδρίου συντόνισε η ομάδα ερευνητών του Κέντρου Πολιτισμικής Πληροφορικής του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ) και συμμετείχαν, πέρα από το Ελληνικό Τμήμα του ICOM, η Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου, το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, το Τμήμα Ιστορίας και Φιλολο-

Η πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM κ. Τέτη Χατζηνικολάου κατά την έναρξη του συνεδρίου.

φίας και το Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης, καθώς και το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου.

Το συνέδριο ξεκίνησε στο κτήριο της Βασιλικής του Αγίου Μάρκου, με την εισαγωγική ομιλία του επ. διευθυντή του Κέντρου Πολιτισμικής Πληροφορικής του ΙΤΕ και προέδρου της Οργανωτικής Επιτροπής του συνεδρίου κ. Μάρτιν Ντερ, ο οποίος τόνισε τον σημαντικό ρόλο του ΙΤΕ στη διαμόρφωση του οντολογικού μοντέλου CRM SIG, του μοντέλου που καθόρισε τη φυσιογνωμία του CIDOC τις τελευταίες δεκαετίες, προσελκύνοντας και εμπνέοντας ειδικούς απ' όλο τον κόσμο στη σημασιολογική προσέγγιση της πολιτισμικής πληροφορίας. Επισήμανε ότι όταν όλα ξεκίνησαν, το 1996, το όραμα ήταν η ανάπτυξη ενός σφαιρικού μοντέλου για τη γνώση που διαχειρίζεται το μουσείο. Εκείνη την εποχή το ενδιαφέρον ήταν ακόμη στραμμένο στην τυποποίηση των διαδικασιών τεκμηρίωσης που ακολουθούσαν τα μουσεία, και οι συνθήκες της τεχνολογίας δεν ήταν ακόμη ώριμες να υποστηρίξουν την ογκώδη παραγωγή μεταδεδομένων που απαιτούσε το εγχείρημα. Η τεκμηριωτική τάση της περιόδου ήταν η ομοιόμορφα καλοφτιαγμένη καρτέλα τεκμηρίωσης για όλα τα αντικείμενα του μουσείου, υποβαθμίζοντας τις πρώιμες εκδοχές της πληροφορίας, καθώς και τα στοιχεία της προέλευσής της.

Σήμερα, που οι δυνατότητες της τεχνολογίας επιτρέπουν την ενοποίηση δεδομένων σε μεγάλη κλίμακα, η τάση είναι η συγκέντρωση πολλαπλών πηγών πληροφορίας για κάθε αντικείμενο, γεγονός που συχνά εγείρει ζητήματα αξιοπιστίας της πλη-

Ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Τορόντο κ. Κωστής Δάλλας κατά την εναρκτήρια κεντρική ομιλία.

ροφορίας. Η δυνατότητα εντοπισμού της αρχικής πηγής, πάνω στην οποία κτίστηκε η γνώση μας για το αντικείμενο, αποκτά μεγάλο ενδιαφέρον, ιδιαίτερα καθώς ενσκήπτον ζητήματα διαφορετικής οπτικής του αντικείμενου ανάλογα με τον φορέα της «γνώσης». Η εξέταση της εγκυρότητας μιας πληροφορίας –και επομένως η διαφύλαξη της προέλευσής της– θεωρείται πλέον κρίσιμη για τα ιδρύματα που ο ρόλος τους περιλαμβάνει τη διατήρηση της μνήμης. Ο καθηγητής Ντερ ολοκλήρωσε με τη διαπίστωση ότι η διαχείριση της πληροφορίας της τεκμηρίωσης χρειάζεται αναδιάταξη, ώστε οι παραδοσιακές επιστημονικές παραπομπές να αντικατασταθούν από καινοτόμους τρόπους διασύνδεσης αποδεικτικών στοιχείων, παρατηρήσεων και γεγονότων, με συμπεράσματα και ερμηνείες. Η δυνατότητα διασύνδεσης των ψηφιακών πηγών επιτρέπει να συγκεντρώνονται τα διάσπαρτα συμφοραζόμενα των γεγονότων και καθιστά προσπελάσιμη την προέλευση της γνώσης, μειώνοντας σημαντικά τη διάρκεια της πρωτογενούς έρευνας. Τα θέματα του παρόντος συνεδρίου, κατέληξε ο καθηγητής Ντερ, άπτονται θεμελιακών ζητημάτων της προέλευσης της γνώσης: πώς διαμορφώνεται το πλαίσιο και το περιεχόμενο της τεκμηρίωσης, ο ρόλος της τεκμηρίωσης στην κοινωνική μνήμη, η απο-αποικιοποίηση της γνώσης για αντικείμενα, στο πλαίσιο μιας κριτικής προσέγγισης της προέλευσής της. Τα θέματα αυτά βρήκαν ζωντανή ανταπόκριση από συναδέλφους από όλο τον κόσμο, με ιδιαίτερα δυναμική την παρουσία χωρών της Αφρικής, της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής.

Ακολούθησε η πλούσια και εμπνευσμένη ομιλία του πρώτου κεντρικού ομιλητή, του καθηγητή του Πανεπιστημίου του Τορόντο κ. Κωστή Δάλλα, στην οποία επιχείρησε να αναδείξει τις ποικίλες πτυχές και να προσεγγίσει τα ερωτήματα που προκύπτουν κατά την εξέταση της διαμόρφωσης της γνώσης στον χώρο του υλικού πολιτισμού. Πώς το μουσειακό αντικεί-

μενο «θυμάται όσα του συνέβησαν» (How a Museum Object 'Remembers its Facts': Evidence, Representation and Curation in the Continuum) ήταν ο τίτλος της ομιλίας, η οποία αναφερόταν στα ποικίλα όσα «εκπέμπονται» από τα αντικείμενα των μουσειακών συλλογών. Αναλύθηκαν ζητήματα, όπως η στενή σχέση της γνώσης με τα χαρακτηριστικά του φορέα παραγωγής της, η σημασία της μεθόδου τεκμηρίωσης στη μετέπειτα διεξαγωγή επιστημονικών συμπερασμάτων, ο ρόλος των αντικειμένων στη διαμόρφωση ιστορικών αντιλήψεων και μεταγενέστερων πολιτικών σκοπιμοτήτων, η διαφοροποιημένη ερμηνευτική προσέγγιση των τεκμηρίων ανάλογα με την επιστημονική και επιστημολογική θεώρηση εκείνων που την επιχειρούν. Διερευνήθηκε, τέλος, η σημερινή διαρκώς αναθεωρούμενη αντίληψη για τη γνώση, που αναγνωρίζει πολλούς διαφορετικούς πυλώνες ενδιαφερόντων και επηρεάζει άμεσα τις απόψεις των μουσείων σχετικά με τις πληροφορίες που συγκεντρώνουν και τη γνώση που προάγουν.

Οι συνεδρίες, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στο νεόδμητο Πολιτιστικό Κέντρο Ηρακλείου, οργανώθηκαν γύρω από τρεις θεματικούς άξονες, οι οποίοι αφορούσαν παρουσιάσεις με έμφαση σε ζητήματα προέλευσης της πληροφορίας, παρουσιάσεις με έμφαση σε ζητήματα καινοτόμων θεωρήσεων και τεχνικών τεκμηρίωσης, και παρουσιάσεις με έμφαση στην τεχνολογία (εργαλεία, εφαρμογές, εννοιολογικά μοντέλα και συστήματα τεκμηρίωσης της πολιτισμικής γνώσης). Πραγματοποιήθηκαν ειδικές συνεδρίες για την παρουσίαση διεθνών έργων και συνεργασιών, όπως η Wikidata (πλατφόρμα συνεργατικής διάθεσης γνώσεων, συναφής με τη Wikipedia), η ανάπτυξη διεθνούς θησαυρού ορολογίας του προγράμματος Getty Vocabulary, το βρετανικό πρότυπο τεκμηρίωσης SPECTRUM και το πρόγραμμα UNESCO Chair on DCH. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν: ενημερωτική συνεδρία σχετικά με την πρόσφατη καταστροφι-

κή πυρκαγιά στο Εθνικό Μουσείο Βραζιλίας, και δύο πολύ ενδιαφέρουσες ειδικές συνεδρίες σχετικά με τις βασικές αρχές της επιστήμης των νέων τεχνολογιών για «ανακτήσιμη προσβάσιμη διαλειτουργική και επαναχρησιμοποιήσιμη γνώση» (FAIR), και σχετικά με την ανάκτηση, μέσω συμφραζομένων, της ελλειπούς γνώσης προέλευσης αρχαιολογικών αντικειμένων.

Ο Jonathan Whitson Cloud παρουσίασε το εμπλουτισμένο σύστημα του Horniman Museum and Gardens του Λονδίνου, στο οποίο οι περιγραφικές πληροφορίες καταγράφονται σε wiki, διευκολύνοντας τους επισκέπτες του διαδικτύου, οι οποίοι μπορούν να διαβάσουν κείμενο, αντί για τεμαχισμένες πληροφορίες σε μορφή δεδομένων. Στις ομιλίες με έμφαση στην τεχνολογία παρουσιάστηκαν αρκετές εφαρμογές φτιαγμένες με εργαλεία ανοικτού κώδικα, όπως η γλώσσα αναζήτησης (RDF query language) SPARQL, καθώς και η ανοικτή εφαρμογή OpenRefine για επεξεργασία και μετατροπή δεδομένων σε άλλη μορφοποίηση.

Επιπροσθέτως, μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα και διαφορετική επιστημονική οπτική επί του θέματος του συνεδρίου αναπτύχθηκε από τη δεύτερη κεντρική ομιλήτρια του συνεδρίου, ερευνήτρια οστεοαρχαιολογίας δρ Αργυρώ Ναυπλιώτη, στην ομιλία της με τίτλο «Bones, Provenance and Life Histories».

Συνολικά στο συνέδριο CIDOC 2018 παρουσιάστηκαν 81 ομιλίες από ειδικούς από την Ευρώπη, την Αμερική, την Αυστραλία, χώρες της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής και της Ασίας. Παρουσιάστηκαν πάνω από 15 ανακοινώσεις/αφίσες με θεματολογία συναφή με το συνέδριο και βραβεύτηκαν από τους συνέδρους οι εξής τρεις: του Σπύρου Κουλούρη σχετικά με το online δίκτυο Creswell για την τεκμηρίωση της ισλαμικής αρχιτεκτονικής, των Ε. Παπαδάκη, Π. Στεφανάκη, Κ. Χατζηγιαννάκη και Κ. Μελεσσανάκη σχετικά με τη διεπιστημονική ανάλυση μινωικών τοιχογραφιών της Αγίας Τριάδας, και των V. Ζυρετίτς και M. Biškupić Čurla σχετικά με τις πολλαπλές ερμηνευτικές προσεγγίσεις της γραβάτας ως ενδυματολογικού στοιχείου διαφόρων εποχών και περιοχών. Ως καλύτερη ομιλία του συνεδρίου κρίθηκε από την Επιτροπή η παρουσίαση του Αυστραλού Mike Jones, με τίτλο «Collections in the Expanded Field: Relationality and the Provenance of Artefacts and Archives», σχετικά με τις στρεβλώσεις στην αντιμετώπιση του πολιτισμού των αυτόχθονων κατοίκων της αυστραλιανής ηπείρου από τα τοπικά μουσεία της Αυστραλίας, η οποία κέρδισε το βραβείο Best Paper Award και θα δημοσιευτεί στο ανοικτής πρόσβασης διαδικτυακό περιοδικό heritage.

Το ενδιαφέρον του Ελληνικού Τμήματος του ICOM για τις εργασίες της Επιτροπής CIDOC υπήρξε πάντα έντονο και τεκμηριώνεται –όπως τόνισε στον χαιρετισμό της κατά την έναρξη του

Αποψη αίθουσας του Συνεδρίου την ημέρα της ομιλίας της ερευνήτριας οστεοαρχαιολογίας δρ Αργυρώς Ναυπλιώτη.

Επίσκεψη στο Εργαστήριο Πολιτιστικής Κληρονομιάς του ΙΤΕ (Αλληλεπίδραση Ανθρώπου-Υπολογιστή).

συνεδρίου και η πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM κ. Τέτη Χατζηνικολάου- από το γεγονός ότι πρόκειται για το τρίτο συνέδριο CIDOC που οργανώνεται και φιλοξενείται στην Ελλάδα, με προηγούμενα εκείνο του 1990 στην Αθήνα και στο Ναύπλιο σε συνεργασία με το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, και εκείνο του 2008 στην Αθήνα, σε συνεργασία με το Μουσείο Μπενάκη. Η τεκμηρίωση αποτελεί ένα σημαντικό τομέα δραστηριότητας στα ελληνικά μουσεία και επομένως οι ευκαιρίες που προσφέρονται από τέτοιου επιπέδου συνέδρια για ενημέρωση επί των εξελίξεων του τομέα, για επικοινωνία και συνεργασίες με συναδέλφους άλλων χωρών και για παρουσίαση του έργου των ελληνικών φορέων είναι πάντα εξαιρετικά πολύτιμες. Άλλωστε η ελληνική παρουσία στο συνέδριο ήταν σημαντική, με ομιλίες από τα Πανεπιστήμια Αθηνών, Αιγαίου, Ιονίου, Κρήτης και Μακεδονίας, το Πάντειο Πανεπιστήμιο, το Ινστιτούτο Πληροφορικής ΙΤΕ, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, το Γαλλικό Ινστιτούτο Ελλάδος, την Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών, το Αμερικανικό Κολλέγιο Ελλάδος, καθώς και τα Μουσεία Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού (πρώην ΜΕΛΤ), Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, το Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου, το Εγκληματολογικό Μουσείο του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου και το Μουσείο Μπενάκη.

** Περισσότερες πληροφορίες για το συνέδριο στο <http://www.cidoc2018.com/> και <http://network.icom.museum/cidoc/> (τελευταία ανάγνωση 27/11/2018).

25η Διεθνής Συνάντηση ICOMON

Διασφαλίζοντας το μέλλον των νομισματικών συλλογών στα μουσεία: Ζητήματα συντήρησης και διαχείρισης των συλλογών

ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΝΟΜΙΚΟΥ

Η ετήσια Συνάντηση της Διεθνούς Επιτροπής Νομισματικών Μουσείων και Μουσείων Τραπεζών του ICOM (ICOMON) πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα από τις 3-6 Οκτωβρίου 2018, υπό την αιγίδα του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Π. Παυλόπουλου. Η εκδήλωση είχε επετειακό χαρακτήρα, καθώς φέτος συμπληρώνονται 25 χρόνια από την ίδρυση της Επιτροπής. Συνδιοργανωτές της Συνάντησης ήταν η Επιτροπή ICOMON, το Νομισματικό Μουσείο και το Ελληνικό Τμήμα του ICOM.

Με την επιλογή της Αθήνας και του Νομισματικού Μουσείου για την 25η επέτειο λειτουργίας της Επιτροπής ICOMON, το Διοικητικό της Συμβούλιο θέλησε να τιμήσει τη μνήμη της Μάντας Οικονομίδου (1927-2015). Σπουδαία νομισματολόγος με διεθνή κύρος, επικεφαλής του Νομισματικού Μουσείου για δεκαετίες,

Το εξώφυλλο του προγράμματος - 25η Διεθνής Συνάντηση ICOMON.

η Οικονομίδου υπήρξε ιδρυτικό μέλος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM το 1983 και διετέλεσε πρώτη πρόεδρος της Επιτροπής ICOMON. Πιστεύοντας στη σημασία αλλά και στην ιδιαιτερότητα των νομισματικών μουσείων και συλλογών, ανέλαβε μαζί με συναδέλφους της από το εξωτερικό την πρωτοβουλία ίδρυσης, στο πλαίσιο του ICOM, μιας ειδικής Διεθνούς Επιτροπής για τα νομισματικά μουσεία. Η πρωτοβουλία ευοδώθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1990 με το Νομισματικό Μουσείο της Αθήνας ως ένα από τα ιδρυτικά μέλη της Επιτροπής ICOMON.

Το θέμα της Συνάντησης «Διασφαλίζοντας το μέλλον των νομισματικών συλλογών στα μουσεία: Ζητήματα συντήρησης και διαχείρισης των συλλογών» προσέλκυσε πλήθος νομισματικών επιμελητών και ερευνητών, συντηρητών, μουσειοπαιδαγωγών, φοιτητών και εκπροσώπων συναφών φορέων. Η 25η Συνάντηση σημείωσε μάλιστα ρεκόρ συμμετοχών για τα δεδομένα της Επιτροπής, με πάνω από 120 συμμετέχοντες από 30 και πλέον χώρες. Οι συνεδρίες φιλοξενήθηκαν στο Μουσείο της Ακρόπολης και στην εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, ενώ τη Συνάντηση πλαισίωσαν πολιτιστικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις με επίκεντρο το Νομισματικό Μουσείο. Στο πλαίσιο της Συνάντησης διοργανώθηκε εκδρομή στο Λαύριο και το Σούνιο όπου οι σύνεδροι είχαν την ευκαιρία να ξεναγηθούν στον αρχαιολογικό χώρο Σούριζας (τα πλυντήρια των αρχαίων μεταλλείων), στο Αρχαιολογικό Μουσείο Λαυρίου, το Τεχνολογικό Πολιτιστικό Πάρκο Λαυρίου, καθώς και στον ναό του Ποσειδώνα στο Σούνιο.

Η 25η Συνάντηση της Επιτροπής ICOMON είχε ως κεντρική ομιλήτρια την πρόεδρο της Αμερικανικής Νομισματικής Εταιρείας Dr Ute Wartenberg Kagan, η οποία εξέτασε με ενδοσκοπική διάθεση τις τάσεις στον χώρο των μουσείων (νομισματικών και εν γένει) κατά τα τελευταία 30 χρόνια. Από την ανανεωτική διάθεση των αρχών της δεκαετίας του 1990, την άνθιση των μουσείων ή/και αιθουσών «Χρήματος» με στόχο το άνοιγμα των νομισματικών συλλογών στο «ευρύ κοινό» και τη συμβολή στον «οικονομικό αλφαριθμητισμό» των επισκεπτών, έως τις σαρωτικές αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης νομισματικών συλλογών, την επικοινωνία και διάχυση πληροφορίας που επέφερε η ψηφιακή τεχνολογία και το διαδίκτυο, αλλά και τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στον χώρο των μουσείων, το στίγμα της κεντρικής ομιλίας για τον μελλοντικό προσανατολισμό του χώρου μπορεί να συνοψιστεί στις έννοιες της συνεργασίας και της εξωστρέφειας.

Οι ομιλητές των επιμέρους παρουσιάσεων επικεντρώθηκαν σε θέματα πρακτικής διαχείρισης συλλογών, σε μεθόδους και πρακτικές συντήρησης, απεικόνισης και ανάδειξης, στις δυνατότητες ψηφιοποιημένων βάσεων δεδομένων αλλά και σε δράσεις εκπαιδευτικού χαρακτήρα. Αρκετά μεγάλη εκπροσώπηση υπήρξε από μουσεία τραπεζών. Αξίζει να σημειωθεί ότι πολλοί

Τα μέλη της επιτροπής ICOMON στην είσοδο του Νομισματικού Μουσείου.

από τους ομιλητές έλαβαν για πρώτη φορά μέρος σε συνάντηση ICOMON, ενώ άλλοι έδειξαν εμφανή σημάδια προόδου μουσειακών πρακτικών σε σχέση με παλιότερα, δίνοντας έτσι έναν ελπιδοφόρο τόνο για το μέλλον της Επιτροπής. Από την άλλη, συζητήθηκαν επίσης οι προβληματισμοί μελών για το δι-αδεδομένο πλέον φαινόμενο της κατάργησης εξειδικευμένων θέσεων επιμελητών νομισματικών συλλογών, τη δραστηκή μείωση πόρων και, ως εκ τούτου, τον σημαντικό περιορισμό των δραστηριοτήτων ή ακόμα και το κλείσιμο νομισματικών τμημάτων/ μουσείων.

Η διοργάνωση στην Αθήνα ανέδειξε το εύρος της νομισματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα σε επίπεδο μουσειακών συλλογών. Πέρα από το Νομισματικό Μουσείο που αποτελεί τον θεσμό-πυρήνα, τη δραστηριότητα αυτή εκπροσώπησαν στο συνέδριο ερευνητές και επιμελητές από το Μουσείο της Τράπεζας της Ελλάδος, τη νομισματική συλλογή της Alpha Bank, τη νομισματική συλλογή του Μουσείου Εκμαγείων του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τη συλλογή του Κοινωφελούς Ιδρύματος Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου (Κ.Ι.Κ.Π.Ε.), τις μοναστηριακές συλλογές Αγίου Όρους, καθώς και πλήθος άλλων

Από την επίσκεψη των συνέδρων στο Μουσείο της Τράπεζας της Ελλάδος.

υπό τον συντονισμό της Διεύθυνσης Εθνικού Αρχείου Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Οι ξεναγήσεις στις εκθέσεις του Νομισματικού Μουσείου και στο Μουσείο της Τράπεζας της Ελλάδος ενίσχυσαν τις εντυπώσεις των συνέδρων για τη μουσειολογική αρτιότητα που πλαισιώνει την επιστημονική δραστηριότητα στον τομέα της νομισματικής στην Ελλάδα. Ανάλογη δραστηριότητα κατέδειξε και η Κύπρος, την οποία εκπροσώπησαν φορείς όπως η Πινακοθήκη Λεβέντη, το Cyprus Institute και το Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου.

Η 25η Συνάντηση ICOMON υιοθέτησε ψήφισμα συμπαράστασης στη μουσειακή κοινότητα και τον λαό της Βραζιλίας για την καταστροφή του Εθνικού Μουσείου της χώρας. Ακολούθησε η ετήσια τακτική γενική συνέλευση των μελών. Η επόμενη 26η Συνάντηση ICOMON θα πραγματοποιηθεί στο Κίτο της Ιαπωνία από 1-7 Σεπτεμβρίου 2019 στο πλαίσιο της 25ης Τριετούς Συνόδου του ICOM.

Τα Πρακτικά της 25ης Συνάντησης ICOMON θα δημοσιευθούν στη διαδικτυακή σελίδα της Επιτροπής (<http://network.icom.museum/icomon/>) περί τα μέσα του 2019.

Ετήσιο Συνέδριο των Διεθνών Επιτροπών Περιφερειακών Μουσείων (ICR) και Εκπαίδευσης Προσωπικού (ICTOP)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ

Το ετήσιο συνέδριο των Διεθνών Επιτροπών Περιφερειακών Μουσείων (ICR) και Εκπαίδευσης Προσωπικού (ICTOP) πραγματοποιήθηκε στη Νέα Ζηλανδία, από 5-9 Νοεμβρίου 2018, σε συνεργασία με το ICOM N. Ζηλανδίας και το Πανεπιστήμιο του Όκλαντ, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού της χώρας.

Το θέμα του συνεδρίου ήταν «Μπροστά στις νέες πολιτικο-κοινωνικές αλλαγές και προκλήσεις: Η κατάρτιση προσωπικού στα περιφερειακά μουσεία» (<https://www.icr2018ictop.com/>).

Στόχος του συνεδρίου ήταν να καταγραφούν τα προσόντα και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που οφείλουν να έχουν τα στελέχη ενός μουσείου για να μπορούν να διαχειριστούν τα πολύπλοκα ζητήματα που έχουν παρουσιαστεί ή οξυνθεί την τελευταία δεκαετία. Τονίστηκε η ανάγκη οι επαγγελματίες των μουσείων να διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις ψηφιακής τεχνολογίας, ικανότητα αξιολόγησης και αυτο-αξιολόγησης, ευχέρεια στη διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού, επικοινωνιακές δεξιότητες και κοινωνική εμπειρία, συνεργατική διάθεση και ομαδικό πνεύμα, επάρκεια στον στρατηγικό σχεδιασμό, ευρυμάθεια και ευρύτητα πνεύματος, όραμα και στοχοθεσία, ικανότητα χρηστής διαχείρισης των οικονομικών πόρων.

Επίσης, εντοπίστηκαν οι κυρίαρχες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα μουσεία σήμερα: χρηματοδότηση και εξεύρεση πόρων, συντήρηση συλλογών, ενίσχυση της δημόσιας αξίας του μουσείου, εκθεσιακές επιλογές με σύγχρονες αναφορές, προσέλκυση και οργάνωση εθελοντών, θωράκιση σε φυσικές καταστροφές και πρόληψη, συμμετοχή στη γνώση όλων των γενεών, προώθηση της πολυ-πολιτισμικότητας, εμπλοκή στο πολιτικό γίνεσθαι κάθε χώρας. Οι 97 συνέδροι (από 21 χώρες της Ευρώπης, Ωκεανίας, Ασίας, Αμερικής και Αφρικής) αναφέρθηκαν και σε διαφαινόμενα παγκόσμια πολιτικά προβλήματα, όπως η γήρανση του πληθυσμού, η οικονομική κρίση και έλλειψη κρατικής στήριξης, η αλλοίωση της βιοποικιλότητας.

Τέλος, στα συμπεράσματα του συνεδρίου διατυπώθηκαν προτάσεις για την εκπαίδευση των στελεχών των μουσείων αναφορικά με την κτήση εμπειρίας κατά την εργασία, διά βίου υποχρεωτική κατάρτιση σε τακτά χρονικά διαστήματα, περιπτώσιολογικές μελέτες, πρακτική εξάσκηση σε μεγάλα μουσεία, εργαστηριακές ασκήσεις και σεμινάρια από κοινού με την τοπική κοινωνία και τα ακαδημαϊκά ιδρύματα.

Οι εργασίες του συνεδρίου ξεκίνησαν στο Όκλαντ και ολοκληρώθηκαν στο Ουέλινγκτον, ενώ υπήρχαν προγραμματισμένες επισκέψεις στα σημαντικότερα μουσεία της Νέας Ζηλανδίας, όπως το Εθνικό Μουσείο της Νέας Ζηλανδίας Te Papa στο Ουέλινγκτον, που προβάλλει ιδιαίτερα τον πολιτισμό των ιθαγενών Maori, το Πολεμικό Μουσείο στο Όκλαντ –όπου παρουσιάζεται εκτενώς η συμμετοχή των Νεοζηλανδών στη Μάχη της Κρήτης κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο–, το Μουσείο Τεχνολογίας MOTAT στο Όκλαντ, τα δημοτικά μουσεία των πόλεων Όκλαντ και Ουέλινγκτον, και πολλά αξιόλογα περιφερειακά μουσεία ιστορίας, τέχνης και καινοτομίας. Έτσι, οι συνέδροι είχαν την ευκαιρία να ανταλλάξουν απόψεις με συναδέλφους από τα

Ο Γιάννης Μαρκάκης κατά την ομιλία του στο συνέδριο.

μουσεία αυτά, να γνωρίσουν το εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον της μακρινής αυτής χώρας, αλλά και την ιδιαίτερη παράδοση των Μασοί που τους υποδέχονταν με συγκεκριμένη τελετουργική διαδικασία. Επίσης, στο περιθώριο του συνεδρίου και με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 50 χρόνων λειτουργίας της Επιτροπής ICTOP, ο Κροάτης πρόεδρος της καθηγητής Darko Babic έκανε ένα σύντομο απολογισμό των δράσεων που ανέλαβε η Επιτροπή, ενώ η Σλοβένα πρόεδρος του ICR Irena Zmuc ευχήθηκε να συνεχιστεί η συνεργασία των δύο Επιτροπών, που είχε ξεκινήσει το 2009 στο κοινό ετήσιο συνέδριο των δύο Επιτροπών στη Λομβαρδία.

Στο συνέδριο η Ελλάδα εκπροσωπήθηκε από τον υπογράφο, μέλος του ICR και διευθυντή του Μουσείου Παραδοσιακής Ζωής Κρήτης «ΛΥΧΝΟΣΤΑΤΗΣ». Με την εισήγησή του «Μια αιωνιότητα και μια μέρα: Αλλαγές και προκλήσεις στα περιφερειακά μουσεία της Κρήτης» παρουσίασε σύντομα και περιεκτικά τις πρόσφατες εξελίξεις και δράσεις των σημαντικότερων μουσείων της Κρήτης, υπό το πρίσμα της κοινωνικοοικονομικής κρίσης που βιώνει η Ελλάδα την τελευταία δεκαετία. Την

Αναμνηστική φωτογραφία των συνέδρων.

εισήγηση παρακολούθησε και ο Μητροπολίτης Νέας Ζηλανδίας Μύρωνας, που τίμησε με την παρουσία του το Διεθνές Συνέδριο.

Αξίζει, τέλος, να αναφερθεί ότι το Μουσείο «ΛΥΧΝΟΣΤΑΤΗΣ», σε συνεργασία με την Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα του Ουέλινγκτον και υπό την αιγίδα της Μητρόπολης Νέας Ζηλανδίας, διοργάνωσε το Σάββατο, 10 Νοεμβρίου, δημόσια προβολή της ταινίας ντοκιμαντέρ «Το μέσα φως». Η προβολή σημείωσε μεγάλη επιτυχία και το πολυπληθές κοινό των Ελλήνων που παρακολούθησε την ταινία, βίωσε, όπως δήλωσε η νέα πρόεδρος Ειρήνη Αντωνογιαννάκη, «μια αξέχαστη εμπειρία που τους έφερε πιο κοντά στην πατρίδα». Ο διευθυντής του Μουσείου «ΛΥΧΝΟΣΤΑΤΗΣ», καλεσμένος του ραδιοφωνικού σταθμού Wellington Access Radio, είχε την ευκαιρία, σε εβδομαδιαία εκπομπή για τις δράσεις και τα νέα της Ελληνικής Κοινότητας, να παρουσιάσει το έργο του Μουσείου, αλλά και να μιλήσει γενικότερα για τον κρητικό πολιτισμό και τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία στην Κρήτη.

Cultural Heritage. Transition and Transformation

Ετήσιο Συνέδριο των Επιτροπών ICEE και ICFA

ΚΑΛΗ ΤΖΩΡΤΖΗ

Αντανακλώντας μια νέα μορφή συνεργασίας, το Ετήσιο Συνέδριο της Διεθνούς Επιτροπής Ανταλλαγών Εκθέσεων (ICEE) και της Διεθνούς Επιτροπής Μουσείων και Συλλογών Καλών Τεχνών (ICFA) οργανώθηκε από κοινού και πραγματοποιήθηκε σε δύο ισπανικές πόλεις, τη Μαδρίτη και τη Βαρκελώνη, από 11-17 Νοεμβρίου 2018. Εκτός από τις ειδικές συνεδρίες της κάθε Επιτροπής, περιελάμβανε και μια σειρά από κοινές θεματικές συνεδρίες. Η συνεκτική ιδέα ήταν «Cultural Heritage. Transition and Transformation». Στο κοινό συνέδριο συμμετείχαν 163 σύεδροι, από 38 χώρες.

Κοινές θεματικές συνεδρίες

Οι κοινές συνεδρίες πραγματοποιήθηκαν στη Μαδρίτη στο κτήριο του Ιδρύματος «La Caixa», το οποίο κατά μία έννοια έμοιαζε να ανατανακλά τη συνεκτική ιδέα του συνεδρίου. Πρώην εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, μετατράπηκε, το 2008, σε πολιτιστικό κέντρο (CaixaForum Madrid) από τους Herzog & de Meuron, γνωστούς μεταξύ άλλων για τη μετατροπή ενός ακόμα εργοστασίου παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας σε μουσείο, την Tate Modern στο Λονδίνο. Με αφητηρία το διατηρητέο κέλυφος του βιομηχανικού κτηρίου, οι Ελβετοί αρχιτέκτονες καταργούν την αρχική βάση του κτηρίου, δημιουργώντας την αίσθηση ότι το κτήριο αιωρείται. Διαμορφώνουν έτσι έναν δημόσιο χώρο ανοιχτό, προσβάσιμο από διαφορετικές κατευθύνσεις, ο οποίος λειτουργεί συμπληρωματικά με τους στενούς δρόμους που τον πλαισιώνουν. Επίσης, η εξωτερική μορφή του κτηρίου συνδιαλέγεται αντιθετικά με τον γειτονικό «πράσινο τοίχο», δημιουργία του Patrick Blanc.

Κατά την έναρξη του συνεδρίου, η πρόεδρος του ICOM κ. Suay Aksoy (εικ. 3) υπογράμμισε τη συμβολή των διεθνών επιτροπών στη μουσειακή θεωρία και πρακτική και αναφέρθηκε στις σύγχρονες προκλήσεις για τα μουσεία, καθώς και στο πρόσφατο έργο του ICOM – τη συγκρότηση «Ομάδας Εργασίας για τη Βιωσιμότητα» και τη συνεργασία με τον ΟΟΣΑ (OECD).

Οι κοινές συνεδρίες ήταν οργανωμένες γύρω από τέσσερα θέματα, ωστόσο συχνά οι εισηγήσεις και οι επακόλουθες συζητήσεις έφερναν στην επιφάνεια κοινά ζητήματα και προβληματισμούς.

Στο πλαίσιο της πρώτης ενότητας, με θέμα «Cultural Heritage for Social Engagement», παρουσιάστηκε η νέα μόνιμη έκθεση στο Monticello του Thomas Jefferson, στη Βιρτζίνια, η οποία εγκαινιάστηκε τον Ιούνιο του 2018 (L. Greene Bowman και G. Angio-Morneau, «Such Is the Story that Comes down to Me: The Words of Sally Hemings's Son Tell her Story at Monticello»). Είναι αφιερωμένη στην Sally Hennings (1773–1835), μια από τις πιο γνωστές αφροαμερικανίδες σκλάβους στην αμερικανική ιστορία, η οποία για χρόνια ήταν γνωστή ως η ερωμένη του Thomas Jefferson. Η έκθεση, η οποία παρουσιάζεται στον χώρο όπου έζησε η ίδια, έχει στόχο να αφηγηθεί σημαντικά γεγονότα της ζωής και της ταυτότητάς της, τα οποία έχουν αποσιωπηθεί, όπως το ότι κατάφερε να διαπραγματευτεί την ανεξαρτησία των έξι παιδιών της, τα οποία απέκτησε με τον Jefferson. Συνδυάζοντας χρήση πολυμέσων και θεατρικών τεχνικών, η έκθεση δημιουργεί μια εμπειρία που αποσκοπεί στην συναισθηματική εμπλοκή του επισκέπτη, ενώ παράλληλα επιχειρεί να παρουσιάσει την ιστορία της Sally μέσα από τα κείμενα του γιου της, τα οποία δεν ακούγονται ως αφήγηση, αλλά προβάλλονται ως χειρόγραφο κείμενο στους τοίχους του μικρού δωματίου.

Ένας θρύλος των ιθαγενών της Αυστραλίας («Επτά Αδελφές») γίνεται το θέμα της νέας έκθεσης με τίτλο «Songlines: Tracking the Seven Sisters» στο Εθνικό Μουσείο της Αυστραλίας, στην Καμπέρα (S. Ozolins και M. Neale, «Sizzling in the Intersections: Songlines Tracking the Seven Sisters»). Δύο χαρακτηριστικά της παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Πρώτον, η έκθεση δεν υπήρξε αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας του μουσείου, αλλά αντίθετα των κοινοτήτων των ιθαγενών που είναι φορείς της πανάρχαιας γνώσης (πολιτιστικής, γεωγραφικής, κ.λπ.) που μεταφέρουν αυτού του είδους οι μύθοι-παραδόσεις, οι οποίοι προσέγγισαν το μουσείο ζητώντας τη συμβολή του για τη διαφύλαξη αυτής της γνώσης και είχαν τον κεντρικό ρόλο στη δημιουργία της έκθεσης. Η μουσειακή αφήγηση είναι κυρίαρχα οπτική και βιωματική, προσεγγίζοντας έτσι τους τρόπους μετάδοσης της γνώσης των ιθαγενών, και παρουσιάζεται μέσα από αυθεντικά έργα, τα οποία δημιούργησαν οι κοινότητες ειδικά για την έκθεση και αποτελούν σήμερα μέρος της συλλογής του μουσείου, σε συνδυασμό με πολυμεσικές εφαρμογές.

Στην ενεργή εμπλοκή της τοπικής κοινότητας βασίζεται και ο σχεδιασμός του Μουσείου Shindagha στην ιστορική περιοχή του Ντουμπάι (E.-L. Cayouette Ashby και S. Al-Mulla, «Bringing History to Life in the Middle-East: Dubai's New Shindagha Museum»). Το μουσείο, το οποίο αναμένεται να λειτουργήσει το 2019, θα αποτελείται από ένα συγκρότημα δεκαεπτά κτηριακών ενότητων (αυθεντικά ή ανακατασκευασμένα ιστορικά κτήρια), και θα παρουσιάζει διαφορετικές όψεις της ζωής και του πολιτισμού του Ντουμπάι.

Τα μέλη των Επιτροπών ICCE και ICFA στον προαύλιο χώρο του Συνεδριακού Κέντρου «La Caixa» στη Μαδρίτη.

Η έννοια της έκθεσης και της διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς («Cultural Heritage, Display and Preservation») συνδέει τα μουσεία που παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο της δεύτερης θεματικής ενότητας. Η κατασκευή του νέου κτηρίου του Εθνικού Μουσείου της Εσθονίας οδήγησε στον επανασχεδιασμό της μόνιμης έκθεσης της συλλογής γύρω από το θέμα των «Συναντήσεων» (Κ. Raba, «The Role of Dialogue in 'Encounters': Estonian National Museum Practices»). Κύρια χαρακτηριστικά της έκθεσης, η οποία απαρτίζεται από δεκαεπτά θεματικά εκθεσιακά σύνολα, είναι η έμφαση στην καθημερινή ζωή στην Εσθονία διαχρονικά, στις προσωπικές ιστορίες και εμπειρίες, στη συμμετοχικότητα και την πολυφωνία.

Μια διαφορετική προσέγγιση του θέματος της διαφύλαξης προτείνει το Μουσείο Chimei στην Ταιβάν – ιδιωτικό μουσείο, γνωστό για τη συλλογή του μουσικών οργάνων, κυρίως βιολιών (W.-Y. Wu και Y.-J. Wang, «Cultural Artworks Exhibition Curating and Practice: The Case of Oil Painting-The Mandolin Player»). Στη μόνιμη έκθεση εντάχθηκε πρόσφατα εκθεσιακή ενότητα, η οποία στόχο έχει να εισαγάγει τους επισκέπτες σε ζητήματα συντήρησης των έργων τέχνης, μέσα από την αναλυτική παρουσίαση της διαδικασίας και των τεχνικών συντήρησης μιας ελαιογραφίας.

Στη χρήση της τεχνολογίας εστιάζουν οι εισηγήσεις της τρίτης ενότητας «Cultural Heritage in the Digital World». Συγκεκριμένα, έμφαση δόθηκε αφενός σε έργα με πρωτοποριακές διαστάσεις, τα οποία υλοποιήθηκαν πρόσφατα, και αφετέρου στην παρουσίαση ψηφιακών στρατηγικών.

Στην πρώτη περίπτωση ανήκει ο σχεδιασμός μιας πολυμεσικής εμπειρίας (βίντεο, ήχος, φωτισμός LED) για την ανάδειξη και ερμηνεία αρχαιολογικών καταλοίπων διαφορετικών περιόδων στο Μουσείο Αρχαιολογίας και Ιστορίας Pointe-à-Callière,

στο Μόντρεαλ (A.E. Thibault και G. Angio-Morneau, «Bringing Archaeology to Life... and to New Audiences»).

Στη δεύτερη περίπτωση ανήκουν η μελέτη για τον σχεδιασμό μιας ψηφιακής στρατηγικής για οκτώ μουσεία του Νέου Μεξικού, η οποία πραγματοποιήθηκε από το γραφείο Lord Cultural Resources (S. Hill, «Digital Museum Visitor Experience: Defining your Strategy – Case Study from the New Mexico Department of Cultural Affairs»), και η επισκόπηση της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στα μουσεία της Κίνας (Y. Zhang, «The Use of WeChat and other Social Media by Chinese Museums»). Η Zhang ανέλυσε βασικά στατιστικά δεδομένα (όπως τη χρήση του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από το 70% και το 50% του πληθυσμού αντίστοιχα), παρουσίασε τις δημοφιλέστερες πλατφόρμες (όπως το WeChat), καθώς και ενδεικτικά παραδείγματα συλλογών, των οποίων τα αντικείμενα χρησιμοποιούνται ως εικονίδια «emoticon» και, τέλος, αναφέρθηκε στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης που χρησιμοποιούνται από τα ευρωπαϊκά μουσεία για την προσέγγιση των Κινέζων επισκεπτών, όπως η πλατφόρμα Weibo από το Μουσείο του Λούβρου.

Στο πλαίσιο της τέταρτης θεματικής συνεδρίας, «Creating Legacy through Cultural Heritage», αναλύθηκαν στο πρώτο μέρος τρέχουσες εκθέσεις σε δύο γνωστά ευρωπαϊκά μουσεία. Η έκθεση «Van Gogh Dreams. A Journey into his Mind» στο Μουσείο Βαν Γκογκ, στο Άμστερνταμ, προτείνει μια πολυαισθητηριακή αφήγηση και εστιάζει στην προσωπικότητα και τα συναισθήματα του καλλιτέχνη κατά την περίοδο της ζωής του στη νότια Γαλλία, όπως εκφράζονται στην αλληλογραφία με τον αδελφό του (N. Elting, «Van Gogh Dreams: A Journey into his Mind»).

Η έκθεση «Welcome to Jerusalem» στο Εβραϊκό Μουσείο του

Βερολίνου παρουσιάζει παράλληλα ιστορικές και σύγχρονες διαστάσεις της Ιερουσαλήμ και προσωρινά «παίρνει τη θέση» της μόνιμης έκθεσης, η οποία επανασχεδιάζεται (G.H. Lersch, «Exhibiting Conflicted Heritage: Welcome to Jerusalem»).

Στο δεύτερο μέρος της τέταρτης συνεδρίας παρουσιάστηκαν θέματα που αφορούν εθνικές πολιτικές, του Περού ως προς τις διεθνείς περιοδεύουσες εκθέσεις (P. Arana, «Peruvian International Exhibitions: A Legacy for the World»), και της Ιταλίας όσον αφορά τη συνδιοργάνωση εκθέσεων με την Ιαπωνία (D. Gramazio και R. Menegazzo, «Developing Lasting Exchange Programs: The 150th Anniversary of Japan-Italy Relations»). Οι κοινές συνεδρίες ολοκληρώθηκαν με την εισήγηση της κ. Τ. Χατζηνικολάου (Κ. Τζώρτζη, «Creating Legacy through the Act of Display»), η οποία ανέλυσε, μέσα από τρεις μελέτες περίπτωσης και με βάση συνεντεύξεις με επιμελητές και ερωτηματολόγια προς το κοινό, πώς η έκθεση, ως χωρική οργάνωση και αφήγηση, μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία («κληρονομιά») μιας νέας αφήγησης, μιας νέας ομάδας κοινού, και μιας νέας οπτικής. Τα μουσεία, υποστήριξε, συνεχίζουν να αποτελούν χώρους ανακάλυψης.

Το μουσειακό τοπίο της Ισπανίας

Τις κοινές θεματικές συνεδρίες πλαισίωσαν οι εισηγήσεις των προσκεκλημένων ομιλητών, του Ignasi Miró, Director of Cultural Area του Ιδρύματος «La Caixa», και της Karina Marotta, Head Coordinator of Conservation του Μουσείου Prado.

Ο Ι. Miró παρουσίασε το έργο του ιδρύματος, το οποίο, με οκτώ παραρτήματα σε μεγάλες πόλεις της Ισπανίας (το πρώτο ιδρύεται το 1979 στη Βαρκελώνη, και το πιο πρόσφατο αναμένεται να λειτουργήσει το 2020 στη Βαλένθια), διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πολιτιστική ζωή της χώρας. Συγκεκριμένα, ανέλυσε τις τρεις βασικές αρχές του ιδρύματος για την προσέλευση του κοινού –προσβασιμότητα, συμμετοχή, διαμεσολάβηση–, αναφέρθηκε σε στατιστικά στοιχεία που δείχνουν την απήχηση του έργου του, με τη συντριπτική πλειονότητα του κοινού να είναι οι Ισπανοί πολίτες, και εστίασε στις περιοδεύουσες θεματικές εκθέσεις που οργανώνονται σε μικρότερες πόλεις της Ισπανίας, σε μια δυναμική προσπάθεια προσέγγισης του κοινού. Οι εκθέσεις αυτές μπορούν να πάρουν τη μορφή είτε προσωρινών κατασκευών (tents ή trucks) είτε εικαστικών εγκαταστάσεων στον δημόσιο χώρο της πόλης, και παρουσιάζονται για διάστημα τριών-τεσσάρων εβδομάδων σε κάθε πόλη, και σε έντεκα περίπου πόλεις ανά έτος.

Το πρόσφατο έργο του Μουσείου Prado παρουσίασε επίσης η Κ. Marotta, δίνοντας έμφαση σε δύο σημεία. Πρώτον, στην αλλαγή του νομικού καθεστώτος του Μουσείου το 2003-2004,

Το κτήριο του Πολιτιστικού Κέντρου Caixa Forum Madrid.

Κοινές συνεδρίες ICEE/ICFA.

η οποία επέτρεψε μεγαλύτερο βαθμό αυτονομίας στη διαχείρισή του, με αποτέλεσμα το μουσείο σήμερα να αυτοχρηματοδοτείται κατά τα τρία τέταρτα. Το δεύτερο σημείο αφορούσε τη μελλοντική επέκταση του Prado με την ενσωμάτωση του Hall of Realms (μέρος του Βασιλικού Ανακτόρου Buen Retiro). Το έργο έχει αναλάβει, μετά από διεθνή διαγωνισμό, το αρχιτεκτονικό γραφείο Foster+ Partners, σε συνεργασία με το Rubio Arquitectura, με στόχο, μεταξύ άλλων, την αύξηση των χώρων του μουσείου και τη διαμόρφωση του Prado Campus με την ενοποίηση των κτηρίων που το συναποτελούν, τη δημιουργία δημόσιων χώρων και τον σχεδιασμό υπόγειων συνδέσεων. Το έργο αυτό συνδέεται και με την πρόταση ένταξης του αστικού τοπίου που συναποτελούν η περιοχή του Retiro και του Prado στα Μνημεία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO-

Αυτές οι εισηγήσεις, σε συνδυασμό με τις οργανωμένες επισκέψεις στα τρία μεγάλα μουσεία της Μαδρίτης, το Εθνικό Μουσείο Prado και τις αποθήκες του, το Μουσείο Reina Sofía και το Εθνικό Μουσείο Thyssen-Bornemisza, οι οποίες «προλογίζονται» από τον διευθυντή του κάθε μουσείου, επέτρεψαν στους συνέδρους να διαμορφώσουν μια κατά το δυνατόν σαφή εικό-

να της σύγχρονης μουσειακής πραγματικότητας, των δυνατοτήτων αλλά και των προκλήσεων και προβληματισμών, όπως οι δυσκολίες που απορρέουν από την οικονομική κρίση και τη γραφειοκρατία. Ίσως το γεγονός ότι και τα τρία μουσεία έχουν διευρυμένο ωράριο (είναι ανοιχτά ως αργά το απόγευμα) και προβλέπουν ώρες ελεύθερης εισόδου του κοινού (μία ημέρα την εβδομάδα ή στο τέλος της ημέρας) να αποτελούν συμπληρωματικές αλλά εύγλωττες εκφράσεις της σύγχρονης μουσειακής πολιτικής της διοργανώτριας χώρας.

Ειδική συνεδρίαση της Επιτροπής ICFA Επισημάνσεις και προοπτικές

TETH ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Μετά την ολοκλήρωση της κοινής Συνάντησης ICFA - ICEE, πραγματοποιήθηκε, στις 14.11.2018 το απόγευμα, στους χώρους του Ινστιτούτου Goethe στη Μαδρίτη μια ειδική συνεδρία της Διεθνούς Επιτροπής Μουσείων και Συλλογών Καλών Τεχνών (ICFA), ενώ η Επιτροπή ICEE οργάνωσε ειδικές θεματικές συνεδρίες στη Βαρκελώνη.

Η συνεδρία της Επιτροπής ICFA περιελάμβανε έξι εισηγήσεις που κάλυψαν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων. Παρουσιάστηκαν οι πολιτιστικές υποδομές της περιοχής του Kassel (Gisela Bungarten, «Parks Form a Landscape. The Kassel Cultural Infrastructure»), το περιεχόμενο και η πορεία ανακαίνισης του Μουσείου του Darmstadt (Anja Geldermann, «The Landgraves of Hesse – Darmstadt and the Museum Today»), οι σχέσεις ιαπωνικής και Δυτικής τέχνης και η ανάδειξή τους μέσω εκθέσεων (Anja Geldermann, «Seitaro Kitayama and the Reception of Western Art: Modification of its Meaning through Presentation»), το ανοιχτό πρόγραμμα συντήρησης μιας τοιχογραφίας μεγάλων διαστάσεων που αποτελεί το συμβολικό «μνημειακό» έκθεμα ενός μουσείου ιστορικού τόπου στη Ρωσία (Irina Gribova, «The Open Restoration Project of the Borodino Panorama»), το Πρόγραμμα Θεματικών Εκθέσεων του Ρωσικού Υπουργείου Πολιτισμού με σκοπό την ανάδειξη της παραδοσιακής καλλιτεχνικής κληρονομιάς των χωρών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (Galina Andreeva, «The CIS Heritage: Traditions for the Future»).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασε η εισήγηση της ιστορικού της τέχνης κ. Giuliana Ericani, τ. προέδρου της Επιτροπής ICFA, με θέμα «Museums and Exhibitions, 1949- 2007: An ICOM Itinerary from Paris to Rome». Η κ. Ericani, ύστερα από μελέ-

τη αρχειακών πηγών, παρουσίασε τις πρωτοβουλίες του ICOM σχετικά με τις βασικές αρχές και τις προδιαγραφές που πρέπει να τηρούνται στις περιπτώσεις οργάνωσης περιοδικών εκθέσεων και ειδικότερα εκθέσεων με διεθνή χαρακτήρα. Ξεκινώντας από τη δράση του Διεθνούς Γραφείου των Μουσείων (του οργανισμού που μετεξελίχθηκε το 1946 σε Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων/ ICOM) αναφέρθηκε στην πρώτη «Σύσταση» που διατυπώθηκε ήδη το 1936 και αφορούσε σε θέματα συντονισμού δράσεων, προστασίας των δανειζόμενων εκθεμάτων, διευκόλυνσης της προσβασιμότητας, κ.λπ. Με συγκεκριμένα παραδείγματα επισήμανε το διαχρονικό ενδιαφέρον του ICOM και της UNESCO για τη θέσπιση κανόνων δεοντολογίας που θα εξασφαλίζουν την καλή οργάνωση εκθέσεων και την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας. Στο πλαίσιο αυτό σημαντικός υπήρξε ο ρόλος του μεγάλου Γάλλου μουσειολόγου Georges-Henri Rivière και των Ιταλών επιστημόνων κατά τις δεκαετίες 1940 και 1950. Κατά τη δεκαετία του 1960, μετά από πολλές συναντήσεις και συσκέψεις, διατυπώθηκε ένα κείμενο ειδικών ρυθμίσεων (κανονισμός) σχετικά με τις εκθέσεις, το οποίο παρουσιάστηκε στην 9η Γενική Συνέλευση του ICOM που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι και στη Γκρενόμπλ το 1971. Ο προβληματισμός και το ολόένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα θέματα αυτά οδήγησε στη δημιουργία της Διεθνούς Επιτροπής Ανταλλαγής Εκθέσεων (International Committee of Exhibition Exchange/ ICEE) κατά τη Γενική Συνέλευση του ICOM στο Μεξικό το 1980. Η Διεθνής αυτή Επιτροπή ανέπτυξε έκτοτε σημαντική δραστηριότητα στην κατεύθυνση που είχε χαραχθεί κατά τις προηγούμενες δεκαετίες: προσδιορισμός και ανάλυση των προβλημάτων που προκύπτουν, καθορισμός προτύπων διαδικασιών, διευκόλυνση συνεργασιών, επεξεργασία γενικών κανόνων, θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, κ.ο.κ.

Με αφορμή την εισήγηση της κ. Ericani και την κοινή Συνάντηση ICEE/ ICFA, και λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη τον Κώδικα Δεοντολογίας του ICOM, πρέπει να επισημάνουμε μια σταδιακή αλλαγή σχετικά με τη συγκρότηση και τους στόχους της Επιτροπής ICEE, όπως αυτοί τείνουν να διαμορφωθούν τα τελευταία χρόνια. Στην Επιτροπή συμμετέχουν πλέον και ιδιωτικοί φορείς, καθώς και εταιρείες που οργάνωνουν περιοδικές/περιοδούμενες εκθέσεις σε συνεργασία με μουσεία και ιδρύματα. Οι παραγωγές αυτές προβάλλονται ως αποτελεσματική οργανωτική πρακτική και είναι διαθέσιμες για μεταφορά και παρουσίαση σε μουσειακούς χώρους. Χωρίς να υποστηρίζουμε τον αποκλεισμό εξωτερικών συνεργατών, ειδικών επιστημόνων και εξειδικευμένων τεχνικών στην οργάνωση εκθέσεων από τα μουσεία, εκφράζουμε τον προβληματισμό μας για την εξέλιξη αυτή. Ποιος επιλέγει τη θεματολογία και τις συνεργασίες με άλλα μουσεία, ποιος εξασφαλίζει και διαχειρίζεται τη χρημα-

τοδότηση, ποιος αποφασίζει και αναλαμβάνει την περαιτέρω διακίνηση της έκθεσης, ποιος έχει τα πνευματικά δικαιώματα, ποιος χειρίζεται τυχόν θέματα προέλευσης και παράνομης διακίνησης μουσειακών αντικειμένων; Τα ερωτήματα είναι πολλά και, κατά την άποψή μας, έχουν άμεση σχέση με τον καθορισμό της στρατηγικής των μουσείων, τη γενικότερη διαμόρφωση μουσειακής πολιτικής και, τελικά, με την ολοκληρωμένη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Τέλος, θα θέλαμε να σημειώσουμε ότι η Επιτροπή ICFA πρόκειται να προτείνει στο Εκτελεστικό Συμβούλιο του ICOM τη διεύρυνση του αντικειμένου της, ώστε να περιλάβει όλες τις μορφές τέχνης μέχρι τις μέρες μας. Δεδομένου ότι η αντίστοιχη Διεθνής Επιτροπή Μουσείων Σύγχρονης Τέχνης (CIMAM) έχει διαλυθεί, η διεύρυνση αυτή θα καλύψει ένα κενό, θα εμπλουτίσει τη θεματολογία της και θα προσελκύσει πολλά νέα μέλη.

Museumnext 2018, Λονδίνο

PENY ΘΕΟΛΟΓΗ-ΓΚΟΥΤΗ

Είχα την τιμή και τη χαρά να επιλεγώ από το Βρετανικό Συμβούλιο Ελλάδος για να συμμετάσχω σε ένα ταξίδι μελέτης στο Λονδίνο, από 17-21 Ιουνίου 2018, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Περιελάμβανε συμμετοχή στο Συνέδριο Museumnext 2018, που πραγματοποιήθηκε στη Βασιλική Γεωγραφική Εταιρεία στο Κένσινγκτον, καθώς και επισκέψεις σε μουσεία του Λονδίνου.

Το Museumnext είναι ένα καινοτόμο συνέδριο που παρουσιάζει εμπνευσμένες μελέτες περιπτώσεων. Συμμετέχουν άνθρωποι από διαφορετικά μέρη και με διαφορετικές ειδικότητες, γεγονός που βοηθά να δημιουργηθούν νέες γόνιμες συνεργασίες. Στο φετινό συνέδριο, με θέμα «Disruptions/Ανατροπές», συγκεντρώθηκαν στο Λονδίνο περισσότεροι από 550 σύνεδροι από σαράντα χώρες. Τη διοργάνωση υποστήριξαν πολλοί χορηγοί και κυρίως το Art Fund, ανεξάρτητο φιλανθρωπικό ίδρυμα με έδρα τη Βρετανία.

Οι μελέτες περιπτώσεων ανατροπής στον χώρο των Μουσείων που παρουσιάστηκαν, επιλέχθηκαν πολύ προσεκτικά. Εξαιρετικοί ομιλητές, που υπηρετούν τον χώρο των μουσείων ή συνεργαζόμενους χώρους, κάλυψαν πολύπλευρα το θέμα παρουσιάζοντας την εμπειρία τους από το πεδίο. Τα σημαντικά θέματα που παρουσιάστηκαν μας ενέπνευσαν και γέμισαν την καρδιά και το μυαλό μας. Οι ομιλίες έθεσαν πολλά ερωτήματα και κυρίως το ερώτημα «Πώς παίρνουμε ρίσκα σε προσωπικό, επαγγελματικό και θεσμικό πλαίσιο σε ένα μουσείο;». Άνοιξαν με

αυτό τον τρόπο έναν διάλογο για το πώς μπορούμε να πάρουμε αυτά τα ρίσκα και παρουσίασαν ιδέες που μπορούν να μας οδηγήσουν να κάνουμε την ανατροπή, να αναστατώσουμε και να αποδιοργανώσουμε τις υφιστάμενες καταστάσεις και δομές ώστε να προετοιμάσουμε το καινοτόμο Μουσείο του 21ου αιώνα που θα υπηρετεί καλύτερα την κοινωνία στην οποία ανήκει.

Με την ιδιαίτερα εμπνευσμένη κεντρική ομιλία της, η Nina Simon, εκτελεστική διευθύντρια του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης και Ιστορίας στη Σάντα Κρουζ (Καλιφόρνια), μοιράστηκε μαζί μας για πρώτη φορά το όραμά της για τη νέα παγκόσμια πρωτοβουλία/κίνημα «OFBYFOR ALL», που στόχο έχει να βοηθήσει τα μουσεία να επαναπροσδιοριστούν από τους πολίτες (OF) και να συμπεριλάβουν δραστηριότητες σχεδιασμένες από τους πολίτες (BY) για όλους τους πολίτες (FOR).

Η ομιλήτρια, που έφερε τεράστια αλλαγή στα επτά χρόνια της θητείας της στο μουσείο αυτό, κάλεσε τα μουσεία που ανοίχθηκαν σε νέο κοινό και νέες δραστηριότητες, σε κάθε γωνιά του κόσμου, να συμμετάσχουν στο νέο κίνημα. Επιθυμεί να μοιραστεί μαζί τους τη στρατηγική της για τον μετασχηματισμό της σχέσης Μουσείου-Κοινότητας. Με την πεποίθηση ότι «τα μουσεία πρέπει να αντανάκλουν τις κοινότητες στις οποίες ανήκουν, να συνδημιουργούνται με αυτές και όλοι οι άνθρωποι να έχουν πρόσβαση και επιρροή σ'αυτά», είναι σημαντικό να ενταχθούν όσο το δυνατόν περισσότεροι φορείς στο κίνημα, ώστε να χαράξουν όλοι μαζί ένα νέο μέλλον για τα μουσεία.

Οι περισσότερες ομιλίες του συνεδρίου άγγιξαν τους συμμετέχοντες. Επιλέγω όμως να μιλήσω για εκείνες που με άγγιξαν περισσότερο, με ενέπνευσαν και με προβληματίσαν και τις επεξεργάζομαι για να αντλήσω παραδείγματα για τη δουλειά μου. Με την ομιλία της «Παίζοντας στην Αφρική: Ανατρέποντας με τα παιδιά», η Gretchen Wilson-Pranglay, ιδρύτρια και διευθύνουσα σύμβουλος του Play Africa, παρουσίασε το πρώτο παιδικό μουσείο στην υποσαχάρια Αφρική. Είναι ένα καλά δικτυωμένο και ευέλικτο μουσείο χαμηλού κόστους, με πρωτότυπο περιεχόμενο, που εξυπηρετεί τις ανάγκες των κοινοτήτων στις οποίες εντάσσεται. Στόχος του είναι να προσφέρει σε κάθε παιδί μια εκπαιδευτική εμπειρία ανάλογη των δυνατοτήτων του, να ενισχύσει το αίσθημα του ανήκειν και να οδηγήσει τους επισκέπτες να αξιοποιήσουν τα όνειρα και τις δυνατότητες που έχουν οι ίδιοι, οι οικογένειές τους και οι κοινότητες στις οποίες ανήκουν. Αποτελεί ένα εμπνευσμένο παράδειγμα για το τί μπορεί να επιτευχθεί όταν συνυπάρχουν το πάθος και η σκληρή δουλειά.

Οι Seema Rao Principal, της εταιρείας Brilliant Idea Studio, και Paul Bowers, διευθυντής εκθέσεων και συλλογών ACMI (Αυστραλία), μέσα από την ομιλία τους με θέμα «Χακάροντας τη γραφειοκρατία», συνέστησαν την ενδυνάμωση των φορέων

Οι Έλληνες σύνεδροι έξω από τη Βασιλική Γεωγραφική Εταιρεία.

αλλαγής μέσα από μεθόδους μη αντιπολιτευτικές και ανταγωνιστικές, αλλά ισορροπιστικές και εποικοδομητικές. Υποστήριξαν τον σχεδιασμό μιας ισορροπιστικής στρατηγικής αλλαγής (ισορροπία μέσω της δράσης) και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι ο ιδανικός τύπος αλλαγής κινείται σε αειφόρους δρόμους και συνδυάζει τα υπάρχοντα πρότυπα με τις επιθυμίες για το μέλλον, διότι έτσι αντιμετωπίζεται καλύτερα η γραφειοκρατία.

Μέσα από την ομιλία του «Ολοκληρώνω ή χάνομαι» ο Henri Mason, διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας TrendWatching, παρουσίασε τις βασικές τάσεις των καταναλωτών που επηρεάζουν τον τομέα των μουσείων, καθώς και το πώς μπορούμε σήμερα να περιηγηθούμε στο επιχειρηματικό περιβάλλον. Συνέστησε να μάθουμε να παρακολουθούμε τον εαυτό μας και να μην αφήνουμε την ευκαιρία να φεύγει μέσα από τα χέρια μας. Ο Chris Michaels, διευθυντής ψηφιακής τεχνολογίας της Εθνικής Πινακοθήκης του Λονδίνου, περιέγραψε στην ομιλία του, με τίτλο «Σταμάτα να είσαι τόσο εύθραστο», ένα νέο στρατηγικό περιβάλλον για τα μουσεία. Προσδιόρισε τον ρόλο των μουσείων στο πλαίσιο της δημιουργικής βιομηχανίας και καινοτομίας και σκιαγράφησε ένα εναλλακτικό μοντέλο διαχείρισης των μουσείων. Υπογράμμισε ότι τα μουσεία πρέπει να σταματήσουν να είναι τόσο εύθραυστα και να αποδείξουν ότι μπορούν να κάνουν κάτι περισσότερο από το να επιβιώνουν, μπορούν να

Μουσείο των Ταχυδρομείων - Διαδραστική έκθεση για το υπόγειο σιδηροδρομικό δίκτυο διανομής γραμμάτων.

ανθίσουν εάν επαναπροσδιορίσουν τον ρόλο τους στην κοινωνία της πληροφορίας.

Οι Karen Carter, εκτελεστική διευθύντρια, Myseum, Toronto, Sergei Petrov, Scarborough Worldwide Film Festival/συνεργάτης Myseum και Jessica Pridham, υπεύθυνη προγραμμάτων κοινού Myseum, με την ομιλία «Δημιουργώντας ένα Μουσείο χωρίς

Επίσκεψη των συνέδρων στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας.

τοιχούς μέσα από συνεργασίες με την κοινότητα», μίλησαν για την έμπνευση και τη λειτουργία του Museum. Είναι ένα Μουσείο της Πόλης για το Τορόντο που συνεργάζεται με πολιτιστικούς οργανισμούς που έχουν συλλογές από τις κοινότητες στις οποίες ανήκουν, καθώς και με καλλιτέχνες και επιμελητές μουσείων. Παρουσιάζει στην πόλη εκθέσεις με ιστορίες από το παρελθόν και το παρόν της που οραματίζονται το μέλλον της. Η τεχνολογία αποτελεί βασικό στοιχείο της λειτουργίας του, καθώς αποτελεί τον συνδετικό ιστό, ενώ η κοινότητα αποτελεί το κέντρο της.

Τέλος, με την ομιλία τους «Χρησιμοποιώντας τη δύναμη του παιχνιδιού για να εμπνεύσουμε τη δράση γύρω από την κλιματική αλλαγή», οι Becky Menlove, αναπληρώτρια διευθύντρια για την εμπειρία του επισκέπτη, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Utah, ΗΠΑ, και ο James Allsopp, επικεφαλής σχεδιασμού της εταιρείας Preloaded, μας παρουσίασαν τι συνέβη το 2017, όταν το παραπάνω Μουσείο χρησιμοποίησε ένα ψηφιακό παιχνίδι για να ευαισθητοποιήσει τους επισκέπτες για το θέμα της κλιματικής αλλαγής. Το παιχνίδι για πολλαπλούς χρήστες «Utah Climate Challenge», που τοποθετήθηκε στον εκθεσιακό χώρο του Μουσείου, υλοποιήθηκε για να αξιοποιήσει τη συνεργασία του κοινού και να συμβάλει στην αλλαγή της συμπεριφοράς του σε θέματα βιωσιμότητας, βιοποικιλότητας, πληθυσμιακής ανάπτυξης και αστικής εξάπλωσης. Η αρχική αξιολόγηση δείχνει

ζωηρό ενδιαφέρον, χρήση του παιχνιδιού για πολύ χρόνο και καλή συνεργασία των παικτών.

Στο πλαίσιο του συνεδρίου είχαμε επίσης την ευκαιρία να πραγματοποιήσουμε επισκέψεις σε μουσεία και περιοδικές εκθέσεις του Λονδίνου, κυρίως την πρώτη ημέρα που ήταν αφιερωμένη στα μουσεία. Κοινωνικές εκδηλώσεις έγιναν στο νέο Μουσείο των Ταχυδρομείων και στο ανακαινισμένο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας.

Θα σταθώ ιδιαίτερα στο πρώτο μουσείο, το οποίο ανακηρύχθηκε Μουσείο της χρονιάς για το 2018 από την ART FUND. Το μουσείο αυτό σχεδιάστηκε με ενδιαφέροντα και διαδραστικό τρόπο. Μια βόλτα με τον σιδηρόδρομο μικρών διαστάσεων μέσα από τις κρυμμένες σήραγγες, που αποτελούσαν το υπόγειο σιδηροδρομικό δίκτυο διανομής των γραμμάτων (mail rail), μας αποκάλυψε ένα μοναδικό κομμάτι βιομηχανικής κληρονομιάς που έκρυβε μια σειρά από εκπλήξεις. Στη συνέχεια εξερευνήσαμε τη διαδραστική έκθεση για το σιδηροδρομικό δίκτυο των ταχυδρομείων. Ενδιαφέροντα αντικείμενα, συναρπαστικές ιστορίες και διασκεδαστικά διαδραστικά εκθέματα προβάλλουν την ιστορία του και τους ανθρώπους που συνέβαλαν στη λειτουργία του. Τέλος, είχαμε τη δυνατότητα να δούμε τη διαδραστική έκθεση για την ιστορία των ταχυδρομείων στο Ηνωμένο Βασίλειο, σχεδιασμένη με παιγνιώδη τρόπο.

Το ταξίδι μελέτης 2018 αποτέλεσε μια πολύ ενδιαφέρουσα εμπειρία. Μας έφερε σε επαφή με αξιολογούς ανθρώπους, με νέες ιδέες, εμπειρίες και προβληματισμούς. Ελπίζω όλοι, όσοι συμμετείχαμε, να αξιοποιήσουμε τα διδάγματα του συνεδρίου και να υλοποιήσουμε την ανατροπή στα μουσεία μας, συμβάλλοντας έτσι στη διαμόρφωση του καινοτόμου μουσείου του 21ου αιώνα που θα υπηρετεί καλύτερα την κοινωνία μας.

ViMM (Virtual Multimodal Museum) Project: Η συνάντηση των ειδικών της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς στο Βερολίνο

ΜΑΡΩ ΑΛΕΞΑΚΗ

Τον Απρίλιο του 2018 (12-13) διεξήχθη στο Βερολίνο διήμερη συνάντηση επιστημόνων που δραστηριοποιούνται στον χώρο της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς, στο πλαίσιο των εργασιών του ευρωπαϊκού έργου Virtual Multimodal Museum–Εικονικού Πολυμορφικού Μουσείου (www.vi-mm.eu) που

χρηματοδοτείται από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Ορίζοντας» 2020. Το Τεχνολογικό Ίδρυμα Κύπρου που συντόνισε τις εργασίες, με προεξάρχοντα τον δρ Μαρίνο Ιωαννίδη, κάλεσε πολλούς επαγγελματίες από τον χώρο του πολιτισμού και της ψηφιακής τεχνολογίας που ένωσαν τις γνώσεις τους για να συντάξουν ένα συγκεκριμένο σύνολο προτάσεων για τη μουσειακή ψηφιακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης με απώτερο στόχο τη χάραξη της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς στο νέο πρόγραμμα-πλαίσιο Horizon Europe (2021-2027).

Η διήμερη συνάντηση έγινε με την οικονομική υποστήριξη του Stiftung Preussischer Kulturbesitz (Ίδρυμα Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Πρωσίας) και φιλοξενήθηκε στους χώρους του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου, του Εθνολογικού Μουσείου, του Μουσείου της Ασιατικής Τέχνης και του Ινστιτούτου Μουσειακής Έρευνας.

Ένας από τους βασικούς στόχους του προγράμματος ViMM ήταν να ορίσει και να διασαφηνίσει ποικίλα θέματα οικονομικής, κοινωνικής, τεχνικής και νομικής φύσης που σχετίζονται με την εικόνα του ψηφιακού μουσείου των ημερών μας, σε σχέση με το μουσείο το οποίο βιώνουμε μέσω φυσικής παρουσίας.

Το αποτέλεσμα της διήμερης συνάντησης ήταν η σύνταξη της διακήρυξης, του στρατηγικού σχεδίου και του σχεδίου ενεργειών (Manifesto, Roadmap and Action Plan) της δράσης και της δημοσιοποίησης της διακήρυξης στον ιστότοπο του ViMM (www.vi-mm.eu/wp-content/uploads/2018/09/ViMM-Manifesto-for-digital-culture-heritage.pdf).

Η πρώτη ημέρα των εργασιών περιλάμβανε συζητήσεις των ειδικών, οι οποίοι ήταν ενταγμένοι σε ομάδες με βάση τις επτά προκαθορισμένες θεματικές ενότητες: Ορισμοί, Κατευθύνσεις, Τεκμηρίωση, Διαστάσεις, Απαιτήσεις, Ανακαλύψεις, Αποφάσεις, δηλαδή τα 7 D's (Definitions, Directions, Documentation, Dimensions, Demand, Discovery, Decisions).

Τη δεύτερη και τελευταία ημέρα της συνάντησης παρουσιάστηκαν αναλυτικά αλλά και συνθετικά τα αποτελέσματα των συζητήσεων καθεμιάς από τις προαναφερθείσες ενότητες, δίνοντας μια ολοκληρωμένη μορφή της δράσης του Εικονικού Πολυμορφικού Μουσείου Virtual Multimodal Museum (ViMM) του αύριο.

Στη διάρκεια της συνάντησης συζητήθηκαν και καταγράφηκαν διάφορα θέματα: ο καθορισμός του τομέα του εικονικού μουσείου, η ανάγκη αναφοράς σε συγκεκριμένες πολιτικές διαχείρισης, στην ανάπτυξη κοινού λεξιλογίου, στη δημιουργία ποιοτικών προτύπων, καθώς και στη χρήση και επανάχρηση των δεδομένων και μεταδεδομένων. Έγινε αναφορά στις εφαρμογές ψηφιακής διαχείρισης πολιτιστικού περιεχομένου, όπως το Corepicus και το Europeana, καταγράφηκε η επιτακτική ανάγκη συνεργασιών με ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς, συζητήθηκε η κοινωνική διάσταση της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς και η ανάγκη δημιουργίας εφαρμογών τεχνολογίας high tech, αλλά και low tech για την εξυπηρέτηση ποικίλων ομάδων κοινού. Υπογραμμίστηκε η ανάγκη να συμπεριληφθεί η τεχνολογική γνώση ως μέρος της εκπαίδευσης και ως επαγγελματικό προσόν κάθε ασχολούμενου με την ψηφιακή πολιτιστική κληρονομιά, όπως και η ανάγκη εντατικοποίησης της ψηφιοποίησης του πολιτιστικού αποθέματος και η στοχευμένη δημιουργία μοντέλων παρουσίασης με ελεύθερη πρόσβαση από το κοινό και με μεγάλη βιωσιμότητα. Αναφέρθηκε η χρήση της Εικονικής, Επαυξημένης και Μικτής Πραγματικότητας (VR, AR, MR) και οι παράμετροι εξέλιξης των εφαρμογών τους. Δόθηκε έμφαση στη χρήση της δομημένης αφήγησης (storytelling) και στην ενσωμάτωση μηχανισμών παιχνιδιού (gamification), στο πλαίσιο της δημιουργίας εφαρμογών με ψηφιοποιημένο πολιτιστικό υλικό, και στη διαχείριση μεγάλων

και συνεχώς αυξανόμενων σε αριθμό βάσεων δεδομένων με μουσειακά αντικείμενα.

Η διήμερη συνάντηση υπήρξε μια άριστη ευκαιρία για γόνιμη συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών της ψηφιακής πολιτιστικής κληρονομιάς με την καθοδήγηση του Τεχνολογικού Ιδρύματος Κύπρου, το οποίο το 2018 ανακηρύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση ως έδρα του ευρωπαϊκού χώρου έρευνας για την ψηφιακή πολιτιστική κληρονομιά.

Οι Φίλοι των Μουσείων στη σύγχρονη μουσειακή πρακτική - Νεοτερικότητας και προβληματισμοί στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο Πανελλήνιο Συνέδριο, Βόλος 5-7 Οκτωβρίου 2018

ΛΙΛΑ ΝΤΕ ΤΣΑΒΕΣ

Το συνέδριο διοργανώθηκε από το Σωματείο των Φίλων του Αθνασασακείου Αρχαιολογικού Μουσείου Βόλου και Αρχαιολογικών Χώρων Μαγνησίας και Βορείων Σποράδων, σε συνεργασία με την Ελληνική Ομοσπονδία Σωματείων Φίλων Μουσείων (ΕΟΣΦΙΜ).

Η κ. Κ. Μπαρτζώκα, Πρόεδρος του Σωματείου των Φίλων του Αρχαιολογικού Μουσείου Βόλου, καλωσόρισε την Υφυπουργό Εσωτερικών κ. Μ. Χρυσοβελώνη, τον Περιφερειάρχη Θεσσαλίας κ. Κ. Αγοραστό, τους επισήμους και τους συνέδρους, εκφράζοντας την ευχή της για την επιτυχία του συνεδρίου.

Στη συνέχεια η κ. Λίλα ντε Τσάβες, Πρόεδρος της ΕΟΣΦΙΜ, απήθυνε χαιρετισμό προς όλους τους παρευρισκόμενους, ευχόμενη και αυτή την ευόδωση των εργασιών του συνεδρίου. Όπως είπε η κ. Ντε Τσάβες, το συνέδριο αυτό ήταν αφιερωμένο στους αείμνηστους Νίκο Ρωκ-Μελά, πρωτεργάτη της ίδρυσης το 1987 της ΕΟΣΦΙΜ και μεγάλο δωρητή των ελληνικών μουσείων και πολιτιστικών ιδρυμάτων, και στον αρχαιολόγο Άγγελο Δεληβορριά, επί 40 χρόνια διευθυντή και ψυχή του Μουσείου Μπενάκη, ο οποίος έφυγε από κοντά μας τον περασμένο Απρίλιο.

Η κ. Ντε Τσάβες διάβασε επίσης τους χαιρετισμούς που απήθυσαν στο συνέδριο η κ. Π. Αδάμ-Βελένη, Γεν. Διευθύντρια Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς του ΥΠΠΟΑ, και η κ.

Η αφίσα του συνεδρίου.

Α. Λαζαρίδου, Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του ΥΠΠΟΑ.

Η κεντρική ομιλία δόθηκε από την καθηγήτρια του Πολυτεχνείου και Γεν. Γραμματέα της ΕΟΣΦΙΜ κ. Σ. Αυγερινού Κολώνια, η οποία παρουσίασε τις σύγχρονες τάσεις στον μουσειακό χώρο, στη δομή και τη δεοντολογία μεταξύ των διεθνών φορέων.

Ο κ. Φ. Μαζαράκης-Αινιάν, Αντιπρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM, αναφέρθηκε ιδιαίτερα στα κύρια θέματα του συνεδρίου, όπως η νεωτερικότητα, ο σύγχρονος προβληματισμός και η μετεκπαίδευση από τον ευρωπαϊκό φορέα MUSA.

Τα θέματα των ομιλητών ήταν ποικίλα και ενδιαφέροντα. Παρουσίασαν αρχαιολογικά και βυζαντινά μουσεία απ' όλη την Ελλάδα και προβλήθηκαν οι σημαντικές δράσεις των Φίλων των Μουσείων. Υποδειγματική ήταν και η οργάνωση του συνεδρίου. Οι επιστημονικές ανακοινώσεις συμπληρώθηκαν με επισκέψεις και ξεναγήσεις στο Αθνασάκειο Αρχαιολογικό Μουσείο Βόλου, στον νεολιθικό οικισμό στο Διμίτι και στο Μουσείο Μεταβυζαντινού Πολιτισμού στη Μακρινίτσα.

Από αριστερά η Πρόεδρος ΕΟΣΦΙΜ κ. Λίλα ντε Τσάβες, ο δημοσιογράφος κ. Ηλίας Κουτσερής και η Πρόεδρος Φίλων Αθνασασακείου Αρχαιολογικού Μουσείου Βόλου κ. Κερασία Μπαρτζώκα.

Σεμινάρια και Ημερίδες

Εφήμεροι(;) σχεδιασμοί: Εκπαιδευτικές δράσεις στο πλαίσιο περιοδικών εκθέσεων

ΑΜΑΛΙΑ ΤΣΙΤΟΥΡΗ

Στις 4 Μαΐου 2018, η Ομάδα Εργασίας για την Εκπαίδευση και τις Πολιτιστικές Δράσεις στα Μουσεία (ICOM-CECA) διοργάνωσε ημερίδα με τίτλο «Εφήμεροι(;) σχεδιασμοί: Εκπαιδευτικές δράσεις στο πλαίσιο περιοδικών εκθέσεων», που φιλοξενήθηκε στο αμφιθέατρο της Διεύθυνσης Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών του ΥΠΠΟΑ. Στόχος της ημερίδας ήταν η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μελών της μουσειακής κοινότητας στην Ελλάδα σχετικά με τη φιλοσοφία, τον ρόλο και το περιεχόμενο των ερμηνευτικών - εκπαιδευτικών δράσεων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο περιοδικών εκθέσεων από δημόσια και ιδιωτικά μουσεία, περιφερειακές υπηρεσίες του ΥΠΠΟΑ και άλλους πολιτιστικούς φορείς. Στη συνάντηση συμμετείχαν με ομιλία εικοσιοκτώ φορείς από έντεκα διαφορετικές περιοχές της επικράτειας. Οι παρουσιάσεις των φορέων, αλλά και ο γόνιμος προβληματισμός που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο των τεσσάρων κύκλων συζητήσεων, οργανώθηκαν γύρω από τα παρακάτω καίρια ερωτήματα που αποτέλεσαν τους εννοιολογικούς άξονες της ημερίδας:

- Είναι ο σχεδιασμός εκπαιδευτικών δράσεων σε περιοδικές εκθέσεις αναγκαιότητα ή πολυτέλεια;
- Διαφοροποιείται ή όχι ο σχεδιασμός μιας εκπαιδευτικής δράσης όταν προορίζεται για μια «εφήμερη» έκθεση;
- Πώς συνδέονται νοηματικά οι περιοδικές εκθέσεις με τις μόνιμες συλλογές του μουσείου, τα μνημεία, τους αρχαιολογικούς χώρους, τις ανασκαφές;
- Πώς αξιοποιούνται εκπαιδευτικά οι περιοδικές εκθέσεις για την ανάδειξη πτυχών της τοπικής ιστορίας;
- Πώς αξιοποιείται εκπαιδευτικά η συνομιλία έργων σύγχρονης τέχνης με την αρχαιολογική κληρονομιά;
- Πώς ανταποκρίνεται η τοπική κοινωνία στα ερεθίσματα που προσφέρει μια περιοδική έκθεση;
- Σε ποιες ομάδες κοινού απευθύνονται οι εκπαιδευτικές δράσεις με αφητηρία μια περιοδική έκθεση;
- Τι πειραματισμούς επιτρέπουν οι περιοδικές εκθέσεις σε

αφηγηματικό και παιδαγωγικό επίπεδο;

- Τι ευκαιρίες για συνέργιες προσφέρονται στο πλαίσιο περιοδικών εκθέσεων και πώς αποτυπώνονται αυτές οι συνεργασίες στο εκπαιδευτικό έργο του μουσείου;
- Πόσο συμμετέχουν οι εργαζόμενοι στον τομέα των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στην ομάδα εργασίας για τον σχεδιασμό μιας περιοδικής έκθεσης;

Τις παρουσιάσεις-συζητήσεις, που ήταν ανοιχτές στο κοινό, παρακολούθησε σημαντικός αριθμός ατόμων, προερχόμενων κυρίως από τους χώρους της μουσειακής εκπαίδευσης, της πολιτιστικής διαχείρισης, της μουσειολογίας, των εικαστικών, των παιδαγωγικών και της σχολικής εκπαίδευσης. Στην ημερίδα παρουσιάστηκαν δράσεις που διέφεραν μεταξύ τους όσον αφορά το είδος των εκθέσεων που πλαισίωσαν, τις ομάδες κοινού στις οποίες απευθύνθηκαν, την ερμηνευτική προσέγγιση που υιοθέτησαν και τα παιδαγωγικά εργαλεία που χρησιμοποίησαν για την αποκωδικοποίηση των εκθεμάτων. Ωστόσο, κοινός παρανομαστής των παραπάνω παρουσιάσεων υπήρξε η ισχυρή πεποίθηση ότι –παρά την «αβάσταχτη προσωρινότητά» τους και τα ασφυκτικά χρονικά περιθώρια του σχεδιασμού τους– οι εκπαιδευτικές δράσεις σε περιοδικές εκθέσεις αποτελούν ξεκάθαρα μια αναγκαιότητα, καθώς ανανεώνουν σε σημαντικό βαθμό τη μουσειοπαιδαγωγική εμπειρία. Οι «εφήμεροι» αυτοί σχεδιασμοί φέρνουν σε επαφή διαφορετικές ομάδες κοινού με νέες, γοητευτικές θεματικές περιοχές: άγνωστους πολιτισμούς, πτυχές της νεώτερης και σύγχρονης ιστορίας, εξειδικευμένα αρχαιολογικά ζητήματα, νέα ανασκαφικά υλικά, μνημεία τοπικού ενδιαφέροντος, άγνωστες πτυχές από τα παρασκήνια ενός μουσειακού οργανισμού, παλιότερους και σύγχρονους

Επιδαπέδιο παιχνίδι γνώσεων, στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής δράσης «Καθ' οδόν: Ο ελληνικός πολιτισμός ταξιδεύει», με θέμα τις άγνωστες πτυχές των αρχαιολογικών περιοδικών εκθέσεων. Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας - ΔΑΜΕΕΠ / ΥΠΠΟΑ.

Βραδινή εκπαιδευτική δράση με αφετηρία το έργο της Βένιας Δημητρακοπούλου «Προμαχώνες». Περιοδική έκθεση στο Μουσείο Μπενάκη (κτήριο οδού Πειραιώς 138).

καλλιτέχνες, διάσημους συλλέκτες, ενδιαφέρουσες συζητήσεις εθνολογικού περιεχομένου, σύγχρονα ακανθώδη ή και αμφιλεγόμενα θέματα.

Όμως, η εκπαιδευτική αξιοποίηση μιας περιοδικής έκθεσης φαίνεται ότι επιτρέπει –εκτός από τους αφηγηματικούς πειρατισμούς– δοκιμές και σε παιδαγωγικό επίπεδο, με τη χρήση πρωτότυπων εργαλείων και νέων μορφών διάδρασης. Επιδάπεια παιχνίδια περιπέτειας και γνώσεων, δραστηριότητες εκπαιδευτικού δράματος και μουσειακού θεάτρου, διαδικασίες ανάκλησης μνήμης, σχεδιασμό κόμιξ, performances στο μουσείο αλλά και στον δρόμο, εικαστικές παρεμβάσεις, μουσικές και χορευτικές απόπειρες, απτικές διαδρομές, ακόμη και δωμάτια απόδρασης είναι κάποια από τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για την εξερεύνηση πρόσφατων περιοδικών εκθέσεων. Αξίζει, μάλιστα, να τονιστεί ότι σε πολλές περιπτώσεις οι εκπαιδευτικές δράσεις που σχεδιάστηκαν με αφορμή μια περιοδική έκθεση επιχείρησαν –πάντα με παιδαγωγικό όχημα τη διάδραση και τη βιωματική προσέγγιση– να συνδέσουν νοηματικά τα προσωρινά φιλοξενούμενα αντικείμενα με τις μόνιμες συλλογές του μουσείου, ενώ δεν έλειψαν και οι περιπτώσεις όπου οι εκπαιδευτικές δράσεις συνέχισαν να υλοποιούνται ακόμη και μετά τη λήξη της περιοδικής έκθεσης, φιλοξενούμενες σε άλλο, κατάλληλο για το περιεχόμενό τους χώρο.

Φαίνεται, λοιπόν, πως οι «εφήμεροι» σχεδιασμοί αποτελούν πηγή έμπνευσης και ανανέωσης για όλους. Κατ' αρχάς για το κοινό, το οποίο, ανταποκρινόμενο στα νέα ερεθίσματα μιας περιοδικής έκθεσης, αποφασίζει να επισκεφτεί για πρώτη φορά ένα μουσείο ή επιστρέφει ξανά σε αυτό για να ανακαλύψει, με μια διαφορετική ματιά, νέα ανεξερεύνητα πεδία. Από

την άλλη πλευρά, για τους ίδιους τους σχεδιαστές των δράσεων που αντιμετωπίζουν αυτή τη διαδικασία ως ευκαιρία για διεπιστημονικές συμπράξεις και ποικίλες συνεργασίες, εντός και εκτός μουσείου, κυρίως όμως, ως ένα προκλητικό πεδίο αναζητήσεων και ανανέωσης του μουσειοπαιδαγωγικού τους λόγου.

Τον Οκτώβριο του 2017 είχε προηγηθεί σχετικό διήμερο συνέδριο της Δ/νσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων (ΔΑΜΕΕΠ) με τίτλο «Αρχαιολογικές περιοδικές εκθέσεις: Ο ρόλος τους, καλές πρακτικές και η αθέατη πλευρά τους», το οποίο ανέδειξε άγνωστες πτυχές του θεσμού και παρουσίασε ιδιαίτερα ενδιαφέροντα παραδείγματα περιοδικών εκθέσεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Η ημερίδα που διοργάνωσε η Ομάδα Εργασίας ICOM – CECA, λίγους μήνες αργότερα, εξειδίκευσε τη συζήτηση εστιάζοντας αποκλειστικά στο πεδίο της μουσειακής εκπαίδευσης, ενώ παρουσίασε την εκπαιδευτική διάσταση των περιοδικών εκθέσεων τόσο δημόσιων όσο και ιδιωτικών φορέων.

Αναλυτικότερα, παρουσίασε πραγματοποιήσαν οι εξής: Τμήμα Εκθέσεων και Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας της ΔΑΜΕΕΠ, Μουσείο Μπενάκη, Δ/νση Προστασίας και Αναστήλωσης Νεώτερων και Σύγχρονων Μνημείων, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας–Λευκάδος, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία, Ιστορικό Μουσείο Αλεξανδρούπολης, Εθνολογικό Μουσείο Θράκης, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου – Τεχνόπολη Δήμου Αθηναίων, WWF Ελλάς–Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση & ΕΥ Υπηρεσίες Πολιτισμού, Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Εφορεία Αρχαιοτήτων Αχαΐας, Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας, Εφορεία Αρχαιοτήτων Πιερίας, Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, Νομισματική Συλλογή Alpha Bank, Εφορεία Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Εφορεία Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων, Ιστορικό Μουσείο Κρήτης–Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα “Β. Παπαντωνίου”, Μουσείο Γ. Γουναρόπουλου, Μουσείο Ελληνικής Παιδικής Τέχνης και Ελληνικό Παιδικό Μουσείο.

Πολιτισμός χωρίς δεσμά Πολιτισμός για όλους: Μουσεία και μνημεία χωρίς αποκλεισμούς

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΚΑΤΣΕΛΑΚΗ
ΟΛΓΑ ΣΑΚΑΛΗ
ΑΜΑΛΙΑ ΤΣΙΤΟΥΡΗ
ΤΕΡΡΥ ΦΟΥΡΤΟΥΝΗ

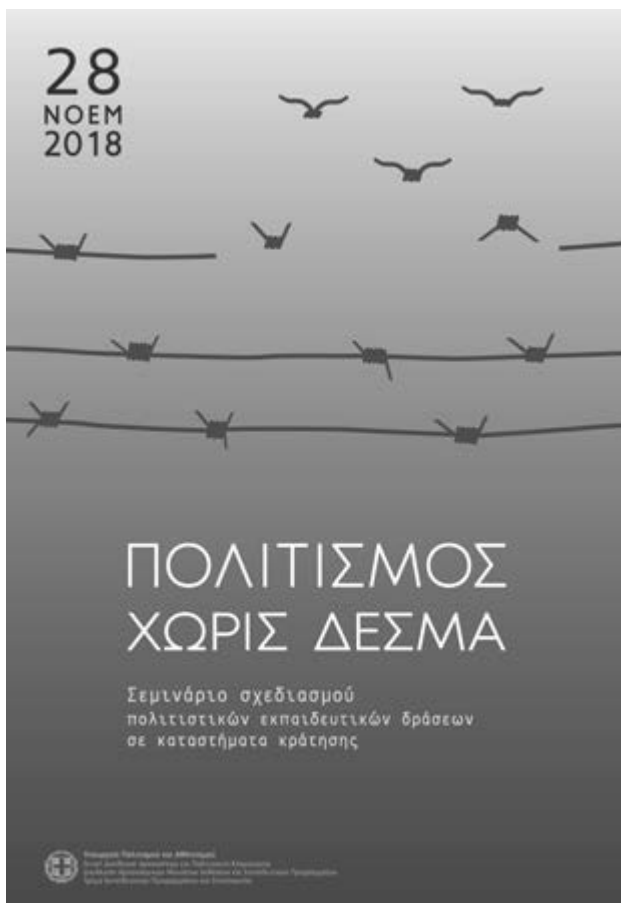
Το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας της Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων διοργάνωσε, τον Νοέμβριο του 2018, στην Αθήνα δύο επιστημονικές συναντήσεις που αφορούσαν στον σχεδιασμό μουσειοπαιδαγωγικών δράσεων από τις Υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού με αποδέκτες ποικίλες κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες. Οι δύο συναντήσεις φιλοξενήθηκαν στο αμφιθέατρο της Διεύθυνσης Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών, στο Θησείο.

Στις 28 Νοεμβρίου διοργανώθηκε κλειστό Σεμινάριο Σχεδιασμού Εκπαιδευτικών Δράσεων σε καταστήματα κράτησης, με τίτλο «Πολιτισμός χωρίς δεσμά». Στο πλαίσιο του σεμιναρίου

συζητήθηκαν από ειδικούς επιστήμονες του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στοιχεία θεωρίας και μεθοδολογίας σχεδιασμού δράσεων σε καταστήματα κράτησης. Παράλληλα, οκτώ Υπηρεσίες του ΥΠΠΟΑ παρουσίασαν δράσεις – καλές πρακτικές που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί σε καταστήματα κράτησης της επικράτειας: στον Αυλώνα, τα Ιωάννινα, τον Άγιο Στέφανο Αχαΐας, την Άμφισσα, τα Χανιά, το Μαλανδρίνο.

Το σεμινάριο ολοκληρώθηκε με την πραγματοποίηση ενός ιδιαίτερα ενδιαφέροντος εργαστηρίου, στη διάρκεια του οποίου οι 38 συμμετέχοντες υπάλληλοι, χωρισμένοι σε πέντε θεματικές ομάδες, σχεδίασαν επί χάρτου μουσειοπαιδαγωγικές δραστηριότητες («Φορώντας την ιστορία», «Μάνα Γη», «Από τον μύθο στον μίτο της ελευθερίας», «Πόλις φιλόξενη», «Τα πέπλα της Σαλώμης είναι 7») για διαφορετικές μεταξύ τους κατηγορίες κρατουμένων. Οι ευφάνταστες προτάσεις κάθε ομάδας παρουσιάστηκαν αναλυτικά στην ολομέλεια των συμμετεχόντων στο σεμινάριο, προσφέροντας ακόμη περισσότερη τροφή για σκέψη και έμπνευση για μελλοντικές δράσεις.

Στις 29 και 30 Νοεμβρίου διοργανώθηκε Διεπιστημονική Διημερίδα, ανοιχτή στο κοινό, με τίτλο «Πολιτισμός για όλους: Μουσεία και μνημεία χωρίς αποκλεισμούς». Στόχος της δι-

μερίδας ήταν να δημοσιοποιηθούν τα αποτελέσματα των ποικίλων επικοινωνιακών και εκπαιδευτικών δράσεων που σχεδιάστηκαν τα τελευταία χρόνια από τα μουσεία, τις εφορείες αρχαιοτήτων και την κεντρική υπηρεσία του ΥΠΠΟΑ για κοινωνικά αποκλεισμένες κατηγορίες πληθυσμού, όπως τα ΑμΕΑ, οι πρόσφυγες, οι οικονομικοί μετανάστες, οι κρατούμενοι σε καταστήματα κράτησης, οι ψυχικά ασθενείς και τα τοξικοεξαρτημένα άτομα, οι οποίες, λόγω των κοινωνικών, γνωστικών, ψυχολογικών ή άλλων ιδιαιτεροτήτων τους, βρίσκονται συνήθως έξω από τις πολιτικές διαχείρισης και «ανάγνωσης» του πολιτιστικού αγαθού. Κατά τη διάρκεια της διημερίδας, την οποία παρακολούθησαν 180 άτομα, αναπτύχθηκε ένας εξαιρετικά γόνιμος διάλογος και τονίστηκε η ανάγκη να αξιοποιηθεί η εμπειρία που έχει ήδη αποκτηθεί από την υλοποίηση τέτοιων δράσεων και, κυρίως, να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη ακόμη πιο συστηματικών παρεμβάσεων οι οποίες, χάρη στη σταθερότητα, τη διάρκεια και την ποιότητά τους, θα συμβάλουν στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και στη μείωση του καταλυτικού αισθήματος απομόνωσης που αυτές οι ομάδες βιώνουν.

20η Ετήσια Ενημερωτική Συνάντηση Μουσείων του Νεότερου Πολιτισμού

«Με αφορμή τη συλλογή: Μουσεία, καινοτόμες πρακτικές και δημιουργικές συνέργειες», 23 Νοεμβρίου 2018, Αμφιθέατρο ΥΠΠΟΑ

Συνδιοργάνωση: Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Ελληνικό Τμήμα ICOM

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ-ΒΙΛΛΥ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Για 2η χρονιά βρεθήκαμε στο ετήσιο ραντεβού μας προκειμένου να συζητήσουμε πώς τα μουσεία μας συμβάλλουν, αλλά και επωφελούνται από το δημιουργικό κλάδο της οικονομίας. Πέρσι ανοίξαμε αυτό το θέμα που αιφνιδίασε ελαφρώς κάποιους-ες από τους συμμετέχοντες, αλλά με χαρά διαπιστώσαμε την επιθυμία πολλών φορέων να το ξαναδούμε και φέτος. Το οργανώσαμε εκ νέου, λοιπόν, με την πεποίθηση ότι τα μουσεία μας δεν είναι απλώς τα αποθετήρια αντικειμένων

της παλιάς εποχής, αλλά τα εργαστήρια της νέας. Το μουσείο στέκεται με πείσμα ενάντια στη λήθη, αλλά δεν προσφέρει νοσταλγία χαμένων εποχών. Καλεί σε αναστοχασμό, με αφορμή το παρελθόν, για να διαμορφώσει το μέλλον. Είναι ένας καλός τόπος συνάντησης και διαλόγου. Είναι ένας τόπος που μπορεί να λειτουργήσει για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής σε ταραγμένους καιρούς, όταν όλα φαίνεται να αλλάζουν με φρενήρεις ρυθμούς. Οι συλλογές του είναι οι αφορμές για πολλούς νέους πειραματισμούς. Για πειραματισμούς σε νέες παραγωγές υλικών αντικειμένων ή και ψηφιακών προϊόντων. Οι ομιλητές παρουσίασαν κάποιους από αυτούς τους τρόπους που η ματιά στο παρελθόν γονιμοποιεί το παρόν.

Οι τέσσερις ομιλητές του πρώτου μέρους παρουσίασαν, ο καθένας από την πλευρά του, πτυχές της σχέσης των μουσείων με την οικονομική δραστηριότητα και τα θετικά αποτελέσματα στις τοπικές κοινωνίες: Η Μόνικα Τσιλιμπέρδη, Προϊσταμένη Τμήματος Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Διεθνών Συνεργιών και Προώθησης της Επιχειρηματικότητας του ΥΠΠΟΑ παρουσίασε τη γενική εικόνα της πολιτιστικής επιχειρηματικότητας και πώς τα μουσεία συμβάλλουν σε αυτήν. Ο Αλέξανδρος Τενεκετζής, Ιστορικός Τέχνης, παρουσίασε επιτυχημένες ψηφιακές εφαρμογές στα μουσεία. Η Νάσια Χουρμουζιάδη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Παν/μιο Αιγαίου, παρουσίασε το παράδειγμα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Μουσείου Τερίαντ και ο Χρίστος Ρίγγας, Προϊστάμενος Υπηρεσίας Ερευνητικών και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του ΠΙΟΠ, τη συμβολή των Μουσείων του Δικτύου ΠΙΟΠ στη στήριξη του Πολιτιστικού και Δημιουργικού Κλάδου.

Ακολούθως, εκπρόσωποι οκτώ Μουσείων (Ιστορικό Μουσείο «Διέξοδος» Μεσολογίου, Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας-Μουσείο Γ.Ι. Κατσίγρα, Κέντρο Μελέτης Νεώτερης Κεραμικής –Ίδρυμα Ψαροπούλου, Μουσείο Τηλεπικοινωνιών Ομίλου ΟΤΕ, Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη, Εθνολογικό Μουσείο Θράκης, Μουσείο Ηρακλειδών και Μουσείο Παραδοσιακής Ζωής Κρήτης «Λυχνοστάτης») παρουσίασαν εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν εκτελεσθεί στα μουσεία τους και συμβάλλουν τόσο στην επαγγελματική εκπαίδευση και προσανατολισμό των νέων, όσο και στην παραγωγή καινοτόμων –ψηφιακών ή υλικών– προϊόντων από το μουσείο ή τους συμμετέχοντες.

Στο δεύτερο μέρος της ημερίδας, είκοσι ένα μουσεία παρουσίασαν νέα και ενδιαφέροντα εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν σχεδιάσει και εκτελούνται στα μουσεία τους.

Στην 20ή Συνάντηση συμμετείχαν 170 άτομα συνολικά εκ των οποίων 40 ήταν οι ομιλητές και 130 ακροατές. Η αποτίμηση της Συνάντησής μας δίνει αρκετά ενδιαφέροντα στοιχεία για την εικόνα που διαμόρφωσαν οι συμμετέχοντες, καθώς και τα επι-

Η αφίσα της ημερίδας.

κρατέστερα θέματα που τους απασχολούν. Με βάση τις απαντήσεις 73 εξ αυτών (οι οποίοι συμπλήρωσαν το σχετικό Φύλλο Αξιολόγησης που διανεμήσαμε), διαπιστώνεται ικανοποίηση από το σύνολό τους για την ποιότητα της διοργάνωσης (αυτή κρίθηκε ικανοποιητική έως άριστη κατά το 73,9%, ενώ μόλις 4% τη θεώρησε ανεπαρκή). Επίσης, η διοργάνωση κρίθηκε ως σημαντική για τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων κατά 84,9%, ενώ το 80,8% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι καλύφθηκε ως προς τις ερωτήσεις και απορίες τους. Το 79,4% θεωρεί ότι δόθηκε η δυνατότητα ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ των συμμετεχόντων. Στο πεδίο με την ανοικτού τύπου ερώτηση για τυχόν παρατηρήσεις τους, αρκετοί συμμετέχοντες πρότειναν τη διεξαγωγή διημερίδας ή την πραγματοποίηση περισσότερων Συναντήσεων στη διάρκεια του έτους και μάλιστα με διατοπικό χαρακτήρα, ώστε να έχουν τη δυνατότητα ενημέρωσης όλοι οι ενδιαφερόμενοι.

Η γενική εντύπωση των συμμετεχόντων ήταν ότι η 20ή Ετήσια Συνάντηση Μουσείων κλείνει έναν κύκλο Ετήσιων Συναντήσεων και σηματοδοτεί το πέρασμα σε έναν νέο κύκλο μεγαλύτερης εξωστρέφειας, μεγαλύτερης ευαισθητοποίησης των εκπροσώπων των μουσείων αλλά και ευρύτερης αλληλεπίδρασης μεταξύ

Πολιτιστικών Φορέων, Καλλιτεχνικών Φορέων και ευρύτερου κοινού. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο και το θέμα που κατά πλειονότητα (37%) προτάθηκε ως θέμα για την 21η Ετήσια Συνάντηση που θα διοργανωθεί το 2019, είναι η σχέση και αξιοποίηση των παραστατικών τεχνών στον χώρο των μουσείων, ο ρόλος ή οι ρόλοι των συλλογών και φυσικά τα εκπαιδευτικά δρώμενα εντός των μουσείων.

Σεμινάριο για τη «Διαχείριση καταστροφών σε πολιτιστικά ιδρύματα» στο Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη

ΒΑΡΒΑΡΑ ΤΣΑΚΑ

«Αν γίνονταν ξαφνικά μεγάλη καταστροφή», συλλογίζομαι περιδιαβάζοντας το απέραντο τούτο θησαυροφυλάκιο του ανθρώπου, «σεισμός, πυρκαγιά, κάθοδος των βαρβάρων, και μπορούσα, ποιο θα 'σφα απ' όλα τούτα τ' αναρίθμητα αγαθά;»

Αυτά αναρωτιόταν ο Νίκος Καζαντζάκης, όταν 80 χρόνια πριν, σε ένα ταξίδι του στην Αγγλία, επισκέφθηκε το Βρετανικό Μουσείο. Οι ανησυχίες του δεν ήταν τυχαίες. Στην Αγγλία βρέθηκε στην αυγή του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, που μέσα στην καθολική βαρβαρότητά του αποδείχτηκε μία από τις μεγαλύτερες πληγές και για την πολιτιστική κληρονομιά. Η Ιστορία έχει καταγράψει ασύλληπτες απώλειες και καταστροφές σε σημεία πολιτιστικού ενδιαφέροντος και κάθε τόσο προστίθενται μαύρες σελίδες που φτάνουν μέχρι και τις μέρες μας. Η πιο πρόσφατη προστέθηκε πολύ πρόσφατα, την Κυριακή 2 Σεπτεμβρίου 2018, όταν το Εθνικό Μουσείο της Βραζιλίας στο Ρίο Ντε Τζανέιρο κάηκε ολοσχερώς. Ένας θησαυρός είκοσι και πλέον εκατομμυρίων αντικειμένων, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την πολιτισμική ταυτότητα και την ιστορία αυτής της χώρας, χάθηκε ανεπιστρεπτή.

Αλλά και στην Ελλάδα είναι πολύ πρόσφατα τα περιστατικά βανδαλισμού στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο και στο Μουσείο Μπενάκη, που άφησαν πίσω τους σημαντικές φθορές σε εκθέματα, ειδικά στην περίπτωση του πρώτου, ενώ ολοκληρωτική ήταν και η καταστροφή από φωτιά στο ιστορικό κτήριο των Ιταλικών στρατώνων στα Χανιά, που άλλοτε στέγαζε το Πολεμικό Μουσείο της πόλης.

Ζούμε σε έναν κόσμο που αλλάζει διαρκώς. Κοινωνικοοικονομικές, γεωγραφικές και κλιματολογικές ή άλλες αλλαγές, περιβαλλοντικά προβλήματα, τρομοκρατία, εγκληματικότητα δημιουργούν ένα περιβάλλον ιδιαίτερα επισφαλές για τα πο-

λιτιστικά αγαθά.

Υπάρχουν αλήθεια τρόποι με τους οποίους θα μπορούσε κανείς να ελαχιστοποιήσει τους κινδύνους –φυσικογενείς και ανθρωπογενείς–, που απειλούν τους πολιτιστικούς οργανισμούς; Πόσο ενημερωμένοι και έτοιμοι είμαστε να διαχειριστούμε τέτοιες καταστάσεις, όταν αυτές δεν μπορούν να αποφευχθούν και δεν μπορεί κανείς να τις προβλέψει;

Με αυτές κυρίως τις ανησυχίες το Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη, στις 8 και 9 Σεπτεμβρίου 2018, διοργάνωσε στις εγκαταστάσεις του στη Μυρτιά Ηρακλείου σεμινάριο με θέμα τη «Διαχείριση καταστροφών σε πολιτιστικά ιδρύματα», με την υποστήριξη της Περιφέρειας Κρήτης, χάρις στην οποία η συμμετοχή ήταν δωρεάν για όλους τους συμμετέχοντες.

Το σεμινάριο προηγήθηκε, στις 7 Σεπτεμβρίου, ενημερωτική ημερίδα στην πόλη του Ηρακλείου με το ίδιο θέμα, στην οποία αναπτύχθηκαν θέματα κυρίως γύρω από τις φυσικές καταστροφές, τους υδρομετεωρολογικούς κινδύνους, την ατμοσφαιρική ρύπανση και άλλους παράγοντες φθοράς της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στις εργασίες της ημερίδας παραβρέθηκαν θεσμικοί εκπρόσωποι και επαγγελματίες από τον χώρο του Πολιτισμού, ενώ στους ομιλητές περιλαμβάνονταν εκλεκτοί πανεπιστημιακοί και ερευνητές του αντικειμένου.

Εισηγήτριες στο σεμινάριο, συνολικής διάρκειας 14 ωρών, ήταν οι κ.κ. Μαρία Λυρατζή, Χημικός/Συντηρήτρια Έργων Τέχνης και Αρχαιοτήτων/MSc Μουσειολογίας, και Susan Duhi, Art Conservator/Collections Consultant/Μέλος του AIC (American Institute for Conservation of Historic and Artistic Works) και του NHR (National Heritage Responders), που ήρθε από την Αμερική ειδικά για τις ανάγκες του σεμιναρίου.

Βασικός στόχος της διοργάνωσης ήταν να καλυφθεί το κενό στην ενημέρωση και εκπαίδευση των επαγγελματιών των ιδρυμάτων της Κρήτης γύρω από ζητήματα πρόληψης και διαχείρισης καταστροφών, καθώς και να δοθεί έμφαση στη σημασία ανάπτυξης ενός Σχεδίου Αντιμετώπισης Καταστροφών (ΣΑΚ), ως το βασικότερο συστατικό στοιχείο ενός ολοκληρωμένου προγράμματος προστασίας και ασφάλειας.

Το σεμινάριο, αρκετά περιεκτικό, απασχόλησαν θέματα όπως η τυπολογία των κινδύνων, η διαδικασία αναγνώρισης και αξιολόγησής τους σ' ένα πολιτιστικό ίδρυμα, τα βασικά στάδια ενός ΣΑΚ και η συγγραφή του, πολιτικές και πρωτόκολλα προστασίας, τεχνικές και προτεραιότητες διάσωσης συλλογών, κ.ά., ενώ εξετάστηκαν περιπτώσεις πλημμύρας, φωτιάς και σεισμού.

Μέρος του προγράμματος αποτέλεσε και η πρακτική άσκηση στην Εκτίμηση Διακινδύνευσης στο συγκρότημα του Μουσείου Καζαντζάκη, όπου οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να αναγνωρίσουν πιθανούς κινδύνους που ενδέχεται να απειλήσουν τα

κτήρια και τις συλλογές του Μουσείου.

Από τις πιο ενδιαφέρουσες στιγμές του σεμιναρίου ήταν η προσομοίωση πλημμύρας που έλαβε χώρα στις εγκαταστάσεις του Μουσείου Καζαντζάκη. Στο εργαστήριο αυτό στήθηκε ένα υποτιθέμενο συμβάν πλημμύρας σε μουσειακή συλλογή, στο οποίο οι συμμετέχοντες έπρεπε να θέσουν σε εφαρμογή το σχέδιο αντίδρασης στο καταστροφικό γεγονός και στη συνέχεια να ενεργοποιήσουν τις διαδικασίες διάσωσης και σταθεροποίησης των πληγέντων αντικειμένων.

Ο αριθμός των ανθρώπων που παρακολούθησαν το σεμινάριο κατέδειξε την ανάγκη επιμόρφωσης των επαγγελματιών του χώρου γύρω από το μείζον ζήτημα της διαχείρισης καταστροφών. Στην πλειονότητά τους οι συμμετέχοντες ήταν αρχαιολόγοι, φύλακες, συντηρητές, αρχαιονόμοι, βιβλιοθηκονόμοι, κ.λπ., που εργάζονται σε δημόσιες υπηρεσίες και πολιτιστικά ιδρύματα της Κρήτης: Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηρακλείου, Εφορεία Αρχαιοτήτων Λασιθίου, Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Κρήτης, Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου, Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Γενικά Αρχεία του Κράτους νομού Ηρακλείου, Ιστορικό Μουσείο Ηρακλείου, Μουσείο Χριστιανικής Τέχνης «Αγία Αικατερίνη Σιναιτών», Μουσείο «Λυχνοστάτης», κ.ά.

Οι συμμετέχοντες είχαν μια εποικοδομητική ανταλλαγή απόψεων, μοιράστηκαν τις ανησυχίες τους και εξέφρασαν την ανάγκη για περαιτέρω ενημέρωση και κατάρτιση. Το ραντεβού της ομάδας ανανεώθηκε για τον χειμώνα, με στόχο να επιδιωχθεί η συνεργασία της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας για την οργάνωση άσκησης στην αντιμετώπιση φωτιάς.

Το σεμινάριο κάλυψε βασικά κενά σε ζητήματα προστασίας και ασφάλειας μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και μουσειακών συλλογών και, ενδεχομένως, αποτέλεσε για τους συμμετέχοντες το πρώτο βήμα στον δικό τους σχεδιασμό ενός βασικού επιπέδου πρόληψης αλλά και ικανότητας επιβίωσης σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης. Μεγάλη έμφαση δόθηκε στην ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών του χώρου και τονίστηκε η σημασία της εθελοντικής προσφοράς και της συνεργασίας μεταξύ των ιδρυμάτων για αντίστοιχα ζητήματα.

Είναι βέβαιο ότι δεν μπορεί να αποτραπεί μια φυσική καταστροφή, όμως μπορούν να μειωθούν οι πιθανότητες ζημιών ή απώλειας πολιτιστικών αγαθών και να ελαχιστοποιηθούν οι επιπτώσεις. Πολλές ή ακόμη και οι περισσότερες απειλές μπορούν να μειωθούν με σωστό προγραμματισμό και ενημέρωση/εκπαίδευση του προσωπικού, συνθήκες που είναι ικανές να δημιουργήσουν το κατάλληλο πλαίσιο προετοιμασίας για τη διαχείριση καταστροφών σε πολιτιστικούς οργανισμούς.

Εκδήλωση – Αφιέρωμα προς τιμήν του αείμνηστου λαογράφου Κίτσου Μακρή 30 χρόνια από τον θάνατό του

MARIA NANOY
ΒΑΛΙΑ ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗ

Με τη συμμετοχή πολυπληθούς κοινού πραγματοποιήθηκε στον Βόλο το απόγευμα του Σαββάτου, 3 Νοεμβρίου 2018, στο αμφιθέατρο «Γ. Κορδάτος» (συγκρότημα Παπαστράτου) του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, τιμητική εκδήλωση - αφιέρωμα στο πρόσωπο και το έργο του αείμνηστου λαογράφου Κίτσου Μακρή (1917-1988), με αφορμή τη συμπλήρωση 30 χρόνων από τον θάνατό του.

Την εκδήλωση συνδιοργάνωσαν το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, η Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών Βόλου, η Εταιρεία Θεσσαλικών Ερευνών, ο Φορέας Πολιτισμού της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος «Μαγνήτων Κιβωτός», το Λύκειο των Ελληνίδων Βόλου, το Κέντρο Πολιτισμού «Ιωλκός» και το Κέντρο Βιβλίου Μαγνησιωτών Συγγραφέων (ΚΕ.ΒΙ.ΜΑ.ΣΥ.).

Μετά τους χαιρετισμούς της αντιπρυτάνεως του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας καθηγήτριας κ. Ι. Λαλιώτου, του προϊσταμένου της Βιβλιοθήκης και του Κέντρου Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας δρ Ι. Κλαψόπουλου, και της εκπροσώπου των συνδιοργανωτών φορέων κ. Μ. Καραθάνου, προέδρου της Εταιρείας Θεσσαλικών Ερευνών, η εκδήλωση «άνοιξε» με την προβολή του βίντεο «Κίτσος Μακρής. Η ζωή του σε εικόνες», με αναφορά και στη φωτογράφο και σύντροφο της ζωής του Κυβέλη Μακρή. Το βίντεο επιμελήθηκε η κόρη του λαογράφου, η κ. Θάλεια Μακρή-Σκοτινιώτη. Ακολούθησαν εισηγήσεις έγκριτων ομιλητών, ορισμένοι συνοδοιπόροι του Κίτσου Μακρή στα μονοπάτια της έρευνας και μελέτης του λαϊκού μας πολιτισμού, οι οποίοι με πληρότητα σκιαγράφησαν το πολυσχιδές ερευνητικό, συλλεκτικό-σωστικό, διδακτικό, καλλιτεχνικό και συγγραφικό του έργο. Η Ελεωνόρα Σκουτέρη-Διδασκάλου, τ. αν. καθηγήτρια Λαογραφίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Α.Π.Θ., ανέπτυξε το γενικό θέμα «Αναζητήσατε ποτέ αυτά τα ίχνη; Κίτσος Μακρής, μια άπασ περίπτωση στην ιστορία της ελληνικής λαογραφίας». Ακολούθως, η κ. Τέτη Χατζηνικολάου, ιστορικός-λαογράφος, επ. διευθύντρια του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM, μίλησε με θέμα «Λαογράφος και συλλέκτης. Προσεγγίζοντας τη λαογραφική συλλογή του Κίτσου Μακρή», εστιάζοντας στον διπτό αγώνα του λαογράφου, ενώ η δρ Μαρία Μόσχου, ιστορικός τέχνης, ειδική επιστήμων του Τμήματος Καλών Τεχνών του

Η αφίσα της εκδήλωσης.

Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου, επιχείρησε να αναδείξει τη «Συμβολή του Κίτσου Μακρή στη θεσμική αναγνώριση του νεότερου υλικού πολιτισμού». Η δρ Αικατερίνη Καμηλάκη, τ. διευθύντρια και επιστημονική συνεργάτις του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών, ανέπτυξε το θέμα «Κίτσος Μακρής και Αγγελική Χατζημιχάλη. Η λαϊκή χειροτεχνία στην υπηρεσία της τοπικής ανάπτυξης», φωτίζοντας ένα σημαντικό πεδίο συνάντησης, έρευνας και κοινής δράσης των δύο λαογράφων. Ο κ. Γιάννης Κίζης, ομ. καθηγητής της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου, μίλησε με θέμα «Η αρχιτεκτονική του Πηλίου και ο Κίτσος Μακρής», τονίζοντας τη συνεισφορά του Κίτσου Μακρή στην έρευνα της πηλιορείτικης αρχιτεκτονικής, αλλά και τις νεότερες κατακτήσεις της έρευνας. Ο κ. Κώστας Λιάπης, λαογράφος και συγγραφέας, μέλος του Δ.Σ. του Κέντρου Βιβλίου Μαγνησιωτών Συγγραφέων, ανατρέχοντας σε μνήμες προσωπικές, ανέπτυξε με συναισθηματική φόρτιση το θέμα «Η ανθρώπινη πλευρά του Κίτσου Μακρή». Τέλος, οι εργαζόμενες στο Λαογραφικό Κέντρο Κίτσου Μακρή, η φιλόλογος κ. Βάλια Καραθανάση, και η ιστορικός βυζαντινής τέχνης κ. Μαρία Νάνου, διευ-

Αίθουσα του Λαογραφικού Κέντρου Κίτσου Μακρή.

θύντρια του Τομέα Μνημείων και Κειμηλίων της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου, αναφέρθηκαν στο θέμα «Όταν το όραμα γίνεται πραγματικότητα: Το Λαογραφικό Κέντρο Κίτσου Μακρή, χώρος μνήμης και δημιουργίας», αναδεικνύοντας τον πνευματικό και μορφωτικό ρόλο του Λαογραφικού Κέντρου μέσα από τις ποικίλες πολιτιστικές και εκπαιδευτικές δράσεις του.

Να σημειωθεί ότι το Λαογραφικό Κέντρο Κίτσου Μακρή στεγάζεται στο σπίτι του λαογράφου, μια δώροφη μονοκατοικία με εμφανή στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του Πηλίου. Το σπίτι περιήλθε στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ως δωρεά της οικογένειας του Κίτσου Μακρή μετά τον θάνατό του σύμφωνα με δική του επιθυμία. Από το 1997 μέχρι σήμερα λειτουργεί ως Λαογραφικό Μουσείο και Ερευνητικό Κέντρο, αποτελώντας παράρτημα της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Στο Λαογραφικό Κέντρο Κίτσου Μακρή φιλοξενείται η λαογραφική συλλογή, το φωτογραφικό αρχείο και η προσωπική βιβλιοθήκη του λαογράφου. Η συλλογή περιλαμβάνει περί τα 680 αντικείμενα, έργα επώνυμων και ανώνυμων λαϊκών δημιουργών, τα οποία ο Κίτσος Μακρής συγκέντρωσε και πολλές

φορές διέσωσε από τον αφανισμό κατά τη διάρκεια των ερευνών του. Το υλικό εντάσσεται χρονολογικά στον 18ο, 19ο και 20ό αιώνα και προέρχεται κυρίως από την περιοχή του Πηλίου. Πρόκειται για έργα κοσμικής και εκκλησιαστικής ζωγραφικής, λιθογλυπτικής, ξυλογλυπτικής, κεραμοπλαστικής, υφαντικής, αργυροχρυσοχοΐας.

Μοναδικές στο είδος τους είναι οι τοιχογραφίες των Παγώνηδων (πατέρα και γιου), ζωγράφων με καταγωγή από τους Χιονιάδες της Ηπείρου, έργα των οποίων απαντούν στο Πήλιο όλον τον 19ο αιώνα. Ειδικότερα, η φρίζα με τη μεγάλη τοιχογραφία-τοπιογραφία της Χαλκίδας και της Στερεάς Ελλάδας, έργο του πατέρα Παγώνη (1832), όπως και το εκφραστικό πορτρέτο του Ρήγα Φεραίου που αποδίδεται στον Θανάση Παγώνη, εντυπωσιάζουν τον επισκέπτη. Ιδιαίτερη θέση στη συλλογή κατέχουν τα 25 έργα του περιώνυμου λαϊκού ζωγράφου Θεόφιλου Χατζημιχαήλ (1871-1934), όπως και οι μικρών διαστάσεων πίνακες με θέματα από τη ναυτική μας παράδοση, έργα του λαϊκού ζωγράφου και ναυπηγού Νικόλαου Χριστόπουλου (1880-1967). Χάρτινες εικόνες, διακοσμητικά πιάτα από φαγεντιανή, καθώς και πίνακες ονομαστών νεοελλήνων ζωγράφων, όπως του Γκέσκου, του Αστεριάδη, του Τάσσου, του Βασιλείου,

του Βαλσαμάκη, συμπληρώνουν και εμπλουτίζουν τη συλλογή. Εκτός από τη λαογραφική συλλογή σημαντικό για τη σύγχρονη λαογραφική έρευνα είναι το προσωπικό και φωτογραφικό αρχείο του λαογράφου, το οποίο περιλαμβάνει 4.000 περίπου φωτογραφίες και 2.500 διαφάνειες, υλικό σπουδαίο για τη σπασιότητά του.

Τα παραπάνω καταδεικνύουν με σαφήνεια ότι ο Κίτσος Μακρής στέγασε στον χώρο του όχι μόνο τη λαογραφική του συλλογή, τη συλλογή των βιβλίων και των φωτογραφιών του, αλλά κυρίως το όραμά του για τη διάσωση, τη μελέτη, την ανάδειξη των υλικών μαρτυριών της λαϊκής μας τέχνης, εν τέλει τη μέριμνα για την κληροδότησή τους στις επερχόμενες γενιές.

Την τιμητική εκδήλωση για την προσωπικότητα και το έργο του λαογράφου «έκλεισε» ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δημητριάδος κ.κ. Ιγνάτιος, τονίζοντας το κομβικής σημασίας έργο του Κίτσου Μακρή για τη γόνιμη πρόσληψη στοιχείων του παρδοσιακού μας πολιτισμού στο παρόν και το μέλλον.

Μουσεία και εθελοντισμός

ΒΟΥΛΑ ΚΑΛΛΙΩΔΗ

Στις 26 Σεπτεμβρίου του 2018 πραγματοποιήθηκε στο αμφιθέατρο του Ιδρύματος Β. & Μ. Θεοχαράκη εκδήλωση που διοργάνωσε ο Σύνδεσμος Αποφοίτων Βρετανικών Πανεπιστημίων (BGS), με θέμα «Μουσεία & Εθελοντισμός - Γίνε μέρος της κληρονομιάς σου».

Παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα μιας πανελλαδικής έρευνας για την πρόθεση των Ελλήνων να προσφέρουν έργο εθελοντικά σε μουσεία, έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την Εταιρεία MRB Hellas σε ένα δείγμα 2.000 ατόμων.

Την εκδήλωση άνοιξε ο Πρόεδρος του BGS κ. Βασίλης Ζώτος, ο οποίος αναφέρθηκε στο θέμα της εκδήλωσης και ευχαρίστησε τους χορηγούς και τους λοιπούς συντελεστές.

Στη συνέχεια η πρέσβης του Ηνωμένου Βασιλείου κ. Kate Smith απήλυθε χαιρετισμό. Στη σύντομη ομιλία της αναφέρθηκε και στο πρόγραμμα «Transforming Future Museums» που πραγματοποιείται στην Ελλάδα από το Βρετανικό Συμβούλιο σε συνεργασία και με το Ελληνικό Τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM).

Ακολούθησε η παρουσίαση της έρευνας από τον Διευθύνοντα Σύμβουλο της MRB Hellas κ. Δημήτρη Μαύρο, ο οποίος σχολί-

Οι ομιλητές της εκδήλωσης.

ασε τα βασικά σημεία της έρευνας, τα οποία συνοψίζονται στα εξής:

- Το 10% απάντησε ότι κατά το τελευταίο 12μηνο έχει προσφέρει εργασία εθελοντικά.
- Οι φορείς στους οποίους πρόσφατα προσέφεραν εθελοντική εργασία είναι κυρίως πολιτιστικοί, προστασίας περιβάλλοντος, φιλανθρωπικοί, ανθρωπιστικής βοήθειας.
- Κατά μέσο όρο προσέφεραν 6,5 ώρες εργασία ανά εβδομάδα.
- Σε ποσοστό άνω του 70% θεωρούν ότι η εθελοντική εργασία σε μουσεία μπορεί να συμβάλει σημαντικά στον πολιτισμό.
- Μεγαλύτερα ποσοστά δυνητικών εθελοντών απαντώνται σε γυναίκες, σε ηλικίες 18-44, σε άτομα με ανώτερη/ ανώτατη εκπαίδευση και σε κατοίκους αστικών/ ημιαστικών περιοχών (όχι Αθήνα και Θεσσαλονίκη).
- Το 17% δηλώνει ότι είναι αρκετά ή πολύ πιθανόν να συμμετάσχει εθελοντικά σε δράσεις που συνδέονται με τον πολιτισμό.
- Οι λόγοι χαμηλής παρουσίας εθελοντών τόσο σε δημόσια όσο και σε ιδιωτικά μουσεία είναι: η αντίληψη ότι ο εθελοντισμός είναι απλήρωτη εργασία, η έλλειψη χρόνου, η ανεπαρκής ενημέρωση, η μη ανταποδοτική σχέση.

Ακολούθησαν σύντομες εισηγήσεις και συζήτηση, την οποία συντόνισε ο κ. Φώτης Παπαθανασίου, διευθυντής στο Ίδρυμα Θεοχαράκη. Ο κ. Παπαθανασίου εστίασε στη σημασία του έργου των εθελοντών στα μουσεία και επεσήμανε τον ολοένα αυξανόμενο αριθμό τους με θετικό αντίκτυπο στον προϋπολογισμό του Μουσείου Θεοχαράκη.

Η κ. Αναστασία Χριστοφιλοπούλου από το Fitzwilliam Museum

Cambridge έκανε μια επισκόπηση του εθελοντικού κινήματος στη Βρετανία τα τελευταία είκοσι χρόνια και αναφέρθηκε ιδιαίτερα στη σχέση των μουσείων με την τοπική κοινωνία και τον ρόλο των εθελοντών.

Η κ. Σοφία Χανδακά, από το Μουσείο Μπενάκη, αναφέρθηκε στις υπηρεσίες που προσφέρουν εδώ και δεκαετίες οι εθελοντές στο Μουσείο, τις διαδικασίες που τηρούνται και τα σχέδια του Μουσείου για το μέλλον της διαχείρισης των εθελοντών του.

Η κ. Μαρία Αλεξίου, πρόεδρος του CSR HELLAS, ανέδειξε τον ρόλο που θα μπορούσαν να έχουν οι εταιρείες στην προώθηση του εθελοντισμού και τόνισε τη σημασία της εκπαίδευσης και της οικογένειας στην υπόθεση του εθελοντισμού.

Τέλος, ιδιαίτερη εντύπωση προκάλεσε η οικονομική αποτίμηση της δυναμικής εθελοντικής εργασίας σε μουσεία, την οποία έκανε ο κ. Γιώργος Ραουνάς, μέλος του BGS, ο οποίος την υπολόγισε σε 250 εκ. ευρώ ετησίως, ποσό ίσο με τον προϋπολογισμό του Υπουργείου για υπηρεσίες πολιτισμού, ενώ εκτίμησε ότι, αν ενδυναμωθεί κατάλληλα το εθελοντικό κίνημα, σε βάθος 10ετίας μπορεί να ανέλθει σε 2 δισ. ευρώ.

Μετά την ολοκλήρωση των τοποθετήσεων έγινε συζήτηση, στην οποία τονίστηκε η σημασία του ρόλου των εθελοντών οι οποίοι, εκτός των άλλων, επικοινωνούν το έργο και τις δράσεις των μουσείων. Διατυπώθηκε επίσης η ανάγκη αλλαγής του νομικού πλαισίου που διέπει τη συμμετοχή των εθελοντών και αναφέρθηκαν οι διαφορές μεταξύ εθελοντών και φίλων των μουσείων που λειτουργούν συμπληρωματικά.

Τέλος, υπογραμμίστηκε ο ρόλος των επιχειρήσεων οι οποίες, στο πλαίσιο ενεργειών εταιρικής υπευθυνότητας, μπορούν να ενισχύσουν μουσεία και άλλους φορείς πολιτισμού με προγράμματα υποστήριξης εθελοντισμού και εθελοντών, δίνοντας χρήματα για εκπαίδευση, προνόμια, αναγκαία εφόδια και άλλα.

Μουσεία

Μουσείο Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού

ΕΛΕΝΑ ΜΕΛΙΔΗ

Το Μουσείο Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού γιορτάζει φέτος εκατό χρόνια από την ίδρυσή του. Πρωτοβουλία ανθρώπων της τέχνης και των γραμμάτων, συστάθηκε το 1918 με την επωνυμία «Μουσείον Ελληνικών Χειροτεχνημάτων» και στεγάστηκε στο Τζαμί Τζισδαράκη στο Μοναστηράκι. Μέσα στη γοητευτική περίοδο του Μεσοπολέμου, ανταποκρίθηκε στην ανάγκη της εποχής να αναδειχθεί η λαϊκή τέχνη και να αναζητηθεί σε αυτήν η συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού από τους αρχαίους και τους βυζαντινούς χρόνους έως σήμερα.

Το 1973 μετακόμισε στο κτήριο της οδού Κυδαθηναίων 17. Εκεί, η μόνιμη έκθεση μεγάλωσε και πλαισιώθηκε με πολλές άλλες δραστηριότητες, όπως περιοδικές εκθέσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα, διαλέξεις και συνέδρια, ερευνητικές αποστολές και εκδόσεις, παραστάσεις και εκδηλώσεις κάθε

Η Έλενα Μελίδη κατά την ομιλία της.

Παρουσίαση της σειράς των γραμματισμών από τον κ. Σάββα Δάνδολο.

είδους. Το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, όπως ονομαζόταν από το 1959, έγινε ένα πολύπλευρο, εξωστρεφές ίδρυμα, σημείο αναφοράς στην Πλάκα.

Σήμερα, στο κατώφλι του δεύτερου αιώνα της ζωής του, το Μουσείο Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού, όπως λέγεται πλέον, ετοιμάζει το νέο του σπίτι σε μια μαγική αυλή, στο Μοναστηράκι, όπου η μακραίωνη ιστορία της πόλης ξεδιπλώνεται σε ένα μωσαϊκό από κτηριακά κατάλοιπα: το υστερορρωμαϊκό τείχος, μια παλαιοχριστιανική βασιλική, τμήματα ενός αρχοντικού και ένα εκκλησάκι του 17ου αιώνα, σπίτια του 19ου και του 20ού αιώνα.

Με αφορμή τον εορτασμό για τα εκατό χρόνια από την ίδρυσή του, το Μουσείο Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού υλοποιεί, σε συνεργασία με τα Ελληνικά Ταχυδρομεία, την έκδοση και κυκλοφορία Αναμνηστικής Σειράς Γραμματοσήμων – Φεγιέ.

Η Σειρά έχει τίτλο «100 Χρόνια Μουσείο Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού» και αποτελείται από 2 φεγιέ με έργα του λαϊκού ζωγράφου Θεόφιλου Χατζημιχαήλ από τις συλλογές του Μουσείου. Απεικονίζονται δύο ζωγραφικά θέματα: ο Μέγας Αλέ-

ξανδρος (Α.Μ. 3095), αποτιχισμένη τοιχογραφία, και ο Ερωτόκριτος και η Αρετούσα (Α.Μ.18695), ζωγραφικό θέμα από τον ανατολικό τοίχο του τοιχογραφημένου διάκοσμου της αίθουσας Θεόφιλου. Τα έργα προέρχονται από το «καλό δωμάτιο» της οικίας Ζόλκου στο Κλομιδάδο (Νάπη) της Λέσβου (περίοδος 1924-1930).

Η επίσημη παρουσίαση της Σειράς πραγματοποιήθηκε την Τρίτη, 23 Οκτωβρίου 2018 και ώρα 19:00, στο Τζαμί Τζισδαράκη στο Μοναστηράκι. Στο πλαίσιο της εκδήλωσης η Γενική Γραμματέας του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού κ. Μαρία Ανδρεαδάκη-Βλαζάκη απηύθυνε χαιρετισμό. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε ομιλία από τη Διευθύντρια του Μουσείου Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού κ. Έλενα Μελίδη που συνοδευόταν από προβολή ολιγόλεπτου οπτικοακουστικού υλικού για την ιστορία του Μουσείου. Ο Γενικός Εμπορικός Διευθυντής των Ελληνικών Ταχυδρομείων κ. Σάββας Δάνδολος παρουσίασε την αναμνηστική σειρά των γραμματοσήμων.

Μουσείο Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών Δράσεις 2017 και 2018

ΜΥΡΣΙΝΗ ΠΗΧΟΥ

Το Μουσείο Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών (ΜΙΠΑ) αποτελεί τον βασικό πολιτιστικό οργανισμό του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.) που προωθεί, προάγει και αναδεικνύει την ιστορία του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στεγάζεται σ' ένα ιστορικό και αρχιτεκτονικής αξίας κτήριο, στην οικία Κλεάνθους, στον χώρο όπου γεννήθηκε η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα το 1837. Στο πνεύμα των σύγχρονων μουσειολογικών απαιτήσεων το ΜΙΠΑ αναπτύσσει έντονη πολιτιστική δραστηριότητα προβάλλοντας με τον πλέον εξωστρεφή τρόπο την πανεπιστημιακή κληρονομιά του Ε.Κ.Π.Α.

Η δημιουργία και ανάπτυξη περιοδικών εκθέσεων, η ψηφιακή αφήγηση, οι εκπαιδευτικές δράσεις, καθώς και η επανέκθεση βασικών συλλογών του αποτελούν βασικές δράσεις της σύγχρονης λειτουργίας του. Το ΜΙΠΑ συμμετέχει σε διεθνείς διοργανώσεις για την προστασία και την ανάδειξη της πανεπιστημιακής κληρονομιάς. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το ΜΙΠΑ αποτελεί μέλος του ευρωπαϊκού δικτύου UNIVERSEUM European Academic Heritage Network, συμμετέχοντας στις ετήσιες συναντήσεις, ενώ το 2015 συντόνισε τη 16η συνάντηση του θεσμού στην Αθήνα με τη συμμετοχή πανεπιστημίων από 16 ευρωπαϊκές χώρες. Παράλληλα, από το 2011, το Μουσείο συμμετέχει και στο Δίκτυο Μουσείων και Πολιτιστικών Φορέων Αθηνών.

Το 2017 το Ε.Κ.Π.Α. γιόρτασε 180 χρόνια συνεχούς λειτουργίας και προσφοράς στην έρευνα, στην εκπαίδευση, στον πολιτισμό και στην κοινωνία. Με αφορμή την επέτειο διοργανώθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς πολλαπλές πολιτιστικές και επιστημονικές εκδηλώσεις που απευθύνονταν τόσο στην ακαδημαϊκή κοινότητα όσο και στο ευρύ κοινό. Με στόχο να γνωρίσουν οι πολίτες της Αθήνας τα μουσεία του Ιδρύματος, το Ε.Κ.Π.Α. εγκαινίασε τη δράση «Τα Πανεπιστημιακά Μουσεία ανοικτά στο κοινό» που πραγματοποιήθηκε δύο φορές, στις 6 Μαΐου και στις 7 Οκτωβρίου 2017, και προσέλκυσε μεγάλο αριθμό επισκεπτών.

Με την περιοδική έκθεση «Το Λάβαρο του Πανεπιστημίου Αθηνών - Σύγχρονες Εικαστικές Προσεγγίσεις», το ΜΙΠΑ εγκαινίασε τις δικές του εκδηλώσεις για τα 180 χρόνια από την ίδρυση του Πανεπιστημίου. Στην έκθεση συμμετείχαν δέκα σύγχρονοι καλλιτέχνες, οι οποίοι εμπνεύστηκαν από το Λάβαρο του Πανεπιστημίου Αθηνών (1887), φιλοτεχνημένο από τον Νικόλαο Γύζη

Μουσείο Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών. Φωτό.: Κ. Ξενικάκης.

Τελετή απονομής βραβείων του 3ου μαθητικού διαγωνισμού (18 Μάη 2018) με θέμα «Χρήστος Τσουντας: Στα χνάρια της προϊστορίας, στα χνάρια ενός αρχαιολόγου».

και τον Γεώργιο Ιακωβίδη, και δημιούργησαν νέα έργα τέχνης με διαφορετικές προσεγγίσεις στη σημερινή ερμηνεία του λαβάρου. Στο πνεύμα της έκθεσης, το Μουσείο διοργάνωσε στις 2 Δεκεμβρίου 2017 ημερίδα με τίτλο «Ελληνική αρχαιότητα, σύμβολα και ζητήματα υποδοχής στον 19ο αιώνα: Το παράδειγμα του λαβάρου του Νικολάου Γύζη». Το Μουσείο, το 2017, φιλοξένησε επίσης την περιοδική έκθεση «Σατιρικοί χάρτες: Χαρτογραφικές καταγραφές και διδάγματα ιστορίας» με σπάνιους σατιρικούς χάρτες από τα μέσα του 19ου αιώνα έως και τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Με αφετηρία την επέτειο των 180 χρόνων, το Μουσείο ανέπτυξε e-learning πρόγραμμα με θέμα τη μουσειακή αφήγηση και συνεργάστηκε με το Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του Ε.Κ.Π.Α. για την ανάπτυξη ψηφιακής εφαρμογής με τίτλο «Οι προσωπογραφίες του Πανεπιστημίου Αθηνών», στην

1837 2017 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών

180 ΧΡΟΝΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
ΕΠΕΤΕΙΑΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

6 ΜΑΪΟΥ 2017
11:00 - 15:00
Παράλληλες Ξεναγήσεις

Πλάκα (Θόλου 5)
Μουσείο Ιστορίας τ: 210 3489502-506, e: museion@uoa.gr

Κολωνάκι (Σκουφά 45)
Ιστορικό Αρχείο τ: 210-3489522, e: mhlo@uoa.gr

Γουδί (Ιατρική σχολή, Μ.Ασίας 75)
Μουσείο Ανατομίας/Μουσείο Γ.Πανεπιστημίου τ: 210 7462305, e: gkapodistria@uoa.gr
Ανθρωπολογικό Μουσείο τ: 210 7462339 (6946454034), e: anthrop@uoa.gr
Εγκληματολογικό Μουσείο τ: 210 7462405-15, e: criminology@uoa.gr
Μουσείο Οδοντιατρικής τ: 210 7461319, e: miodont@dent.uoa.gr
Μουσείο Φαρμακολογίας τ: 497437760, e: pharm@uoa.gr
Μουσείο Σολογής Παθολογικών και Παραρτημάτων τ: 210 7462017, e: mikaranta@med.uoa.gr

Σωγράφου (Πανεπιστημιούπολη)
Μουσείο Αρχαιολογίας & Ιστορίας της Τέχνης τ: 210 7277561, e: mpeleup@arch.uoa.gr
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (Θαλάσσης) τ: 210 7275204, e: akrokorinth@uoa.gr
Βοτανικό Μουσείο τ: 210 7274352, e: mpanou@bot.uoa.gr
Σταλινό Μουσείο τ: 210-7274809, e: stalin@uoa.gr
Μουσείο Ορεκτολογίας & Παιδολογίας τ: 210 7274180, e: akoloth@ped.uoa.gr
Μουσείο της Παιδείας τ: 210 7277564, e: mpeleup@uoa.gr
Μουσείο Παλαιοντολογίας & Γεωλογίας τ: 2107274897-6972205843, e: vikarak@geol.uoa.gr

Από τις 11.00 έως τις 15.00 στην αίθουσα της Πλακάς στην Οδού Παλάς θα υπάρχει πρόγραμμα για την μετακίνηση των επισκεπτών στα μουσεία της Πλακάς. Καλή διασκέδαση!!!

Το Λάβρο του Πανεπιστημίου Αθηνών με τη θεά Αθηνά (1887) δίπλα στο πρωτότυπο σχέδιο του Νικολάου Γύζη σε δανεισμό από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Η αφίσα της δράσης «Τα Πανεπιστημιακά Μουσεία ανοιχτά στο κοινό» (6 Μάη 2017).

η οποία ο χρήστης, με αφητηρία ψηφιακή διαδρομή σε κεντρικά κτήρια του Πανεπιστημίου, ανακαλύπτει την ιστορία της συγκρότησης της σημαντικής συλλογής προσωπογραφιών του Ιδρύματος. Στο ίδιο πλαίσιο, το Μουσείο έθεσε σε χρήση για τους επισκέπτες του την πρωτότυπη ψηφιακή εφαρμογή «Τι να σπουδάσω» που ανέπτυξε με το ίδιο Τμήμα, στην οποία νεανικό και ενήλικο κοινό καλείται να γνωρίσει τα εκθέματα του Μουσείου «ταξιδεύοντας» στον 19ο αιώνα και στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Συγχρόνως, το 2017, το Μουσείο, συμμετείχε στις Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς διοργανώνοντας ημερίδα με τίτλο «ΠΟΛ(Ε)ΙΣ. Το Μουσείο και η πόλη του: Από την απομόνωση στη διάδραση» (24 Σεπτεμβρίου). Τέλος, στις επετειακές εκδηλώσεις του 2017 εντάχθηκε η διοργάνωση του 2ου μαθητικού διαγωνισμού, με θέμα «Τα εκθέματα του Μουσείου μέσα από τα μάτια των μαθητών. Στα χνάρια της ιστορίας των ιατρικών επιστημών», το οποίο υλοποίησε το Μουσείο σε συνεργασία με το Εγκληματολογικό Μουσείο, το Μουσείο Ανατομίας, το Ανθρωπολογικό Μουσείο και το Μουσείο Φαρμακολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου

Αθηνών.

Το 2018, σε συνέχεια του θεσμού του μαθητικού διαγωνισμού, το Μουσείο διοργάνωσε τον 3ο διαγωνισμό, με θέμα «Τα εκθέματα του Μουσείου μέσα από τα μάτια των μαθητών. Χρήστος Τσουντας: Στα χνάρια ενός αρχαιολόγου, στα χνάρια της προϊστορίας», σε συνεργασία με το Μουσείο Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης του Πανεπιστημίου. Υλοποιεί επίσης τον 4ο διαγωνισμό σε συνεργασία με το Μουσείο του Τμήματος Οδοντιατρικής του Ε.Κ.Π.Α., με θέμα «Τα εκθέματα του Μουσείου μέσα από τα μάτια των μαθητών. Στα χνάρια της Οδοντιατρικής: Από τα θεραπευτικά βότανα, στα βιοϋλικά, τη βιοτεχνολογία, την ψηφιακή τεχνολογία και στα laser».

Το έτος 2018, το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, στον απόηχο του εορτασμού για τα 180 χρόνια λειτουργίας του, διοργάνωσε την Κυριακή, 6 Μαΐου, την εκδήλωση «Το Πανεπιστήμιο ανοίγεται στην πόλη: Επτά σταθμοί στην Ιστορία και την Τέχνη» και πραγματοποιήθηκε επίσης στο Μουσείο συναυλία από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α. Για τη Διεθνή Ημέρα Μουσείων 2018, το Μουσείο διοργάνωσε την ημερίδα «Μουσεία και (δια)δίκτυα. Νέες προσεγγίσεις, νέο κοινό» και, την ίδια χρονιά, συμμετείχε για πρώτη φορά στην πολιτιστική δράση «Open House

Athens 2018» με στόχο την προβολή της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του κτηρίου του Μουσείου στο ευρύ κοινό, εκδήλωση που διοργανώθηκε από τον φορέα Open House Greece (Κυριακή, 1 Απριλίου 2018).

Λίγο πριν το τέλος του έτους στο Μουσείο θα πραγματοποιηθούν δύο περιοδικές εκθέσεις: «Από τη ζωή στην τέχνη. Ο κόσμος του Παύλου Νιρβάνα» από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Ε.Κ.Π.Α. (Οκτώβριος 2018) και «Συναισθήματα» με ψηφιδωτά έργα της Λυδίας Νακοπούλου, ομ. καθηγήτριας της Ιατρικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α. (Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2018).

Όπως κάθε χρόνο, έτσι και το 2017 και 2018, το Μουσείο πραγματοποίησε τόσο εκπαιδευτικά προγράμματα σε νηπιαγωγεία, δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια, όσο και ξεναγήσεις σε μαθητές γυμνασίων και λυκείων αλλά και ομάδες ημεδαπών και αλλοδαπών επισκεπτών. Συνδιοργάνωσε επίσης και φιλοξένησε πλείστες άλλες επιστημονικές και πολιτιστικές δραστηριότητες τόσο στον αύλειο χώρο όσο και στην αίθουσα πολλαπλών χρήσεων στο ισόγειο του Μουσείου επί της οδού Θόλου.

Μια μεγάλη πολιτιστική απώλεια Καταστροφή από πυρκαγιά του Εθνικού Μουσείου Βραζιλίας

ΒΟΥΛΑ ΚΑΛΛΙΩΔΗ

Στις 2 Σεπτεμβρίου του 2018 καταστράφηκε από φωτιά το Εθνικό Μουσείο της Βραζιλίας στο Ρίο ντε Τζανέιρο. Το Μουσείο, που τον Ιούνιο γιόρτασε τα 200 χρόνια από την ίδρυσή του, ήταν ένα από τα μεγαλύτερα μουσεία της χώρας. Φιλοξενούσε πλούσιες συλλογές γεωλογίας, ζωολογίας, παλαιοντολογίας και

βοτανικής, καθώς και αρχαιολογίας και εθνολογίας, περισσότερα από 20 εκατομμύρια αντικείμενα. Ένα από τα σημαντικότερα εκθέματά του ήταν η «Λουζία», ο παλαιότερος ανθρωπίνος σκελετός, ο οποίος βρέθηκε στη Βραζιλία το 1970, ηλικίας περίπου 11.500 χρόνων.

Επίσης, το Μουσείο διέθετε μία από τις μεγαλύτερες επιστημονικές βιβλιοθήκες της Βραζιλίας, με περισσότερους από 470.000 τόμους και πολλές σπάνιες εκδόσεις.

Το ίδιο το κτήριο του Μουσείου, το Paco de Sao Cristovao, αποτελεί ένα αρχιτεκτονικό μνημείο και σύμβολο μιας εποχής για τη Βραζιλία. Είναι ένα νεοκλασικό ανάκτορο, που χτίστηκε το 1810 για να φιλοξενήσει τη βασιλική οικογένεια της Πορτογαλίας, όταν διέφυγε στη Βραζιλία για να γλιτώσει από τις στρατιές του Ναπολέοντα. Η εξόριστη βασιλική οικογένεια έζησε εκεί έως το 1822 και το διάστημα αυτό το Ρίο ήταν η πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας της Πορτογαλίας.

Τα ακριβή αίτια της πυρκαγιάς δεν έγιναν γνωστά, ωστόσο το γεγονός ήταν φυσική συνέπεια της δεινής οικονομικής κατάστασης και των πολιτικών προβλημάτων με τα οποία χρόνια τώρα είναι αντιμέτωπη η χώρα. Το Μουσείο τα τελευταία χρόνια είχε εγκαταλειφθεί στην τύχη του, χωρίς στοιχειώδη χρηματοδότηση και είχε περιέλθει σε πλήρη παρακμή, με πολλές αίθουσες να παραμένουν κλειστές. Η έλλειψη συστήματος πυρανίχνευσης και αυτόματης κατάσβεσης, καθώς και η μη λειτουργία των πυροσβεστικών κρουών επέτρεψαν στη φωτιά να επεκταθεί ανεξέλεγκτη και να κατακάψει το μεγαλύτερο μέρος του Μουσείου. Γί αυτό και από την επιστημονική κοινότητα της Βραζιλίας η καταστροφή χαρακτηρίστηκε ως μια προαναγγελθείσα τραγωδία.

Το Ελληνικό Τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων, με επιστολή του στο ICOM Βραζιλίας, εξέφρασε την αλληλεγγύη του για τη μεγάλη πολιτιστική καταστροφή και δήλωσε ότι με προθυμία θα συμμετάσχει σε κάθε σχετική δράση της Γενικής Διεύθυνσης και των Διεθνών Επιτροπών του ICOM.

Στην ετήσια Συνάντηση της Διεθνούς Επιτροπής Νομισματικών Μουσείων και Νομισματικών Συλλογών Τραπεζών που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, 3-5 Οκτωβρίου 2018, εκδόθηκε επίσης ψήφισμα, με το οποίο τα μέλη της Επιτροπής και οι συμμετέχοντες επιστήμονες ομόφωνα δήλωσαν τη συμπαράστασή τους στη μουσειακή κοινότητα και τον λαό της Βραζιλίας για τη μεγάλη πολιτιστική απώλεια της χώρας τους.

Δύο νέα μουσεία στο διοικητικό κέντρο της Ευρώπης

ΕΛΕΝΗ ΠΑΦΙΛΗ
ΕΛΕΝΑ ΓΛΥΤΣΗ

Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ιστορίας, Βρυξέλλες.
Η είσοδος του Μουσείου εντός του πάρκου Λέοπολδ.
Πηγή: <http://www.europarl.europa.eu/the-secretary-general/en/activities-multimedia/opening-of-the-house-of-european-history>

Το σεμινάριο που διοργάνωσε στις 17 Σεπτεμβρίου 2018 ο ευρωπαϊκός οργανισμός Network of European Museum Organizations-NEMO, με θέμα την πολυγλωσσία στα μουσεία (Developing and Delivering a Multilingual Narrative), στάθηκε αφορμή για να επισκεφθούν και να μελετήσουν οι Έλληνες συμμετέχοντες και τα στελέχη του ΥΠΠΟΑ δύο νέα μουσεία που εδρεύουν στην καρδιά της Ευρώπης: το Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ιστορίας (House of European History) και το Μουσείο της Ιστορίας του Βελγίου (BELvue Museum).

Το Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ιστορίας εγκαινιάστηκε στις 5 Μαΐου 2017. Η ίδρυσή του ήταν αποτέλεσμα μιας πρωτοβουλίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και κρίθηκε επίκαιρη σε μια εποχή που τα θεμέλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης κλονίζονται και δέχονται συνεχείς πιέσεις, κυρίως εξαιτίας της οικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών. Στόχος του μουσείου, σύμφωνα με τον οραματιστή του Hans-Gert Pöttering, Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου την περίοδο 2007-2009, είναι να καταδείξει τον μακρύ δρόμο που έχουν διανύσει όλοι μαζί οι Ευρωπαίοι πολίτες, θυμίζοντάς τους σημαντικά γεγονότα που σημάδεψαν την ευρωπαϊκή ιστορία και δίνοντάς τους τελικά την ευκαιρία να ανακαλύψουν, μέσα από τις κατά καιρούς αντιθέσεις και αντιπαραθέσεις τους, την κοινή προέλευση, τις διαχρονικές αξίες και τους δεσμούς που τους ενώνουν.

Το μουσείο στεγάζεται στο κτήριο Eastman, εντός του πάρκου Λέοπολδ, δίπλα στα κτήρια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το

σημερινό μουσειακό κέλυφος χτίστηκε το 1935, με δωρεά του Αμερικανού επιχειρηματία George Eastman, ως έδρα οδοντιατρικής κλινικής για άπορα παιδιά. Μετά την απόφαση να χρησιμοποιηθεί το κτήριο ως εκθεσιακός χώρος πραγματοποιήθηκαν εργασίες για την ανακαίνιση των προσόψεων με απόλυτο σεβασμό στην ιστορική αισθητική, και έγινε προσθήκη νέων κτισμάτων στην αυλή και στην οροφή.

Η μόνιμη έκθεση του Μουσείου φιλοξενείται από τον 2ο-6ο όροφο του κτηρίου και εκτείνεται σε 4.000 τ.μ. Γνώμονας της εκθεσιακής αφήγησης είναι η παρουσίαση των κύριων διεργασιών και φαινομένων που διαίρεσαν και σταδιακά ένωσαν τους Ευρωπαίους στο πέρασμα του χρόνου. Μουσειολογικά, η έκθεση οργανώνεται ως ένα ταξίδι στην ιστορία της Ευρώπης, κυρίως του 20ού αιώνα, με αναδρομή σε γεγονότα παλαιότερων περιόδων με βαρύνουσα για τη «Γηραιά Ήπειρο» σημασία. Οι έξι θεματικές ενότητες του Μουσείου –«Η διαμόρφωση της Ευρώπης», «Ευρώπη: Παγκόσμια δύναμη (1789-1914)», «Η Ευρώπη σε ερείπια (1914-1945)», «Ανοικτό δόμηση της διαιρεμένης ηπείρου (1945-δεκαετία 1970)», «Ραγισμένες βεβαιότητες (από τη δεκαετία του 1970 μέχρι σήμερα)», «Έπαινοι και επικρίσεις»– προβάλλονται αποκομμένες από εθνικά σύνορα, σεβόμενες παράλληλα τον χρονολογικό άξονα. Στο πλαίσιο αυτό, το μουσείο δεν επιδιώκει να ορίσει εξαρχής την ευρωπαϊκή ταυτότητα. Προτιμά να λειτουργήσει ως φόρουμ δημοκρατικού διαλόγου για το ζήτημα της διαμόρφωσης μιας ευρωπαϊκής συνείδησης με αναφορές στη συλλογική μνήμη.

Μετά τον καθορισμό της βασικής εκθεσιακής του αφήγησης, το μουσείο κλήθηκε να αντιμετωπίσει το δύσκολο έργο της συλλογής τεκμηρίων από όλες τις ευρωπαϊκές χώρες. Η έκθεση συγκεντρώνει τελικά 1.200 εκθέματα περίπου, προερχόμενα από 300 ευρωπαϊκά μουσεία, ιδρύματα ή οργανισμούς. Εξ αυτών, οκτώ πρωτότυπα αντικείμενα προέρχονται από τρία ελληνικά κρατικά μουσεία και έχουν παραχωρηθεί με καθεστώς μακροχρόνιου δανεισμού. Πρόκειται για τέσσερα όστρακα οστρακισμού από τα Μουσεία της Αρχαίας Αγοράς και του Κεραμεικού, καθώς και τέσσερα αντικείμενα νεότερης εποχής (τρία τάματα με παραστάσεις στρατιώτη, αεροπλάνου και αυτοκινήτου αντίστοιχα, καθώς και ένα πιάτο εποχής με παράσταση προτομής Μεγάλου Αλεξάνδρου) από το Μουσείο Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού. Εκτίθενται, επίσης, ένα πιστό αντίγραφο βοιωτικής κύλικας με αλφαβητάριο από το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και ένα εκμαγείο της προτομής του Αριστοτέλη από το Μουσείο της Ακρόπολης.

Σε ένα μουσείο που καλείται να επικοινωνεί με τους επισκέπτες του σε 24 γλώσσες, όσες είναι δηλαδή οι επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με τη βασική αρχή της Ευρω-

παϊκής Ένωσης για ενίσχυση της πολυγλωσσίας, δεν θα μπορούσε να περιμένει κανείς ότι θα υπήρχαν αντίστοιχα κείμενα στους τοίχους: δεν θα χωρούσε τίποτα άλλο μέσα στο μουσείο και η απορρέουσα σύγχυση θα ήταν πολύ μεγάλη. Στο πλαίσιο αυτό, επελέγη η ψηφιακή παρουσίαση της πληροφορίας με τη χρήση συσκευών tablet με εξελιγμένο σύστημα εντοπισμού

Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ιστορίας, Βρυξέλλες. Άποψη της εισαγωγικής ενότητας («Η διαμόρφωση της Ευρώπης», 2ος όροφος).

Πηγή: <https://historia-europa.eu/en/permanent-exhibition/shaping-europe>

θέσης, οι οποίες προσφέρονται δωρεάν σε κάθε επισκέπτη κατά την είσοδό του, παρέχοντας ένα διαδραστικό οδηγό για το μουσείο, που μπορεί να διαμορφωθεί ανάλογα με τη γλωσσική προτίμηση. Ωστόσο, για την ερμηνεία της έκθεσης χρησιμοποιούνται και άλλες ψηφιακές εφαρμογές, όπως οθόνες προβολής βίντεο εντός προθηκών που λειτουργούν ως αντικείμενα/ντοκουμέντα, οθόνες προβολής ταινιών, διαδραστικά παιχνίδια, διαδραστικός χάρτης και ψηφιακό ερωτηματολόγιο, όπου ο επισκέπτης καταθέτει τις εντυπώσεις και τα συμπεράσματά του στο τέλος της περιήγησης. Τέλος, η είσοδος στο μουσείο, λόγω του χαρακτήρα του, δεν θα μπορούσε παρά να είναι ελεύθερη για το κοινό.

Σε αντιδιαστολή με το Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ιστορίας, το οποίο χωροθετείται στη λεγόμενη «Ευρωπαϊκή Συνοικία» με τα σύγχρονα, βιομηχανικής αισθητικής, κτήρια, το BELvue Museum βρίσκεται στο ιστορικό κέντρο της πόλης, δίπλα στο Βασιλικό Ανάκτορο και απέναντι από τα Βασιλικά Μουσεία Τεχνών. Κατά τον 18ο αιώνα, το κτήριο του σημερινού μουσείου λειτουργούσε ως ξενοδοχείο για τη φιλοξενία σημαντικών προσωπικτήτων της εποχής. Ένα από τα πλεονεκτήματα του οικήματος ήταν η υπέροχη θέα στους κήπους, στην οποία οφείλεται εν μέρει η ονομασία του μετέπειτα μουσείου. Το κτήριο άνοιξε για πρώτη φορά στο κοινό το 1977 φιλοξενώντας, αρχικά, τμήμα των συλλογών των παρακείμενων Βασιλικών Μουσείων. Το 2005 απέκτησε τον σημερινό θεματικό προσανατολισμό – ιστορία του Βελγίου από το 1830, έτος σύστασης του ομώνυ-

μου εθνικού κράτους, έως σήμερα. Μόλις το 2016, μετά από εργασίες επανέκθεσης, αποδόθηκε για άλλη μια φορά στο κοινό, αυτή τη φορά με διαφορετική μουσειολογική ματιά και με στόχο την προσέλκυση της νέας γενιάς του πολυσυλλεκτικού Βελγίου, η οποία, κατόπιν πρόσκλησης του Ιδρύματος «King Baudouin», κύριου χρηματοδότη του Μουσείου, είχε και λόγο

Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ιστορίας, Βρυξέλλες.

Το διαδραστικό tablet – οδηγός του Μουσείου.

Πηγή: Αρχείο Ε. Γλύτση

στον σχεδιασμό της έκθεσης.

Αντίθετα προς την χρονολογικά οργανωμένη έκθεση που φιλοξενούσε στο παρελθόν, το BELvue είναι σήμερα οργανωμένο σε επτά θεματικές ενότητες (Δημοκρατία, Ευημερία, Αλληλεγγύη, Πλουραλισμός, Μετανάστευση, Γλώσσα, Ευρώπη), που θίγουν βασικά κοινωνικά ζητήματα και ξεδιπλώνουν στους επισκέπτες τις παραμέτρους που διαμόρφωσαν τη φυσιογνωμία του πλούσιου βελγικού κράτους και της σύγχρονης κοινωνίας του. Μουσειογραφικά, η έκθεση διαπνέεται από έναν ευχάριστο διδακτισμό. Οι θεματικές της έκθεσης φιλοξενούνται στα κατανεμημένα σε δύο ορόφους δωμάτια (salons) του διατηρητέου σήμερα κελύφους. Η εκθεσιακή αφήγηση σε κάθε salon ξεκινά από το σήμερα (σύντομα βιντεάκια στην είσοδο κάθε δωματίου παρουσιάζουν τις απόψεις Βέλγων πολιτών όλων των ηλικιών και των εθνοτικών ομάδων της βελγικής επικράτειας για το παρουσιαζόμενο στην ενότητα ζήτημα) και συνεχίζεται με αναδρομή στο παρελθόν της νεότερης βελγικής ιστορίας. Σημείο αναφοράς κάθε δωματίου αποτελεί η ογκώδης, υπόλευκη κατασκευή που λειτουργεί ως σύγχρονη, ελεύθερη απόδοση της παρουσιαζόμενης θεματικής. Ο υπόλοιπος διαθέσιμος χώρος καταλαμβάνεται από ευφάνταστες σκηνογραφικές κατασκευές και διαδραστικά παιχνίδια για μικρούς και μεγάλους. Στην πρώτη, λόγου χάρη, ενότητα, που αφορά στη σταδιακή απόδοση του δικαιώματος ψήφου τόσο στους Βέλγους όσο και στις Βελγίδες μεταξύ του 1831 και του 1948, επιχειρείται αναπαράσταση μιας εκλογικής αίθουσας με

BELvue Museum, Βρυξέλλες.

Η υπόλευκη κατασκευή της θεματικής «Πλουραλισμός».

Πηγή: Αρχείο Ε. Γλύτση

τα γνωστά παραβάν, ενώ στην ενότητα για τον θρησκευτικό πλουραλισμό της βελγικής κοινωνίας το δωμάτιο θυμίζει σχολική τάξη και παραπέμπει στον λεγόμενο «Σχολικό Πόλεμο» (SchoolWar) του 1879 και στην απελευθέρωση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στο Βέλγιο από τον ασφυκτικό εναγκαλισμό της Καθολικής Εκκλησίας. Παράλληλα με την έκθεση στα δωμάτια του BELvue, στον διάδρομο του δευτέρου ορόφου παρουσιάζονται σε χρονολογική σειρά περισσότερα από 200 αντικείμενα, τα οποία ανακεφαλαιώνουν τον υλικό πολιτισμό του Βελγίου με φαντασία και χιούμορ, γνωστό ίδιον του βελγικού λαού: λιθογραφία του Magritte, αντικείμενα βιομηχανικού design, μακέτα εμπορικού πλοίου, οι γνωστές βελγικές δαντέλες, εφήμερα, βάφλες και σοκολάτες, ακόμη και απομιμήσεις αχλαδιών (τον 19ο αιώνα το Βέλγιο ήταν το κέντρο της παγκόσμιας παραγωγής αχλαδιών με 1.000 ποικιλίες) είναι λίγα από τα αντικείμενα που δίνουν το στίγμα του Βελγίου στον σύγχρονο κόσμο.

Στις αρετές του μουσείου συγκαταλέγονται οι εναρκτήριες βιντεοταινίες κάθε ενότητας, που χαρίζουν στην αφήγηση ζωντάνια και δυναμισμό, ο μελετημένος υποτιτλισμός της έκθεσης σε τέσσερις γλώσσες (γαλλικά, φλαμανδικά, γερμανικά, αγγλικά) και, τέλος, ο κατάλογος τσέπης που διανέμεται δωρεάν στους επισκέπτες, διευκολύνοντας την αυτο-περιήγηση και ελαφρύνοντας τις εκθεσιακές επιφάνειες από υπερβολικής έκτασης πληροφοριακά κείμενα.

Τα μουσεία που σχολιάστηκαν παραπάνω, αν και διαφορετικής κλίμακας, είναι και τα δύο πολύ ενδιαφέροντα και, φυσικά, πολύγλωσσα, υπό την έννοια ότι απευθύνονται σε περισσότερες από μία γλωσσικές ομάδες. Ωστόσο, στο μεν Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ιστορίας η πολυγλωσσία εξασφαλίζεται εξολοκλήρου

με ψηφιακά μέσα, ενώ στο BELvue μέσα από τον συνδυασμό κειμενικής (συμβατικής) και ψηφιακής πληροφορίας. Το μειονέκτημα της εξάρτησης, στο Σπίτι της Ευρωπαϊκής Ιστορίας, αποκλειστικά από ψηφιακά μέσα είναι η απώλεια της κοινωνικής διάστασης της μουσειακής εμπειρίας, αδυναμία που είναι σε γνώση των επιμελητών του μουσείου, οι οποίοι διερευνούν τρόπους για να την αντισταθμίσουν. Σε κάθε περίπτωση, και τα δύο μουσεία αποτελούν απτά παραδείγματα της πολιτισμικής ποικιλομορφίας που τόσο προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και πολύτιμα προσκτήματα στον μουσειολογικό χάρτη του Βελγίου. Κάθε Ευρωπαίος, έφηβος ή ενήλικας, πολίτης αξίζει να τα επισκεφθεί!

Το Μουσείο Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας Κώστα Κοτσανά στην Αθήνα

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΒΑΡΕΛΑ

Το Μουσείο Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας Κώστα Κοτσανά είναι ένας πολιτιστικός μη κερδοσκοπικός φορέας που λειτουργεί για δεκαπέντε χρόνια χωρίς καμιά επιχορήγηση από δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα.

Ο πρώτος μόνιμος χώρος του Μουσείου δημιουργήθηκε το 2003 στο Κατάκολο Ηλείας. Ακολούθησε το 2014 το Μουσείο Αρχιμήδη στην Αρχαία Ολυμπία. Το τρίτο Μουσείο, στην Αθήνα, ολοκληρώνει το τρίπτυχο των Μουσείων Κοτσανά και το αλληλοσυμπληρούμενο πανόραμα του μοναδικού τεχνολογικού θαύματος της αρχαιότητας.

Σκοπός του Μουσείου είναι να αναδείξει αυτήν τη σχετικά άγνωστη πτυχή του αρχαιοελληνικού πολιτισμού και να αποδείξει ότι η τεχνολογία των αρχαίων Ελλήνων λίγο πριν το τέλος του αρχαιοελληνικού κόσμου ήταν εξαιρετικά όμοια με τις απαρχές της σύγχρονης τεχνολογίας μας. Πλήθος περιοδευουσών εκθέσεων, σε Ευρώπη, Ασία, Αμερική, Αυστραλία και Αφρική, διοργανώνονται από το Μουσείο με στόχο τη διάδοση της αρχαίας ελληνικής τεχνολογίας σε ολόκληρο τον κόσμο.

Το Μουσείο στην Αθήνα λειτουργεί στο εντυπωσιακό αρ νου-βό κτήριο στην οδό Πινδάρου 6 και Ακαδημίας, στο Κολωνάκι. Από τις 8 Ιανουαρίου 2018 στεγάζει περισσότερα από 150 διαδραστικά εκθέματα και 24 θεματικές ενότητες. Το Μουσείο εγκαινίασαν ο ομ. καθηγητής του Ε.Μ.Π. κ. Θεοδόσης Τάσιος και ο καθηγητής Φυσικής Διαστήματος κ. Ξενοφών Μουσάς.

Οι εκθέσεις του Μουσείου είναι:

Άποψη του εσωτερικού χώρου του Μουσείου Κοτσανά.

- Η έκθεση «Αρχαία Ελλάδα - Οι απαρχές των τεχνολογιών», η οποία παρουσιάζει 100 και πλέον διαδραστικά εκθέματα, από τον Μηχανισμό των Αντικυθήρων μέχρι το ρομπότ-υπηρέτρια του Φίλωνος, και 100 ακόμα εφευρέσεις που ενέπνευσαν τον Ντα Βίντσι, τον Γαλιλαίο και τον Νεύτωνα.
- Η έκθεση «Αρχαία ελληνικά μουσικά όργανα και παιχνίδια» που περιλαμβάνει 42 πλήρως λειτουργικά μουσικά όργανα, όπως η περίφημη «ύδραυλις» του Κτησιβίου, η λύρα του Ερμή, η κιθάρα του Απόλλωνα, καθώς και πλήθος ανακατασκευασμένων παιχνιδιών του αρχαιοελληνικού κόσμου.
- Η έκθεση «ΕΥΡΗΚΑ - Σκέψου σαν τον Αρχιμήδη» (το προσεχές διάστημα) με απολύτως διαδραστικά εκθέματα, η οποία είναι αφιερωμένη στον μεγαλύτερο μαθηματικό, φυσικό, μηχανικό, αστρονόμο και εφευρέτη.

Οκτώ μήνες λειτουργίας με ευδιάκριτο αποτύπωμα

Το Μουσείο αποτελεί έναν ισχυρό εκπαιδευτικό και μαθησιακό πόλο. Δεκάδες σχολεία πραγματοποίησαν εκπαιδευτικές επισκέψεις. Οι μαθητές, αφού ξεναγήθηκαν στις εφευρέσεις των

αρχαίων Ελλήνων, διαπίστωσαν ιδίοις όμμασι πώς λειτουργούσαν οι επινοήσεις του Αρχιμήδη, του Ιππάρχου, του Φίλωνος και του Κτησιβίου, αφομοίωσαν μέσα από ειδικά σχεδιασμένες δραστηριότητες, με έμφαση στη διάδραση και το παιχνίδι, τις εφευρέσεις που αποτέλεσαν τον προάγγελο της σύγχρονης τεχνολογίας.

Φιλοδομώντας να λειτουργήσει ευρύτερα ως χώρος παραγωγής πολιτισμού και ώσμωσης ιδεών, το Μουσείο φιλοξενεί, στην αίθουσα εκδηλώσεων «Θαλής», παρουσιάσεις συγγραφέων και των βιβλίων τους. Η αίθουσα διαθέτει πλήρη οπτικοακουστική υποδομή και αποτελεί ιδανική πρόταση για τη διενέργεια ομιλιών, εκδηλώσεων, ημερίδων, εργαστηρίων και θεατρικών παραστάσεων.

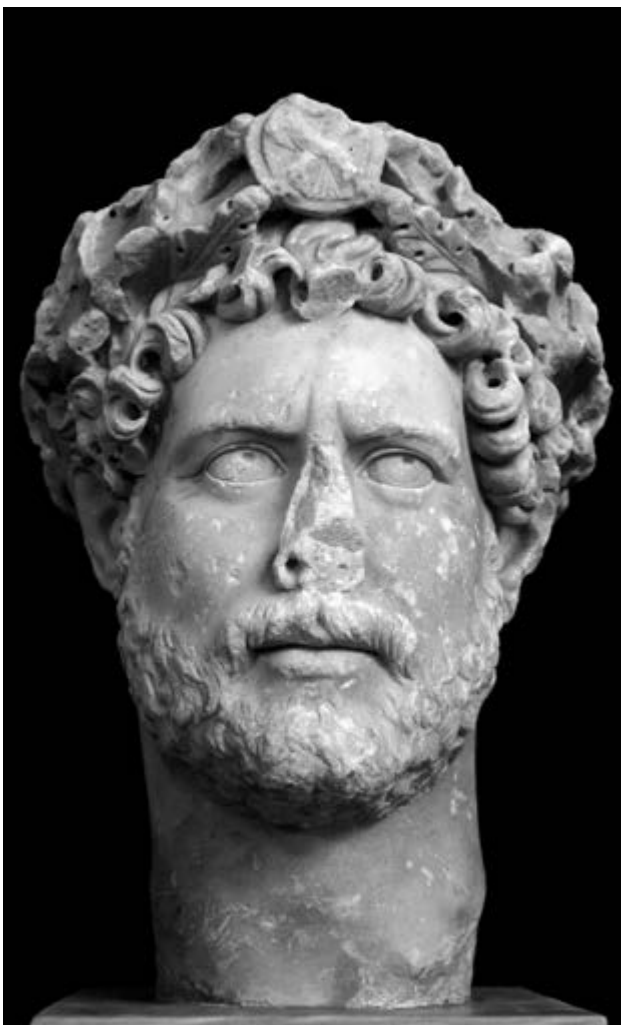
Το Μουσείο διοργάνωσε Θερινό Σχολείο με 4 μοναδικά στη σύλληψή τους προγράμματα που εισήγαγαν τα παιδιά στην αρχαία ελληνική τεχνολογία, την αρχαία ελληνική μουσική, στα φυσικά μεγέθη της Μηχανικής και στην έννοια της Ρομποτικής.

Ακριβή χειροποίητα αντίγραφα των εκθεμάτων μπορεί να αποκτήσει ο επισκέπτης από το πωλητήριο του Μουσείου.

Εκθέσεις

Αδριανός και Αθήνα Συνομιλώντας με έναν ιδεατό κόσμο

ΜΑΡΙΑ ΛΑΓΟΓΙΑΝΝΗ
ΣΑΠΦΩ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

Εικονιστική μαρμάρινη κεφαλή του αυτοκράτορα Αδριανού (117-138 μ.Χ.). Βρέθηκε το 1933 στην Αθήνα, στη λεωφόρο Συγγρού. Χρονολογείται το 130-140 μ.Χ.

© Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Από τις 27 Νοεμβρίου 2017 παρουσιάζεται στην αίθουσα 31α της Συλλογής Γλυπτών του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου έκθεση με τίτλο «Αδριανός και Αθήνα. Συνομιλώντας με έναν ιδε-

ατό κόσμο». Κίνητρο για τη διοργάνωσή της στάθηκε η αμοιβαία επιθυμία για επιστημονική συνεργασία του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου με την Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή της Αθήνας. Αφορμή για τον σχεδιασμό της αποτέλεσε η συμπλήρωση 1.900 χρόνων από την άνοδο του Αδριανού στο ύπατο αξίωμα του Ρωμαίου αυτοκράτορα, επέτειος που σηματοδοτήθηκε το 2017 πανευρωπαϊκά από μεγάλα μουσεία και πολιτιστικούς φορείς.

Σαράντα τέσσερα εμβληματικά έργα του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου μέσα σε σκηνογραφικό περιβάλλον και μυσταγωγική ατμόσφαιρα μιλούν στον επισκέπτη της έκθεσης για

Αποψη της έκθεσης. Η προτομή του Αδριανού σε μια ιδεατή συνομιλία με εμβληματικές μορφές φιλοσόφων και ρητόρων από τον 4ο αι. π.Χ. έως και τον 2ο αι. μ.Χ. Στο βάθος οι «Κοσμητές» παρακολουθούν τον νοητό διάλογο.

© Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

Εικονιστική προτομή του Αντίνοου, από την Πάτρα (130-138 μ.Χ.). Δίπλα της στήλη με κατάλογο των αξιωματούχων του Γυμνασίου και των εφήβων κατά φυλές. Από την Αθήνα. Γύρω στο 212/213 μ.Χ.

© Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

τους πνευματικούς δεσμούς του αυτοκράτορα Αδριανού με τον ελληνικό πολιτισμό, τα ανθρωπιστικά ιδεώδη της ελληνικής φιλοσοφίας και την ιδιαίτερη πνευματική σχέση που ανέ-

πτυξε με την Αθήνα της διάνοησης στην εποχή του.

Στην κεντρική καμπυλωτή κατασκευή, το μαρμάρινο πορτρέτο του αυτοκράτορα Αδριανού (αττικό έργο του 130-140 μ.Χ.) τοποθετείται σε έναν συμβολικό, ιδεατό και διαχρονικό διάλογο για τον ελληνικό πολιτισμό με εμβληματικές μορφές φιλοσόφων και ρητόρων από τον 4ο αι. π.Χ. έως και τον 2ο αι. μ.Χ. Την κοσμική όψη της προσωπικότητας του Αδριανού υποσημαίνει η άλλη μεγαλόπρεπη εικονιστική κεφαλή του Αδριανού (αττικό έργο του 130-140 μ.Χ.) που προβάλλει τον αυτοκράτορα ως νικητή και σωτήρα με το τιμητικό στεφάνι του Ρωμαίου πολίτη από φύλλα βαλανιδιάς. Τη φανταστική συνομιλία στην κεντρική νησίδα παρακολουθούν οι «Κοσμητές», οι αξιωματούχοι που είχαν την ευθύνη της διανοητικής και σωματικής εκπαίδευσης των εφήβων στα αθηναϊκά Γυμνάσια της ρωμαϊκής περιόδου. Η εικόνα του πράσινου τοπίου με τις ιερές ελιές της Ακαδημίας, πίσω από τις ερμές των «Κοσμητών», εντάσσει τους άρχοντες στο περιβάλλον ενός από τους σημαντικότερους χώρους της αρχαίας Αθήνας, εκεί όπου εκτός από το ομώνυμο Γυμνάσιο υπήρχε και η φιλοσοφική σχολή του Πλάτωνα. Οι προτομές του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη στέκουν πιο πέρα, αλλά υποδηλώνουν τη νοερή παρουσία τους ως διαχρονικά σύμβολα του αρχαίου ελληνικού φιλοσοφικού στοχασμού.

Ο κόσμος των Γυμνασίων της Αθήνας ζωντανεύει στην έκθεση με μια πρωτότυπη ψηφιακή προβολή και με μια προτομή του Αντίνοου, του αγαπημένου συντρόφου του Αδριανού, που θεοποιήθηκε μετά τον πρόωρο θάνατό του στον Νείλο (130 μ.Χ.) και λατρευόταν έκτοτε ως πρότυπο νεανικής ομορφιάς και ρώμης. Μαζί του «συνομιλούν» τέσσερις τιμητικές στήλες που φέρουν ονομαστικούς καταλόγους Αθηναίων εφήβων του 2ου και 3ου αιώνα μ.Χ., καθώς και δύο αττικές ερυθρόμορφες κύλικες του 5ου π.Χ. αιώνα διακοσμημένες με σκηνές από τον κόσμο της παλαιστρας και του διδασκαλείου, προβάλλοντας με τον τρόπο αυτό διαχρονικές όψεις της ελληνικής παιδείας.

Επιτοίχια κείμενα (ελληνικά, αγγλικά, ιταλικά) και μια ψηφιακή προβολή, που παρουσιάζει το οικοδομικό πρόγραμμα του Αδριανού στην Αθήνα, ενισχύουν το εκθεσιακό αφήγημα, το οποίο συμπληρώνουν σταθμοί με επεξηγηματικά κείμενα και σήμανση προς την έκθεση.

Ο τρίγωνσος επιστημονικός κατάλογος (ελληνικά, ιταλικά και αγγλικά) περιλαμβάνει την αρχαιολογική τεκμηρίωση της σχέσης του Ρωμαίου αυτοκράτορα με την Αθήνα και υποστηρίζει τους επισκέπτες στην κατανόηση της σημασίας και των συμβολικών διαστάσεων των έργων της έκθεσης.

Από τις παράλληλες δράσεις της έκθεσης, με μεγάλη απήχηση στο κοινό, ξεχώρισε εκείνη του «Αθέατου μουσείου» που από τον Νοέμβριο του 2017 έως τον Μάρτιο του 2018 φιλοξένησε

έργα από τις αποθήκες του Μουσείου και χάραξε έναν παράλληλο θεματικό περίπατο στον κόσμο του Αδριανού και του Αντίνοου στο υπόλοιπο μουσείο.

Έναν χρόνο ζωής έκλεισε πρόσφατα η έκθεση «Αδριανός και Αθήνα. Συνομιλώντας με έναν ιδεατό κόσμο». Η επιτυχημένη πορεία της μικρής αυτής σκηνογραφημένης αρχαιολογικής παρουσίασης οφείλεται στις πολλαπλές αναγνώσεις, στα διαχρονικά μηνύματα και στις συνοδευτικές δράσεις. Ανταποκρινόμενοι στην επιθυμία των επισκεπτών, προκρίθηκε η παράτασή της για έναν ακόμη χρόνο και ο εμπλουτισμός της με νέα δρώμενα.

Η έκθεση τελεί υπό την αιγίδα της Προεδρίας της Ελληνικής Δημοκρατίας.

«Οι αμέτρητες όψεις του Ωραίου» στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

ΜΑΡΙΑ ΛΑΓΟΓΙΑΝΝΗ
ΣΑΠΦΩ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΛΕΣΟΠΟΥΛΟΥ

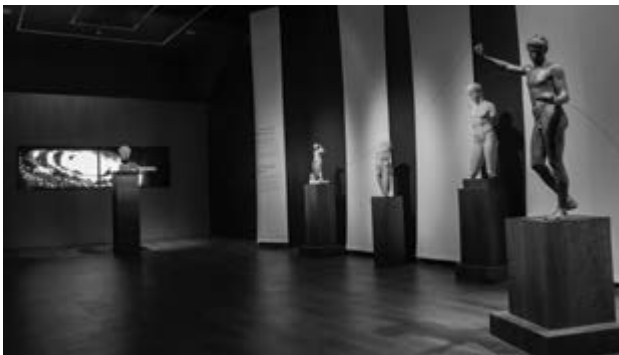
Η περιοδική έκθεση του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου «Οι αμέτρητες όψεις του Ωραίου» αναδεικνύει τις διαφορετικές εκφράσεις αισθητικής από τη νεολιθική περίοδο μέχρι την ύστερη αρχαιότητα αξιοποιώντας το εξαιρετικά ευρύ χρονολογικό φάσμα που καλύπτουν οι συλλογές του. Τριακόσιες σαράντα αρχαιότητες, σε συνδυασμό με σύγχρονα ψηφιακά μέσα, υποσχονται ένα ταξίδι στον χρόνο γεμάτο αισθητικές απολαύσεις.

Η νέα περιοδική έκθεση εγκαινιάστηκε στις 25 Μαΐου 2018 και θα διαρκέσει έως το τέλος του 2019. Αποτελεί το τελευταίο μέρος της εκθεσιακής τριλογίας για την επέτειο των 150 χρόνων του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου από τη θεμελίωση του εμβληματικού κτηρίου του, η οποία είχε στόχο να αναδείξει όψεις της ιστορικής παρουσίας, της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας και της προσφοράς του μεγαλύτερου ελληνικού μουσείου, δημιουργώντας ταυτόχρονα νέους τρόπους πρόσληψης των εξαιρετικά πλούσιων συλλογών του. Μετά την έκθεση «Ένα όνειρο ανάμεσα σε υπέροχα ερείπια...» - Περίπατος στην Αθήνα των περιηγητών, 17ος-19ος αιώνας», 2015-16, και τις αναστοχαστικές «Οδύσσειες», 2016-18, η έννοια του Ωραίου, συνιστά τον ιδανικό επίλογο, αφού η «καλλιέργεια έρωτος προς τας καλὰς τέχνας» ήταν θεμελιώδης ανάμεσα στους καταστατικούς σκοπούς του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου (ΒΔ 31.7.1893).

Το εκθεσιακό αφήγημα αρθρώνεται σε τέσσερα μέρη, ξεκινώντας από το νήμα που διαπερνά την ανθρώπινη δημιουργία: το Ωραίο. Στο πρώτο μέρος, στην «Αιώνια αισθητική», παρου-

Άποψη της έκθεσης «Οι αμέτρητες όψεις του Ωραίου» - Ενότητες «Αιώνια αισθητική» και «Το ωραίο και το επιθυμητό».
Φωτογράφος: Στέλιος Σκουρλής

Άποψη της έκθεσης «Οι αμέτρητες όψεις του Ωραίου» - Ενότητα «Προβάλλοντας το σώμα».
Φωτογράφος: Στέλιος Σκουρλής

Άποψη της έκθεσης «Οι αμέτρητες όψεις του Ωραίου» - Ενότητες «Προβάλλοντας το σώμα» και «Η ατέρμονη αναζήτηση».
Φωτογράφος: Στέλιος Σκουρλής

σιάζονται επιλεγμένα αντικείμενα της καθημερινότητας που καταγράφουν τις συνεχείς εναλλαγές και τις διαφορετικές εκφράσεις αισθητικής στην ανθρώπινη διαχρονία. «Το ωραίο και το επιθυμητό», η δεύτερη ενότητα, επιχειρεί μια ουσιαστική προσέγγιση στις αισθητικές προτιμήσεις των αρχαίων κοινωνιών με βάση όσα αποκαλύπτουν οι αρχαίοι ελληνικοί μύθοι για την ομορφιά και τα αρχαιολογικά ευρήματα που αφορούν στην ένδυση, την κόμμωση, τα κοσμήματα και τον καλλωπισμό. Το τρίτο μέρος, με τίτλο «Προβάλλοντας το σώμα», παρακολουθεί την έκφραση του Ωραίου στην εικαστική απόδοση του ανθρώπινου σώματος από τη νεολιθική περίοδο μέχρι τους ιστορικούς χρόνους. Τέλος, «Η ατέρμονη αναζήτηση» αποσκοπεί στον αισθητικό στοχασμό ως προς τη σημασία του Ωραίου και την αξία του για τον άνθρωπο.

Ανάμεσα στα πανάρχαια μυστικά της Αφροδίτης που παρου-

σιάζονται στην έκθεση, ξεχωριστή θέση κατέχει ο κόσμος του αρώματος. Σε συνεργασία με την Εταιρεία Κορρές, δημιουργήθηκαν αρώματα εμπνευσμένα από πληροφορίες που μεταφέρουν οι αρχαίες πηγές, προσφέροντας στους επισκέπτες μια μοναδική εμπειρία αισθητηριακής σύνδεσης με το παρελθόν. Την έκθεση πλαισιώνουν καθ' όλη τη διάρκειά της πειραματικά εργαστήρια αρχαιολογίας και παρουσιάσεις ειδικών. Μέσα στο 2018 παρουσιάστηκαν με βιωματικό τρόπο από ερευνητικές ομάδες οι πειραματικές τους προσεγγίσεις στην υφαντική της νεολιθικής περιόδου και στις ενδυμασίες στο Αιγαίο κατά τη δεύτερη χιλιετία π.Χ.

Την έκθεση συνοδεύει επιστημονικός κατάλογος στα ελληνικά και αγγλικά, έκδοση του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων.

Οι γλαύκες και η αθηναϊκή δημοκρατία. Από την αρχαία νομισματοκοπία στη σύγχρονη γλυπτική

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΚΑΒΑΣ

Αφορμή για την έκθεση «Οι γλαύκες και η αθηναϊκή δημοκρατία. Από την αρχαία νομισματοκοπία στη σύγχρονη γλυπτική», που πραγματοποιείται στη μεγάλη αίθουσα των περιοδικών εκθέσεων στο δεύτερο όροφο του Ιλίου Μελάθρου, άλλοτε βιβλιοθήκη του Ερρίκου Σλήμαν, σε συνεργασία με την καταξιωμένη γλύπτρια Αφροδίτη Λίτη, καθηγήτρια της ΑΣΚΤ, αποτέλεσε η 25η Διεθνής Επιστημονική Συνάντηση του ICOMON ATHENS 2018.

Η έκθεση εντάσσεται στις καινοτόμες δράσεις του Νομισματικού Μουσείου που στόχο έχουν τόσο το διαπολιτιστικό διάλογο όσο και την προβολή στο ευρύ κοινό της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, όπως αυτή καταγράφεται σε αρχαία τέχνηρα, αλλά και εξελίσσεται μέσα από τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία.

Στο πλαίσιο αυτό, που το κατέστησαν ένα σταθερό και κείμενο σημείο αναφοράς στην πολιτιστική ζωή της Αθήνας, το Νομισματικό Μουσείο συνεχίζει τον ενδιαφέροντα διάλογο με τη σύγχρονη τέχνη, τον οποίον άρχισε το 2012 με την έκθεση «Κοιτάσματα πολιτισμού. Από τους αρχαίους σφραγιδολίθους στη σύγχρονη χαρακτηριστική» με την χαράκτρια και καθηγήτρια της ΑΣΚΤ Βίκυ Τσαλαματά, και συνέχισε το 2014 με την έκθεση «Σπείρα. Αρχέγονες χαράξεις - Σύγχρονες προσεγγίσεις» με τον εικαστικό Τάκη Στεφάνου. Επιλέγοντας τώρα ένα θέμα μη αμιγώς νομισματικό, αλλά τόσο επίκαιρο και πρωτοποριακό, τόσο πολύ ταυτισμένο με την Αθήνα και την ιστορία του νομίσματος, το Μουσείο ανασύρει από τις πλούσιες συλλογές του μοναδικά αριστουργήματα μικροτεχνίας, τα οποία συνδιαλέγονται με τη σύγχρονη γλυπτική, όπως αυτή εκφράζεται στα υψηλής αισθητικής αξίας έργα της διεθνούς φήμης εικαστικού, μέσα από μια λιτή και εμπνευσμένη μουσειολογική και μουσειογραφική προσέγγιση.

Εκτίθενται είκοσι δημιουργίες της σε μικτή τεχνική, εμπνευσμένες από αρχαία έργα μικρογλυφίας και κυρίως από νομίσματα, πλαισιωμένες από αργυρά και χαλκά νομίσματα και θησαυρικά σύνολα. Η μορφή της γλαύκας, του ιερού συμβόλου της θεάς της σοφίας, προστάτιδας της πόλης των Αθηνών, και τα φύλλα της ελιάς, του δέντρου που οι Αθηναίοι προτίμησαν έναντι του αλόγου του Ποσειδώνα για σύμβολο της πόλης τους, όπως αποδίδονται στις δημιουργίες της εικαστικού, θαρρείς και προ-

έρχονται από νομίσματα της κραταιής Αθήνας των αρχαίων και κλασικών χρόνων.

Από τις αρχές του 6ου π.Χ. αιώνα οι παραστάσεις που κοσμούν τις όψεις των νομισμάτων συνδέονται άμεσα με τις θεότητες που προστατεύουν την εκάστοτε πόλη-κράτος. Η θεότητα με την απεικόνιση, είτε μόνο της μορφής της, είτε σε συνδυασμό με τα σύμβολά της, αποκτά κυρίαρχη θέση στις όψεις των νομισμάτων ως έμβλημα που δηλώνει την αρχή έκδοσής τους. Η θέση αυτή παραμένει ιερή και στην πλειονότητα των περιπτώσεων συνδέεται άμεσα με κάποια θεότητα τουλάχιστον, όσον αφορά τον ελλαδικό χώρο, μέχρι και τα ελληνιστικά χρόνια. Οι μύθοι και γενικότερα η θρησκεία αποτέλεσαν μια αστείρευτη πηγή έμπνευσης για τους αρχαίους χαρακτές, οι οποίοι φρόντιζαν να απεικονίζουν στις σφραγίδες των νομισμάτων τοπικούς θεούς που σχετίζονταν με την εκάστοτε περιοχή, ούτως ώστε να γίνονται εύκολα αναγνωρίσιμα, ως δηλωτικοί χαρακτήρες της κάθε πόλης-κράτους.

Η Αθήνα, μια από τις πρώτες ελληνικές πόλεις που εξέδωσαν νομίσματα, απεικόνισε σε αυτά τη θεά Αθηνά και τη γλαύκα, σύμβολο σοφίας και σύνεσης, τύπους που παρέμειναν σταθεροί με κάποιες διαφοροποιήσεις στο πέρασμα των αιώνων, από την αρχή περίπου της αθηναϊκής νομισματοκοπίας έως και το τέλος της.

Οι πρώτες σειρές των διάσημων αργυρών «αθηναϊκών γλαυκών» εκδίδονται στην εποχή του Ιππία (525-510 π.Χ.) με ευδιάκριτους εθνικούς τύπους, στην εμπρόσθια όψη την κεφαλή της «γλαυκώπιδος» κρανοφόρου θεάς Αθηνάς και στην οπίσθια το ιερό σύμβολό της, τη γλαύκα. Αργότερα, με την αλλαγή του πολιτεύματος και την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας

Ο Μεγάλος ΠΟΛΕΜΟΣ που θα τελείωνε όλους τους πολέμους, 1914-1918

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ- ΑΙΝΙΑΝ

Ο Μεγάλος Πόλεμος, που αργότερα ονομάστηκε Α΄ Παγκόσμιος, είναι για την Ελλάδα ένα ξεχασμένο, όσο και σημαντικό, ιστορικό κεφάλαιο. Το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο συμμετείχε στον διεθνή εορτασμό των εκατό ετών, με την επετειακή έκθεση «Ο Μεγάλος ΠΟΛΕΜΟΣ που θα τελείωνε όλους τους πολέμους, 1914-1918».

Η έκθεση εγκαινιάστηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στις 4 Δεκεμβρίου 2017 και παρέμεινε σε λειτουργία, αφού παρατάθηκε λόγω μεγάλης επισκεψιμότητας, για έναν ολόκληρο χρόνο.

Μέσα από όπλα, στολές και προσωπικά αντικείμενα, έγγραφα, γελοιογραφίες, αφίσες, φωτογραφίες, όπως και ηχητικά, βιωματικά και διαδραστικά εκθέματα (π.χ. το ομοίωμα χαρακώματος που διέσχιζαν οι επισκέπτες), αλλά και μέσα από σύγχρονα έργα τέχνης, η έκθεση ανέδειξε τη μεγάλη σημασία αυτού του πρώτου «βιομηχανικού» πολέμου με τον οποίον ξεκίνησε ο 20ός αιώνας. Ήταν ένας αιώνας από τους βιαιότερους που έχει γνωρίσει η ανθρωπότητα και, σίγουρα, ο χειρότερος και φονικότερος πόλεμος για τους στρατιώτες.

Η θέση της Ελλάδας στον Πόλεμο υπήρξε εξαιρετικά δύσκολη. Από τη μια τα πολιτικά και στρατηγικά αδιέξοδα οδήγησαν στον Εθνικό Διχασμό. Από την άλλη όμως, η είσοδος στον πόλεμο και η συμμετοχή σε καθοριστικές μάχες στο Βαλκανικό Μέτωπο τής επέτρεψαν να αναχωρήσει από το τραπέζι των διαπραγματεύσεων με τη «Μεγάλη Ιδέα» σχεδόν πραγματοποιημένη.

Ο Μεγάλος Πόλεμος άλλαξε τα κράτη, τα καθεστώτα, τις κοινωνίες και προβλήθηκε ως μια θυσία που θα οδηγούσε στο τέλος όλων των πολέμων. Ήταν όμως αυτό ρεαλιστικό;

Την έκθεση επιμελήθηκαν ο Φ. Μαζαράκης-Αινιάν μαζί με τη Σ. Παπασπύρου. Συνέδραμαν ποικιλοτρόπως ομοειδή ιδρύματα (Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα, Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, Πολεμικό Μουσείο, Μουσείο Σερβικής Ιστορίας Βελιγραδίου, κ.ά.), καθώς και πολλοί ειδικοί ερευνητές, καλλιτέχνες, συλλέκτες και αναβιωτές. Η έκθεση συνοδεύτηκε από εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τάξεις γυμνασίου και λυκείου, που την επισκέφθηκαν κατά δεκάδες, δεδομένου ότι το θέμα της εντασσόταν στην ύλη της νεότερης ιστορίας που διδάσκονται στα σχολεία τους, χωρίς όμως ιδιαίτερη εμβάνθυση και ανάλυση.

Διοργανώθηκαν επίσης πολλές ξεναγήσεις για ειδικές ομάδες

από τον Κλεισθένη (508-507 π.Χ.), προστίθενται καρποφόρο κλαδί ελιάς και ημισέληνος, που υποδηλώνει τη νυκτόβια φύση του πουλιού, καθώς και το εθνικό ΑΘΕ, δηλαδή «των Αθηναίων», με στόχο τη διάδοση του αθηναϊκού νομίσματος στις ξένες αγορές. Αυτή η αποφασιστικής σημασίας τομή έκανε τα αθηναϊκά τετράδραχμα, τις «γλαύκες», ένα από τα ισχυρότερα νομίσματα, που κυριάρχησαν στις συναλλαγές σε ολόκληρο τον αρχαίο κόσμο από την τελευταία δεκαετία του 6ου έως και τον ύστερο 1ο αιώνα π.Χ. Κομβικής σημασίας για τη συνεχή τροφοδότηση της αθηναϊκής νομισματικής παραγωγής και διάδοσης έμελλε να είναι η ανακάλυψη στη δεκαετία του 480 π.Χ. μιας πλούσιας φλέβας αργύρου στη Μαρώνεια της Λαυρεωτικής.

Ιχνηλατώντας με ιδιαίτερη ευαισθησία αυτά τα «πολιτισμικά κοιτάσματα», η καλλιτέχνης Αφροδίτη Λίτη εμπνέεται από αυτά, σπάει τις φόρμες του παρελθόντος που, χωρίς να τις διαλύει, τις γονιμοποιεί, δημιουργώντας με σύγχρονες τεχνικές πρωτότυπα γλυπτά έργα τέχνης.

Με την τρίμηνη διάρκειά της η έκθεση φιλοδοξεί να συμβάλει στην τόνωση της επισκεψιμότητας και, απευθυνόμενη σε ένα ευρύτερο κοινό, στην εξωστρέφεια του Μουσείου.

(π.χ. για τα μέλη του ICOM) αλλά και για το γενικό κοινό. Τέλος, η έκθεση πλαισιώθηκε από υποστηρικτικές εκδηλώσεις που έγιναν στο Μουσείο:

- «Ένας ζωντανός πόλεμος χαρακωμάτων», ανοιχτή συζήτηση με επιζώντα του πολέμου χαρακωμάτων της Ερυθραίας-Αιθιοπίας (τέλη δεκαετίας 1980),
- «Transcribathon», διαγωνισμός μεταγραφής χειρογράφων του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου στα πλαίσια της EUROPEANA 1914-1918 (Ημέρα Μουσείων του 2018) και, τέλος,
- «The Birth of Contemporary Europe: World War I, Music and the Arts», συνέδριο που διοργανώθηκε από 9-11 Νοεμβρίου 2018 από το ΥΠΠΟΑ (ΔΙΝΕΠΟΚ), τον Σύλλογο Φίλων της Μουσικής / Μουσική Βιβλιοθήκη Λίλιαν Βουδούρη, την Εθνική Βιβλιοθήκη, το Πανεπιστήμιο Αθηνών (Τμήμα Μουσικών Σπουδών) και το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. Η λήξη του συνεδρίου συνέπεσε με την συμπλήρωση 100 ετών από την ανακωχή του Πολέμου (11/11/2018), οπότε διοργανώθηκε και μια τελετή μνήμης των θυμάτων, που παρακολούθησε και το γενικό κοινό του Μουσείου.

Η έκθεση «Ο Μεγάλος ΠΟΛΕΜΟΣ» υπήρξε η πιο επιτυχημένη ως σήμερα περιοδική έκθεση του Μουσείου από πλευράς επισκεψιμότητας. Τα αποτελέσματα και η επιρροή της θα γίνουν αντικείμενο συστηματικής μελέτης, καθότι έχει συσσωρευτεί μεγάλος αριθμός καταγεγραμμένων αντιδράσεων από τους επισκέπτες.

Ξενάγηση από την επιμελήτρια της έκθεσης Σοφία Παπασπύρου.

Βιωματικό έκθεμα - Ακριβές αντίγραφο κράνους και χιτωνίου του ελληνικού στρατού από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Κατάγομαι από την παιδική μου ηλικία...

TANIA ΒΕΛΙΣΚΟΥ

Η έκθεση «Κατάγομαι από την παιδική μου ηλικία...», που διοργανώθηκε από το Μουσείο Ιστορίας της Ελληνικής Ενδυμασίας του Λυκείου των Ελληνίδων (Ιανουάριος 2018-Μάιος 2019), δανείζεται τον τίτλο της από το βιβλίο του Antoine de Saint-Exupéry «Pilote de guerre» (1942). Η αφήγηση βασίζεται σε μια φανταστική ιστορία, εμπνευσμένη από την ταινία κινουμένων σχεδίων της Pixar, «Τα μυαλά που κουβαλάς» (Inside Out, 2015). Κεντρικό πρόσωπο της ιστορίας είναι η Μνημοσύνη, η προσωποποίηση της μνήμης του ανθρώπου. Ενδύματα, φωτογραφίες και παιχνίδια, μαζί με εικόνες και ήχους, ανατροφοδοτούν τη μνήμη της ηρωίδας με αναμνήσεις και ιστορίες που αναφέρονται στην παιδική ηλικία. Ειδικότερα, η έκθεση αρθρώνεται σε τρεις θεματικές ενότητες.

Ο προθάλαμος του Μουσείου έχει μετατραπεί σε ένα «δωμάτιο ανάκλησης βασικών αναμνήσεων» από την παιδική ηλικία της Μνημοσύνης. Η αφήγηση αρχίζει με μικρές ιστορίες σχετικές με τις πρώτες ανάγκες ενός παιδιού από τη στιγμή της γέννησής του –όπως το φαγητό, ο ύπνος, το λούσιμο και το παιχνίδι– και καταλήγει σε αντικείμενα, αντιπροσωπευτικά των παραπάνω αναγκών.

Δεδομένου ότι σε κάθε αναδρομή στην παιδική ηλικία αναδύεται σχεδόν πάντα κυρίαρχη η εικόνα της μητέρας, η πρώτη ενότητα της έκθεσης είναι αφιερωμένη σε ενδύματα της γυναίκας-μητέρας. Τα αντικείμενα που παρουσιάζονται συνδέονται με έθιμα, πρακτικές, αλλά και δεισιδαιμονίες που αναφέρονται στην αρρενογονία, την ευγονία, τους τρόπους με τους οποίους σύμφωνα με τη λαϊκή αντίληψη διευκολύνονταν ο τοκετός, καθώς και στην περίοδο της λοχείας και του θηλασμού. Στην ίδια ενότητα φιλοξενούνται δύο εικαστικές

εγκαταστάσεις της visual artist Μαίρης Θηβαίου, η οποία κλήθηκε ως «εντεταλμένος συν-επιμελητής» προκειμένου να «ερμηνεύσει» θέματα που δεν έχουν αφήσει υλικά τεκμήρια. Η εικαστικός δίνει μέσα από τα έργα της τη δική της ερμηνεία για τον «θετό θηλασμό», αλλά και το εθιμικό πλαίσιο που περιέβαλε τις πράξεις υιοθεσίας κυρίως στη Θράκη του 19ου αιώνα, χωρίς ωστόσο να στοχεύει στην «ανακατασκευή» τους.

Η δεύτερη ενότητα περιλαμβάνει αξιοσημείωτο αριθμό ενδυμάτων και εξαρτημάτων της βρεφικής και παιδικής ηλικίας, καθώς και ορισμένα σύνολα παιδικών ενδυμασιών. Ο επισκέπτης καλείται να γνωρίσει τον τρόπο ένδυσης των παιδιών στον ιστορικό ελληνικό χώρο κατά τον 19ο και το α΄ μισό του 20ού αιώνα, αλλά και να ανακαλύψει πότε άρχισαν να φοράνε ροζ τα κορίτσια και γαλάζια τα αγόρια.

Στην τρίτη και τελευταία ενότητα παρουσιάζονται κούκλες ντυμένες με τοπικές ενδυμασίες. Αν και πρόκειται για παιχνίδια ταυτισμένα με την παιδική ηλικία, οι κούκλες αντιμετωπίζονται ως «καλλιτεχνήματα» πίσω από τα οποία κρύβονται «παιχνιδίσματα» ενηλίκων. Ξεχωρίζουν οι κούκλες από τη

συλλογή της βασίλισσας Όλγας, δωρεά στο Λύκειο των Ελληνίδων το 1914, και οι κούκλες Barbie, δημιουργία της Φανής Καζές, που ανήκουν στις συλλογές του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος. Παράλληλα, εκτίθενται PlaymoGreek (playmobil που φέρουν ελληνικές τοπικές ενδυμασίες) και αποτελούν πρόσφατα αποκτήματα του μουσείου.

Η έκθεση υποστηρίζεται με οπτικοακουστικές εφαρμογές βίντεο τέχνης (stop motion και claymation βίντεο), προσφέροντας μια διαφορετική μουσειακή εμπειρία.

Πέρα από το πρωτογενές υλικό, που βασίζεται στην ενδυματολογική συλλογή του Λυκείου των Ελληνίδων, τα εκθέματα και το αρχαιακό φωτογραφικό υλικό προέρχονται από τις συλλογές του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος «Β. Παπαντωνίου», του Εθνολογικού και Λαογραφικού Μουσείου Χρισσού-Συλλογή Ηλία Ε. Δαραδήμου, του Φωτογραφικού Αρχείου Ε.Λ.Ι.Α. - Μ.Ι.Ε.Τ., της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών, των Φωτογραφικών Αρχείων του Μουσείου Μπενάκη, καθώς και από ιδιώτες συλλέκτες.

Στην έκθεση πραγματοποιούνται ομαδικές ξεναγήσεις και εκπαιδευτικές δράσεις που απευθύνονται σε σχολικές ομάδες.

Διά χειρός Κουρτζή Περιοδική έκθεση στο Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας Λέσβου

ΜΑΡΙΑ Γ. ΒΕΝΙΖΕΛΕΑ

Το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς (ΠΙΟΠ) εγκαινίασε τον Ιούλιο του 2018 την περιοδική έκθεση «Διά χειρός Κουρτζή» στο Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας Λέσβου, στην Αγία Παρασκευή. Σκοπός της έκθεσης, που οργανώθηκε με την επιστημονική συνδρομή του Κέντρου Μελέτης Νεώτερης Κεραμικής, είναι να φωτίσει πτυχές της πολύχρονης διαδρομής της οικογένειας αγγειοπλαστών Κουρτζή, από το 1820 μέχρι τις

Γενική άποψη της έκθεσης στις μπατές του Μουσείου.
© ΠΙΟΠ, Δ. Καγιαρός

μέρες μας, αναδεικνύοντας στοιχεία τοπικής ιστορίας, ήθη και έθιμα, καθώς και τεχνικές που σχετίζονται άμεσα με την πορεία της αγγειοπλαστικής στο νησί της Λέσβου.

Η έκθεση, που παρατείνεται μέχρι τις 4 Φεβρουαρίου 2019, αναπτύσσεται σε δεκαέξι μπατές (μικρές αποθήκες όπου παρέμεναν οι ελιές μέχρι την άλεσή τους), προσδίδοντας έτσι στοιχεία αυθεντικότητας στην εκθεσιακή αφήγηση και διατηρώντας τη γοητεία του βιωμένου χώρου. Η περιήγηση του επισκέπτη ξεκινά από τα αγγειοπλαστικά εργαστήρια που αναπτύχθηκαν και εξελίχθηκαν με την πάροδο του χρόνου στο νησί. Ακολουθεί η παρουσίαση των διαδοχικών γενεών μέσα από τα έργα τους. Περισσότερα από εκατό χαρακτηριστικά κεραμικά της οικογένειας από τον 19ο αιώνα έως σήμερα, οπτικοακουστικό υλικό, αυθεντικές φωτογραφίες, βιβλία και αρχεία παρουσιάζονται με φόντο προσωπικές ιστορίες, αλλά και ιστορικά γεγονότα που οδήγησαν σε κοινωνικές αλλαγές.

Το υποτυπώδες εργαστήριο που αρχικά δημιούργησε ο Πα-

Νυφικοί γκαμπαρμάδες και δοχεία, από την ενότητα «Στους γάμους και στις χαρές με γκαμπαρμάδες».

© ΠΙΟΠ, Γ. Κοντός

ναγιώτης Κουρτζής, στην αυλή του σπιτιού του στην Αγιάσο, πέρασε στα χέρια του γιου του Νικόλα. Σταδιακά, η χειροτεχνία μετατράπηκε σε επαγγελματική οικοτεχνία. Ο Ηλίας Κουρτζής, γιος του Νικόλα, πειραματίστηκε με νέα υλικά και νέες τεχνικές. Τα «αρχαϊκά» του ήταν επηρεασμένα από τις φόρμες της αρχαιοελληνικής αγγειοπλαστικής. Όμως, ο Νίκος Κουρτζής ο νεότερος ήταν αυτός που, στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα, έδωσε στο εργαστήριο νέα ώθηση, με τα χαρακτηριστικά «μαύρα» αγγεία. Οι νεότερες γενιές συνεχίζουν την παράδοση της οικογένειας, βαδίζοντας παράλληλα σε νέα μονοπάτια. Ο Ηλίας Κουρτζής και η κόρη του Ελπίδα καταφέρνουν έως σήμερα να βρίσκουν πρόσφορο έδαφος καλλιτεχνικής έκφρασης, πιστοί πάντα στο ίδιο υλικό, τον πηλό.

Η έκθεση πλαισιώνεται από το συνοδευτικό εκπαιδευτικό έντυπο «7 κρυμμένα αντικείμενα στο Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας Λέσβου», το οποίο συνδέει αντικείμενα της περιοδικής έκθεσης με μόνιμα εκθέματα του Μουσείου, στοχεύοντας στην προσέλκυση επισκεπτών νεότερων ηλικιών. Πραγματοποιούνται, επίσης, εκπαιδευτικά προγράμματα, εργαστήρια, ομιλίες και δράσεις για διαφορετικές ηλικίες (για το αναλυτικό πρόγραμμα, βλ. www.pioop.gr).

Τα αντικείμενα που εκτίθενται ανήκουν κυρίως στα μέλη της

οικογένειας Κουρτζή, καθώς και στις συλλογές των Πέτρου Βέργου, Νίκης Ελευθεριάδη, Ντίνου Κόγια και Λαογραφικού Μουσείου του Πνευματικού Κέντρου Αναγνωστήριο Αγιάσου «Η Ανάπτυξη». Στην έκθεση προβάλλεται επίσης το επεισόδιο «Αγιάσος Μυτιλήνης», από τη σειρά εκπομπών της ΕΡΤ «Άγνωστη Ελλάδα» (Αρχείο ΕΡΤ Α.Ε.).

Αγγεία αρχαϊκού τύπου, από την ενότητα «Ο «χημικός» και τα αρχαϊκά».

© ΠΙΟΠ, Γ. Κοντός

Ρωγμές στην ιστορία Κλεμμένο παρελθόν – Χαμένο μέλλον

Περιοδική φωτογραφική έκθεση
στο Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης

ΑΓΝΗ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ήταν το 2016 που, με την επιστροφή δύο αντιπροσωπευτικών δημιουργημάτων του κυκλαδικού πολιτισμού –ενός κυκλαδικού ειδωλίου και ενός τηγανόσχημου σκεύους– από το Κρατι-

κό Μουσείο Βάδης στην Καρλσρούη στο Ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, υπεγράφη Σύμφωνο Συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Επιστήμης, Έρευνας και Τέχνης της Βάδης-Βυρτεμβέργης της Γερμανίας και του Ελληνικού Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Το σύμφωνο αυτό προέβλεπε, μεταξύ άλλων, την οργάνωση μιας φωτογραφικής έκθεσης με θέμα την αρχαιοκαπηλία και την παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών. Δόθηκε έτσι το έναυσμα για την πραγματοποίηση της έκθεσης «Ρωγμές στην ιστορία. Κλεμμένο παρελθόν – Χαμένο μέλλον» («Stolen Past – Lost Future / «Gestohlene Vergangenheit – Verlorene Zukunft»), που παρουσιάστηκε στο Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης από 12 Νοεμβρίου-5 Δεκεμβρίου 2018. Στη συνέχεια θα περιοδεύσει σε άλλες πόλεις, με επόμενο σταθμό το Κρατικό Μουσείο Βάδης στην Καρλσρούη. Στον χώρο υποδοχής (φουαγιέ) του νέου κτηρίου του Πανεπιστημίου, έναν χώρο που αποπνέει ενεργητικότητα και ζωτικότητα, η ίδια η έκθεση έρχεται κοντά στο κοινό, με σκοπό να προβληματίσει και να συμβάλει στην αντιμετώπιση του φαινομένου που πραγματεύεται.

Η δράση αυτή αποτελεί το αποτέλεσμα της συνεργασίας της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς,

της Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και της Διεύθυνσης Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών εκ μέρους της ελληνικής πλευράς, και του Κρατικού Μουσείου Βάδης στην Καρλσρούη και του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης εκ μέρους της γερμανικής πλευράς.

Η έκθεση στηρίζεται σε δύο αντιπαραβαλλόμενες ενότητες. Στην πρώτη είναι έντονες οι έννοιες της αρπαγής, της βίαιης απομάκρυνσης, της λεηλασίας, της παράνομης συνέργιας, της καταστροφής, της αλλοίωσης των μνημείων και της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, και εμφανή τα αποτελέσματα, καθώς έργα τέχνης και πολιτισμού χάνονται οριστικά ή κατατεμαχίζονται. Ως επακόλουθο, πολύτιμα συμφραζόμενα για την ερμηνεία τους και το ιστορικό τους πλαίσιο εξαφανίζονται, όπως και οι πνευματικές αξίες, η αισθητική απόλαυση και επιτεύγματα που θα μπορούσαν να φτάσουν στις επόμενες γενιές των ανθρώπων παγκοσμίως. Έμφαση δίνεται στους σύγχρονους πολέμους που πλήττουν αρχαίους πολιτισμούς, καθώς και στον καταλυτικό ρόλο οίκων δημοπρασιών, μεγάλων μουσείων και συλλεκτών. Οι περιπέτειες της διακίνησης επιλεγμένων έργων, που καλύπτουν χρονολογικά όλο το φάσμα των αιώνων,

αποδίδονται δημοσιογραφικά και στοιχειοθετούν κάθε μορφή αρχαιοκαπηλίας που παρουσιάζεται.

Τα παραπάνω εκτυλίσσονται πάνω σε ένα έδαφος οπτικά ανώμαλο και διαταραγμένο, με ημιαποκαλυφθέντα τέχνηρα, παραπέμποντας τον επισκέπτη σε μια λαθρανασκαφή. Η διάκριση των δύο εκθεσιακών τμημάτων, με διαχωριστική παραστατική γραμμική σήμανση στο δάπεδο, αποδίδεται συνελώς και οπτικά με τον ανάλογο μουσειογραφικό σχεδιασμό.

Η πρώτη ενότητα, αν και εκδιπλώνει και αναλύει τις πολλές εκφάνσεις του προβλήματος, κλείνει με την αίσια κατάληξη του επαναπατρισμού των απολεσθέντων πολιτιστικών αγαθών: ιστορίες με ευτυχή ολοκλήρωση, κάποιων εξαιρετων δημιουργημάτων του πολιτισμού, και αντίγραφα τους σε φυσικό μέγεθος ωθούν τον επισκέπτη στη συνειδητοποίηση του ανυπολόγιστου μεγέθους της απώλειας, εάν αυτή διαρκούσε για αόριστο χρόνο, από άποψη ιστορική, πνευματική, καλλιτεχνική και αισθητική για τον ίδιο, τους συγχρόνους του και τις επόμενες γενιές.

Αν και ο τίτλος της έκθεσης προειδοποιεί για τις δυσοίωνες συνέπειες του εγκλήματος αυτού κατά της συλλογικής μνήμης της ανθρωπότητας, η δεύτερη ενότητα αντανάκλα μια έμπρακτη θετικότητα, σταχυολογώντας όλες τις ενέργειες που γίνονται για την παρεμπόδιση και την αποκατάσταση των αποτελεσμάτων της αρχαιοκαπηλίας και της παράνομης διακίνησης. Με αφετηρία το θεσμικό πλαίσιο προστασίας και διεθνείς οργανισμούς, συμβάσεις και διακρατικές συμφωνίες για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε παγκόσμια κλίμακα, αλλά και αναφορές στην εθνική νομοθεσία και τους κώδικες δεοντολογίας που άπτονται καίριων θεμάτων σχετικά με τη διαφύλαξη των πολιτιστικών αγαθών, η ενότητα επεκτείνεται στη σύγχρονη πρακτική των περιοδικών εκθέσεων, με την προσωρινή νόμιμη μετακίνηση αρχαιοτήτων και έργων τέχνης σε μουσεία που τα φιλοξενούν, αντί της παρουσίασης παράνομων αποκτημάτων που αποσπάστηκαν από το περιβάλλον όπου ανήκουν.

Τονίζεται η αναγκαιότητα της συνεργασίας μεταξύ αστυνομικών αρχών, μουσειακών οργανισμών και σχετικών φορέων, αλλά και η κεφαλαιώδης σημασία της τεκμηρίωσης και καταγραφής μέσω των εθνικών και διεθνών βάσεων δεδομένων για τη συντονισμένη και επιτυχή αντιμετώπιση της αρχαιοκαπηλικής δράσης και του παράνομου εμπορίου. Η ανάγκη ευαισθητοποίησης των πολιτών, με ποικίλους τρόπους, επισημαίνεται ως ισχυρό μέσο πρόληψης παραβατικών ενεργειών.

Η ενότητα, αλλά και η έκθεση, καταλήγει στην αξία της ανασκαφής, οργανωμένης και με επιστημονικές μεθόδους, από επίσημους θεσμοθετημένους φορείς, που εγγυάται την ορθή αποκάλυψη και αποτύπωση του παρελθόντος, ώστε αυτό να μεταφέρεται όσο το δυνατόν πιο πλήρες, έγκυρο και διατη-

ρήσιμο στο παρόν και το μέλλον. Το δεύτερο αυτό τμήμα της έκθεσης ίσταται σε ένα υπόβαθρο που απεικονίζει έναν καλά ανεσκαμμένο χώρο με οικοδομικά κατάλοιπα, ως υπενθύμιση της αξίας της μέριμνας για την πολιτιστική κληρονομιά και τη διηλεκτή και ασφαλή διατήρησή της.

Η έκθεση συνοδεύεται από τρίγλωσσο ενημερωτικό φυλλάδιο και ψηφιακή εφαρμογή σχετικά με την ελληνογερμανική αρχαιολογική συνεργασία, ενώ από τη γερμανική πλευρά διοργανώθηκε ημερίδα με θέμα την παράνομη διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών με ομιλητές από τις δύο χώρες (1η Δεκεμβρίου 2018).

Η διεθνής και εγχώρια ειδησεογραφία για τις ανακτήσεις αριστουργημάτων –ή και λιγότερο σημαντικών δημιουργημάτων– της τέχνης και του πολιτισμού, που ανήκουν σε όλους μας, είναι καθημερινή και πυκνή, καθιστώντας την έκθεση ένα ανοιχτό σύνολο που δυναμικά μπορεί να εμπλουτίζεται και να επικαιροποιείται διαρκώς.

Ελλάδα-Βουλγαρία: Γέφυρες πολιτισμού για την πρόοδο και την αειφορία

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΕΛΕΛΗ

Οι κρίκοι που συνθέτουν τους δεσμούς ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία αποτέλεσαν το θέμα της φωτογραφικής έκθεσης με τίτλο «Ελλάδα-Βουλγαρία: Γέφυρες πολιτισμού για την πρόοδο και την αειφορία», που παρουσιάστηκε στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο και Ινστιτούτο της Σόφιας από 4-28 Οκτωβρίου 2018.

Το έναυσμα για τη διοργάνωση της έκθεσης έδωσε η προεδρία της Βουλγαρίας στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το πρώτο εξάμηνο του 2018, ενώ τον σχεδιασμό και την υλοποίησή της ανέλαβε η Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων,

Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, με την υποστήριξη της Ελληνικής Πρεσβείας στη Σόφια.

Στις «Γέφυρες Πολιτισμού» αποτυπώνεται ένα φάσμα πρωτοβουλιών, συνεργασιών και παράλληλων δράσεων των δύο χωρών σε πεδία όπως η αρχαιολογική έρευνα και η επιστημονική τεκμηρίωση, η μελέτη, η συντήρηση και η προβολή του πολιτιστικού αποθέματος, καθώς και η σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία.

Τα κείμενα, σε τρεις γλώσσες (ελληνικά, βουλγαρικά, αγγλικά), αναπτύσσουν πέντε θεματικές ενότητες, ακολουθώντας νοητά τη γραμμή του χρόνου.

Η πρώτη ενότητα συνιστά μια αναφορά σε ελληνοβουλγαρικά ανασκαφικά προγράμματα τα οποία φωτίζουν τις απαρχές του πολιτισμού που αναπτύχθηκε στην κοιλάδα του Στρυμόνα, συμβάλλοντας στη διεύρυνση των γνώσεών μας για τη νεολιθική εποχή και στην ανάδειξη του κοινού παρελθόντος που συνδέει τις δύο πλευρές των συνόρων.

Επόμενος σταθμός, ο πλούτος των ρωμαϊκών χρόνων. Η δεύτερη ενότητα επικεντρώνεται στην έρευνα, τη μελέτη και την παρουσίαση των αρχαίων καταλοίπων που αποτέλεσαν αντικείμενο κοινών ερευνών των δυο χωρών, ανακοινώσεων σε συνέδρια και διακρατικών συνεργασιών. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται επίσης στην περιοδική έκθεση «Σφραγίζοντας το παρελθόν» που διοργανώθηκε από δύο ελληνικά μουσεία για να φιλοξενηθεί σε μουσεία της Βουλγαρίας.

Στην τρίτη ενότητα ξεδιπλώνεται μια ενδιαφέρουσα «παράλληλη ιστορία». Η κατασκευή των σταθμών του μητροπολιτικού σιδηροδρόμου τόσο στη Σόφια όσο και στη Θεσσαλονίκη οδήγησε στην ανακάλυψη σημαντικών ευρημάτων από το παρελθόν

των δύο πόλεων. Έφερε ταυτόχρονα στο προσκήνιο τον προβληματισμό σχετικά με τη διατήρηση των αρχαιολογικών τεκμηρίων και την ένταξή τους στον σύγχρονο αστικό ιστό, μέσα από λύσεις καινοτόμες, λειτουργικές και καλαίσθητες.

Η λαμπρή κληρονομιά του Βυζαντίου συνιστά μια ακόμη γέφυρα ανάμεσα στους δύο λαούς προσφέροντας ένα πλούσιο αντικείμενο έρευνας και συνεργασίας, το οποίο παρουσιάζεται στην τέταρτη ενότητα.

Οι σύγχρονες ματιές στους ιστορικούς δεσμούς σκιαγραφούνται στην τελευταία ενότητα. Περιοδικές εκθέσεις, φωτογραφικές και εικαστικές, και οι ποικίλες εκδηλώσεις που τις πλαισίωσαν αναδεικνύουν με έναν τρόπο διαφορετικό, αλλά και επίκαιρο, πτυχές της κοινής δράσης των δύο χωρών.

Το ενημερωτικό και φωτογραφικό υλικό της έκθεσης συγκεντρώθηκε χάρη στη συνδρομή των Υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού (τις Εφορείες Αρχαιοτήτων Βόρειας Ελλάδας, και συγκεκριμένα, τις Εφορείες Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής και Αγίου Όρους, Σερρών, Καβάλας, Ξάνθης, Ροδόπης, Έβρου, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης και το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού), και του Ευρωπαϊκού Κέντρου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων.

Μετά την παρουσίαση της έκθεσης στη Σόφια, επόμενο κρίκο στη σύνδεση των δύο γειτονικών χωρών αποτελεί η περιοδεία της σε μουσεία της Ελλάδας. Ήδη τον Νοέμβριο του 2018 μεταφέρθηκε στο Αρχαιολογικό Μουσείο (Μπεζεστένι) στις Σέρρες, ενώ προβλέπεται να ακολουθήσει η φιλοξενία της και σε άλλους χώρους. Με τον τρόπο αυτό, η έκθεση αποτελεί η ίδια μια γέφυρα πολιτισμού, επιβεβαιώνοντας τον τίτλο της.

Μουσειακή έκθεση στις Φυλακές της Κέρκυρας

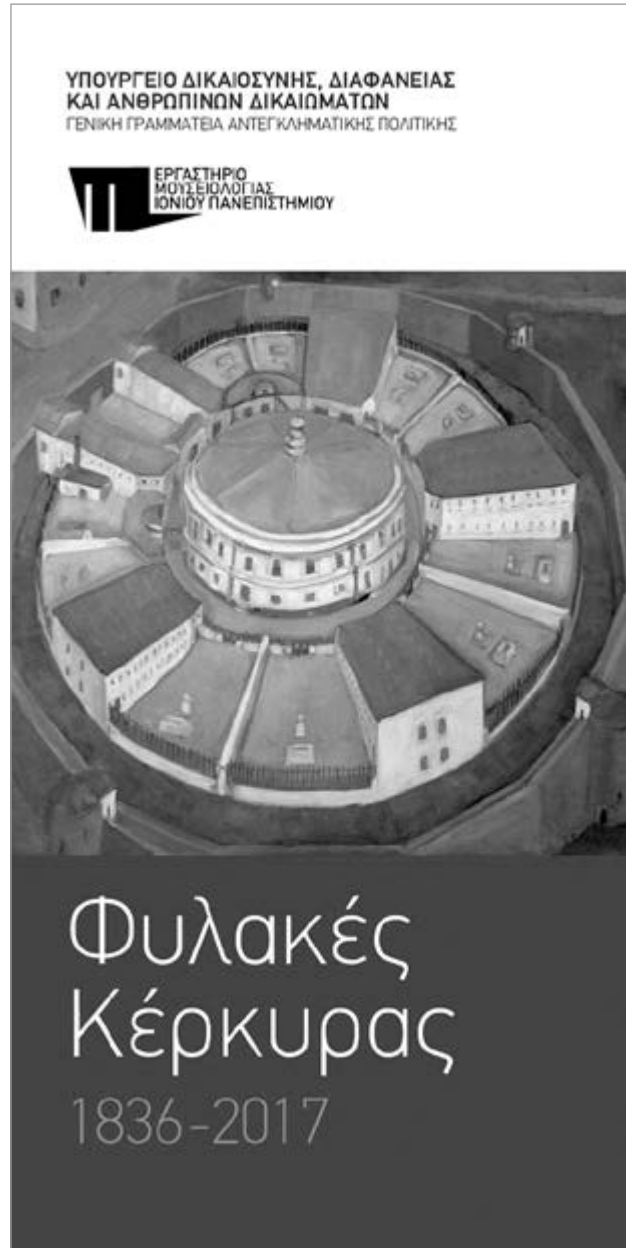
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

Μουσειακή έκθεση μέσα σε φυλακές που λειτουργούν; Από το φθινόπωρο του 2017 είναι πλέον μια πραγματικότητα. Η πρώτη μουσειακή έκθεση στις Φυλακές της Κέρκυρας αποτελεί πρωτοβουλία του Εργαστηρίου Μυσεολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου και διοργανώθηκε σε συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, και το Σωματείο Λαζαρέτο. Η έκθεση αναπτύσσεται στα εννέα πειθαρχικά και άδεια σήμερα κελιά της ακτίνας Α, παρουσιάζει διαθέσιμα αντικείμενα και πληροφοριακές πινακίδες για τη λειτουργία των Φυλακών από την ίδρυσή τους (1836) έως σήμερα.

Είναι η πρώτη φορά που γίνεται κάτι τέτοιο στις Φυλακές της Κέρκυρας, οι οποίες είναι οι μόνες φυλακές που στέκονται ακόμη όρθιες, καθώς οι άλλες κατεδαφίστηκαν στο πλαίσιο πολιτικών αποφάσεων του παρελθόντος. Οι Φυλακές της Κέρκυρας έζησαν την Αγγλοκρατία, την περίοδο της Ένωσης της Επτανήσου με την Ελλάδα, τη Δικτατορία του Μεταξά, τον Εμφύλιο, τη Χούντα και τη Μεταπολίτευση. Εκεί κρατήθηκαν άνθρωποι για τις πράξεις τους και τις πεποιθήσεις τους, μελλοθάνατοι, ισοβίτες, βαρυποινίτες και πολιτικοί κρατούμενοι, ιδιαίτερα τις περιόδους της Δικτατορίας. Μεταξύ αυτών και σημαντικά στελέχη του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας, όπως ο Νίκος Ζαχαριάδης. Πολιτικοί κατάδικοι της Χούντας, που φυλακίστηκαν στις Φυλακές της Κέρκυρας, είναι ακόμη στη ζωή.

Τον Μάρτιο του 2017, κατά την επίσκεψή του στις Φυλακές της Κέρκυρας, ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κ. Σταύρος Κοντονής πρόεβη στην κατάργηση της χρήσης των εννέα πειθαρχικών κελιών και ανήγγειλε τη μετατροπή τους σε χώρο ιστορικής μνήμης. Προανήγγειλε επίσης την ίδρυση Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας μέσα στον χώρο των Φυλακών, το οποίο λειτουργεί πλέον κανονικά. Ο Υπουργός επισκέφτηκε και πάλι τις Φυλακές τον Δεκέμβριο του 2017 και εξέφρασε την ικανοποίησή του για το εγχείρημα της έκθεσης.

Στα εννέα πρώην πειθαρχικά κελιά ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με την ιστορία του χώρου από τη θεμελίωσή του στις αρχές του 19ου αιώνα έως σήμερα. Οι πληροφορίες και τα αντικείμενα ενισχύουν την εμπειρία του επισκέπτη, ο οποίος εισέρχεται σε χώρο που λειτουργεί ως σωφρονιστήριο και σε κελιά που μέχρι πρότινος φυλάκιζαν ανθρώπους, ιστορίες και ιδέες.

Η αφίσα της έκθεσης.

Η μνήμη αυτή δεν πρέπει να χαθεί. Η έκθεση δεν παρεμβαίνει αρχιτεκτονικά ή κτηριακά στον χώρο και επιθυμούμε να έχει πρόδρομο χαρακτήρα για τη δημιουργία εκεί μουσείου στο εγγύς μέλλον. Για τον σκοπό αυτό, μαζί με την έκθεση, δρομολογούμε τη σύνταξη πρότασης για τη δημιουργία μουσείου στις Φυλακές της Κέρκυρας σε συνεργασία με το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, την Εφορεία Αρχαιοτήτων, την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, τον Δήμο Κέρκυρας και οποιονδήποτε άλλον φορέα θα μπορούσε να συμβάλει. Στόχος είναι η πρόταση αυτή να υποβληθεί προς χρηματοδότηση σε χρηματοδοτικές πηγές, όπως είναι

Ασαντούρ Μπαχαριάν (1924-1990), Φυλακές Κέρκυρας, 1959. Λάδι σε μουσαμά, 46 x 38 εκ. Συλλογή Χριστίνας Μπαχαριάν.

το ΕΣΠΑ ή/και άλλα χρηματοδοτικά προγράμματα, και οι Φυλακές να γίνουν χώρος πολιτισμικής ανάπτυξης και ιστορικής μνήμης.

Οφείλω να αναφέρω τους συνεργάτες, χωρίς τους οποίους το εγχείρημα δεν θα ήταν εφικτό. Τονίζω με έμφαση ότι το Εργαστήριο Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου και οι συνεργάτες του δεν ζήτησαν και δεν θα λάβουν καμιά απο-

Αντικείμενα που φτιάχτηκαν στα εργαστήρια των Φυλακών από τον πολιτικό κρατούμενο Απόστολο Παπαϊωάννου, την περίοδο της Χούντας. Συλλογή Α. Παπαϊωάννου.

λύτως αμοιβή. Το ιστορικό μέρος έως και τα μέσα του 20ού αιώνα το κάλυψε υποδειγματικά ο συνάδελφος Διονύσης Μοσχόπουλος, ερευνητής της ιστορίας των Φυλακών της Κέρκυρας. Για το μουσειολογικό μέρος, την προετοιμασία, τη διεκπεραίωση και τα εγκαίνια συγκροτήθηκε ερευνητική ομάδα από το Εργαστήριο Μουσειολογίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Οι μουσειολόγοι Χάρις Καββαδία, Αλεξάνδρα Καλαϊντζόγλου και Χριστίνα Δεσαλέρμου αποτελούν μέλη της ομάδας. Τα γραφιστικά και την επιμέλεια του εποπτικού υλικού είχε η

πολύπειρη Φιλένη Λοράνδου. Η Σοφία Γιοβάνογλου από τη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής συντόνιζε την επικοινωνία με το Υπουργείο, ενώ ο Βασίλης Θώμος, διευθυντής των Φυλακών της Κέρκυρας, πάντοτε έβρισκε τον χρόνο και τη διάθεση για ό,τι σχετικό. Δεν έχω λόγια για να ευχαριστήσω για όλες τις βοήθειες τη Χριστίνα Μπαχαριάν, σύζυγο του «ζωγράφου των Φυλακών» Ασαντούρ Μπαχαριάν. Και βεβαιότατα το Σωματείο Λαζαρέτο, που διέσωσε και διαθέτει ανεκτίμητο υλικό. Τελευταίο αφήνω τον Απόστολο (Λάκη) Παπαϊωάννου, πατέρα μου φύσει και πνεύματι, ομότιμο καθηγητή ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και πολιτικό κατάδικο στις Φυλακές της Κέρκυρας επί Χούντας, ο οποίος προσέφερε τις σκέψεις του, που αποτελούν τεκμήρια προφορικής ιστορίας, και δάνεισε αντικείμενα που ο ίδιος δημιούργησε στις Φυλακές τότε, ώστε να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες της προσπάθειας.

Ελπίζουμε και επιδιώκουμε τη συνέχεια, ώστε να υλοποιηθεί το πάγιο αίτημα που πρώτοι έθεσαν οι συνεργάτες μας από το Σωματείο Λαζαρέτο, ακούραστοι εργάτες της μνήμης, για τη μετατροπή των Φυλακών σε επισκέψιμο ιστορικό μνημείο. Φαίνεται ότι υπάρχει πλέον και η πολιτική βούληση και τόλμη. Είμαστε αισιόδοξοι.

Memento (a)mori: Ενθυμού και μη λησμόνει – Πόλ(ε)ις Μια έκθεση σύγχρονης τέχνης στο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων

ΜΑΝΟΛΗΣ ΚΑΡΤΕΡΑΚΗΣ

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων (ενετικός ναός Αγ. Φραγκίσκου), στο πλαίσιο του εορτασμού των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς με τη θεματική «Πόλ(ε)ις» και του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018, διοργανώθηκε από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Χανίων, σε συνεργασία με την Περιφέρεια Κρήτης-Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, τον Δήμο Χανίων και την ΚΕΠΠΕΔΗΧ-Κ.Α.Μ., η έκθεση σύγχρονης τέχνης «Memento (a)mori: Ενθυμού και μη λησμόνει». Τα εγκαίνια έγιναν στις 28 Σεπτεμβρίου 2018, παρουσία της Γενικής Γραμματέως του ΥΠΠΟΑ, και διήρκεσε μέχρι τις 31 Οκτωβρίου 2018.

Η έκθεση έδινε έμφαση στην έννοια και τις πολύτροπες μετα-

Άποψη της έκθεσης «Memento (a)mori» (Ενότητα Ι. «Ωδή στη Μνημοσύνη - Στροφή: Εγκώμιο»)
© Εφορεία Αρχαιοτήτων Χανίων

Παρουσίαση του συνόλου Παλαιάς Μουσικής Ex Silentio στα εγκαίνια της έκθεσης.
© Εφορεία Αρχαιοτήτων Χανίων

Από την ενότητα ΙΙ. «Αντιστροφή: Πένθος».
© Εφορεία Αρχαιοτήτων Χανίων

μορφώσεις της ατομικής και της συλλογικής μνήμης. Έχοντας ως άξονα αναφοράς το Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων, πραγματευόταν την έννοια της πόλης ως ένα σύνολο αποτυπωμάτων προσωπικής και συλλογικής μνήμης από βιώματα των πολιτών της στον χρόνο. Στόχος ήταν η βιωματική εξοικείωση των θεατών με την αξία της μνήμης και των καταλοίπων της διαχρονικά, και κατ' επέκταση η συνειδητή ευαισθητοποίησή τους σε ζητήματα πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η εκθεσιακή αφήγηση οργανώθηκε με βάση την Ποίηση, προβάλλοντας το αίτημα για καλλιέργεια της μνήμης ως στοιχείου αγάπης για διαφύλαξη της ζωής μας στο εφήμερο του χρόνου (memento (a)mori). Μέσα από μια αλληγορική διαδρομή αναπτυσσόταν ένας διάλογος σύγχρονων έργων τέχνης (σχέδια, γλυπτά, video, ζωγραφισμένα ready-made αντικείμενα) και ποιητικών-φιλοσοφικών κειμένων διαφόρων εποχών με τον υπάρχοντα «τόπο» του Μουσείου, καλώντας τους θεατές να τον αναγνω(ρι)σουν, πέρα από μνημειακό χώρο και αρχαιολογική συλλογή, ως σύμβολο μνήμης. Το εν

λόγω Μουσείο παρουσιαζόταν ως κιβωτός της παλιμψηστης μνήμης της πόλης των Χανίων, καθότι εδώ και 56 χρόνια στεγάζεται σε ένα μεσαιωνικό μνημείο που αποτυπώνει ίχνη της μακραίωνης ιστορίας της, ενώ αφηγείται μέσω των ευρημάτων της συλλογής του την πολύπτυχη ιστορία των αρχαίων πόλεων της Δυτικής Κρήτης.

Η αφήγηση άντλησε αφορμή από την επικείμενη μετακίνηση της μουσειακής συλλογής από τον υπάρχοντα χώρο του μνημείου σε ένα νέο σύγχρονο κτήριο και από τη μεταβολή της υπάρχουσας σχέσης μουσείου-μνημείου σε ανάμνηση. Η ανάπτυξη της έκθεσης έλαβε αφαιρετικά τη μορφή μιας οπτικοποιημένης ωδής προς το Μουσείο, ως «ναό των Μουσών», και ιδιαίτερα προς τη μητέρα εκείνων, τη Μνημοσύνη, τη θεά της μνήμης και σταθερή επίκληση των ποιητών μας στους αιώνες.

Το τριπλό στροφικό σύστημα της ωδής ως ποιητικό είδος αποτέλεσε το υπόδειγμα για να αναπτυχθεί εννοιολογικά η έκθεση σε τρεις ενότητες (Ι. Στροφή: Εγκώμιο, ΙΙ. Αντιστροφή: Πέν-

Από την ενότητα III. «Επωδός: Κατευόδιο».
© Εφορεία Αρχαιοτήτων Χανίων

θος και III. Επωδός: Κατευόδιο) που λειτουργούσαν βαθμιαία – μέσα από τριμερή συνεκτικά σχήματα (εγώ-εμείς-ο Άλλος/ οι Άλλοι, αρχαίο-σύγχρονο-επέκεινα)– ως μεταβάσεις από το ατομικό στο συλλογικό επίπεδο. Αρχικά, οι θεατές καλούνταν να «μνηθούν» προσωπικά μέσα από μια βιοματική καταβύθιση σε ενθύμια και αναμνήσεις, που υπογράμιζαν τη σωματική αλλά και την υπαρξιακή διάσταση της μνήμης και των καταλοίπων της σε σχέση με τη ζωή και τον θάνατο, για να μπορέσουν, μέσα από μια διαδικασία «εξ-οικείωσης», να επανεκτιμήσουν συνειδητά την αξία τόσο της (δια)προσωπικής όσο και της συλλογικής τους μνήμης που αποτυπώνεται από τα θραύσματα και τα κειμήλια μέχρι τα μνημεία. Συγχρόνως, όμως, εγκωμιαζόταν, εμμέσως πενθούσαν, και τελικά κατευοδωνόταν το ίδιο το μουσείο-μνημείο –αλλά και η μνήμη της πόλης που αυτό εκπροσωπεί– από το παρελθόν προς το μέλλον.

Τα υλικά κατάλοιπα της αρχαιολογικής συλλογής συνδιαλέχθηκαν εννοιολογικά και μορφοπλαστικά με τις εικαστικές δημιουργίες τριών σύγχρονων γυναικών καλλιτεχνών που ζουν

και εργάζονται στην πόλη των Χανίων (Λαμπρινή Μποβιάτσου, Μιράντα Σκυλουράκη και Αλίκη Χιωτάκη), οι οποίες προβληματίζονται στα έργα τους με τα (δια)προσωπικά σπαράγματα της βιωμένης μνήμης τους. Οι τρεις καλλιτέχνιδες επικοινωνήσαν υπαρξιακά ερωτήματα σε πρώτο πρόσωπο (σημαίνουσα θέση είχε η σχέση μνήμης-μνήματος-μνημείου-θραύσματος-καταλοίπου και α-ληθειας) αναζητώντας εναγώνια μέσα σε αυτά τη σχέση με τον Άλλο.

Κατά την εικαστική ανάπτυξη της ωδής, η ποιητική διαδρομή συμπληρώθηκε από τα άυλα κατάλοιπα της ανθρώπινης μνήμης, τα λόγια και τις σκέψεις ποιητών και διανοουμένων (αρχαία επιτύμβια επιγράμματα από την Παλατινή Ανθολογία, ποιήματα του Κ.Π. Καβάφη, θησαυρίσματα κειμένων του Αγ. Αυγουστίνου και των Roland Barthes και Irvin Yalom), τα οποία λειτούργησαν ως υπομνήσεις στον χώρο, υπογραμμίζοντας τη ζωτική διάσταση που ενέχει η μνήμη απέναντι στον θάνατο.

Τέλος, η έκθεση συμπληρώθηκε με ξεναγήσεις και δύο παράλληλες μουσικές εκδηλώσεις από το Σύνολο Παλαιάς Μουσικής Ex Silentio, οι οποίες ενίσχυσαν αισθητικά και βιοματικά την εκθεσιακή εμπειρία γύρω από την έννοια της μνήμης. Οι μελωδίες από τον Μεσαίωνα, την Ευρωπαϊκή αλλά και την Κρητική Αναγέννηση, καθώς και από τις παραδόσεις της Ανατολικής Μεσογείου συνομίλησαν με τον χώρο του μουσείου-μνημείου, αναδεικνύοντας πιο ολοκληρωμένα τις διαπολιτισμικές μνήμες τόσο της διασποράς όσο και της Κρητικής πόλης στον χρόνο.

Η έκθεση συνοδεύτηκε από έντυπο κατάλογο μικρού μεγέθους (ελληνικά και αγγλικά), που λειτουργούσε ως προσωπικό ενθύμιο του μουσείου-μνημείου αλλά και της ποιητικής διαδρομής.

Δωμάτια Μνήμης: Περιπλάνηση στον κόσμο της Λούλας Αναγνωστάκη Έκθεση του Φεστιβάλ Αθηνών 2018 στην οδό Πειραιώς 260 Α

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗ

Η δύναμη ενός θεάτρου, ενός πολιτιστικού οργανισμού, ενός μεγάλου φεστιβάλ είναι να φτιάχνει μαγικούς κόσμους. Στην τρέχουσα πραγματικότητα, σ' ό,τι βλέπουμε, σ' ό,τι ζούμε καθημερινά και μας πληγώνει, μας δυσαρραστεί, μας αποξενώνει,

Άποψη της έκθεσης.

© Εύη Φυλακτού

να αντιπαραθέτει μια άλλη πραγματικότητα, όπου το ανέφικτο γίνεται εφικτό, όπου το συνειδητό συναντιέται με το ασυνείδητο, η επιθυμία με τον αναστοχασμό. Αυτό προσπαθήσαμε με την έκθεση «Δωμάτια Μνήμης: Περιπλάνηση στον κόσμο της Λούλας Αναγνωστάκη» στο πλαίσιο του μεγάλου αφιερώματος που διοργανώθηκε για το έργο της σημαντικότερης μεταπολεμικής μας δραματουργού από το Φεστιβάλ Αθηνών το καλοκαίρι του 2018: Να οραματιστούμε και να δημιουργήσουμε έναν παράλληλο κόσμο με υλικά παρμένα από το προσωπικό της σύμπαν, έναν κόσμο που περιέχει αφαιρετικά όλα της τα έργα, όσο το δυνατόν πιο πλήρη, εντελή, και ο οποίος, όπως το θέατρο της Αναγνωστάκη, μεταφράζει, ερμηνεύει, ξεκλειδώνει τον δικό μας κόσμο, ατομικό και συλλογικό, με τις ασυνέχειες, τα κενά και τις αντιφάσεις του...

Θέλαμε εξαρχής η «έκθεση» αυτή να είναι κάτι παραπάνω από μια απλή παράθεση φωτογραφιών και τεκμηρίων· ένας ζωντανός κόσμος που να μας κινητοποιεί ως ενεργητικούς ανα-

γνώστες, που να φέρνει στο επίκεντρο την εμπειρία του έργου μέσα από το βλέμμα και το σώμα του καθενός μας. Θέλαμε, μ' άλλα λόγια, να μετατοπίσουμε το ενδιαφέρον από μια ιστοριογραφική σε μια βιωματική διάσταση, που πάει πέρα από την καθιερωμένη εικόνα της δραματουργού και τα στερεότυπα της νεοελληνικής ηθογραφίας με τα οποία συνδέθηκε, για να υπογραμμίσει πόσο ανοιχτά είναι τα έργα της και σε νέες αναγνώσεις.

Καλέσαμε, λοιπόν, τον επισκέπτη να την γνωρίσει εκ νέου μέσα από την περιπλάνηση στο εσωτερικό μιας «θεατρικής πόλης» με δύο όψεις και δύο ξεχωριστές διαδρομές. Μια «εξωτερική» που αναφερόταν στις παραστάσεις των έργων της σε μια πορεία σχεδόν εξήντα χρόνων, από το 1965 μέχρι σήμερα, και μια «εσωτερική» που αναφερόταν στην ίδια της τη γραφή και στο πώς τη διαβάζουμε εμείς σήμερα.

Δώδεκα δωμάτια, που αφορούσαν κάθε θεατρικό της έργο ξεχωριστά, εντάχθηκαν στον ευρύτερο εκθεσιακό ιστό ξεδι-

Άποψη της έκθεσης.
© Εύη Φυλακτού

πλώνοντας τη θεατρική ανάγνωση ως υποκειμενική, οπτικο-ακουστική εμπειρία. Επίσκεψη σ' έναν νοητικό κόσμο όπου προτεραιότητα είχαν οι αισθήσεις, τα συναισθήματα, καθώς και οι μνήμες και οι ιστορικές αναφορές. Το κάθε δωμάτιο, ως αυτόνομο χωρικό σύστημα, πρόβαλλε θραυσματικά τον εσωτερικό κόσμο του κάθε έργου, σε διάλογο με την ιστορική συγκυρία αλλά και την προσωπική ζωή της δραματουργού. Οι διαφορετικές υφές, λείες ή αδρές, οι προβολές εικόνων, ο φωτισμός και η φόρτιση από τα μουσικά κομμάτια, που όριζαν το ηχητικό περιβάλλον του κάθε δωματίου, συμμετείχαν ισόποσα στη χωροποιητική διαδικασία με σκοπό τη δημιουργία ενός μικροπεριβάλλοντος που να αιχμαλωτίζει τον επισκέπτη στο εσωτερικό του. Και πράγματι, μπορούσε κανείς να μείνει για ώρες σε κάθε δωμάτιο, ακούγοντας τη ραδιοφωνική εκδοχή του έργου με τα ακουστικά στα αυτιά, ενώ ταυτόχρονα, αναπαυτικά τοποθετημένος στο σκηνικό περιβάλλον, δημιουργούσε τη δική του υποκειμενική ανασύνθεση με βάση τα οπτικά σημεία, τις σκόρπιες επιλεγμένες φράσεις από το κάθε έργο, τα συμβολικά σκηνικά μικροναντικείμενα. Στον πυρήνα της έκθεσης, το δωδέκατο δωμάτιο για το «Σ' εσάς που με ακούτε», έργο που διαδραματίζεται σ' ένα φόρουμ κατά της παγκοσμιοποίησης στο σύγχρονο Βερολίνο, συγκροτήθηκε ως αμφιθεατρικός χώρος-πλατεία, ο οποίος φιλοξένησε το Συμπόσιο για το θέατρο της Λούλας Αναγνωστάκη.

Στο θέατρο της Αναγνωστάκη δεν επιχειρείται καμία ωραιοποίηση ή εξιδανίκευση κανενός κινήματος, ιδεολογίας, πίστης –στα πρόσωπά της όμως διασώζεται η σαγήνη: τα ιδανικά και οι ουτοπίες διατηρούν τη σαγηνευτική τους δύναμη– κι αυτό αποτελεί εγγύηση ίσως της διάσωσης μιας μικρής, τρελής ελπίδας για το

Άποψη της έκθεσης.
© Εύη Φυλακτού

μέλλον της ανθρωπότητας.

Η εικόνα της Ελπίδας στον πίνακα του Edward Burne Jones, στο κέντρο αυτού του δωματίου, που συμβόλιζε τον χώρο της συνεύρεσης, της συλλογικής διεκδίκησης, των κινήματων, ήταν το τελευταίο πράγμα που αντίκριζε κανείς βγαίνοντας.

Για τη δημιουργία αυτού του ιδιαίτερου σύμπαντος υπήρξε μια απολύτως συντονισμένη και αλληλοσυμπληρωματική συνεργασία δραματουργικής και σκηνογραφικής σύλληψης που υλοποιήθηκε υποδειγματικά από τη σκηνογράφο Λουκία Μάρθα. Πολύτιμοι συνεργάτες μου στη συλλογή του αρχαιακού υλικού και στη δραματουργία ήταν ο κριτικός και επ. καθηγητής στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών ΕΚΠΑ Γρηγόρης Ιωαννίδης και ο Μάνος Καρατζογιάννης, ηθοποιός και σκηνοθέτης που γνώριζε προσωπικά τη Λούλα Αναγνωστάκη. Καθολική ήταν η υποστήριξη του εγχειρήματος από τον Θανάση Χειμωνά, τον γιο της Λούλας Αναγνωστάκη, που μας παραχώρησε τα δικαιώματα επί του έργου της, καθώς και ανέκδοτα τεκμήρια. Η έκθεση όμως δεν θα είχε πάρει σάρκα και οστά χωρίς τον Βαγγέλη Θεοδωρόπουλο, καλλιτεχνικό διευθυντή του Φεστιβάλ Αθηνών, που πίστεψε από την αρχή αυτή την ιδέα. Πολύτιμος αρωγός στην υλοποίηση ήταν, τέλος, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, τόσο η Διεύθυνση Γραμμάτων που στήριξε την έκδοση του καταλόγου (ο οποίος κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις Κάππα), όσο και η ίδια η Υπουργός Πολιτισμού, η κ. Λυδία Κονιόρδου, που τίμησε με την παρουσία της τα εγκαίνια και το Συμπόσιο (http://greekfestival.gr/festival_events/sumposio-2018/).

Εκπαιδευτικές δράσεις

Εκπαιδευτικά προγράμματα για ειδικές ομάδες και προγράμματα στο πλαίσιο περιοδικών εκθέσεων

ΜΑΡΙΑ ΣΕΛΕΚΟΥ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΣ

Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο παρέχει δωρεάν ποικίλες εκπαιδευτικές δράσεις για τα παιδιά, όπως για σχολικές ομάδες, για οικογένειες με μικρά παιδιά αλλά και για ειδικές ομάδες κοινού. Εστιάζοντας στις ειδικές ομάδες, το Μουσείο προσφέρει σχεδιασμένες δράσεις από το 1998 στοχεύοντας στο ότι η εκπαίδευση είναι για όλους.

Από το 2006 οι δράσεις του Μουσείου για τις ειδικές ομάδες έγιναν πιο συστηματικές. Απευθύνονται καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου σε πολλές διαφορετικές ομάδες, όπως άτομα με νοητική υστέρηση, άτομα τυφλά ή με χαμηλή όραση, ψυχικά ασθενείς ή με χρόνιες παθήσεις, χρήστες ουσιών που βρίσκονται σε διαδικασία απεξάρτησης, έγκλειστους σε καταστήματα κράτησης, ομάδες παιδιών με διαφορετική εθνοπολιτισμική καταγωγή, πρόσφυγες και μαθητές με σοβαρά προβλήματα υγείας σε νοσοκομεία. Σκοπός μας είναι να διευκολύνουμε τις ομάδες αυτές στην κοινωνική τους ένταξη και την ισότιμη συμμετοχή τους στα κοινά, δημιουργώντας μια ανοιχτή κοινωνία.

Ειδικότερα, επιλέγεται με προσοχή η κατάλληλη θεματική του προγράμματος, η δομή του και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη των στόχων του. Ορισμένα θέματα που έχουν επιλεγεί είναι για το αρχαίο παιχνίδι, την αρχαία ελληνική μουσική και τα μουσικά όργανα, τα μυθικά πλάσματα, την αρχαϊκή κόρη Φρασίκλεια, κ.ά.

Από το 2015, το Μουσείο συνεχίζει τη σταθερή συνεργασία του με τα Σχολεία του Νοσοκομείου Παιδών Αττικής, στο πλαίσιο της εξωστρέφειάς του και της παροχής κοινωνικού έργου. Δίνουμε τη δυνατότητα στα παιδιά με σοβαρά προβλήματα υγείας που νοσηλεύονται να μπορούν να ξεχάσουν για λίγο τα προβλήματά τους και να μάθουν για τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, μακριά από το Μουσείο, με έναν τρόπο ευχάριστο και δημιουργικό. Καταφέρνουμε να τους δώσουμε ερεθίσματα για ενεργή συμμετοχή και έκφραση του εσωτερικού τους κόσμου. Μεταξύ των άλλων μέσων που χρησιμοποιούμε, ουσιαστικό ρόλο παίζουν οι εικαστικές δραστηριότητες που σχεδιάζουμε σε συνεργασία με την εικαστικό του Μουσείου, οι οποίες ενισχύουν το αίσθημα της ομάδας, συμβάλλουν στην ανάπτυξη της κοινωνικότητας και στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των παιδιών.

Από την άλλη πλευρά, ο ρόλος του μουσειοπαιδαγωγού είναι ιδιαίτερα σημαντικός αλλά και δύσκολος. Εκείνο, όμως, που μας δίνει πάντα δύναμη είναι η ανταπόκριση των παιδιών διαπιστώνοντας ότι πολλές φορές παίρνουμε περισσότερα από όσα τελικά προσφέρουμε.

Στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, από το 2004, σχεδιάζονται εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά στο πλαίσιο περιοδικών εκθέσεων. Φέτος, με αφορμή τις δύο νέες περιοδικές εκθέσεις του Μουσείου, δημιουργήσαμε τέσσερα νέα σχολικά εκπαιδευτικά προγράμματα για Α' /θμια και Β' /θμια Εκπαίδευση. Το πρόγραμμα «Το Γυμνάσιο στην Αθήνα του Αδριανού» (Α' -Β' Γυμνασίου) πραγματοποιείται ήδη καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς και συνεχίζεται ακόμη, εστιάζοντας στη διαπαιδαγώγηση των εφήβων, διανοητική και σωματική, στα αθηναϊκά Γυμνάσια της αυτοκρατορικής περιόδου.

Την περιοδική έκθεση του Μουσείου με θέμα το Ωραίο θα πλαισιώνουν τα άλλα τρία προγράμματα: «Αν η ομορφιά μιλούσε...» (Νήπια, Α' -Β' Δημοτικού), «Η "ομορφιά" ντύνεται και στολίζεται» (Γ-Στ' Δημοτικού) και «Η αιώνια αναζήτηση του Ωραίου» (Α' -Β' Γυμνασίου), από τον Ιανουάριο του 2019. Περιλαμβάνουν απτική επαφή με αντίγραφα αρχαίων αντικειμένων, καθοδηγούμενη έρευνα στον εκθεσιακό χώρο με τη

χρήση εκπαιδευτικού φυλλαδίου, παιχνίδι ρόλων, κατασκευές, δραματοποίηση, ένα παιχνίδι όσφρησης, βιωματικές και εικαστικές δραστηριότητες, κ.ά. Σκοπός τους είναι η γνωριμία των παιδιών με τα αντικείμενα της περιοδικής έκθεσης που σχετίζονται με τις διαφορετικές πτυχές και εκφράσεις της ομορφιάς και της αισθητικής στο πέρασμα των αιώνων.

Από το 2016, με αφορμή την περιοδική έκθεση για τις «Οδύσσειες», σχεδιάζονται συστηματικά εκπαιδευτικές δράσεις με εικαστικά εργαστήρια και για μικρά παιδιά στις σχολικές διακοπές τους. Έτσι, ποικίλες εκπαιδευτικές δράσεις για παιδιά 6-12 ετών θα πλαισιώνουν και τη νέα περιοδική έκθεση καθ' όλη τη διάρκειά της. Σκοπός των δράσεων αυτών είναι τα παιδιά να λάβουν την πληροφόρηση και τα μηνύματα που το Μουσείο θέλει να τους μεταδώσει με έναν ευχάριστο και διασκεδαστικό τρόπο, αξιοποιώντας τον ελεύθερο χρόνο τους και αναπτύσσοντας τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους.

Περιβάλλον και Πολιτισμός: Μια πανελλαδική εκστρατεία ολοκληρώνεται

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΚΑΤΣΕΛΑΚΗ
ΚΡΙΝΑΝΘΗ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ

Το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας της Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, το 2008, σχεδίασε και έθεσε για

Έντυπο και προωθητικό υλικό της εκστρατείας «Πνοές Ανέμων» 2018.

Εκπαιδευτική δράση για την αιολική ενέργεια. ΕΦΑ Κέρκυρας.

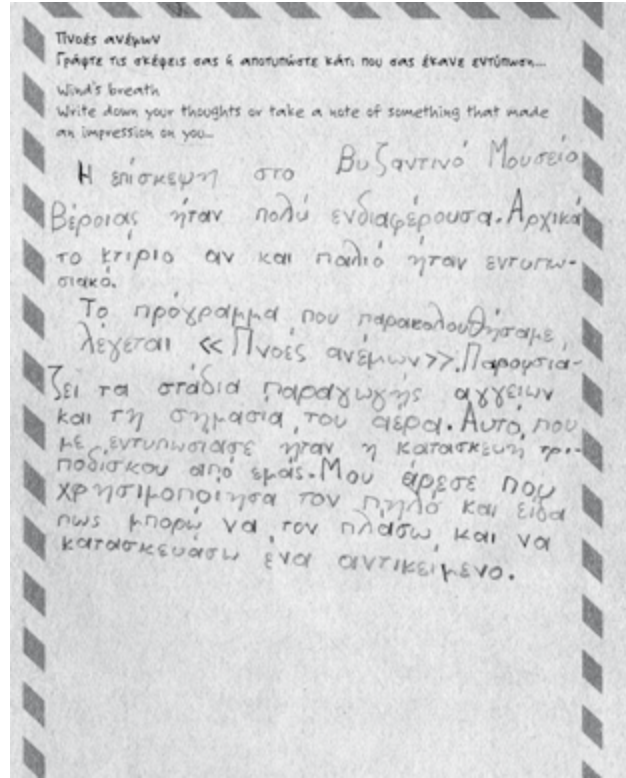
πρώτη φορά σε εφαρμογή την επικοινωνιακή δράση πανελλαδικής εμβέλειας με τίτλο «Περιβάλλον και Πολιτισμός». Στόχος της δράσης ήταν η ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της χώρας και η ευαισθητοποίηση των πολιτών για την προστασία του. Κεντρικός άξονας είναι η προβολή του δεσμού των τεσσάρων στοιχείων της φύσης (γη, νερό, φωτιά, αέρας) με την ανθρώπινη σκέψη και δημιουργία διαχρονικά.

Για τα έτη 2008 και 2009 κεντρικό θέμα της δράσης υπήρξε «Το Δέντρο της Ζωής σε τέσσερις εποχές» με τους συμβολισμούς που απορρέουν από τη μορφή του δέντρου αλλά και την απεικόνισή του στην τέχνη διαχρονικά: 1. Κατά τη διετία 2010-2011 η εκστρατεία με τον τίτλο «Φωνές νερού μυριάδες» αφιερώθηκε στον υδάτινο κόσμο, 2. Το 2012 θέμα της εκστρατείας ήταν η φωτιά, ενώ ο τίτλος «Παντέχνου πυρός σέλας - Λαμπερές ιστορίες φωτιάς», στίχος από τον Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου, αναδείκνυε τον πολύπλευρο χαρακτήρα της φωτιάς.

Το 2016 επανήλθαμε για να ολοκληρώσουμε τη θεματική της φωτιάς σχεδιάζοντας ένα καινούργιο και επικαιροποιημένο, τόσο επιστημονικά όσο και γραφιστικά, επικοινωνιακό έντυπο και προωθητικό υλικό. Η ανταπόκριση στο εκ νέου κάλεσμα για συμμετοχή ήταν μεγάλη καθώς πραγματοποιήθηκαν 76 δράσεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και μνημεία της Ελλάδας από 46 φορείς της χώρας. Η προσέλευση του κοινού ήταν

Εκπαιδευτική δράση για την αιολική ενέργεια. ΕΦΑ Αργολίδας.

Απαντητικό φυλλάδιο. ΕΦΑ Βέροιας.

σημαντική. Σύμφωνα με τα στοιχεία απολογισμού που συγκεντρώσαμε, συνολικά 7.852 επισκέπτες, 4.686 μαθητές της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που παρακολούθησαν τα ειδικά σχεδιασμένα εκπαιδευτικά προγράμματα, και 3.166 ελεύθεροι επισκέπτες που συμμετείχαν στις θεματικές ξεναγήσεις, ομιλίες, προβολές και άλλες δράσεις, επισκέφθηκαν μνημεία, μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.

Το 2017 εγκαινιάσαμε τη θεματική του «αέρα», αφιερωμένη στο τέταρτο και τελευταίο στοιχείο της φύσης, με τον γενικό τίτλο «Πνοές Ανέμων». Ο αέρας αποτελεί βασικό συστατικό της ατμόσφαιρας και συνεπώς δομικό στοιχείο της φύσης και της ίδιας της ζωής. Οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι θεωρούσαν τον αέρα ένα από τα κυριότερα κοσμογονικά στοιχεία, ενώ η υπαρξιακή αναγκαιότητα και η λυτρωτική ενέργειά του συναντώνται στη φυσική αλλά και στην ψυχική ζωή.

Οι εκδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν το διάστημα 19-22 Οκτωβρίου 2017. Στην πρόσκλησή μας ανταποκρίθηκαν 52 φορείς σε 32 νομούς από όλη την επικράτεια, ενώ 68 αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία και μνημεία υλοποίησαν νέες, ειδικά σχεδιασμένες δράσεις, εμπνευσμένες από τις «Πνοές Ανέμων». Το Τμήμα σχεδίασε το ενημερωτικό έντυπο και το προωθητικό υλικό της εκστρατείας, το οποίο περιλαμβάνει αφίσα, σελιδοδείκτες και μαγνήτες που μοιράστηκαν σε όλους τους συμμετέχοντες και απέσπασαν

πολύ καλές εντυπώσεις κυρίως λόγω του γραφιστικού τους σχεδιασμού. Στις εκδηλώσεις συμμετείχαν συνολικά 8.682 επισκέπτες, 4.625 μαθητές των δυο βαθμίδων εκπαίδευσης και 4.057 άτομα από το ευρύ κοινό βάσει των στοιχείων απολογισμού.

Το 2018 ολοκληρώθηκε ο κύκλος της προβολής των τεσσάρων στοιχείων της φύσης με την υλοποίηση, για δεύτερη συνεχή χρονιά, δράσεων για τις «Πνοές Ανέμων». Οι εκδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν στις 18, 19, 20 και 21 Οκτωβρίου. Σε αυτές συμμετείχαν 44 φορείς από 29 Περιφερειακές Ενότητες από όλη την επικράτεια, ενώ 57 αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία και μνημεία πραγματοποίησαν εκπαιδευτικά προγράμματα για σχολικές ομάδες και οικογένειες, θεματικές ξεναγήσεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία, διαλέξεις και ενημερωτικές παρουσιάσεις, προβολές, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, μουσικά δρώμενα, εικαστικά εργαστήρια, δράσεις ανάδειξης και πολλές άλλες. Τα στοιχεία απολογισμού δεν έχουν συγκεντρωθεί ακόμα προκειμένου να αξιολογηθούν.

Το συμπέρασμα που προκύπτει με το πέρας των δράσεων είναι ότι η διοργάνωση θεματικών εκστρατειών πανελλαδικής κλίμακας λειτουργεί ως κινητήριος δύναμη τόσο για τις υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, που ενεργοποιούνται για τον σχεδιασμό νέων και εμπνευσμένων εκδηλώσεων στους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία και τα μουσεία της

χώρας, όσο και για τους επισκέπτες όλων των ηλικιών που προσέρχονται για να συμμετέχουν σε αυτές. Είναι χαρακτηριστικές οι δηλώσεις και ο ενθουσιασμός τους, όπως καταγράφονται στα δελτάρια που μας επιστρέφονται συμπληρωμένα άλλοτε με τις σκέψεις τους, άλλοτε με τις γνώσεις που αποκόμισαν και άλλοτε με τις ζωγραφιές τους. Μέσω της σύζευξης του περιβάλλοντος με τον πολιτισμό επιτυγχάνεται όχι μόνο η προβολή του πολιτιστικού αποθέματος αλλά και η ενίσχυση του δεσμού και του διαύλου επικοινωνίας των φορέων και των χώρων πολιτισμού με το ευρύ κοινό σε τοπικό και πανελλαδικό επίπεδο.

Πέρα από την όραση: Το πρόγραμμα «Βλέποντας με τις Αισθήσεις»

ΜΑΡΙΑ-ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΥ

Η σχέση μας με τα έργα τέχνης είναι συνήθως πρώτα οπτική. Με τα μάτια οι βλέποντες χαίρονται το θέμα, τα χρώματα, τα υλικά, την τεχνική με την οποία κατασκευάστηκαν. Τα εκθέματα του Μουσείου Μπενάκη απευθύνονται καταρχήν στην όραση.

Κι αν κλείσουμε τα βλέφαρα; Παύουν να υπάρχουν;

Την άνοιξη του 2016, στο πλαίσιο του προγράμματος «Βλέποντας με τις Αισθήσεις», ανοίξαμε τις προθήκες και τα θησαυροφυλάκια του Μουσείου και μαζί με τους επιμελητές και τους συντηρητές κινήσαμε κάποια επιλεγμένα κοσμήματα: ένα χρυσό μυκηναϊκό περιδέραιο, ένα ελληνιστικό στεφάνι, σκουλαρίκια από την ίδια περίοδο, καμωμένα από το ίδιο υλικό, και μερικά νεοελληνικά κομμάτια από τον 18ο και 19ο αιώνα. Πρωτόγνωροι ήχοι αναδύθηκαν, αποκαλύπτοντας μια διαφορετική, άγνωστη σε μεγάλο βαθμό ταυτότητα των αντικειμένων. Με οδηγό την ταυτότητα αυτή συνδεθήκαμε με εποχές μακρινές, έως και πριν από τα χρόνια του Ομήρου, αναιρώντας την ακινησία και τη σιωπή της προθήκης. Ένα μόνο παράδειγμα για τα πολλά και διαφορετικά εμπόδια που βάλθηκε να αναιρέσει το πρόγραμμα «Βλέποντας με τις Αισθήσεις», το οποίο διανύει αισίως τον 5ο χρόνο της ύπαρξής του.

Από πολλά χρόνια το Τμήμα Εκπαίδευσης του Μουσείου Μπενάκη έβαζε κεντρικά στους στόχους του τους επισκέπτες με αναπηρίες. Τους δεχόταν κατά προτεραιότητα, φυσικά δωρεάν. Φιλοδοξούσε όμως να αυξήσει το εμποδιζόμενο κοινό που περνάει το κατώφλι του Μουσείου, να βρει τρόπους να το προσελκύσει πιο δυναμικά, με ειδικούς σχεδιασμούς που να

ανταποκρίνονται με ευθύνη και επιστημονική εγκυρότητα στις εκάστοτε ιδιαίτερες ανάγκες.

Το 2013, από μια ευτυχή ενδομουσειακή συγκυρία, οι δρόμοι μας διασταυρώθηκαν με του Φώτη Φλεβοτόμου, εικαστικού με σημαντική εμπειρία σε προγράμματα για ανθρώπους με απώλεια όρασης που επισκέπτονται μεγάλα πολιτιστικά ιδρύματα της Νέας Υόρκης.

Επισκέπτες τυφλοί ή μερικώς βλέποντες. Τι μεγαλύτερη πρόκληση για ένα Μουσείο γεμάτο οπτικά ερεθίσματα; Και πόσο μια τέτοια εξέλιξη μας έφερνε πιο κοντά στην κοινωνική αποστολή που κάθε μουσειακό ίδρυμα έχει εξ ορισμού! Βασικό δέλεαρ για μας, στο Τμήμα Εκπαίδευσης, υπήρξε η προτεινόμενη μέθοδος, γιατί εμπλέκει στη δράση, πέρα από την αφή, και τις υπόλοιπες αισθήσεις όπως και την κίνηση, για μια πληρέστερη πρόσληψη της μουσειακής εμπειρίας. Από τις πρώτες κιόλας συζητήσεις πρόβαλε αδιαπραγμάτευτη η βούλησή μας να θεσμοθετήσουμε τη νέα πρωτοβουλία. Το «Βλέποντας με τις Αισθήσεις» από το ξεκίνημά του ανακοίνωσε σταθερές, μηνιαίες συναντήσεις στο κοινό της Αθήνας. Έως σήμερα παραμένουμε το μόνο ελληνικό μουσείο που προσφέρει μια τέτοια υπηρεσία.

Χρειαστήκαμε σχεδόν δύο χρόνια προετοιμασίας μέχρι να εγκαινιάσουμε το πρόγραμμα. Στο διάστημα αυτό οδηγηθήκαμε να ξανασκεφτούμε το περιεχόμενο των συλλογών μας με άλλους τρόπους, ώστε να αναδειχθούν διαφορετικές διαδρομές, όχι χρονολογικές ή γραμμικές, αλλά βασισμένες σε κρυμμένες συνδέσεις ή στις αφανείς ιστορίες των αντικειμένων. Ταυτόχρονα, οργανώσαμε συναντήσεις με τους φορείς τυφλότητας, όχι απλώς για να δηλώσουμε την πρόθεσή μας, αλλά κυρίως για να αποτυπώσουμε τις αληθινές ανάγκες.

Οι συναντήσεις του «Βλέποντας», όπως καταλήξαμε να το αποκαλούμε χαϊδευτικά μεταξύ μας, προσφέρονται κάθε δεύτερη Δευτέρα του μήνα, σε όλη τη διάρκεια της ακαδημαϊκής χρονιάς και απευθύνονται σε ολιγομελείς ομάδες. Οι ενδιαφερόμενοι επισκέπτες με απώλεια όρασης μπορούν να συμμετάσχουν με τον συνοδό τους ή και μόνοι, αφού οι συνεργάτες του Τμή-

ματος τους παραλαμβάνουν από την είσοδο του Μουσείου και τους συνοδεύουν συνεχώς μέχρι την αναχώρησή τους στο τέλος της δώωρης εκδήλωσης.

Έως σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί 40 συναντήσεις γύρω από ισάριθμους θεματικούς άξονες, σε 8 διαφορετικά κτήρια του Μουσείου Μπενάκη. Αρκετοί από τους συμμετέχοντες είναι πια πιστοί και με χαρά τους ξαναβρίσκουμε κάθε μήνα.

Ωστόσο, η παραγωγή ενός τέτοιου προγράμματος είναι μια σύνθετη διαδικασία που δεν είναι ούτε εύκολη ούτε αυτονόητη. Το ίδρυμα ανοίγει τις πόρτες του σε ώρες εκτός της κανονικής του λειτουργίας, αντικείμενα βγαίνουν από τις προθήκες και το θησαυροφυλάκιο αν χρειαστεί, οι επιμελητές μοιράζονται με τους παρευρισκόμενους τη γνώση τους γι' αυτά. Μια πλειάδα προσκεκλημένων συνεργατών, ηθοποιοί, καλλιτέχνες, χορογράφοι, μουσικοί και συγγραφείς, ειδικοί επιστήμονες, ακόμη και ειδήμονες από το εξωτερικό, έχουν συμμετάσχει στις μηνιαίες συναντήσεις συμβάλλοντας στην ποιότητά τους.

Φιλοδοξία για μας, πέρα από την προσβασιμότητα του Μουσείου Μπενάκη, είναι ο επαναπροσδιορισμός των εμποδιζόμενων επισκεπτών μέσα στο μουσειακό περιβάλλον. Και το αμέσως επόμενο βήμα η οικοδόμηση μιας σχέσης εμπιστοσύνης με ένα ευαίσθητο κοινό, η οποία δεν θα πρέπει να διαταραχθεί. Το μεγαλύτερο στοίχημα είναι οι τυφλοί ή μερικώς βλέποντες κάτοικοι της πόλης, που πείστηκαν να αφήσουν την ασφάλεια του σπιτιού τους για να έρθουν στο Μουσείο, να συνεχίσουν να

το βρίσκουν ανοιχτό γι' αυτούς.

Το «Βλέποντας με τις Αισθήσεις» έχει και παράπλευρα κοινωνικά οφέλη. Από την πρώτη κιόλας χρονιά της υλοποίησής του πανεπιστημιακοί φοιτητές κι ερευνητές ενδιαφέρθηκαν να το παρακολουθήσουν. Παράλληλα, συνειδητοποιώντας κι εμείς οι ίδιοι τον πλούτο της εμπειρίας που προσφέρουν οι εκδηλώσεις και το μεγάλο μουσειολογικό ενδιαφέρον τους, επαναλάβαμε ορισμένες από αυτές για το ευρύ κοινό, με θετικότερη ανταπόκριση. Επίσης, πραγματοποιήσαμε μια ξεχωριστή διοργάνωση για επαγγελματίες συναφών πολιτιστικών οργανισμών.

Στην πραγματικότητα όμως κανένας μουσειακός σχεδιασμός δεν αποκτά νόημα αν δεν μεταφραστεί σε βίωμα. Και είναι πραγματική ευτυχία για μας όταν τα εμπόδια αίρονται, έστω προσωρινά, και οι μη βλέποντες επισκέπτες κατανοούν βαθιά το έργο τέχνης που δεν μπορούν να δουν, με τη στενή έννοια του όρου.

«Αγγίζουμε την Ιστορία!» στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΚΑΛΑΪΤΖΗ

Το πρόγραμμα «Αγγίζουμε την Ιστορία!» απευθύνεται σε τυφλούς και μερικώς βλέποντες επισκέπτες με σκοπό την ισότιμη πρόσβασή τους στη μόνιμη έκθεση του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου. Υλοποιήθηκε σε συνεργασία με τον Φάρο Τυφλών της Ελλάδος και με τη συγχρηματοδότηση του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος μέσω του Cultural Heritage without Borders Βοσνίας-Ερζεγοβίνης και του Balkan Museum Network. Πρόκειται για μια δράση που βελτιώνει την προσβασιμότητα του Μουσείου, αλλά και εκπαιδεύει στη διαφορετικότητα.

Περιλαμβάνει: (α) απτική διαδρομή 16 εκθεμάτων για αυτόνομη περιήγηση στη μόνιμη έκθεση, (β) ξεναγούμενο εργαστήριο απτικής διερεύνησης, (γ) πινακίδες και έντυπο υλικό σε Braille και

μεγαλογράμματη γραφή, και (δ) παραγωγή ηχητικών εκθεμάτων.

Στην απτική διαδρομή και το εργαστήριο απτικής διερεύνησης, οι επισκέπτες με προβλήματα όρασης μπορούν να ψηλαφήσουν πρωτότυπα κειμήλια και αντίγραφα. Το εργαστήριο απτικής διερεύνησης περιλαμβάνει επιπλέον και σειρά μικροαντικειμένων από τις συλλογές, που ακολουθούν τον ξεναγούμενο σε ειδικά κατασκευασμένο τρέιλερ και παρουσιάζονται στο κατάλληλο σημείο της ξενάγησης. Λειτουργούν συμπληρωματικά για να εξασφαλίζεται μια συνεκτική αφήγηση της ιστορίας, αλλά και πρόσβαση σε είδη εκθεμάτων που στη μόνιμη έκθεση βρίσκονται εντός κλειστών προθηκών. Ενδεικτικά, περιλαμβάνονται τμήματα ρουχισμού, όπλα και εξοπλισμός, ενσφράγιστα έγγραφα, κοσμήματα, νεκρικά εκμαγεία, κ.ά.

Ανάμεσα στα εκθέματα ετοιμάστηκε και μια σειρά ηχητικών: ηχογραφημένη αφηγηματική διαδρομή της μόνιμης έκθεσης του Μουσείου, τραγούδια από πιστό αντίγραφο του ταμπουρά του Μακρυγιάννη, ερμηνεία του «Θούριου» του Ρήγα και του τραγουδιού «1866» που αναφέρεται στο ολοκαύτωμα της Μονής Αρκαδίου, αποσπάσματα από περιηγητικά κείμενα και τα απομνημονεύματα του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη. Τέλος, παρουσιάστηκε και κοινωνικό μήνυμα στα ΜΜΕ για την κοινοποίηση της δράσης. Όλα είναι διαθέσιμα και μέσω της ιστοσελίδας nhmuseum.gr και της σελίδας youtube του Μουσείου.

Τέλος, λειτουργώντας αμφίδρομα, το έργο οδήγησε στον εμπλουτισμό της μόνιμης έκθεσης του Μουσείου Αφής του Φάρου Τυφλών Ελλάδος με απτικά εκθέματα για τη νεότερη ιστορία, ενώ έγινε και συντήρηση των υπόλοιπων απτικών του εκθεμάτων με επιμέλεια του εργαστηρίου συντήρησης του ΕΙΜ.

Το εργαστήριο απτικής διερεύνησης, με ελεύθερη είσοδο για τους μη βλέποντες, μερικώς βλέποντες και τους συνοδούς τους, διαρκεί περίπου 2 ώρες. Επιτρέπονται οι σκύλοι οδηγοί στους χώρους του Μουσείου. Το εργαστήριο πραγματοποιείται με προσunenνόηση, τις ημέρες και ώρες λειτουργίας του Μουσείου, στο τηλέφωνο 210 3237315 εσωτ. 222, υπεύθυνη Κωνσταντίνα Καλαϊντζή.

Συντήρηση Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης

Δράσεις της Επιτροπής του Ελληνικού Τμήματος του ICOM για τη Συντήρηση

MARIA KRINH
ΠΟΛΥΤΙΜΗ ΛΟΥΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΛΑΟΥΡΑ ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ ΤΑΠΙΝΗ

Η Επιτροπή για τη Συντήρηση του Ελληνικού Τμήματος του ICOM πραγματοποίησε το 2018 τακτικές συναντήσεις, με συντονιστές τα μέλη του Δ.Σ. Ζωή Γκιννή και Πολυτίμη Λουκοπούλου. Οι συντηρητές-μέλη του ICOM κλήθηκαν να συμμετάσχουν με σκοπό τον σχεδιασμό δράσεων για την προώθηση θεμάτων συντήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, την ευαισθητοποίηση του κοινού και την ενημέρωση των εργαζομένων στα μουσεία.

Μετά και από την επιτυχία του κύκλου διαλέξεων της προηγούμενης περιόδου, με θέμα τη συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, συζητήθηκαν οι επόμενοι στόχοι της Επιτροπής. Με γνώμονα τις ανάγκες της κοινότητας των μουσείων, τόσο των εργαζομένων όσο και του κοινού, σχεδιάστηκαν δράσεις σε διάφορους τομείς δραστηριοποίησης της Επιτροπής. Για την ενίσχυση του έργου της αναζητήθηκαν συνεργασίες και με άλλους φορείς ώστε να επιτευχθεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή.

Το 2018 η Επιτροπή για τη Συντήρηση πραγματοποίησε συγκεκριμένες δράσεις συμπράττοντας με άλλους φορείς, οι οποίες εντάχθηκαν στο πλαίσιο των εορτασμών για το Ευρωπαϊκό Έτος Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018. Η πρώτη δράση, σε συνεργασία με την αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία Diadrasis και στο πλαίσιο της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων 2018, αφορούσε ένα παιχνίδι πόλης, σχεδιασμένο ως «κυνήγι θησαυρού». Ομάδες μικρών και μεγάλων καλούνταν να ακολουθήσουν μια διαδρομή στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας και μέσω επίλυσης γρίφων να ανακαλύψουν κρυμμένα μυστικά σε επιλεγμένα μνημεία της πόλης και να γνωρίσουν τη δουλειά των συντηρητών.

Η επόμενη δράση απευθυνόταν σε επαγγελματίες του χώρου των μουσείων: διοργανώθηκε ημερίδα αφιερωμένη στην αποθήκευση των συλλογών των μουσείων και επιμορφωτικό

Παιχνίδι πόλης «Συντηρη...τι»: Οι συντηρητές ενημερώνουν τις ομάδες στα μνημεία-σταθμούς.

Η τελετή βράβευσης των νικητών στην Αίθουσα Συνεδριάσεων της Παλαιάς Βουλής.

σεμινάριο για εργαζόμενους σε μουσεία και συναφείς οργανισμούς. Οι εκδηλώσεις διοργανώθηκαν σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού.

Τέλος, τον Οκτώβριο, εορτάστηκε για πρώτη φορά η Ευρωπαϊκή Ημέρα Συντήρησης. Πολλές εκδηλώσεις οργανώθηκαν σε μουσεία και μνημεία σε όλη την Ελλάδα. Ο συντονισμός και η προώθηση αυτών των δράσεων πραγματοποιήθηκε με τη συνεργασία του Συλλόγου Συντηρητών Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και της Διεύθυνσης Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού.

Συντηρη...τι;

Το Σάββατο, 12 Μαΐου 2018, στο πλαίσιο των εορτασμών για τη Διεθνή Ημέρα Μουσείων, η Επιτροπή για τη Συντήρηση, σε συνεργασία με την αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία Diadrasis, διοργάνωσαν ένα πρωτότυπο κυνήγι θησαυρού στο κέντρο

Η αφίσα του σεμιναρίου και της ημερίδας για την Αποθήκευση Συλλογών.

της Αθήνας, με τίτλο «Συντηρη...τι». Στόχος της δράσης αυτής ήταν να γνωρίσει το ευρύ κοινό τις διαφορετικές πτυχές του επαγγέλματος του συντηρητή αρχαιοτήτων και έργων τέχνης και την καίρια συμβολή του στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Για την αλληλεπίδραση με το κοινό η δράση είχε τη μορφή παιχνιδιού πόλης («κυνήγι θησαυρού»), όπου οι συμμετέχοντες καλούνταν, λύνοντας γρίφους, να γνωρίσουν τη δουλειά των συντηρητών και να ανακαλύψουν, μέσω της επαφής με τα ανοιχτά μνημεία της πόλης και με τη βοήθεια επαγγελματιών συντηρητών, τις φθορές στα μνημεία και τις επεμβάσεις συντήρησης σε αυτά. Η επιστημονική ομάδα της Diadrasis ανέλαβε τον σχεδιασμό της διαδρομής με δέκα μνημεία-σταθμούς του ιστορικού κέντρου της Αθήνας. Με την επιμέλεια της Επιτροπής Συντήρησης του ICOM ετοιμάστηκαν γρίφοι που καλούσαν τις ομάδες πρώτα να εντοπίσουν το μνημείο και έπειτα να απαντήσουν στο ερώτημα που αφορούσε τη συντήρηση, ανακαλύπτοντας, έτσι, σταδιακά το αθέατο έργο της συντήρησης. Κλειδί της επιτυχίας ήταν η θερμή υποστήριξη της ομάδας εθε-

Διάλεξη στο σεμινάριο για συσκευασία αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς.

Εργαστηριακές ασκήσεις στο σεμινάριο για τη συσκευασία αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς.

λοντών συντηρητών από την Επιτροπή Συντήρησης, αλλά και φοιτητών του Τμήματος Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, οι οποίοι συνέβαλαν στη δράση αναλαμβάνοντας, σε ομάδες των δύο, από ένα μνημείο-σταθμό όπου είχαν γίνει εργασίες συντήρησης σχετικές με την ειδικότητά τους.

Έπειτα από ανοιχτή πρόσκληση στο κοινό μέσω του δικτύου του ICOM, του τύπου και των κοινωνικών δικτύων, στη δράση συμμετείχαν 16 ομάδες με παίχτες όλων των ηλικιών, ενήλικες, νέους και παιδιά. Η εξερεύνηση διήρκεσε περίπου δύο ώρες, το πρωί ενός ηλιόλουστου Σαββάτου, και όλες οι ομάδες τερμάτισαν με επιτυχία στο τελευταίο μνημείο-σταθμό, στο Εθνικό

Ιστορικό Μουσείο. Εκεί, στην αίθουσα του κοινοβουλίου του μεγάρου της Παλαιάς Βουλής, έγινε η πανηγυρική λήξη του παιχνιδιού, την οποία χαιρέτησε η πρόεδρος του ICOM κ. Τέτη Χατζηνικολάου. Έγινε η βράβευση των τριών νικητριών ομάδων, ενώ αναμνηστικά και πιστοποιητικά συμμετοχής απονεμήθηκαν σε όλους τους συμμετέχοντες. Το παιχνίδι «Συντηρη...τι;» ελπίζουμε να αποτελέσει τακτική δράση για τους φίλους της πολιτιστικής κληρονομιάς και της συντήρησης. Ανανεώσαμε το ραντεβού μας για το επόμενο παιχνίδι στο προσεχές μέλλον. Το κυνήγι θησαυρού «Συντηρη...τι;» εντάχθηκε στις δράσεις του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018 και πιστεύουμε ότι εξέφρασε απόλυτα το σύνθημά του: «Η κληρονομιά μας: Το παρελθόν συναντά το μέλλον».

Αποθήκευση συλλογών

Η επόμενη δράση της Επιτροπής για τη Συντήρηση πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και αφορούσε εκπαιδευτικό σεμινάριο με θέμα «Αποθήκευση συλλογών: Συσκευασία αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς». Διήρκεσε δύο ημέρες, 21 και 22 Μαΐου 2018, και απευθυνόταν σε εργαζόμενες και εργαζόμενους σε μουσεία και συναφείς πολιτιστικούς οργανισμούς, μέλη του ICOM. Επαναλήφθηκε στις 24 και 25 Μαΐου για υπαλλήλους των περιφερειακών Υπηρεσιών της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Στόχος της εκπαιδευτικής αυτής δράσης ήταν η γνωριμία και η εξοικείωση του προσωπικού διαφόρων ειδικοτήτων (αρχαιολόγων, συντηρητών, τεχνικών, κ.ά), χωρίς μεγάλη εμπειρία σε θέματα συσκευασίας πολιτιστικών αγαθών, με τις βασικές αρχές της συσκευασίας για μόνιμη αποθήκευση και με υλικά και τεχνικές που εξασφαλίζουν τη διατήρηση των μουσειακών αντικειμένων. Το σεμινάριο οργανώθηκε σε τρεις άξονες: θεωρητικές διαλέξεις, επιδείξεις υλικών και τρόπων εφαρμογής τους και πρακτικές ασκήσεις.

Η γνωστή σε όλους μας αίθουσα διαλέξεων στο κτήριο του ICOM, όπου φιλοξενήθηκε το σεμινάριο, διαμορφώθηκε σε «εργαστήριο» για να εξυπηρετήσει το πρακτικό κομμάτι του. Για πρακτική εξάσκηση, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να σχεδιάσουν και να προετοιμάσουν τη συσκευασία διαφορετικών ειδών επίπεδων και τρισδιάστατων αντικειμένων, ώστε να καλυφθούν πολλές περιπτώσεις αντικειμένων που συναντάμε συχνά σε μουσεία.

Στους συμμετέχοντες δόθηκε επίσης ένας φάκελος με πληροφοριακό και εκπαιδευτικό υλικό –ενδεικτικός κατάλογος των υλικών συσκευασίας, δειγματολόγια υλικών–, καθώς και επι-

Η αφίσσα για τον εορτασμό της Ευρωπαϊκής Ημέρας Συντήρησης στην Ελλάδα.

λεγμένη βιβλιογραφία για περαιτέρω μελέτη και εμβάθυνση σε θέματα υλικών και συσκευασίας. Ο αριθμός των ατόμων που παρακολούθησε το σεμινάριο ήταν μικρός, παρά τη μεγάλη ανταπόκριση τόσο των μουσείων-μελών του ICOM όσο και των Υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού, λόγω των περιορισμών που επέβαλε το «εργαστηριακό» μέρος και οι ασκήσεις συσκευασίας. Συμμετείχαν συνολικά 40 άτομα και στα δύο διήμερα. Επειδή υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον, εξετάζεται το ενδεχόμενο επανάληψης του σεμιναρίου.

Το σεμινάριο σχεδιάστηκε και οργανώθηκε από τις συντηρήτριες Μαρία Κρινή, Πολυτίμη Λουκοπούλου, Μαρία Παπαδημητρίου και Αμαλία Σιάτου, μέλη του Ελληνικού Τμήματος του ICOM και της Επιτροπής για τη Συντήρηση. Εισηγητές στις διαλέξεις και τις επιδείξεις ήταν οι: Ζωή Γκιννή, Πολυτίμη Λουκοπούλου, Μαρία Παπαδημητρίου, Αμαλία Σιάτου και Τίνα Χανιάλακη. Το εκπαιδευτικό υλικό επιμελήθηκε η Μαρία Κρινή.

Σημαντική ήταν, τέλος, η συμβολή του Τμήματος Συντήρησης της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πόλης Αθηνών. Έπειτα από πρόταση του προϊσταμένου του Τμήματος κ. Στέλιου Δασκαλάκη, οι υπάλληλοι της ΕΦΑ Πόλης Αθηνών Γιώργος Νέζης και Μαρία

Παύλου πραγματοποιήσαν επιδείξεις των εργασιών συσκευασίας, που υλοποιούν στο Παλαιό Μουσείο της Ακρόπολης, και καθ' όλη τη διάρκεια των σεμιναρίων υποστήριξαν τις εργαστηριακές ασκήσεις.

Ο κύκλος διαλέξεων που είχε αρχικά σχεδιαστεί από την Επιτροπή για τη Συντήρηση με στόχο την εξοικείωση των συμμετεχόντων με θέματα προληπτικής συντήρησης, τελικά πήρε μορφή ημερίδας, η οποία συμπλήρωσε το επιμορφωτικό σεμινάριο. Η ημερίδα πραγματοποιήθηκε μεταξύ των δύο σεμιναρίων, στις 23 Μαΐου 2018, με θέμα «Αποθήκευση συλλογών: Οργάνωση, πρόληψη και προστασία». Παρουσιάστηκαν δώδεκα εισηγήσεις που αφορούσαν τις νεότερες εξελίξεις στην προληπτική συντήρηση, το πρόγραμμα RE-ORG του ICCROM που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού, καθώς και τις βελτιώσεις που έχουν επιτύχει μονάδες του Υπουργείου Πολιτισμού και άλλων πολιτιστικών φορέων (Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, Εθνική Πινακοθήκη) για την προστασία των συλλογών τους στους χώρους φύλαξης πολιτιστικών αγαθών. Η ημερίδα φιλοξενήθηκε στην αίθουσα εκδηλώσεων της Διεύθυνσης Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών του Υπουργείου Πολιτισμού. Η συμμετοχή ξεπέρασε κάθε προσδοκία, καθώς τις εργασίες παρακολούθησαν περισσότερα από 200 άτομα.

Το σεμινάριο και η ημερίδα εντάχθηκαν στις δράσεις του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018. Εκπληρώθηκε, έτσι, ένας από τους στόχους του Έτους που αφορά την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω της διαρκούς κατάρτισης των επαγγελματιών, της ανταλλαγής γνώσεων και εμπειριών και της ανάδειξης των βέλτιστων πρακτικών σ' αυτόν τον τομέα.

Ευρωπαϊκή Ημέρα Συντήρησης

Η τελευταία δράση της Επιτροπής για το 2018 ήταν η συμμετοχή στους εορτασμούς για την Ευρωπαϊκή Ημέρα Συντήρησης, η οποία διοργανώθηκε για πρώτη φορά στις 14 Οκτωβρίου με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας Οργανισμών Συντήρησης (ECCO), στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Η ιδέα να αφιερωθεί μία ημέρα στη συντήρηση προέκυψε από την ανάγκη των πολιτιστικών φορέων να γνωρίσουν στο ευρύ κοινό τη σημασία, την πολυπλοκότητα και την πολυδιάστατη φύση του επαγγέλματος του συντηρητή αρχαιοτήτων και έργων τέχνης.

Στην Ελλάδα, ο Σύλλογος Συντηρητών Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΣΣΑΕΤΤΕ), που εκπροσωπεί την Ελλάδα στην ECCO, προσκάλεσε το Ελληνικό Τμήμα του

ICOM και τη Διεύθυνση Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων (ΔΣΑΝΜ) του Υπουργείου Πολιτισμού για από κοινού οργάνωση και συντονισμό των δράσεων.

Οι τρεις φορείς απηύθυναν κοινή πρόσκληση στα κατά τόπους Τμήματα Συντήρησης των περιφερειακών Υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού, σε μουσεία, αρχαία, βιβλιοθήκες και άλλους φορείς. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούσαν να συμμετάσχουν πραγματοποιώντας ανοιχτές για το κοινό εκδηλώσεις, στις 14 Οκτωβρίου ή στο διάστημα 8-21 Οκτωβρίου 2018, υλοποιώντας δράσεις σχετικές με τη συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως οργανωμένες επισκέψεις σε εργαστήρια ή εργοτάξια, διαλέξεις, θεματικές ξεναγήσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά και ενήλικες, κ.ά.

Παρά το σύντομο χρονικό διάστημα που είχαν στη διάθεσή τους τα τμήματα και τα εργαστήρια συντήρησης ώστε να προετοιμάσουν εκδηλώσεις, πολύ μεγάλη ήταν η ανταπόκριση φορέων από ολόκληρη την Ελλάδα. Εξίσου μεγάλη και ενθαρρυντική ήταν η ανταπόκριση στις κατά τόπους δράσεις και η συμμετοχή του κόσμου, των επαγγελματιών και κυρίως των νέων και των παιδιών που συμμετείχαν στις δράσεις με ενθουσιασμό.

Οι διάφοροι φορείς και οι Υπηρεσίες προέβλεψαν την Ευρωπαϊκή Ημέρα Συντήρησης με δελτία τύπου και με δημοσίευση των δράσεών τους στον τύπο, δημιουργώντας παράλληλα «event» στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην προβολή και προώθηση των εκδηλώσεων αλλά και στην αυξημένη συμμετοχή του κόσμου.

Ο εορτασμός της Ευρωπαϊκής Ημέρας Συντήρησης είχε τεράστια απήχηση στις χώρες που συμμετείχαν και αποτέλεσε το έναυσμα για καθιέρωσή της σε ετήσια βάση. Αν και ο επίσημος απολογισμός των δράσεων δεν έχει ολοκληρωθεί, μπορούμε να πούμε ότι το ίδιο ισχύει και για την Ελλάδα, για το ελληνικό κοινό αλλά και για τους οργανισμούς που συμμετείχαν, οι οποίοι αγκάλιασαν τις εκδηλώσεις με ενδιαφέρον και ενθουσιασμό. Επόμενο ραντεβού, λοιπόν, τον Οκτώβριο του 2019 για να προβάλουμε και να γιορτάσουμε μαζί τη συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Μουσεία και Συλλογές – Σκέψεις και απόψεις

Τα μουσεία την εποχή της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΡΙΓΓΑΣ

Πώς προδιαγράφεται ο ρόλος των μουσείων την εποχή της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης; Πώς μπορούν τα μουσεία να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες και τα εργαλεία που προσφέρονται από την τεχνολογική καινοτομία, προκειμένου να ανταποκριθούν στις σύγχρονες προκλήσεις και να ενισχύσουν τη διείσδυσή τους στον κοινωνικό ιστό; Αυτά είναι μερικά μόνο από τα βασικά ερωτήματα που απασχολούν σήμερα το Πολιτιστικό

Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς (ΠΙΟΠ), στο πλαίσιο της λειτουργίας ενός δικτύου εννέα θεματικών μουσείων στην ελληνική περιφέρεια. Μουσεία που βρίσκονται, ως επί το πλείστον, μακριά από μεγάλα αστικά κέντρα και οφείλουν να αξιοποιούν όλα τα διαθέσιμα εργαλεία για να ανανεώνουν συνεχώς την παρουσία τους και να παραμένουν διαχρονικά και επίκαιρα, προς όφελος των επισκεπτών τους αλλά και των τοπικών κοινωνιών.

Σε μια εποχή όπου η δυσχερής οικονομική συγκυρία και η συνακόλουθη κρίση αξιών έχουν επιδράσει αρνητικά στη δυνατότητα πρόσβασης των πολιτών σε πολιτιστικά αγαθά και σε αντίστοιχες υπηρεσίες, ένα σύγχρονο δίκτυο μουσείων πρέπει να πρωτοστατεί στην αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων αφηγηματικών εργαλείων για την υποστήριξη της πρόσβασης ολόένα και ευρύτερων κοινωνικών ομάδων στις υπηρεσίες του. Σε αυτό το πλαίσιο, το ΠΙΟΠ αξιοποιεί όλα τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία για την υλοποίηση προγραμμάτων τα οποία στοχεύουν στη δημιουργία ψηφιακών εργαλείων, που πλαισιώνουν τις μόνιμες εκθέσεις των μουσείων του και διευρύνουν

Μουσείο Αργυροτεχνίας, Κάστρο Ιωαννίνων.

Μουσείο Μαρμαροτεχνίας στον Πύργο Τήνου.

Δείγμα από την εφαρμογή επαυξημένης πραγματικότητας του Pluggy σε τάμπλετ.

την εμπειρία των επισκεπτών τους.

Ήδη από το 2016 υλοποιείται το τριετές ερευνητικό πρόγραμμα «Pluggable Social Platform for Heritage Awareness and Participation (PLUGGY)», στο πλαίσιο της πρόσκλησης «Virtual Museums and Social Platform on Europe and Digital Heritage, Memory, Identity and Cultural Interaction» του ευρωπαϊκού προγράμματος χρηματοδότησης Horizon 2020. Το ΠΙΟΠ συμμετέχει στο πρόγραμμα ως μέλος κοινοπραξίας εννέα φορέων από την Ελλάδα και άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Σκοπός του PLUGGY είναι η προώθηση της τοπικής ιστορίας ως μέρους της εθνικής πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και η μεταξύ τους διασύνδεση, προσφέροντας στους χρήστες υπηρεσίες επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης σε θέματα πολιτισμού. Οι χρήστες θα μπορούν να μοιράζονται τις εμπειρίες και τη γνώση τους για τον πολιτισμό του τόπου τους, συνεισφέροντας ουσιαστικά

στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης. Με αυτόν τον τρόπο το PLUGGY δίνει τη δυνατότητα στους Ευρωπαίους πολίτες, ακόμα και στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες, να συμμετέχουν ενεργά σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την τοπική πολιτιστική κληρονομιά, διευκολύνοντας ταυτόχρονα την επαφή τους με το πολιτιστικό γίνεσθαι σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στο πλαίσιο της Δράσης Εθνικής Εμβέλειας ΕΡΕΥΝΩ-ΔΗΜΙΟΥΡΓΩ-ΚΑΙΝΟΤΟΜΩ του Ε.Π. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ (ΕΠΑνεΚ), το ΠΙΟΠ συμμετέχει σε κοινοπραξίες με στόχο την υλοποίηση δύο τριετών προγραμμάτων δημιουργίας ψηφιακών εργαλείων που θα αξιοποιηθούν στα μουσεία του δικτύου του:

- Το πρόγραμμα e-ΧΝΗΛΑΤΗΣ σχεδιάζει και αναπτύσσει σύστημα το οποίο αξιοποιεί καινοτόμες τεχνολογίες χωροχρονικής διασύνδεσης πολλαπλών χώρων και γεγονότων περιβαλλοντικού, πολιτιστικού και τουριστικού ενδιαφέροντος. Απώτερος στόχος είναι η παροχή στον τελικό χρήστη της δυνατότητας να οργανώνει και να υλοποιεί

Μουσείο Μαστίχας Χίου.

ολοκληρωμένες τουριστικές διαδρομές και περιηγήσεις. Στο πλαίσιο υλοποίησης του συστήματος, θα αναπτυχθούν σύνθετη διαδικτυακή πλατφόρμα και εφαρμογές για έξυπνες κινητές συσκευές (smartphones, tablets, smartglasses), ώστε ο τελικός χρήστης, ανεξάρτητα από το μέσο που θα έχει στη διάθεσή του, να διαχειρίζεται και να προσλαμβάνει με τον βέλτιστο τρόπο πληροφορίες για τη διαδρομή του. Η δοκιμαστική εφαρμογή της πλατφόρμας θα γίνει στον άξονα της Εγνατίας Οδού, τον οποίο ορίζουν «γεωγραφικά» δύο μουσεία του ΠΙΟΠ, το Μουσείο Μετάξης στο Σουφλί και το Μουσείο Αργυροτεχνίας στα Ιωάννινα.

- Το πρόγραμμα «Μουσείων Τόπος» επιδιώκει να αναδείξει οικισμούς και μουσεία του Αιγαίου, που χαρακτηρίζονται από εξαιρετική βιοτεχνική και βιομηχανική παράδοση

και αρχιτεκτονική κληρονομιά στη Λέσβο, τη Χίο και την Τήνο. Το έργο αποσκοπεί στη σύνδεση των μουσείων του ΠΙΟΠ με τους οικισμούς και τα νησιά, μέσω διαδραστικών συστημάτων παιχνιδιοποίησης που θα αξιοποιούν τεχνολογίες φορητών τηλεφώνων και ανίχνευσης κινήσεων χρηστών και θα εστιάζουν στην ανάδειξη αφενός της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και αφετέρου των άυλων παραδόσεων που σχετίζονται με τεχνικές και δεξιότητες (craftsmanship). Με το πέρας το έργου, τα μουσεία του ΠΙΟΠ στις περιοχές αυτές θα έχουν αναδειχθεί σε κύτταρα καινοτομίας, πλήρως ενταγμένα στον τόπο. Σημειώνεται ότι η πρόταση έχει την υποστήριξη των δήμων Λέσβου, Χίου και Τήνου.

Στο ίδιο πλαίσιο, το ΠΙΟΠ συμμετέχει για δεύτερη φορά στο HORIZON 2020, το μεγαλύτερο πρόγραμμα της Ε.Ε. για την έρευνα και την καινοτομία. Η πρόταση χρηματοδότησης για το έργο «MINGEI-Representation and Preservation of Heritage Crafts» υποβλήθηκε τον Μάρτιο του 2018 από κοινοπραξία εννέα εταιρών από έξι χώρες της Ε.Ε., στο πλαίσιο του

Μουσείο Μετάξης στο Σουφλί.

«Socioeconomic and Cultural Transformations in the Context of the Fourth Industrial Revolution». Στόχος του έργου είναι να καταγράψει και να αναδείξει, με νέες τεχνολογικές εφαρμογές, υλικά και άυλα στοιχεία που σχετίζονται με τη μαστιχοκαλλιέργεια, τη μεταξουργία και την υαλοουργία. Μέσω αυτού του έργου, το ΠΙΟΠ προβάλλει τη μαστιχοκαλλιέργεια και τη μεταξουργία, τεχνικές που διασώζονται και αναδεικνύονται αντίστοιχα στο Μουσείο Μαστίχας Χίου και στο Μουσείο Μετάξης στο Σουφλί. Συγχρόνως, το έργο βοηθά προς την κατεύθυνση της επίτευξης του Στόχου 11: Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες, στο πλαίσιο των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ. Το έργο θα έχει τριετή διάρκεια, με χρηματοδότηση 3,26 εκατομμύρια ευρώ για το σύνολο των συμμετεχόντων, η οποία καλύπτεται 100% από πόρους της Ε.Ε. Συντονιστής εταίρος του έργου είναι το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ) στην Κρήτη.

Βραβεύσεις Μουσείων

Ετήσια συνάντηση και απονομή βραβείων της European Museum Academy

ΕΛΙΑ ΒΛΑΧΟΥ

Η ετήσια συνάντηση της European Museum Academy (EMA) φιλοξενήθηκε φέτος στο μουσείο Den Gamle By («η Παλιά Πόλη»), στο Aarhus (Δανία), ένα γοητευτικό «ανοιχτό» μουσείο, το οποίο είχε κερδίσει το βραβείο Luigi Micheletti το 2016, στη

Το ανοιχτό Μουσείο Den Gamle By φιλοξένησε την ετήσια συνάντηση EMA 2018.

συνάντηση που είχε διοργανωθεί στο Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας Λέσβου από το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς. Τα φετινά βραβεία απονεμήθηκαν στο Μουσείο Charlin's World (βραβείο Micheletti) και στο Staatliches Museum für Archäologie Chemnitz (βραβείο DASA).

Το Charlin's World–Grévin (Coursier-sur-Vevey, Ελβετία) παρουσιάζει με ιδιαίτερα αφηγηματικό τρόπο τη ζωή του Τσάπλιν, συνδέοντάς την με πολλαπλές πτυχές της ιστορίας του 20ού αιώνα.

Το Κρατικό Μουσείο Αρχαιολογίας Chemnitz (SMAC) (Γερμανία) στεγάζεται στο ιστορικό πολυκατάστημα της εταιρείας Schocken, που είχε απαλλοτριωθεί από τους Ναζί και μετά τον Πόλεμο ήταν μέρος της αλυσίδας Kaufhof μέχρι το 2001. Το Μουσείο παρουσιάζει την αρχαιολογία της Σαξονίας, επικεντρώνοντας στις αλλαγές και μετεξελίξεις του τοπίου σε μια περίοδο 300.000 ετών, μέσω της αλληλεπίδρασης ανθρώπου,

Αποψη της μόνιμης έκθεσης του Μουσείου SMAC.

περιβάλλοντος και κλίματος, από το φυσικό στο αγροτικό και τελικά στο σύγχρονο πολιτιστικό τοπίο. Η έκθεση σχεδιάστηκε από το Atelier Brückner και αποτελεί μια νέα μουσειογραφική πρόταση στον χώρο των αρχαιολογικών μουσείων.

Στο πλαίσιο της συνάντησης, απονεμήθηκαν επίσης τα βραβεία Heritage in Motion (HiM) (πολυμεσικές εφαρμογές στον χώρο του πολιτισμού). Το βραβείο για την καλύτερη εφαρμογή δόθηκε στη M&A Digital «Η Ρωμαϊκή Κληρονομιά: PO.RO.S – Museu Portugal Romano em Sicó», έναν πρωτοποριακό συν-

Αποψη της μόνιμης έκθεσης του Μουσείου SMAC.

δυσασμό αρχαιολογικών αντικειμένων και νέων τεχνολογιών. Η Next.space βραβεύτηκε στην κατηγορία «Εφαρμογές για φορητές συσκευές» για το Εικονικό Μουσείο Καλών Τεχνών (Κρατικό Μουσείο Καλών Τεχνών, Ρωσία), για τη χρήση ψηφιακών εργαλείων που ανοίγουν νέες προοπτικές στον τομέα της μουσειολογίας/μουσειογραφίας. Τέλος οι Romera Diseño y Infografía βραβεύτηκαν για το project «Αυτή η πόλη με κρατά ασφαλή», ένα εντυπωσιακότατο videomapping στην πρόσοψη του Ερμιτάζ (Αγία Πετρούπολη, Ρωσία).

Τις εργασίες της συνάντησης παρακολούθησε η Έλια Βλάχου, μέλος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM, εμπειρογνώμων της EMA και μέλος της διεθνούς κριτικής επιτροπής για τα βραβεία HiM.

Βραβείο Ζίνα για το Μουσείο Μετανάστευσης (Πολωνία) και το Μνημείο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς Kizhi (Ρωσία)

ΕΛΙΑ ΒΛΑΧΟΥ

Ένα μουσείο, που αντιλαμβάνεται πλήρως και αναλαμβάνει δραστήρια τον κοινωνικό του ρόλο, και ένα εντυπωσιακό μνημειακό σύνολο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς είναι οι φετινοί νικητές των βραβείων Ζίνα που απονέμονται από το Φόρουμ Σλαβικών Πολιτισμών (FSC) στα καλύτερα μουσεία και μνημεία του σλαβικού κόσμου.

Το Μουσείο Μετανάστευσης στη Gdynia (Πολωνία) στεγάζεται συμβολικά σε μια προβλήτα, από όπου έφευγαν κύματα μεταναστών καθ' όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Τόπος μνήμης,

Kizhi Pogost: η Εκκλησία της Μεταμόρφωσης.

Απονομή των βραβείων Ζίνα 2018.

ο οποίος συνδέει το μουσείο με την κοινωνία μέσα από καινοτόμα προγράμματα, συναντήσεις και εκδηλώσεις, σε μια ουσιαστική προσπάθεια συλλογής ιστοριών μεταναστών από όλο τον κόσμο.

Το Kizhi Pogost βρίσκεται σε ένα νησάκι στη λίμνη Ονέγκα, στη βόρεια Ρωσία. Πρόκειται για ένα εντυπωσιακό μνημειακό σύνολο ξύλινων κτισμάτων, μεταξύ των οποίων η εκκλησία της Μεταμόρφωσης με 22 τρούλους. Αναπτύσσεται μέσα σε ένα μοναδικό περιβάλλον δημιουργώντας ένα ιδιαίτερο πολιτιστικό τοπίο. Το Kizhi είναι μια υποδειγματική περίπτωση αξιοποίησης ενός χώρου παγκόσμιας κληρονομιάς σε όλα τα επίπεδα: επιστημονική έρευνα, πρωτοπορία στις εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης, άριστη χρήση πόρων, ενεργός εμπλοκή της τοπικής κοινότητας, στο πλαίσιο της διαδραστικής ερμηνείας του συνόλου.

Εκτός από τα κύρια βραβεία, ειδικοί έπαινοι δόθηκαν στο Αρχαιολογικό Πάρκο Viminacium (Kostolac, Σερβία) για την Ηγεσία, στο Περιφερειακό Μουσείο Ιστορίας (Shumen, Βουλγαρία) για την Επικοινωνία με τους επισκέπτες, στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (Zagreb, Κροατία) για τη Δημιουργικότητα, στο Lidice Memorial (Lidice, Δημοκρατία της Τσεχίας) για την

Αφηγηματικότητα και στο Κέντρο για την κτηριακή κληρονομιά (Plasy, Δημοκρατία της Τσεχίας) για την Καλή Χρήση των πόρων.

Τη συνάντηση, που συνδιοργανώθηκε στην Πράγα από το FSC, το Εθνικό Τεχνικό Μουσείο και το Υπουργείο Πολιτισμού της Τσεχίας, παρακολούθησε η Έλια Βλάχου, μέλος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM και της κριτικής επιτροπής για τα βραβεία, η οποία είχε επισκεφτεί το Kizhi Pogost.

«Ο σκοπός του Βραβείου Ζίνα», όπως δήλωσε η διευθύντρια του Forum Slavic Cultures, dr Andreja Rihter, «είναι να αυξήσει την αναγνωρισιμότητα των σλαβικών μουσείων και να ενισχύσει την επιρροή τους σε τοπικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο με τη μορφή κοινωνικής ευθύνης».

Βράβευση του Διαχρονικού Μουσείου Λάρισας στον ευρωπαϊκό διαγωνισμό Museums in Short

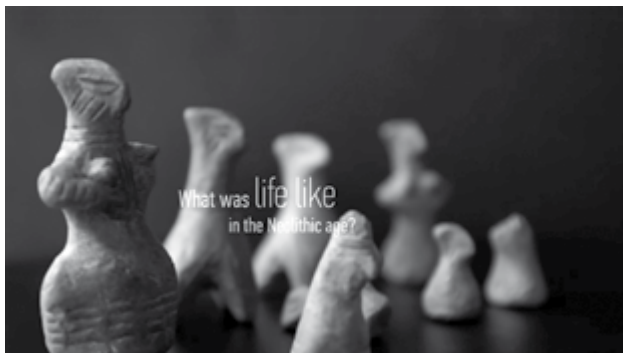
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΣΔΡΟΛΙΑ

Το Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας εγκαινιάστηκε το 2015 και υπάγεται στην αρμοδιότητα της Εφορείας Αρχαιοτήτων Λάρισας. Το 2018 συμμετείχε για δεύτερη φορά στον διαγωνισμό

Museums in Short, στον οποίον υποβάλλονται σύντομα βίντεο μουσείων. Στον διαγωνισμό αυτό έλαβαν μέρος 49 ευρωπαϊκά μουσεία από 20 χώρες, ενώ στην τελική φάση επιλέχθηκαν 12 μουσεία. Υπήρχαν 3 κατηγορίες βραβείων: η κατηγορία της προώθησης, η κατηγορία που αφορούσε στα εκθέματα και η τρίτη για το storytelling. Το Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας έλαβε το πρώτο βραβείο στην κατηγορία της προώθησης για το βίντεο «Tracing the Footsteps of Human Society», της εταιρείας Macine. Η κρίση γίνεται από διεθνή ομάδα επαγγελματιών τόσο από τον χώρο των μουσείων όσο και από τα μέσα επικοινωνίας και του βίντεο.

Το έργο αυτό δημιουργήθηκε για να προβάλει την κεντρική ιδέα του Μουσείου, που είναι ότι το παρελθόν είναι πιο οικείο από ό,τι φαίνεται. Αυτό επιτυγχάνεται με την παρουσίαση των κύριων εννοιών, που περιλαμβάνουν ποικιλία εκθεμάτων από τα προϊστορικά μέχρι τα νεότερα χρόνια, με έναν καινούργιο και φρέσκο τρόπο. Αντί να μιλάει απευθείας για αυτά, απευθύνεται στον θεατή με ερωτήσεις, που τον προκαλούν να ξανασκεφθεί την πρώτη του εντύπωση για τα εκθέματα και να αναρωτηθεί για ποιον λόγο έχουν σημασία για τον ίδιο. Όταν, για παράδειγμα, εμφανίζεται η ερώτηση «γιατί θα μπορούσε να μιλάει μια παρέα γυναικών της νεολιθικής περιόδου», καθώς παρουσιάζεται μια ομάδα καθιστών ειδωλίων αντιμέτωπων το ένα με το άλλο, θα μπορούσε να αναρωτηθεί κανείς αν είναι πραγματικά τόσο μακρινά από την εποχή του. Αυτό συνεχίζεται και στις έντεκα ενότητες του Μουσείου, κάθε φορά με άλλο αντικείμενο, με συνέπεια να θίγονται όλα τα σημαντικά ζητή-

ματα για 8.000 χρόνια ιστορίας.

Επιπλέον, το βίντεο συνδυάζει τις κύριες ιστορικές περιόδους με τα πιο ωραία ιστορικά τοπία της Θεσσαλίας, με τρόπο ώστε να μην περιορίζεται στις αρχαιότητες του Διαχρονικού Μουσείου, αλλά να επεκτείνεται στο παρελθόν όλης της ευρύτερης περιοχής, αντίληψη στενά συνδεδεμένη με τη μουσειολογική του προσέγγιση. Η παρουσίαση είναι ακριβής και γρήγορη, ώστε κρατεί αμείωτο το ενδιαφέρον του θεατή έως το τέλος.

Διάρκεια του βίντεο: 2.35 λεπτά

Σκηνοθεσία-Animation: Γιώτης Βράντζας

Σενάριο-Διεύθυνση παραγωγής: Κατερίνα Μπόλματη

Κινηματογράφηση: Γ. Καράμπελας, Β. Νεοφώτιστος

Μοντάζ: Γ. Καράμπελας

Εναέριες λήψεις: Δ. Σταμπολής

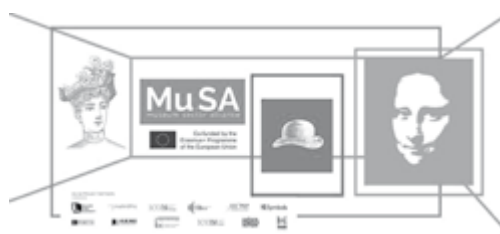
Μουσική: Kai Enge

Ευρωπαϊκά και άλλα προγράμματα

Mu.SA-Museum Sector Alliance Ένα καινοτόμο πρόγραμμα επιμόρφωσης για τους επαγγελματίες των μουσείων

ARTEMIS ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΥ

Συνεχίστηκαν για δεύτερη χρονιά οι δράσεις του διακρατικού έργου Mu.SA-Museum Sector Alliance (2016-2019) που χρηματοδοτείται, με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μέσω του Προγράμματος Erasmus+/Sector Skills Alliances. Το έργο συντονίζεται από την ερευνητική ομάδα DAISy του Ελληνικού Ανοιχτού Πανεπιστημίου και υλοποιείται με την ενεργό συμμετοχή δέκα εκπαιδευτικών και πολιτιστικών φορέων από το Βέλγιο, την Ελλάδα, την Ιταλία και την Πορτογαλία, μεταξύ των οποίων είναι και το Ελληνικό Τμήμα του ICOM.

Στόχος του Mu.SA είναι να προσφέρει στους επαγγελματίες των μουσείων ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα επιμόρφωσης για την ανάπτυξη μιας σειράς δεξιοτήτων που θα τους βοηθήσουν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις απαιτήσεις της ψηφιακής εποχής.

Στην πρώτη φάση του έργου, καταγράφηκαν σε Ελλάδα, Ιταλία και Πορτογαλία οι ανάγκες των επαγγελματιών των μουσείων για ψηφιακές και άλλες «μεταβιβάσιμες» δεξιότητες, όπως είναι, για παράδειγμα, η αναλυτική και συνθετική ικανότητα, η κριτική σκέψη, οι δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας, και άλλες που θεωρούνται ιδιαίτερος χρήσιμες σε ποικίλες εργασίες και καθήκοντα. Τα αποτελέσματα αυτής της διακρατικής έρευνας περιέχονται στη δημοσίευση με τίτλο «Museum Professionals in the Digital Era. Agents of Change and Innovation», που είναι διαθέσιμη στον ιστότοπο του Mu.SA (www.project-musa.eu/el/results/publications/).

Στη συνέχεια, περιγράφηκαν και αναλύθηκαν τέσσερις αναδυόμενοι επαγγελματικοί ρόλοι στο μουσειακό περιβάλλον, οι οποίοι

Οι εκπρόσωποι των φορέων που συμμετέχουν στο Mu.SA, κατά τη συνάντηση του έργου στο Πόρτο (16-17/4/2018).

©Mu.SA

Ενημερωτική ημερίδα για το έργο Mu.SA «Μουσεία, εκπαίδευση και κατάρτιση στην ψηφιακή εποχή» που συνδιοργανώθηκε από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και το ICOM (12/6/2018). Χαιρετισμός από την Πρόεδρο του Ελληνικού Τμήματος του ICOM κ. Τέτη Χατζηνικολάου.

απαιτούν υψηλού επιπέδου ψηφιακή εγγραμματοσύνη. Πρόκειται για τους εξής: Υπεύθυνος Ψηφιακής Στρατηγικής (Digital Strategy Manager), Επιμελητής Ψηφιακών Συλλογών (Digital Collections Curator), Υπεύθυνος Ανάπτυξης Διαδραστικής Ψηφιακής Εμπειρίας (Digital Interactive Experience Developer) και Υπεύθυνος Διαδικτυακής Κοινότητας (Online Community Manager).

Με βάση τα συμπεράσματα από την πρώτη φάση του έργου, αναπτύχθηκε ένα σπονδυλωτό πρόγραμμα επιμόρφωσης για τους επαγγελματίες των μουσείων. Το πρόγραμμα παρέχεται δωρεάν και, έως τη λήξη του Mu.SA τον Οκτώβριο του 2019, περιλαμβάνει τα ακόλουθα στάδια:

1. Μαζικά ανοιχτά διαδικτυακά μαθήματα (Massive Online Open Courses- MOOC),
2. πρόγραμμα επαγγελματικής εξειδίκευσης, και
3. πρακτική άσκηση σε μουσείο.

Το επιμορφωτικό πρόγραμμα MOOC, με τίτλο «Βασικές ψηφιακές δεξιότητες για τους επαγγελματίες των μουσείων», που ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 2018, προσέλκυσε σε ευρωπαϊκό επίπεδο το ενδιαφέρον άνω των 4.000 επαγγελματιών μουσείων, καθώς και ανθρώπων που επιθυμούν να εργασθούν σε μουσείο. Με αφετηρία τη μεθοδολογική αρχή ότι ο επιμορφούμενος βρίσκεται

στο επίκεντρο της μαθησιακής διαδικασίας, προσφέρεται ένα ευέλικτο πρόγραμμα διαδικτυακών μαθημάτων διάρκειας οκτώ εβδομάδων. Η έμφαση δίνεται στα μαθησιακά αποτελέσματα (learning outcomes), δηλαδή στο ποιες γνώσεις και δεξιότητες θα αποκτήσει, τί θα κατανοήσει και θα μπορέσει να εφαρμόσει ο επιμορφούμενος αν ολοκληρώσει επιτυχώς το πρόγραμμα. Εξειδικευμένοι εκπαιδευτές υποστηρίζουν την παρακολούθηση των διαδικτυακών μαθημάτων, ενθαρρύνοντας την ενεργό συμμετοχή και την αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων.

Σε αυτό το πλαίσιο, με την ολοκλήρωση του προγράμματος MOOC, οι επιμορφούμενοι αναμένεται να αναπτύξουν τις απα-

Ενημερωτική ημερίδα για το έργο Mu.SA (12/6/2018). Ομιλία του επιστημονικού υπεύθυνου και συντονιστή του Mu.SA, καθηγητή του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου κ. Αχιλλέα Καμέα.

ραίτητες δεξιότητες που θα τους επιτρέπουν μεταξύ άλλων:

- Να αναζητούν, να εντοπίζουν, να διαχειρίζονται, να αναπτύσσουν και να αξιολογούν ψηφιακό πολιτιστικό περιεχόμενο.
- Να συνεργάζονται χρησιμοποιώντας τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας.
- Να αναγνωρίζουν και να προβλέπουν νέες τεχνολογικές τάσεις που αφορούν στη μουσειακή εργασία.
- Να καταρτίζουν την ψηφιακή στρατηγική ενός μουσείου, καθώς και το σχέδιο δράσης για την εφαρμογή της.
- Να γνωρίσουν τον κώδικα δεοντολογικής συμπεριφοράς στο διαδίκτυο (netiquette), καθώς και τρόπους προστασίας των προσωπικών δεδομένων.
- Να καλλιεργήσουν δεξιότητες ηγεσίας, επικοινωνίας, διαχείρισης χρόνου, διαχείρισης αλλαγών, δημιουργικής σκέψης, ομαδικής εργασίας και συνεργασίας.

Σε όσους ολοκληρώσουν με επιτυχία τουλάχιστον το 80% των βαθμολογούμενων εργασιών του MOOC, δίνεται η δυνατότητα να δηλώσουν συμμετοχή στα επόμενα στάδια του επιμορφωτικού προγράμματος του Mu.SA. Εκείνοι που θα επιλεγούν,

θα παρακολουθήσουν εξάμηνο πρόγραμμα για την απόκτηση εξειδικευμένων θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων σχετικών με τους παραπάνω νέους επαγγελματικούς ρόλους στα μουσεία της ψηφιακής εποχής.

Αν και στη μέση της διαδρομής του, το έργο Mu.SA έχει ήδη συμπεριληφθεί στον Πυλώνα για την Καινοτομία του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018 ως μια από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες που υλοποιούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των ανθρώπων των μουσείων.

Πολιτείες μνήμης: Σχεδιάζοντας εκπαιδευτικές δράσεις για την Πολιτιστική Διαδρομή των Ευρωπαϊκών Κοιμητηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΚΑΤΣΕΛΑΚΗ

Το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και Επικοινωνίας της Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, με την τριαντάχρονη και πλέον δράση του, έχει συνδεθεί άρρηκτα με την ιστορία της μουσειοπαιδαγωγικής της Ελλάδας.

Εκπαιδευτικοί φάκελοι, εκπαιδευτικές εκθέσεις, επιμορφωτικά σεμινάρια, σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, επικοινωνιακές καμπάνιες προβολής μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, οργάνωση πανελλήνιων εκστρατειών είναι κάποιες μόνο από τις δραστηριότητες του Τμήματος τα τελευταία χρόνια.

Σε αυτό το πλαίσιο, η πρόσκληση συνεργασίας που μας απήλυθε το Τμήμα Διεθνών Σχέσεων της Διεύθυνσης Διεθνών Σχέσεων και Ευρωπαϊκής Ένωσης του Υπουργείου, για την προβολή της πολιτιστικής διαδρομής των ευρωπαϊκών κοιμητηρίων στην Ελλάδα, η οποία επιχειρεί να προβάλλει στο ευρύ κοινό τη μνημειακή ταφική τέχνη ως πολιτιστικό αγαθό παγκόσμιας σημασίας και εμβέλειας, ήταν μια μεγάλη πρόκληση. Η Πολιτιστική Διαδρομή των Ευρωπαϊκών Κοιμητηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης (Association of Significant Cemeteries in Europe), μία από τις 33 πιστοποιημένες πολιτιστικές ευρωπαϊκές διαδρομές, επιχειρεί να προβάλλει στο ευρύ κοινό την υλική αλλά και την άυλη κληρονομιά των κοιμητηρίων ως πολιτιστικό αγαθό. Στη χώρα μας πρώτο σταθμό αυτής της διαδρομής αποτέλεσε εύλογα το εμβληματικό, λόγω της ιστορίας αλλά και του αισθητικού του πλούτου, Α΄ Κοιμητήριο Αθηνών. Σύντομα ακολούθησαν και

άλλα, σε όλη την επικράτεια, και συγκεκριμένα τα Κοιμητήρια Σκιαθού, Κηφισιάς, Αργοστολίου, Ι.Ν. Μεταμορφώσεως Σωτήρος στην Τρίπολη, Ερμούπολης, και αυτά των Αγίων Πάντων Νότιας Κυνουρίας και Ταξιαρχών Βόλου. Παράλληλα, είναι σε εξέλιξη η ένταξη πολλών άλλων, όπως τα Κοιμητήρια Άνδρου, Χαλκίδας, Χανίων, Χίου, Ιωαννίνων, Λέσβου, Ναυπλίου, Πειραιά, Σύμης, Ευαγγελιστρίας Θεσσαλονίκης και Τήνου.

Στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας και με αφορμή την ετήσια Συνάντηση της ASCE στο Innsbruck τον Σεπτέμβριο του 2018, τα δύο Τμήματα ολοκλήρωσαν πρόσφατα την έκδοση του προωθητικού-ενημερωτικού εντύπου «Discovering the European Cemeteries: Route of the Council of Europe in Greece». Το φυλλάδιο επιχειρεί μια πρώτη γνωριμία του κοινού με τους στόχους αυτής της σημαντικής ευρωπαϊκής διαδρομής αλλά και με τα σχετικά ενταγμένα μνημεία στον ελλαδικό χώρο.

Παράλληλα, είναι σε εξέλιξη ο σχεδιασμός εκπαιδευτικού υλικού για τα κοιμητήρια, ο οποίος ευελπιστούμε ότι θα αποτελέσει υπόδειγμα καλής πρακτικής. Πράγματι τα νεκροταφεία, ανεξαρτήτως εποχής, αποτελούν ειδικά για τους αρχαιολόγους μια πολύτιμη, ενίοτε μοναδική, πηγή τεκμηρίων υλικού πολιτισμού, που μας παρέχει πλήθος έμμεσων ή άμεσων μαρτυριών για την εκάστοτε εποχή και κοινωνία.

Είναι γεγονός ότι τα κοιμητήρια, ως χώρος ενταφιασμού των αγαπημένων προγόνων μας, συνιστούν ένα θέμα με δύσκολη προσέγγιση. Εκτός από το αίσθημα της απώλειας, ο θάνατος και ο φόβος του ανθρώπου γι' αυτόν, ο φόβος για το τέλος ουσιαστικά της επίγειας παρουσίας του, φόβος κοινός για όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως χρώματος, ηλικίας, μόρφωσης, κοινωνικής ή οικονομικής θέσης, είναι αυτός που προκαλεί έντονη φόρτιση. Πράγματι, σύμφωνα και με τον Αναξαγόρα, η κάθοδος στον Άδη είναι η ίδια από όλα τα μέρη.

Πέρα όμως από τις θρησκευτικές αντιλήψεις περί θανάτου, διαχρονικά και σε όλους τους πολιτισμούς και τις κοινωνίες, η ταφή του νεκρού και η ανάπτυξη σχετικών τελετουργιών προς τιμήν του αποτελούν κοινή πρακτική και μάλιστα εκπορευόμενη από τους θείους νόμους.

Αν ωστόσο προσεγγίσουμε τα κοιμητήρια απαλλαγμένοι από προσωπικό συναίσθημα, διαπιστώνουμε ότι πρόκειται για χώρους που συνυπάρχουν παράλληλα με τους οικισμούς με τους οποίους συνδέονται, πρόκειται για πόλεις έξω ή δίπλα από τις πόλεις, καμωμένες από ανθρώπους για ανθρώπους, που ακολουθούν τις τρέχουσες ή τοπικές κάθε φορά αρχές, ιδέες και αντιλήψεις. Πρόκειται δηλαδή για πολιτείες μνήμης. Εξάλλου, και η ίδια η λέξη μνήμη, παράγωγο της οποίας είναι και το μνημείο, που σήμερα έχει πλέον εξελιχθεί σε μια πολυσήμαντη έννοια, είναι αυτό που προκαλεί την ανάμνηση ενός προσώπου.

Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2018

**Επαυξημένες τοιχογραφίες χ
μουσειακά εκθέματα:**

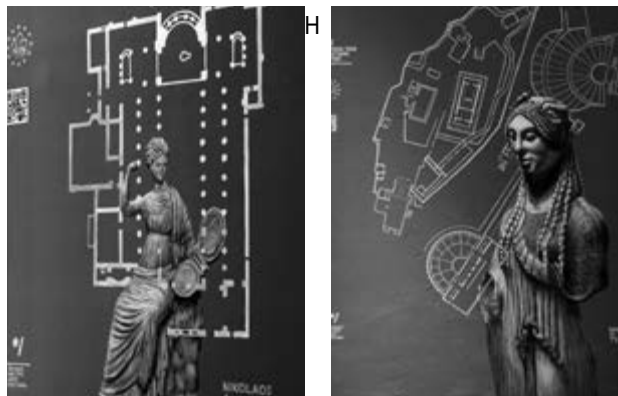
**Όταν η πολιτιστική
κληρονομιά συναντά
τη δημόσια τέχνη και
την ψηφιακή τεχνολογία
στο αστικό περιβάλλον**

**Με αφορμή έναν παλιό και έναν
επετειακό ευρωπαϊκό εορτασμό**

ΣΟΦΙΑ ΑΗΔΟΝΗ

Οι Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΕΗΠΚ) αποτελούν μια από τις παλαιότερες και δημοφιλέστερες ευρωπαϊκές δράσεις πολιτιστικού περιεχομένου. Τόσο οι στόχοι όσο και το χαρακτηριστικό στίγμα τους είναι απόλυτα εναρμονισμένα με τα αντίστοιχα του επετειακού εορτασμού του Ευρωπαϊκού Έτους Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΕΕΠΚ) 2018. Αυτοί πραγματοποιούνται στην ενίσχυση της συνείδησης της ευρωπαϊκής ταυτότητας και του ανήκουν σε έναν κοινό ευρωπαϊκό χώρο, που μοιράζεται την ίδια ιστορία και μια κοινή πολιτιστική κληρονομιά.

Το πλαίσιο που δημιουργούν οι δύο θεσμοί και η μαζική απήχρησή τους, πέραν της ευαισθητοποίησης για την προστασία και προβολή των υλικών και άυλων πολιτιστικών αγαθών, δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για νέου τύπου και πιο ειδικού στόχου δράσεις. Έτσι, με αφετηρία το θέμα των ΕΗΠΚ 2017-2018 ΠΟΛ(Ε)ΙΣ, την προτεραιότητα στον άξονα Πόλεις και Πολιτιστική Κληρονομιά της UN 2030 Agenda για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και, κυρίως, το σύνθημα του 2018 ΕΕΠΚ «Η κληρονομιά μας: Όταν το παρελθόν συναντά το μέλλον», το Τμήμα Αρχαιολογικών Μουσείων και Συλλογών της Διεύθυνσης Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων σχεδίασε και υλοποίησε μια δράση επιδιώκοντας να ανιχνεύσει τη σχέση πολιτιστικής κληρονομιάς, αστικού χώρου και δημόσιας τέχνης. Και σε ένα δεύτερο επίπεδο αναζήτησε τη δυνατότητα της πρώτης να λειτουργήσει ως πηγή έμπνευσης σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας και καινοτομίας.

Η ιδέα δεν ήταν εντελώς καινούργια. Πριν από δύο χρόνια, στο πλαίσιο της σπονδυλωτής δράσης με τίτλο «ΔΙΩΓΜΟΙ: Παλιές και νέες ιστορίες», που διοργάνωσε η Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Νεότερης Πολιτιστικής Κληρονομιάς για τις ΕΗΠΚ 2016, δημιουργήθηκε στον εξωτερικό τοίχο του αρχαιολογικού χώρου του Κεραμεικού μια μεγάλων διαστάσεων δημόσια τοιχογραφία. Κεντρικό της θέμα αποτέλεσε ο μνημειώδης ταύρος από τον περίβολο του Διονυσίου του Κωλυπτεύς, που εκτίθεται στο μουσείο του αρχαιολογικού χώρου. Ακόμη παλιότερα, το 2003, και πάλι στο πλαίσιο των ΕΗΠΚ, πραγματοποιήθηκε μια μόνιμη εικαστική παρέμβαση κατά μήκος των εξωτερικών τοίχων του περιβάλλοντος του εργοστασίου της ΕΛΑΪΣ στην οδό Πειραιώς, με θέμα την ιστορία της σχέσης της ελιάς με τον άνθρωπο.

Εφέτος, αυτή η συνομιλία της πολιτιστικής κληρονομιάς με τη σύγχρονη τέχνη πραγματοποιήθηκε μέσα από μια σειρά μόνιμων και διαδραστικών εικαστικών παρεμβάσεων σε τοίχους κτηρίων τριών πόλεων: της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης και των Ιωαννίνων. Επιλεγμένα σημεία των πόλεων, στο ιστορικό και εμπορικό τους κέντρο, πρόσφεραν τη δημόσια επιφάνειά τους για τη δημιουργία ενός σπονδυλωτού πολύπτυχου. Έξι τοιχογραφίες --δύο έργα σε κάθε πόλη-- δημιουργήθηκαν με στόχο να αποτυπωθεί, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μια πτυχή της συνομιλίας της πολιτιστικής κληρονομιάς με το σύγχρονο αστικό περιβάλλον.

Η επιλογή των τοίχων/επιφανειών των έργων σκοπίμως περιορίστηκε σε ιδιωτικά κτήρια και αποκλείστηκαν αυτά δημοσίων φορέων, αφού ο κοινός δημόσιος χαρακτήρας με το Υπουργείο θα διαφοροποιούσε πλήρως το στίγμα της δράσης. Η παραχώρηση του τοίχου/ιδιοκτησίας των πολιτών/ιδιωτών για τη δημιουργία των τοιχογραφιών από τον δημόσιο φορέα έχει πολλαπλή σημασία. Από τη μια δηλώνει τη συνειδητή παραχώρηση μέρους της ιδιοκτησίας τους σε μια δράση δημόσιου χαρακτήρα που οργανώνεται από έναν δημόσιο φορέα και επικοινωνεί ένα συ-

γκεκριμένο μήνυμα, το οποίο εκ των πραγμάτων υιοθετεί. Από την άλλη, σημαίνει τη συνειδητή συμμετοχή σε ένα ευρύτερο δίκτυο, τοπικό, εθνικό και, στην προκειμένη περίπτωση, και ευρωπαϊκό. Ακόμη περισσότερο, όμως, δηλώνει την αποδοχή και τη διάθεση εξοικείωσης με τη δημόσια τέχνη, που στην προκειμένη περίπτωση εμπνέεται από ένα οικείο θέμα, την πολιτιστική του κληρονομιά.

Η ταυτότητα της δράσης με τον πιλοτικό χαρακτήρα είχε οριστεί εξαρχής: επρόκειτο για μια εικαστική, αποσπασματική αφήγηση αστικής ιστορίας. Σε αυτήν εμφανίζονται στιγμιότυπα της σχέσης της πολιτιστικής κληρονομιάς με τη σύγχρονη πόλη και τη σύγχρονη ζωή. Γι' αυτή την πρώτη απόπειρα επιλέχθηκε ένας νεαρός καλλιτέχνης, ο Νικόλαος Α. Τσουνάκας, έχοντας μεταπηδήσει από το «παράνομο» γκράφιτι στην προσφάτως και ευρέως «αποδεκτή» δημόσια επιτοίχια τέχνη. Πηγή έμπνευσης για τα έργα αποτέλεσαν οι μόνιμες συλλογές των αρχαιολογικών μουσείων των τριών πόλεων. Οι έξι τοιχογραφίες, φυσικά απομακρυσμένες μεταξύ τους, απέκτησαν αφηγηματική και εννοιολογική συνάφεια αφενός μέσα από ένα κοινό θεματικό και υφολογικό στίγμα, αφετέρου με τη χρήση των νέων τεχνολογιών.

Τα μουσεία, στην προκειμένη περίπτωση, λειτούργησαν ως σημεία αναφοράς μιας αστικής ζωής με ποικίλες διαστάσεις. Ο κοινώς αποδεκτός ρόλος τους για την προστασία, προβολή και ερμηνεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, που επιτελείται εντός των αιθουσών τους, επιχειρεί, με τις τοιχογραφίες, μια έξοδο στην πόλη και την καθημερινότητά της. Έχει ενδιαφέρον να παρατηρήσει κανείς, σε βάθος χρόνου, τι κοινά έχει, αλλά και πώς διαφοροποιείται αυτή η σχέση αστικού τοπίου, μουσείου και πολιτιστικής κληρονομιάς από πόλη σε πόλη. Οι τοιχογραφίες αποτελούν ένα πολύ σαφές ερέθισμα για αναμόχλευση και σκέψη πάνω σε αυτό το ζήτημα.

Από την άλλη μεριά, ήταν οι νέες τεχνολογίες επαυξημένης πραγματικότητας (augmented reality) που επιστρατεύθηκαν για να προσθέσουν πληροφορίες – κινούμενες (animated) ψηφιακές εικόνες στα έργα. Έτσι, οι στατικές δισδιάστατες τοιχογραφίες

μεταμορφώθηκαν, μέσω QR code, σε κινούμενη εικόνα η οποία ενσωματώνει το σύνολο των τοιχογραφιών, δημιουργώντας τελικά ένα ψηφιακό κινούμενο πολύπτυχο. Είναι φανερό, λοιπόν, οι δυνατότητες που προσφέρουν οι καινοτόμες τεχνολογίες στον ευρύτερο μουσειακό χώρο, όχι μόνο ως ερμηνευτικά μέσα, αλλά τόσο στην παραγωγή και προώθηση νέων ιδεών και νέων πολιτιστικών αγαθών όσο και στη δημιουργία ενός νέου κοινού.

Συνοψίζοντας, η εικαστική παρέμβαση-δράση σχεδιάστηκε και φιλοδοξεί να λειτουργήσει με βάση την παραδοχή πως η πολιτιστική κληρονομιά είναι κτήμα όλων, με τον τρόπο που και η δημόσια τέχνη απευθύνεται σε όλους. Με όρους όχι διδακτικούς ή μνημειακούς, αλλά αφυπνιστικούς και εν τέλει απελευθερωτικούς.

Οι τοιχογραφίες βρίσκονται:

Αθήνα: Πραξιτέλους 22 (δίπτυχο)

Θεσσαλονίκη: Νικηφόρου Φωκά 2 / Αγ. Δημητρίου 138

Ιωάννινα: Κουντουριώτου 56 / Πλ. Μαβίλη 1

Υλοποίηση: Athens Digital Arts Festival (ADAF)

Για την εφαρμογή AR, μπορεί κάποιος να κατεβάσει δωρεάν την εφαρμογή ADAF AR από το Google Play ή το AppStore και να σκανάρει τις τοιχογραφίες με το smartphone ή το tablet (ένα ευδιάκριτο QR-code βρίσκεται στον ζωγραφικό χώρο της τοιχογραφίας).

Προγράμματα Ψηφιοποίησης

Εμπλουτισμός των Ψηφιακών Συλλογών των Κινητών Μνημείων του ΥΠΠΟΑ και Ανάπτυξη Πληροφοριακού Συστήματος του Εθνικού Αρχείου Μνημείων

ΕΥΓΕΝΙΑ ΓΕΡΟΥΣΗ
ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΠΑΤΡΩΝΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ.- Δ. ΑΝΑΝΙΑΔΗΣ
ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ

Το έργο «Εμπλουτισμός των Ψηφιακών Συλλογών των Κινητών Μνημείων του ΥΠΠΟΑ και Ανάπτυξη Πληροφοριακού Συστήματος του Εθνικού Αρχείου Μνημείων» σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από τη Διεύθυνση Διαχείρισης Εθνικού Αρχείου Μνημείων (ΔΔΕΑΜ) του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Ξεκίνησε το 2012 και συγχρηματοδοτείται από την Ε.Ε. Αναπτύχθηκε σε πανελλήνιο επίπεδο με ένα δίκτυο ολοκληρωμένων σταθμών ψηφιοποίησης σε 54 περιφερειακές και ειδικές περιφερειακές Υπηρεσίες Αρχαιοτήτων και σε 9 δημόσια μουσεία. Περιλαμβάνει: (α) την προμήθεια του απαραίτητου εξοπλισμού, (β) την ανάπτυξη ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος, (γ) την ψηφιοποίηση δεδομένων ακατάγραφων κινητών μνημείων από ομάδα αυτεπιστασίας, και (δ) την ψηφιοποίηση δεδομένων καταγεγραμμένων κινητών μνημείων από ανάδοχες εταιρείες.

Στο πλαίσιο της αυτεπιστασίας απασχολήθηκαν επιστήμονες υψηλής εξειδίκευσης και, συγκεκριμένα, 78 αρχαιολόγοι σε περιφερειακό επίπεδο και 20 επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων (αρχαιολόγοι, ειδικοί πολιτισμικής πληροφορικής και μηχανικοί πληροφορικής) στην ομάδα κεντρικού συντονισμού του έργου. Η ομάδα αυτή, σε συνεργασία με το μόνιμο προσωπικό της ΔΔΕΑΜ, ανέλαβε τον γενικό συντονισμό του έργου, τον σχεδιασμό και την υλοποίηση εξειδικευμένων εφαρμογών, τον τελικό ποιοτικό έλεγχο και την επιμέλεια των αποτελεσμάτων της τεκμηρίωσης και ψηφιοποίησης.

Μέχρι σήμερα έχουν συγκεντρωθεί με δομημένο τρόπο δεδομένα για περίπου 560.000 κινητά μνημεία, για πολλά από τα οποία δεν υπήρχε τεκμηρίωση ή φωτογραφικό υλικό μέχρι την υλοποίηση του έργου, ευρύτατου χωροχρονικού και ειδολογικού φάσματος, από νεολιθικά εργαλεία μέχρι κεραμική κλασι-

κών χρόνων, από ελληνιστικά γλυπτά μέχρι βυζαντινές τοιχογραφίες, από μεταβυζαντινές εικόνες μέχρι λαϊκές φορεσιές.

Η ομοιογενής τεκμηρίωση όλων των κινητών μνημείων του ΥΠΠΟΑ είναι το απαραίτητο υπόβαθρο για την ορθή ανάκληση της πληροφορίας, τις αποδοτικές λειτουργίες αναζήτησης με πολλαπλά κριτήρια, καθώς και για την προβολή ανά πάσα στιγμή είτε ενός μεμονωμένου κινητού μνημείου είτε μιας ομάδας κινητών μνημείων ή ακόμη και της συνολικής συνθετικής εικόνας του μνημειακού πλούτου της χώρας, που φυλάσσεται σε αρχαιολογικές αποθήκες ή παρουσιάζεται σε μουσειακές εκθέσεις, μόνιμες και περιοδικές, με σκοπό τη βέλτιστη διαχείριση και προστασία του.

Ιδιαίτερα σημαντικά είναι τα επιστημονικά αποτελέσματα που παρήχθησαν με τη συνεργασία μεγάλου αριθμού στελεχών όλων των ειδικοτήτων της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και του επιστημονικού προσωπικού της αυτεπιστασίας. Ειδικότερα, τα αποτελέσματα αυτά συνοψίζονται στα εξής: (α) συστηματοποίηση του προτύπου καταγραφής και τεκμηρίωσης των κινητών μνημείων και εφαρμογή του από την περιφερειακή ομάδα αυτεπιστασίας σε μεγάλη κλίμακα, (β) δυναμική χρονολόγηση των κινητών μνημείων σε άμεση αναφορά και συσχέτιση με τον τόπο κατασκευής, προέλευσης και εύρεσης αυτών, και (γ) δημιουργία πρωτότυπου επιστημονικού εργαλείου από την ομάδα κεντρικού συντονισμού, που περιλαμβάνει τριάντα δύο θησαυρούς ορολογίας και καταλόγους προεπιλεγμένων τιμών άνω των 20.000 όρων, συγκροτημένων σε ιεραρχική δομή, με δυνατότητα εμπλουτισμού και ελέγχου.

Τα ανωτέρω επιστημονικά αποτελέσματα μπορούν να αξιοποιηθούν από την αρχαιολογική κοινότητα όχι μόνο της χώρας μας αλλά και από το σύνολο των απασχολούμενων στην περιοχή της αρχαιολογίας και της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Στο έργο συνέβαλαν καθοριστικά τα στελέχη της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας που υπηρέτησαν στη ΔΔΕΑΜ σε θέσεις ευθύνης, όπως οι διευθύντριες Έλενα Κουντούρη και Βάσω Παπαγεωργίου, καθώς και οι τμηματάρχες Αθηνά Χατζηδημητρίου, Κώστας Νικολέντζος και Σωτήρης Ραπτόπουλος. Καθοριστική ήταν και η συμβολή πολυάριθμων στελεχών διαφόρων ειδικοτήτων που υπηρέτησαν και υπηρετούν στη ΔΔΕΑΜ ή μετείχαν στις Επιτροπές παρακολούθησης του έργου. Στο άμεσο μέλλον η ΔΔΕΑΜ σχεδιάζει σειρά δράσεων ενημέρωσης και διαλόγου για την προβολή, αξιοποίηση και περαιτέρω επεξεργασία των επιστημονικών αποτελεσμάτων του έργου.

Απλοποίηση διαδικασίας χορήγησης αντιγράφων Πρακτικών και Γνωμοδοτήσεων των Κεντρικών Συμβουλίων του Υπουργείου Πολιτισμού – Διάθεση περιεχομένου μέσω Διαδικτύου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

Τη Δευτέρα, 10 Σεπτεμβρίου 2018, το Αυτοτελές Τμήμα Γραμματείας Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου και Συμβουλίου Μουσείων και το Τμήμα Γραμματείας Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων οργάνωσαν Ημερίδα στο αμφιθέατρο του Υπουργείου Πολιτισμού, στην οποία παρουσιάστηκε το έργο «Απλοποίηση διαδικασίας χορήγησης αντιγράφων Πρακτικών και Γνωμοδοτήσεων Συμβουλίων του Υπουργείου Πολιτισμού – Διάθεση περιεχομένου μέσω Διαδικτύου», με αφορμή την επίσημη παράδοσή του.

Στην παρουσίαση του έργου συμμετείχε και απηύθυνε επίσημο χαιρετισμό η ηγεσία του ΥΠΠΟΑ και περιγράφηκαν οι πολυεπίπεδες λειτουργικότητές του από τους εκπροσώπους των Κεντρικών Συμβουλίων και των εμπλεκόμενων παραγόντων που συμμετείχαν στην υλοποίησή του. Περισσότερες πληροφορίες για το περιεχόμενο και τις τοποθετήσεις στο πλαίσιο της Ημερίδας στη διεύθυνση: <https://www.culture.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nid=2386> (τελευταία ανάκτηση 26/11/2018, 19:18).

Είναι γνωστό ότι το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο ανάγει την καθιέρωσή του ως ανώτατου γνωμοδοτικού οργάνου στα πρώτα χρόνια ίδρυσης του νέου ελληνικού κράτους (1834) και ότι παρουσιάζει συνεχή λειτουργία και συμβολή στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας. Σήμερα, μαζί με το Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων (Κ.Σ.Ν.Μ.) ήδη από το 1977, το Συμβούλιο Μουσείων (Σ.Μ.) από το 2006 και το Ειδικό Όργανο Κ.Α.Σ.-Κ.Σ.Ν.Μ. αποτελούν κορυφαίους γνωμοδοτικούς θεσμούς στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, του νεώτερου πολιτισμού, του καθορισμού μουσειακής πολιτικής και χαρακτηρισμού νεώτερων κτηρίων ως μνημείων.

Οι Γραμματείες των Κεντρικών Συμβουλίων, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, εκτός από την οργάνωση των συνεδριάσεων των Συμβουλίων, εκτελούν έναν μεγάλο όγκο εργασιών και διεκπεραιώνουν έναν εξίσου μεγάλο αριθμό διοικητικών διαδικασιών (σχετικά στοιχεία στην ιστοσελίδα www.ksymvoulia.culture.gr).

Η διαχείριση του όγκου εργασιών και αρχείων οδήγησε στην

ανάγκη σχεδιασμού και ανάπτυξης της ηλεκτρονικής πλατφόρμας «ksymvoulia» που βασίστηκε σε τρεις άξονες. Ο πρώτος αφορά στη διοικητική προετοιμασία και συγκρότηση του αρχειακού υλικού των αρμόδιων Υπηρεσιών. Ο δεύτερος αφορά στην ένταξη στο νομικό πλαίσιο που επιτρέπει την ηλεκτρονικοποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών, με την εισαγωγή ΤΠΕ, και ο τρίτος αφορά στην τεχνική υποδομή και στις προδιαγραφές για την υλοποίηση της πολυεπίπεδης ηλεκτρονικής πλατφόρμας.

Στον πυρήνα του έργου αναπτύχθηκαν πλέον τρία διαφορετικά συστήματα. Το πρώτο αφορά στην ανάπτυξη συστήματος διαχείρισης του αρχειακού υλικού από τα στελέχη των Γραμματειών. Σ' αυτό εντάχθηκε το έντυπο και ψηφιακό αρχειακό υλικό των Συμβουλίων, ενώ τροφοδοτείται συνεχώς με τρέχον υλικό.

Το δεύτερο σύστημα αφορά στη δημιουργία επίσημης ιστοσελίδας (portal) «www.ksymvoulia.culture.gr» της ηλεκτρονικής πλατφόρμας, εγκατεστημένης στον κεντρικό κόμβο του ΥΠΠΟΑ (www.culture.gr). Οι ενδιαφερόμενοι επισκέπτες της ιστοσελίδας πληροφορούνται για σειρά θεμάτων που αφορούν στα Κεντρικά Συμβούλια και, το πιο σημαντικό, έχουν τη δυνατότητα υποβολής ηλεκτρονικού αιτήματος, είτε χορήγησης αντιγράφων Πρακτικών και Γνωμοδοτήσεων, είτε παράστασης κατά την εξέταση θέματος που τους αφορά. Προϋπόθεση βέβαια είναι η διασύνδεση μέσω της πύλης TaxisNet.

Το τρίτο σύστημα αφορά στη διαχείριση αιτημάτων πολιτών από τα στελέχη των αρμόδιων Υπηρεσιών. Πρόκειται για την τελική έκφραση και την ολοκλήρωση του ηλεκτρονικού σχεδιασμού. Για την ολοκλήρωση της διοικητικής διαδικασίας εφαρμόζεται η αρχή της διαλειτουργικότητας με το σύστημα ηλεκτρονικού πρωτοκόλλου (docutacks) και αναπτύσσονται πολυεπίπεδες συνέργιες.

Με την υλοποίηση του εν λόγω έργου εισάγονται οι παραδοσιακές και καθιερωμένες διοικητικές δομές στο σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον της Δημόσιας Διοίκησης, επενδύοντας στην τεχνογνωσία, στην αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών και τη σχέση πολιτών με τους θεσμούς. Παράλληλα, προάγεται η πολυεπίπεδη διαλειτουργικότητα, οι συνέργιες, η διαφάνεια και η ευελιξία της Δημόσιας Διοίκησης. Στη σύγχρονη πραγματικότητα λαμβάνονται σοβαρά υπόψη οι αυξημένες ανάγκες των πολιτών για πληροφόρηση. Το ΥΠΠΟΑ, μέσω του συγκεκριμένου έργου, επικοινωνεί στον μέγιστο βαθμό την αποστολή και τον σκοπό ύπαρξης και λειτουργίας των Κεντρικών Συμβουλίων, ενισχύει την εξωστρέφεια και καινοτομεί αξιοποιώντας ένα ακόμη είδος πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας, τα αρχεία τους.

Βιβλιοθήκες

Βιβλιοθήκη Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς

ΧΡΥΣΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Η Βιβλιοθήκη του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς (ΠΙΟΠ) περιλαμβάνει συλλογές βιβλίων οι οποίες προέρχονται από βιβλιοθήκες σημαντικών ελληνικών τραπεζών που απορροφήθηκαν από τον Όμιλο Πειραιώς. Αριθμεί περίπου 57.000 ελληνικούς και ξενόγλωσσους τίτλους βιβλίων, καθώς και περιοδικές εκδόσεις. Είναι ανοιχτή στο κοινό, μη δανειστική, εύκολα προσβάσιμη.

Η Βιβλιοθήκη διαθέτει τίτλους στα πεδία έρευνας και δραστηριοποίησης του ΠΙΟΠ αλλά και γενικότερα του Ομίλου Πειραιώς, όπως βιομηχανική αρχαιολογία, ιστορία της τεχνολογίας, μουσειολογία, πολιτιστική διαχείριση, ανθρωπολογία, λαογραφία,

ντικό τμήμα αποτελεί η Συλλογή Δημήτρη Ζωγράφου, η οποία περιλαμβάνει σπάνιο υλικό από τον 19ο αιώνα, σχετικό με την ιστορία του αγροτικού ζητήματος και, γενικότερα, με ιστορικά θέματα. Οι τίτλοι ταξινομούνται σύμφωνα με το δεκαδικό σύστημα Dewey και καταλογογραφούνται σύμφωνα με τους Αγγλοαμερικανικούς Κανόνες Καταλογογράφησης AACR2. Οι λειτουργίες της Βιβλιοθήκης αυτοματοποιούνται με το σύστημα OpenABEKT του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ).

Στον χώρο λειτουργεί αναγνωστήριο. Υπάρχουν τερματικά για τους χρήστες και επιτρέπεται η πρόσβαση στο διαδίκτυο, ενώ προσφέρεται η δυνατότητα σύνδεσης Wi-Fi. Η Βιβλιοθήκη εξυπηρετεί τους χρήστες επιτόπου αλλά και εξ αποστάσεως (με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή fax), με αναζήτηση στον κατάλογο της Βιβλιοθήκης (OPAC) και ικανοποίηση του αιτήματός τους από το εξειδικευμένο προσωπικό της. Επιπλέον, διαχειρίζεται τις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων του ΠΙΟΠ, όπου συγκεντρώνονται πρωτογενή δεδομένα από τα αποτελέσματα των ερευνητικών προγραμμάτων που υποστηρίζει και συντονίζει το Ίδρυμα: (α) Πληροφορίες για την τεχνολογία από Αρχαία και

Βιβλιοστάσιο.

Παιδικό αναγνωστήριο.

Αναγνωστήριο.

εθνολογία, οικονομική και κοινωνική ιστορία, χρηματοοικονομικά, τραπεζικά και οικονομικά θέματα, γεωτεχνικά και περιβαλλοντικά θέματα, αγροτική οικονομία και πολιτική. Το υλικό της Βιβλιοθήκης αποτελείται από την κύρια συλλογή βιβλίων, τη συλλογή περιοδικών εκδόσεων και τις ειδικές συλλογές. Σημα-

Βιβλιοθήκες της Βενετίας, και (β) Ελληνικά Μουσικά Όργανα.

Στη Βιβλιοθήκη του ΠΙΟΠ λειτουργεί επίσης Παιδικό Τμήμα. Κλασικά και νεότερα παραμύθια, νεανικά και παιδικά μυθιστορήματα Ελλήνων και ξένων συγγραφέων, καθώς και βιβλία γενικότερου ενδιαφέροντος και εγκυκλοπαιδικού χαρακτήρα είναι στη διάθεση των μικρών φίλων της Βιβλιοθήκης, ηλικίας τεσσάρων έως δώδεκα ετών, συνοδευόμενων πάντα από κάποιον ενήλικο. Στο Παιδικό Τμήμα της Βιβλιοθήκης υλοποιούνται επίσης εκπαιδευτικά προγράμματα του ΠΙΟΠ.

Η Βιβλιοθήκη, στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της και συμμετέχοντας ενεργά στα πολιτιστικά δρώμενα της περιοχής της, διοργανώνει ποικίλες εκδηλώσεις, σε συνεργασία με άλλους φορείς. Η Βιβλιοθήκη είναι μέλος του Δικτύου Οικονομικών Βιβλιοθηκών (ΔΙ.Ο.ΒΙ.).

Ιστοσελίδα: www.piorp.gr

Οι Αθηναίοι ανακαλύπτουν τη Βιβλιοθήκη του Ελληνικού Τμήματος του ICOM

ΜΑΡΩ ΑΛΕΞΑΚΗ

Μια πρωτότυπη γιορτή του βιβλίου αποτέλεσε το οδοιπορικό των 35 βιβλιοθηκών της Αθήνας, μια πρωτοβουλία των atenistas, στην οποία πήρε μέρος με πολύ χαρά και το Ελληνικό Τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων, την Κυριακή 13 Μαΐου 2018. Τριάντα πέντε βιβλιοθήκες (και αρχεία), μικρότερες και μεγαλύτερες, γνωστές και λιγότερο γνωστές, φιλοξένησαν παλιούς και νέους επισκέπτες, οι οποίοι, μια μέρα αργία, επισκέφθηκαν τους χώρους μελέτης και έρευνας. Αυτή τη φορά τούς διηγήθηκαν την ιστορία τους, τον σκοπό της ίδρυσης και λειτουργίας τους, αφηγήθηκαν ιστορίες από τη ζωή τους και παρουσίασαν τους θησαυρούς τους που με περηφάνια φυλάσσουν. Η πρόεδρος του Ελληνικού Τμήματος του ICOM κ.Τέτη Χατζηνικολάου και η γραμματέας κ. Βούλα Καλλιώδη, καθώς και οι κ.κ. Ελισάβετ Μπαργκ, Μαρία Δήμου, Λίνα Σταμάτη και η υπογράφουσα ξενάγησαν τους περίπου 50 συνολικά επισκέπτες στη βιβλιοθήκη του ICOM, στον χώρο του διατηρητέου κτηρίου της οδού Αγ. Ασωμάτων 15, με θέα το

Ξενάγηση στο κτήριο του Ελληνικού Τμήματος του ICOM.

Η αφίσα της δράσης.

Η βιβλιοθήκη του Ελληνικού Τμήματος του ICOM.

Θησείο και τον Κεραμεικό. Μοιράστηκαν μαζί τους τις ιστορίες του ως χώρου μελέτης των μουσείων από την ίδρυση του Ελληνικού Τμήματος του ICOM το 1983.

Ο απολογισμός της επιτυχημένης δράσης βρίσκεται στους ιστότοπους https://atenistas.org/2018/05/02/owa_vivliothikes/ <https://atenistas.org/2018/05/28/owa35libraries/>

Φόρος Τιμής

Άγγελος Δεληβορριάς

ΕΙΡΗΝΗ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΥ

Όταν ο Αντώνης Μπενάκης έφτιαξε το Μουσείο του και το δώρισε στην Ελλάδα, σίγουρα δεν είχε καν τολμήσει να ονειρευτεί ότι το Μουσείο Μπενάκη θα πέρανε κάποια στιγμή στα χέρια του Άγγελου Δεληβορριά.

Ο Άγγελος, το 1973, παρέλαβε ένα μουσείο με όλα τα χαρακτηριστικά μιας σημαντικής συλλογής, που όμως είχε αρχίσει λίγο να παλιώνει και να «γκριζάρει». Με πολλές αδυναμίες, και με αρκετά κτηριολογικά και μουσειολογικά προβλήματα.

Ο Άγγελος, όμως, δεν αντιμετώπισε ποτέ το Μουσείο Μπενάκη σαν ένα μικρό αθηναϊκό μουσείο που έχρηζε ανακαίνισης.

Αντίθετα, αποφάσισε να το μεταμορφώσει στο Μουσείο των ονείρων του: σε ένα δυναμικό ελληνικό μουσείο, με σημαντική διεθνή παρουσία. Και άρχισε να δουλεύει ασταμάτητα για το μεγάλο έργο της ζωής του.

Δημιούργησε ένα θαυμαστό δορυφορικό σύστημα μουσειακών παραρτημάτων, ανέπτυξε τη δραστηριότητα και τη λειτουργία τους, εμπλούτισε θεματικά τις συλλογές τους –κυρίως από δωρεές–, δημιούργησε ένα πυκνό δίκτυο διεθνών σχέσεων και ανταλλαγών και, κυρίως, επένδυσε στην έρευνα, την επεξεργασία και την προβολή των μουσειακών συλλογών.

Έτσι σήμερα, το Μουσείο Μπενάκη είναι 6 ανοιχτά Μουσεία:

- Είναι το μοναδικής ομορφιάς Μουσείο της οδού Κουμπάρη, αφιερωμένο στη συναρπαστική διαδρομή του ελληνικού πολιτισμού,
- είναι η Πινακοθήκη Γκίκα, ένα παράρτημα αφιερωμένο στην ελληνική δημιουργία του 20ού αιώνα,
- είναι το Μουσείο Ισλαμικής Τέχνης, μία από τις δέκα καλύτερες συλλογές του κόσμου,
- είναι το Εργαστήριο του σπουδαίου Γιάννη Παππά,
- είναι το κτήριο της οδού Πειραιώς, το πολυδύναμο Πολιτιστικό Κέντρο που φιλοξενεί πάνω από τριανταπέντε περιοδικές εκθέσεις και πάνω από 200 πολιτιστικές εκδηλώσεις κάθε χρόνο, και τέλος
- είναι το Μουσείο Παιχνιδιών που άνοιξε πρόσφατα στο Παλαιό Φάληρο.

Το Μουσείο όμως είναι και 4 ενεργά αρχεία:

- το Ιστορικό Αρχείο
- το Φωτογραφικό Αρχείο, το Αρχείο Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής, και
- το νέο Αρχείο Παραστατικών Τεχνών

Το Μουσείο Μπενάκη είναι ακόμα η εξαιρετικά σημαντική, ανοιχτή Βιβλιοθήκη του με περισσότερους από 180.000 τόμους.

Είναι το Τμήμα Εκπαιδευτικών προγραμμάτων, το πρώτο που ιδρύθηκε στην Ελλάδα.

Είναι 7 εργαστήρια συντήρησης έργων τέχνης.

Είναι το πολύ δραστήριο Τμήμα Εκδόσεων.

Είναι το σπίτι του Πάτρικ Λη Φέρμορ, που θα λειτουργήσει σαν χώρος φιλοξενίας των ανθρώπων του πνεύματος.

Είναι ο «Μέντης».

Είναι 5 πωλητήρια, από τα καλύτερα διεθνώς, που στηρίζουν ουσιαστικά τη λειτουργία του Ιδρύματος.

Είναι 3 εστιατόρια και είναι και άλλα πάρα πολλά.

Το Μουσείο Μπενάκη σήμερα αριθμεί πάνω 120.000 έργα τέχνης. Έχει αναπτύξει συστηματικές ανταλλαγές με συνεργαζόμενα μουσεία στην Ελλάδα και το εξωτερικό, ενώ κάθε χρόνο περίπου 200 έργα του πλουτίζουν εκθέσεις μουσείων σε όλο τον κόσμο.

Ο Άγγελος, λοιπόν, απογείωσε το Μουσείο Μπενάκη.

Με ακούραστη αφοσίωση, όραμα και γνώση.

Με αγάπη για τους ανθρώπους, την ιστορία, τα γράμματα και την τέχνη.

Με βαθύ σεβασμό στους καλλιτέχνες και στους δημιουργούς.

Με αδιαπραγμάτευτη αγάπη για την Ελλάδα και εμμονική πίστη στις δυνατότητές της.

Με πρωτοποριακή σκέψη, αισιόδοξη και ελεύθερη. Ελεύθερη από τις αγκυλώσεις της πεπατημένης και της σοβαροφάνειας, ελεύθερη από μικρότητες και μιζέριες.

Με ακαταμάχητη τόλμη αλλά και με απόλυτη επίγνωση των δυσκολιών και των ευθυνών του.

Με αφάνταστη ψυχική γενναιοδωρία, πεντακάθαρες προθέσεις και πάθος, δημιούργησε τελικά τον μεγάλο, δυναμικό, δραστήριο, έγκριτο, διεθνών προδιαγραφών μουσειακό οργανισμό που οραματίστηκε.

Μαζί με αυτό, ο Άγγελος ανέβασε τον πήχη ψηλά και άλλαξε τα μουσειακά δεδομένα της Ελλάδας.

Παρέσυρε σ' αυτόν τον μεγάλο χορό που έστησε την κοινωνία ολόκληρη. Νέους, γέρους, Έλληνες και ξένους, γενναιοδωρους και τσιγκούνηδες, οπαδούς και καχύποπτους.

Και βέβαια έβαλε στον χορό όλους τους ανθρώπους του Μουσείου. Τη Διοικητική του Επιτροπή, το προσωπικό του, το Σωματείο των Φίλων του, τα μέλη του, τους συνεργάτες του. Όλους εμάς. Την πολύ μεγάλη, δεύτερη οικογένειά του.

Όλους εμάς, που ο Άγγελος μας έμαθε τόσα πολλά.

Που μας έμαθε να ζούμε κυριολεκτικά μέσα στο Μουσείο, να το προστατεύουμε, να το αγαπάμε τόσο, να το νοιαζόμαστε και να δουλεύουμε ακούραστα γι' αυτό.

Όλους εμάς που τον εμπιστευτήκαμε και μας εμπιστεύτηκε.

Που μας έμαθε ότι η αφοσίωση και η προσφορά είναι χαρά.

Κανείς μας δεν φανταζόταν ποτέ ότι θα έρθει κάποια στιγμή η ώρα, που θα πρέπει να αποχαιρετήσουμε τον Άγγελο. Δεν μας είχε περάσει ποτέ από το μυαλό.

Τον αποχαιρετούμε όμως σήμερα.

Με βαθιά λύπη, με σεβασμό και με απέραντη, απέραντη αγάπη.

Σπύρος Μερκούρης (1930 - 2018)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΘΩΜΑΣ

Ο Σπύρος Μερκούρης γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Είχε ενεργή δράση τόσο κατά τη διάρκεια της κατοχής στην εθνική αντίσταση όσο και στον αντιδικτατορικό αγώνα. Χρημάτισε Σύμβουλος του Υπουργείου Πολιτισμού (1981-1989), συντονιστής της πρώτης πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης (Αθήνα 1985) και μέλος της Επιτροπής των Συντονιστών του Ευρωπαϊκού Πολιτιστικού Δικτύου για τις πόλεις της Ευρώπης.

Με πρωτοβουλία του πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα και στο εξωτερικό από το Υπουργείο Πολιτισμού Εκθέσεις που πρόβαλαν τον Ελληνικό πολιτισμό.

Ακούραστος εργάτης του πολιτισμού, πρόσφερε με ανιδιοτέλεια και χωρίς αμοιβή τις υπηρεσίες του στο Υπουργείο Πολιτισμού, επιθυμώντας να κάνει πράξη τα σχέδια και τα οράματα της Μελίνας που ήταν και δικά του οράματα. «Οι Μερκούρηδες προσφέρουν στην Ελλάδα, δεν πληρώνονται από την Ελλάδα», απαντούσε ευγενικά σε όσους, εκτιμώντας τη δουλειά του, τον παρότρυναν να καταλάβει κάποια αμειβομένη θέση.

Υποστήριζε την αδήριτη ανάγκη εξωστρέφειας του ελληνικού πολιτισμού και εργάστηκε για να ανοίξει νέους ορίζοντες για τους Έλληνες δημιουργούς πέρα από τα σύνορα της χώρας. Πίστευε στην αδιαμφισβήτητη σημασία του αρχαίου πολιτισμού,

επεδίωκε όμως να έχει η χώρα μας ισχυρή παρουσία και στο σύγχρονο πολιτιστικό γίγνεσθαι.

Ο Σπύρος Μερκούρης είχε την πεποίθηση ότι ο διάλογος μεταξύ κρατών δεν θα έχει ποτέ το επιθυμητό αποτέλεσμα αν δεν υπάρξει διάλογος μεταξύ των πολιτισμών. Πίστευε στη δύναμη της πολιτιστικής διπλωματίας και αγωνίστηκε μαζί με τη Μελίνα ώστε να πείσουν το Υπουργείο Εξωτερικών για την ανάγκη θεσμοθέτησης των πολιτιστικών ακολούθων.

Ανέλαβε πρωτοβουλίες για πολιτιστικές ανταλλαγές μεταξύ των ευρωπαϊκών, και όχι μόνον, κρατών και, κυρίως, για την οργάνωση μεγάλων εκθέσεων σε δεκάδες χώρες, που ταξίδευαν για χρόνια ως πρεσβευτές του ελληνικού πολιτισμού.

Εργάστηκε συστηματικά για να γίνει πραγματικότητα το όραμα της Μελίνας, να επιστρέψουν στην Ελλάδα τα γλυπτά του Παρθενώνα και να ανεγερθεί το νέο Μουσείο της Ακρόπολης. Η επιτυχημένη οργάνωση, με προετοιμασία ολίγων μηνών και με αψεγάδιαστη οικονομική και οργανωτική διαχείριση, της πρώτης Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης στην Αθήνα το 1985 φέρει τη δική του προσωπική σφραγίδα.

Μαζί με τον Μίνω Βολανάκη, τον Βασίλη Φωτόπουλο και δημόμαρχους, αναζήτησε τότε στην Αττική κατάλληλους χώρους για την οργάνωση των προγραμματιζόμενων πολιτιστικών εκδηλώσεων και συνέλαβε την ιδέα της αξιοποίησης των εγκαταλειμμένων νταμαριών που μετατράπηκαν, με ελάχιστα χρήματα, στα ωραιότερα νεότερα υπαίθρια θέατρα της Αττικής.

Ο Σπύρος Μερκούρης δεν επαναπαύθηκε όμως στην επιτυχία του 1985. Επειδή πίστευε στην αναγκαιότητα δημιουργίας ισχυρών ευρωπαϊκών πολιτιστικών θεσμών, εμπνεύστηκε και οργάνωσε, στη συνέχεια, το Δίκτυο των Πολιτιστικών Πρωτεύουσών της Ευρώπης, μια πρωτοβουλία που κράτησε ζωντανό τον θεσμό μέχρι σήμερα.

Βαθύτατα δημοκράτης, κοσμοπολίτης, με απaráμιλλη ευγένεια, με κουλτούρα συνεργασίας και με το χαρακτηριστικό του χαμόγελο δίδαξε σε όλους τους εργαζόμενους στο Υπουργείο Πολιτισμού ένα νέο ήθος και ύφος εξουσίας.

Η συνεργασία του με όλους ανεξαιρέτως ήταν μια καθημερινή άσκηση ευγένειας, αλληλοσεβασμού και υποστήριξης πρωτοβουλιών, ειδικά των νέων ανθρώπων, ανάμεσα στις οποίες εντάσσεται και η στήριξη της ίδρυσης το 1983 του Ελληνικού Τμήματος του ICOM.

Ιωάννης Γρατσάνης (1952 - 2018)

N.M.

Στις 24 Ιουλίου του 2018, στον κοιμητηριακό ναό της Αγίας Παρασκευής στο Μαντείο της Δωδώνης, τόπο καταγωγής του, η οικογένεια και οι συγγενείς, συγχωριανοί και φίλοι, καθώς και πολλοί συνάδελφοι αποχαιρέτησαν με οδύνη τον συντηρητή αρχαιοτήτων και έργων τέχνης Ιωάννη Γρατσάνη στο τελευταίο του ταξίδι.

Ο Ιωάννης Π. Γρατσάνης γεννήθηκε στις 2 Ιουνίου του 1952. Αποφοίτησε από το Τμήμα Συντήρησης Έργων Τέχνης της Θ' Μέσης Δημόσιας Τεχνικής Σχολής Αθηνών (πρώην Σχολής Δοξιάδη) το 1978. Ήδη από το 1974 και κατά τη διάρκεια των σπουδών του απασχολήθηκε σε έργα συντήρησης της ΙΒ' Εφορείας Κλασσικών και Προϊστορικών Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων, σε συντήρηση κεραμικών (1974-1975) του Βυζαντινού Μουσείου Αθηνών, συντήρηση τοιχογραφιών Σαντορίνης (1975-1977) του Κέντρου Συντήρησης Αρχαιοτήτων στην Αθήνα, συντήρηση εικόνων και τοιχογραφιών (1977-1978).

Κατά τα έτη 1978 και 1979 εργάστηκε για τη 2η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων στη συντήρηση εικόνων, ξυλόγλυπτων τέμπλων και τοιχογραφιών της νήσου Άνδρου.

Από το 1980 μέχρι και το 2006, οπότε και συνταξιοδοτήθηκε, υπηρέτησε στην 8η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων με αντικείμενο απασχόλησης τη συντήρηση εικόνων, τοιχογραφιών, ξυλόγλυπτων τέμπλων και αντικειμένων ιστορικής σημασίας (μνημείων) των νομών Ιωαννίνων, Άρτας, Πρέβεζας, Θεσπρωτίας και Αιτωλοακαρνανίας.

Από το 1990 έως το 2006 υπήρξε υπεύθυνος του εργαστηρίου συντήρησης, υπόλογος και επιβλέπων των έργων συντήρησης της 8ης ΕΒΑ, οπότε και πραγματοποίησε πλήθος αυτοψιών σε μνημεία της περιοχής, ολοκληρώνοντας σειρά μελετών.

Διετέλεσε μέλος του Τοπικού Συμβουλίου Μνημείων Ηπείρου. Συμμετείχε στη δημιουργία και την οργάνωση του Βυζαντινού Μουσείου Ιωαννίνων, καθώς και του Μουσείου Αντιβουιώτισσας στην Κέρκυρα.

Κατά τη διάρκεια της θητείας του πραγματοποίησε επίσης αποστολές στην Ελλάδα και στο εξωτερικό με εντολή της Διεύθυνσης Συντήρησης Αρχαίων και Νεωτέρων Μνημείων, όπως στη νήσο Άνδρο, για την εκτέλεση εργασιών συντήρησης των τοιχογραφιών του Ι.Ν. Ταξιαρχών Μεσαριάς, και στο Άγιον Όρος για την εκτέλεση εργασιών συντήρησης εικόνων και τοιχογραφιών της Ι. Μονής Παντοκράτορος, καθώς και

για την προετοιμασία αντικειμένων προκειμένου να παρουσιαστούν στην έκθεση «Θησαυροί του Αγίου Όρους». Επίσης, μετέβη στην Αλβανία για την εξέταση των αναγκών συντήρησης τοιχογραφιών των ορθόδοξων μνημείων, και στην Αίγυπτο για τη συντήρηση και τη μεταφορά εικόνων από την Ι.Μ. Αγίας Αικατερίνης του Σινά προκειμένου να εκτεθούν στο Βυζαντινό Μουσείο Αθηνών.

Το έργο του υπήρξε πλούσιο και η παρουσία του έντονη καθ' όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του, όπως χαρακτηριστικά ανέφερε, μεταξύ άλλων, στην ομιλία του κατά την τελετή της ταφής του ο αρχιτέκτων επ. καθηγητής κ. Γιώργος Σμύρης: «Κάθε συντηρημένη εικόνα, κάθε μέτρο τοιχογραφίας σε ναούς και μοναστήρια από την Αιτωλοακαρνανία μέχρι την Κέρκυρα και τη Λευκάδα, από τα Γιάννενα μέχρι το Άγιο Όρος, κάθε μνημείο που πέρασε από τα χέρια σου φέρει την υπογραφή σου και θα θυμίζει την παρουσία σου... Μουσεία, συλλογές και εκθέσεις σ' αυτές τις περιοχές φέρουν το άγγιγμά σου και θα είναι για όλους εμάς ένα διαρκές μάθημα της εξαιρετικής παρουσίας σου. Τέμπλα και δεσποτικά, ανάγλυφα και τρούλοι θα ζουν με τη δική σου πινελιά. Τούτο αν δεν είναι αιωνιότητα τι άλλο θα μπορούσε να είναι ...».

Νέες Εκδόσεις

Αντίδωρο στην Άννα Αποστολάκι. Η ζωή, το έργο και η συνεισφορά της Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας

Επιμέλεια: Α. Οικονόμου – Β. Φλώρου

Εκδότης: Λύκειον των Ελληνίδων

Αθήνα 2017

Σελ.: 304

ISBN: 978-960-86452-8-8

ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΦΛΩΡΟΥ

Η έκδοση των Πρακτικών της επιστημονικής ημερίδας «Αντίδωρο στην Άννα Αποστολάκι. Η ζωή, το έργο και η συνεισφορά της», που διοργανώθηκε από το Λύκειον των Ελληνίδων και πραγματοποιήθηκε στο Μουσείο Μπενάκη στις 24 Νοεμβρίου 2015, συνιστά την ολοκλήρωση ενός εγχειρήματος που στόχο είχε την ανάδειξη της προσωπικότητας, της πολύπλευρης δράσης και του έργου της Άννας Αποστολάκι (1881-1958), η οποία συγκαταλέγεται στις πρωτοπόρους της ελληνικής λαογραφίας μαζί με την Αγγελική Χατζημιχάλη.

Η παρουσίαση της ζωής και του έργου της στηρίχθηκε στη μελέτη και ανάδειξη πρωτογενούς, πληροφοριακού και ανέκδοτου αρχειακού υλικού από το φυλασσόμενο προσωπικό της αρχείο στα Ιστορικά Αρχεία του Μουσείου Μπενάκη, αλλά και από τα Αρχεία του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης και του Λυκείου των Ελληνίδων, στα οποία η Άννα Αποστολάκι άφησε έντονο το αποτύπωμα της ενεργού παρουσίας και δράσης της. Στο ίδιο πλαίσιο μελετήθηκαν και άλλα αρχεία επιστημονικών φορέων και σωματείων όπου η ίδια μετείχε ενεργά (όπως η Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, η Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία, η Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία, κ.ά).

Ο τόμος των Πρακτικών ακολουθεί τη διάρθρωση της επιστημονικής ημερίδας και χωρίζεται σε τρεις θεματικές ενότητες που περιλαμβάνουν δώδεκα εισηγήσεις και ξεδιπλώνουν τη ζωή και το έργο της Αποστολάκι.

Η πρώτη ενότητα, με τίτλο «Βίος, σπουδές και πρώτα

βήματα στην επιστήμη», περιλαμβάνει τρεις εισηγήσεις για τη ζωή, τις σπουδές και τα πρώτα επαγγελματικά της βήματα ως αρχαιολόγου. Στην εισήγηση της Βασι-

λικής Φλώρου ξετυλίγεται το νήμα της ζωής της από τη γενέτειρά της Κρήτη ως την εγκατάστασή της στην Αθήνα, αναδεικνύεται ο πνευματικός και κοινωνικός περίγυρός της και καταγράφονται οι σταθμοί της πορείας της που σηματοδεύτηκε από πρωτιές και αριστείες: μία από τις πρώτες γυναίκες πτυχιούχους του Πανεπιστημίου Αθηνών και η πρώτη γυναίκα διευθύντρια κρατικού μουσείου της χώρας.

Στη δεύτερη εισήγηση, της Χάιδως Μάρκουλα, παρουσιάζεται η αρχή και η εκπαιδευτική πορεία της Αποστολάκι στο Πανεπιστήμιο Αθηνών με την απόκτηση πτυχίου και ενός εκ των πρώτων διδακτορικών διπλωμάτων που έλαβε γυναίκα στην ελληνική ανωτάτη εκπαίδευση.

Η εισήγηση της Δήμητρας Κοκκινίδου αναδεικνύει το έργο της Αποστολάκι στην αρχαιολογία, όπου κέρδισε και εκεί επάξια θέση που αναγνωρίστηκε και με την εγγραφή της ως πρώτης γυναίκας μέλους στην Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία.

Η δεύτερη ενότητα, με τίτλο «Θεσμικό πλαίσιο και δράση στο α' μισό του 20ού αιώνα», πραγματεύεται την ορ-

γάνωση του θεσμικού πλαισίου εντός του οποίου έδρασε η Αποστολάκι και περιλαμβάνει τέσσερις εισηγήσεις.

Η εισήγηση της Ανδρομάχης Οικονόμου εστιάζει στις συνθήκες και το πλαίσιο για τη θεωρητική συγκρότηση της ελληνικής λαογραφίας στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα, καθώς και στη θεσμική της υποστήριξη με την ίδρυση επιστημονικών εταιρειών, αρχείων, σωματείων και μουσείων, όπου η Αποστολάκι είχε πρωτοπόρο και ενεργό συμμετοχή.

Η εισήγηση της Ελένης Μπόμπου-Πρωτοπαπά και του Νίκου Ανδριώτη επικεντρώνεται στην ενεργή συμμετοχή της Αποστολάκι στις δραστηριότητες του Λυκείου των Ελληνίδων, ως ιδρυτικού μέλους, στη συμπόρευση της με την Καλλιρρόη Παρρέν και στη στενή συνεργασία της με την Αγγελική Χατζημιχάλη.

Στην εισήγηση της Αλεξάνδρας Μπούνια καταγράφονται, μέσα στο πλαίσιο της δημιουργίας των πρώτων συλλογών και της ίδρυσης των πρώτων λαογραφικών μουσείων κατά την περίοδο του μεσοπολέμου, οι θέσεις και οι προσπάθειες της Αποστολάκι για τη δημιουργία μουσείων λαϊκής τέχνης στην Κρήτη και την Κεφαλλονιά, όπως αυτές αποτυπώνονται στα έγγραφα του προσωπικού αρχείου της στο Μουσείο Μπενάκη.

Ιδιαίτερη αναφορά στην πολυετή θητεία και προσφορά της (1923-1954) στο πρώτο κρατικό λαογραφικό μουσείο της χώρας, το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, γίνεται μέσα από την ανάδειξη του αρχαιακού υλικού του. Η ταξινόμηση, ο εμπλουτισμός, η συντήρηση και η έκθεση των κειμηλίων της νεοελληνικής παράδοσης φέρουν τη σφραγίδα της Άννας Αποστολάκι, όπως δείχνει με τεκμηριωμένο τρόπο η εισήγηση της Τέτης Χατζηνικολάου.

Τέλος στην τρίτη ενότητα, με τίτλο «Το ειδικό ενδιαφέρον για την υφαντική και την κεντητική τέχνη», περιλαμβάνονται τέσσερις εισηγήσεις που εξετάζουν το πλούσιο υλικό από τις ιδιαίτερες και σημαντικές έρευνες της Αποστολάκι για την υφαντική, την κεντητική και τη βαφική.

Με αφορμή τη δωρεά κεντημάτων της Μανίνας Μαντζούνη, ανιψιάς της Άννας Αποστολάκι, στο Μουσείο Μπενάκη, η Ξένια Πολίτου επιχειρεί στην εισήγησή της, μέσα από τη

μελέτη αντικειμένων και αρχαιακού υλικού του Μουσείου Μπενάκη και του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, να αναδείξει το ιδιαίτερο ενδιαφέρον της Αποστολάκι για την ελληνική, ιδιαίτερα την κρητική, κεντητική.

Η έρευνα και μελέτη του ελληνικού παραδοσιακού ενδύματος στο έργο της Αποστολάκι τεκμηριώνεται, όπως προκύπτει από τη μελέτη του σχετικού αρχαιακού υλικού, από τις δράσεις της ως επιμελήτριας και διευθύντριας του Μουσείου Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης, καθώς και από τη συστηματική επιτόπια λαογραφική έρευνα που διεξήγαγε, σύμφωνα με την εισήγηση της Νάντιας Μαχά-Μπιζούμη.

Το επιστημονικό έργο της Άννας Αποστολάκι για τα κοπτικά υφάσματα, που παραμένει το *opus magnum* της, πολύτιμη πηγή και σημείο αναφοράς για τη μελέτη της τεχνολογίας και της εικονογραφίας των κοπτικών μέχρι τις μέρες μας, παρουσιάζεται αναλυτικά στην εισήγηση της Παρής Καλαμαρά.

Τέλος, τα ίδια κοπτικά υφάσματα που μελέτησε η Άννα Αποστολάκι αποτέλεσαν αντικείμενο τεχνολογικής έρευνας για την ύφανση και τη βαφική των υφαντών, που έθεσε και τις βάσεις για την ταξινόμησή τους, όπως σχολαστικά παρουσιάζεται στην εισήγηση της Σοφίας Τσουρινάκη.

Με την έκδοση των Πρακτικών της επιστημονικής ημερίδας της αφιερωμένης στη ζωή, το έργο και τη συνεισφορά της Άννας Αποστολάκι αναδεικνύεται ο ρόλος και το σημαντικό έργο των ανθρώπων που μόχθησαν για τη μελέτη, διάσωση και αξιοποίηση του λαϊκού μας πολιτισμού. Με την πρωτοβουλία αυτή εκπληρώθηκε ένα χρέος της επιστημονικής κοινότητας μέσα από πρωτογενή έρευνα και διεπιστημονική προσέγγιση – ιστορική, αρχαιολογική, λαογραφική, μουσειολογική –, η οποία οριοθετούνταν και υποδεικνυόταν άλλωστε από τη δική της ολιστική ερευνητική προσέγγιση.

Πιστεύουμε και ελπίζουμε η έκδοση των Πρακτικών να έχει πολλαπλή σημασία τόσο για την ιστοριογραφία των επιστημών στην Ελλάδα όσο και για τους προβληματισμούς και τους τρόπους διαχείρισής τους – ζητήματα του νεότερου ελληνικού πολιτισμού τα οποία ακόμα και σήμερα παραμένουν επίκαιρα.

Νέες Εκδόσεις

Στην επίσημη παρουσίαση του τόμου, που έγινε στον καλαισθητό και φιλόξενο χώρο του Λυκείου των Ελληνίδων στις 12 Μαρτίου 2018, παραβρέθηκε και ο αείμνηστος ομ. καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών και ακαδημαϊκός Άγγελος Δεληβορριάς, ο οποίος, επισημαίνοντας «μια κατά το δυνατόν προσωπική του σχέση με την Αποστολάκι», αναφέρθηκε «στο χρέος που έχουμε σε εκείνους που σήκωσαν την Ελλάδα στους ώμους τους και που μας επιτρέπουν να μην ντρεπόμαστε ως Νεοέλληνες. Αναφέρομαι [σημειώνει] όχι μόνο σε αυτούς που εμπλούτισαν το γνωστικό μας πεδίο με την ανεκτίμητη προσφορά τους, αλλά ταυτόχρονα τροφοδότησαν και τα ιδανικά μας με το υποδειγματικό τους ήθος. Και ένας από αυτούς ακριβώς ήταν και η Άννα Αποστολάκι».

Byzantium in the World Artistic Cultural and Ideological Legacy From the 19th to the 21st Century

Συγγραφέας: Stamatios T. Chondrogiannis
Εκδότης: Aristotle University of Thessaloniki,
Centre for Byzantine Research
Thessaloniki 2017
Σελ.: 351, **εικ.** 375
ISBN: 978-960-7856-57-9

ΤΖΕΝΗ ΑΛΜΠΑΝΗ

Το βιβλίο αυτό πραγματεύεται σφαιρικά, μέσα σε πέντε κεφάλαια με πλούσια εικονογράφηση, την ιδεολογική προσέγγιση της βυζαντινής αυτοκρατορίας και τη διαχείριση της υλικής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της, σε διεθνές επίπεδο, από τα μέσα του 15ου αιώνα έως τις ημέρες μας.

Στο πρώτο εισαγωγικό κεφάλαιο «Το Βυζάντιο από την πτώση της Κωνσταντινούπολης έως τον 19ο αιώνα», ο συγγραφέας υπογραμμίζει το είτε θετικό είτε αρνητικό, αλλά πάντως διαρκές, ενδιαφέρον της Δυτικής Ευρώπης για το Βυζάντιο, μετά την κατάλυσή του, καθώς και τη βυζαντινή

επίδραση στην Αναγέννηση. Αναφέρεται επίσης στην απαξίωση του Βυζαντίου από τον Διαφωτισμό, κατά τον 18ο αιώνα, καθώς και στην μεταστροφή αυτού του ιδεολογικού κλίματος από το κίνημα του Ρομαντισμού, τον 19ο αιώνα, μέσα στο γενικότερο πλαίσιο επαναξιολόγησης του Μεσαίωνα στη Δυτική Ευρώπη. Στο τελευταίο τμήμα του κεφαλαίου εξετάζονται οι πρώτες προσπάθειες μεθόδευσης της προστασίας και μελέτης των αρχαιοτήτων στο νέο ελληνικό κράτος, κατά την εποχή του Ιωάννη Καποδίστρια και του Όθωνα, με το Βυζάντιο να βρίσκεται σταθερά στη σκιά της

κλασικής αρχαιότητας – μια επιλογή με αρνητικές συνέπειες για τα βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία.

Το επόμενο κεφάλαιο «Η αναβίωση του Βυζαντίου στην Ευρώπη από το β' μισό του 19ου αιώνα» πραγματεύεται αρχικά τις συνθήκες μέσα στις οποίες η βυζαντινή περίοδος εντάχθηκε οργανικά στην ελληνική ιστορία, στα μέσα του 19ου αιώνα, στην υπηρεσία του εθνικού αφηγήματος για την αδιάσπαστη συνέχεια του ελληνικού έθνους κατά το τριμερές σχήμα «αρχαίος, βυζαντινός και νέος ελληνισμός». Στη συνέχεια, μέσα από την παρουσίαση πολυάριθμων μνημείων αρχιτεκτονικής και ζωγραφικών συνόλων, στα γερμανικά βασίλεια, την Αυστρία, την Ουγγαρία, την Αγγλία και την Ιρλανδία, τη Γαλλία, τη Ρωσία και τις βαλκανικές χώρες (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας), τεκμηριώνεται η

αναβίωση του βυζαντινού πολιτισμού, κατά τον 19ο αιώνα, σε διεθνές επίπεδο. Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται επίσης στις απαρχές του διεθνούς ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος για το Βυζάντιο, αλλά και τη θέση του στη λογοτεχνία και στα πολυάριθμα ιστορικά μυθιστορήματα της εποχής.

Σε αυτό το κεφάλαιο αναλύονται επίσης οι εξελίξεις στη θεώρηση του Βυζαντίου στην Ελλάδα προς τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα, οι οποίες είναι πλέον συνυφασμένες με τον ιδεολογικό επαναπροσδιορισμό του, ως οργανικού μέρους της εθνικής ιστορίας. Αναφέρονται, μεταξύ άλλων, η ίδρυση και οι δραστηριότητες της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας και της Ιστορικής και Εθνογραφικής Εταιρείας – δύο σημαντικών επιστημονικών φορέων με σκοπό τη μελέτη και διατήρηση των υλικών και άυλων καταλοίπων του βυζαντινού παρελθόντος–, το πρώιμο νομοθετικό πλαίσιο (διατάγματα του 1897 και του 1902, «Αρχαιολογικοί νόμοι» του 1899 και του 1834) για την προστασία της βυζαντινής πολιτιστικής κληρονομιάς, η ίδρυση επίσημης θέσης Εφόρου Χριστιανικών και Μεσαιωνικών Αρχαιοτήτων στη δημόσια Διοίκηση (1902), η ίδρυση της πρώτης έδρας Βυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (1912), καθώς και οι πρώτες αποκαταστάσεις βυζαντινών μνημείων. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην ίδρυση του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου στην Αθήνα (1914), στην πρώτη του έκθεση (1924), που παρουσιάστηκε σε πέντε αίθουσες του ισογείου της Ακαδημίας Αθηνών, και στη μόνιμη έκθεσή του στη μόνιμη έδρα του, τη Villa Ilissia, η οποία εγκαινιάστηκε στις 17 Δεκεμβρίου 1930.

Το τρίτο κεφάλαιο «Το Βυζάντιο στο διεθνές πλαίσιο του 20ού αιώνα» επικεντρώνεται στη θεώρηση του Βυζαντίου κυρίως κατά το α΄ μισό του 20ού αιώνα. Αναφέρονται οι πρώτες εκθέσεις βυζαντινής τέχνης, που διοργανώθηκαν από το 1859 έως το 1940, και αναλύεται η «ανακάλυψη» του Βυζαντίου στις ΗΠΑ, στα τέλη του 19ου αιώνα, και το συνακόλουθο ενδιαφέρον της χώρας αυτής για τον βυζαντινό πολιτισμό, υπό το φως της ιδεολογίας της υπερδύναμης. Μνημονεύεται ο θεσμός των Διεθνών Συνεδρίων Βυζαντινών Σπουδών, που διοργανώνονται από το 1924 μέχρι σήμερα. Τέλος, ο συγγραφέας εξετάζει τις ελληνικές τοποθετήσεις ως προς το Βυζάντιο, κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου,

και κυρίως την κρατική ιδεολογία, τη νομοθεσία, τη «Γενιά του '30», καθώς και τις βυζαντινές επιρροές στην κοσμική και τη θρησκευτική αρχιτεκτονική και τέχνη.

Στο επόμενο κεφάλαιο «Η υποδοχή του Βυζαντίου μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο», ο συγγραφέας επισημαίνει ότι το έντονο ενδιαφέρον των αρχών του 20ού αιώνα για τη βυζαντινή αισθητική μειώθηκε στις πρώτες δεκαετίες μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο λόγω των νέων γεωπολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων. Οι βυζαντινές σπουδές παρέμεναν, ωστόσο, ένας ζωτικός επιστημονικός κλάδος των ανθρωπιστικών σπουδών ο οποίος επανέφερε το Βυζάντιο στο προσκήνιο κατά το τελευταίο τέταρτο του αιώνα. Ο συγγραφέας αναφέρεται επίσης στην ένταξη πολλών βυζαντινών μνημείων και χώρων στον Κατάλογο Μνημείων Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, από το 1985 και εξής. Ακόμη, παρουσιάζει αναλυτικά το ελληνικό διοικητικό σύστημα προστασίας και διαχείρισης της βυζαντινής πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και είκοσι οκτώ δημόσια βυζαντινά μουσεία και συλλογές στην Ελλάδα.

Στα τελευταία εβδομήντα χρόνια, σε πολλές πόλεις της Ευρώπης και της Αμερικής, οργανώθηκε ένας μεγάλος αριθμός περιοδικών εκθέσεων για το Βυζάντιο, οι οποίες τόνισαν τον σημαντικό πολιτικό του ρόλο, της πολυεθνικής χριστιανικής αυτοκρατορίας στην ελληνορωμαϊκή Ανατολή, και την κεφαλαιώδη πολιτιστική συμβολή του στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Ο Χονδρογιάννης μάς παραδίδει, στα τελευταία τμήματα του κεφαλαίου αυτού, έναν επιλεκτικό αναλυτικό κατάλογο εβδομήντα περιοδικών εκθέσεων για το Βυζάντιο με βάση τη μελέτη των καταλόγων τους, ειδικά των εισαγωγικών κειμένων, δεδομένου ότι αυτά αναφέρουν συνήθως τον σκοπό και το μήνυμα της σχετικής έκθεσης.

Το τελευταίο κεφάλαιο «Το Βυζάντιο στη στροφή της χιλιετίας στην Ελλάδα: Η Κέρκυρα ως αντιπροσωπευτική περίπτωση» είναι αφιερωμένο στην πολιτιστική διαχείριση του βυζαντινού παρελθόντος στην Κέρκυρα. Συνδυάζοντας μοναδική φυσική ομορφιά και σημαντική πολιτιστική κληρονομιά, το νησί αυτό είναι ένας διεθνής τουριστικός προορισμός και κατά συνέπεια ένας τόπος μεγάλης οικονομικής σημασίας. Λόγω της μακράς Δυτικής πολιτικής κυριαρχίας στα Ιόνια νησιά (13ος αι.-αρχές 20ού αι.), η Κέρκυρα έχει

Νέες Εκδόσεις

μια ιδιαίτερη πολιτισμική ταυτότητα με πολλά εμφανή Δυτικά χαρακτηριστικά. Δεδομένου δε ότι το νησί αυτό δεν υπέστη ζημιές από τις έντονες σεισμικές δονήσεις του 1953 στην περιοχή του Ιονίου, παραμένει πλούσιο σε βυζαντινά μνημεία, τα περισσότερα με επεμβάσεις μεταβυζαντινής περιόδου. Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών του 20ού αιώνα, με αφετηρία το έτος 1994, οπότε, στο πλαίσιο της Ελληνικής Προεδρίας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το νησί φιλοξένησε τη Σύνοδο Κορυφής, το Υπουργείο Πολιτισμού/Γραφείο Αρχαιοτήτων Κέρκυρας υλοποίησε σημαντικά εκθεσιακά προγράμματα, καθώς και έργα αποκατάστασης και διαχείρισης βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων στο κερκυραϊκό τοπίο. Ο συγγραφέας τα γνωρίζει «από πρώτο χέρι», ως πρωτεργάτης σε αυτή την προσπάθεια, και τα παρουσιάζει αναλυτικά.

Κλείνουμε, συνοψίζοντας: Το περιεκτικό και καλαίσθητο βιβλίο του Σταμάτη Χονδρογιάννη αποτελεί σημαντική συνεισφορά στην ιστοριογραφία της ιδεολογικής προσέγγισης της βυζαντινής αυτοκρατορίας και, προ πάντων, ένα «έργο αναφοράς» στο επιστημονικό πεδίο της πολιτισμικής διαχείρισης.

Η Νέα Αθήνα Πρωτεύουσα του Ελληνισμού

Συγγραφέας : Κώστας Η. Μπίρης
Επιμέλεια: Αλέξανδρος Παπαγεωργίου-Βενετάς
Εκδότης : Εθνικό Ιστορικό Μουσείο
Αθήνα 2017
Σελ.: 578
ISBN : 978-960-6812-65-1

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ-ΑΙΝΙΑΝ

Τον Φεβρουάριο του 2017 παρουσιάστηκε από το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο στο κοινό μια μεγάλη έκδοση εξαιρετικού ενδιαφέροντος για την ιστορία της πόλης των Αθηνών. Πρόκειται για ανέκδοτο έως σήμερα έργο του Κώστα Μπίρη, με τίτλο «Η Νέα Αθήνα, πρωτεύουσα του Ελληνισμού» (επιμέλεια Αλέξανδρου Παπαγεωργίου-Βε-

νετά). Πρόκειται ουσιαστικά για έργο ζωής του μεγάλου μελετητή της Αθήνας. Ενώ η «εκκλαϊκευτική» έκδοση του 1966 «Αι Αθήναι από του 19ου εις τον 20όν αιώνα» έχει γίνει απαραίτητο σύγγραμμα για κάθε ερευνητή της πόλης, η παρούσα έκδοση έρχεται να το συμπληρώσει, να το συστηματοποιήσει και να παραθέσει όλες τις πηγές που απουσίαζαν από εκείνο. Πρόκειται δηλαδή για ένα corpus του έργου ζωής του Μπίρη, οργανωμένο θεματικά σε 6 ενότητες: 1. Η παλαιά πόλις, 2. Το πρώτο σχέδιο των Αθηνών, 3. Η παραμόρφωσις του σχεδίου, 4. Οργανωσις της πόλεως, 5. Τα δημόσια κτήρια, και 6. Μεταρρυθμιστικά σχέδια.

Το βιβλίο υπήρχε σε μορφή δακτυλόγραφου, που ο συγγραφέας ποτέ δεν μπόρεσε να προωθήσει για δημοσίευση δεδομένων των δύσκολων συνθηκών των μεταπολεμικών δεκαετιών και του κλίματος «ανοικοδόμησης» της πόλης που επικρατούσε. Το ΕΙΜ ανέλαβε την έκδοση με την πεποίθηση ότι αποτελεί σημαντικότερο τεκμήριο, που αναμφίβολα θα καταστεί εργαλείο για τους μελλοντικούς ερευνητές της Αθήνας.

Χρήσιμες πληροφορίες για τα μέλη

Παρακαλούμε όσους έχουν πρόσβαση σε ηλεκτρονικό ταχυδρομείο να μας αποστείλουν την ηλεκτρονική τους διεύθυνση, ώστε να ενημερώνονται εγκαίρως για τις εκδηλώσεις του Ελληνικού Τμήματος του ICOM.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Ελληνικού Τμήματος του ICOM παρακαλεί τα μέλη του να δηλώσουν συμμετοχή στις Διεθνείς Επιτροπές ανάλογα με την ειδικότητα και τα ενδιαφέροντά τους, γεγονός που θα συμβάλει στην καλύτερη λειτουργία του Ελληνικού Τμήματος αλλά και του ICOM γενικότερα.

Η ετήσια συνδρομή θα πρέπει να καταβάλλεται το αργότερο μέχρι τις 15 Μαρτίου.

ICOM - ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

Αγ. Ασωμάτων 15, 105 53 Αθήνα
[T] 210 3239 414

e-mail: icom@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Τέτη Χατζηνικολάου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Βούλα Καλλιώδη

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Αγγελική Κόκκου

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΕΚΔΟΣΗΣ: Μαρία Δήμου

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Γιώργος Σκαρμούτσος

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Pillar Printing

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΓΡΑΦΕΙΩΝ: Τα Γραφεία του Ελληνικού Τμήματος του ICOM είναι ανοιχτά για το κοινό κάθε Τετάρτη απόγευμα, 17:00 - 21:00, και κάθε Πέμπτη πρωί, 11:00 - 14:00. Ωστόσο, για επείγουσες και ειδικές περιπτώσεις, μπορεί να καθοριστεί κάποια άλλη συνάντηση μετά από συνεννόηση.

ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ: Τα μέλη του ICOM που κατοικούν στον νομό Αττικής παρακαλούνται θερμά, για διευκόλυνση της Γραμματείας, να καταβάλλουν τη συνδρομή τους στα Γραφεία του ICOM, Αγ. Ασωμάτων 15 στο Θησείο. Τα μέλη που κατοικούν εκτός νομού Αττικής μπορούν να καταβάλλουν τη συνδρομή τους με τραπεζική εντολή στην ALPHABANK σημειώνοντας το ονοματεπώνυμο του εντολέα-μέλους.

Περισσότερες πληροφορίες θα βρείτε στον ιστότοπό μας: <http://network.icom.museum/icom-greece/>